

T. C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**MEGA ETKİNLİKLERİN SOSYO-MEKANSAL
ANALİZİ: İSTANBUL'DA YERİNDEN ETME
SÜREÇLERİ ÜZERİNDEN BİR OKUMA**

EMRE CENGİZ

2502110580

Tez Danışmanı

Doç. Dr. PELİN PINAR GİRİTLİOĞLU

İstanbul - 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : EMRE CENGİZ Numarası : 2502110580
Anabilim Dalı / SİYASET BİLİMİ VE KAMU
Anasanat Dalı / Programı : YÖNETİMİ Danışmanı : DOÇ. DR. PELİN PINAR GİRİTLİOĞLU
Tez Savunma Tarihi : 15.12.2017 Saati : 14:30
Tez Başlığı : " MEGA ETKİNLİKLERİN SOSYO- MEKANSAL ANALİZİ: İSTANBUL'DA YERİNDEN
ETME SÜREÇLERİ ÜZERİNDEN BİR OKUMA"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUCUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. PELİN PINAR GİRİTLİOĞLU		Kabul
2- DOÇ. DR. SEVİM BUDAK		KABUL
3- DOÇ. DR. DİLEK DARBY		Kabul
4- DOÇ. DR. HÜLYA BERKMEN		KABUL
5- YRD. DOÇ. DR. EYLEM ÖZDEMİR		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ZEHREDDİN ASLAN		
2- DOÇ. DR. SİRMA TURGUT		

ÖZ
MEGA ETKİNLİKLERİN SOSYO-MEKANSAL ANALİZİ: İSTANBUL’DA
YERİNDEN ETME SÜREÇLERİ ÜZERİNDEN BİR OKUMA

EMRE CENGİZ

Bu çalışma 1980’li yıllarla birlikte dünyada hüküm süren neo-liberal politikaların kentsel alanda etkilerini göstermesinin bir aracı olarak mega etkinlikleri ve neden olduğu yerinden edilmeleri konu edinmiştir. Mega etkinlikler; kültür, sanat ve spor organizasyonları olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Dünya Fuarı (EXPO), Dünya Kupası, Formula 1, Olimpiyat Oyunları vb. olarak örneklendirebileceğimiz mega etkinlikler; sanat, spor, kültür amaçlarının yanında kentlerin dönüşümü, rant paylaşımı, prestij kazanma gibi düşüncelere araç edilmeye başlanmışlardır. Amaç-araç çatışması içerisinde kentler ve kentliler bu durumdan etkilenen asıl unsurlar olmaktadır. 1970’li yıllarda kavramsallaştırılmaya başlanan mega etkinlikler, genelde akademik çalışmalarda turizm ve ekonomik getiriler içerisinde incelenmeye çalışılmıştır. Sosyal yapı üzerindeki etkilerin incelendiği çalışmalar oldukça yenidir. 2000’li yıllarla birlikte, mega etkinliklerin kente ve kentlilere etkileri irdelenmeye çalışılmaktadır. Bu çalışma ile birlikte bir mega etkinlik türü olan Olimpiyat Oyunlarının neden olduğu yerinden edilmeler incelenerek, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için beş kez adaylık başvurusunda bulunan İstanbul’un adaylık başvuruları ve özellikle 2020 Olimpiyat Oyunları adaylığı için yapılması planlanan tesislerin neden olabileceği yerinden edilmeler üzerine incelemelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mega Etkinlikler, Olimpiyat Oyunları, Yerinden Edilme, Kentsel Rekabet, Soylulaştırma, İstanbul

ABSTRACT
SOCIO-SPATIAL ANALYSIS OF MEGA EVENTS: A READING ON
DISPLACEMENT PROCESSES IN ISTANBUL

EMRE CENGİZ

This study focuses on mega events as a tool of demonstrating the influences of neo-liberal policies – which have started reigning over the world in 1980's, on urban areas; and the displacement processes they cause. Mega events occur as culture, arts and sports organizations. Mega events, for which we can give examples of World Fair (EXPO), World Cup, Formula 1, Olympics, etc., have started to become a means of ideas like urban transformation, distribution of unearned incomes, gaining prestige, besides their purposes regarding culture, arts and sports. In this conflict between purpose and means, cities and citizens are the main factor that gets affected by this situation. Mega events, started to be conceptualized in 1970's, are mostly regarded as a part of touristic and economic incomes in academic studies. The studies in which the influences on the actual factors, humans, are rather new. In 2000's, the effects of mega events on cities and citizens are started to be examined. In this study, the displacement processes caused by the Olympics – which are a type of mega events, will be analyzed, and the candidature applications of Istanbul – which applied for hosting the Olympics for five times, and particularly the displacement processes that the facilities planned to be constructed for 2020 Olympics may cause, are elaborated.

Key Words: Mega Events, Olympics, Displacement, Urban Competitiveness, Gentrification, Istanbul

ÖNSÖZ

İnsanların yaşadıkları yerlerden rızaları olmadan ayrılmak zorunda kalmaları, alışılması zor bir durumu ve psikolojik travmaları da beraberinde getirecektir. Yaşanmışlıklar, hatıralar, her köşesinde ayrı bir hikaye bulunan yerleşim alanları birden bire yok olduğunda, hayat daha zor bir hal almaktadır. Kendi istğimizle veya şartlar gerektirdiğinde dahi yıllarımızı geçirdiğimiz yaşam alanından başka yaşam alanına gittiğimizde belirli bir süre uyum sağlama sürecine ihtiyaç duyarız. İnsanların rızaları dışında bu durumu yaşamalarının bir sebebi olarak, mega etkinliklerin neden olduğu yerinden edilmeler bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Uzun yıllar boyunca aktif olarak spor yapan bir kişi olarak, spor müsabakalarının zirvesi olan Olimpiyat Oyunlarına katılabilmek hayalini yaşamış birisi olarak; Olimpiyat Oyunlarının kente ve kentlilere etkilerini incelemek benim için büyük bir kazanım oldu.

Hayatımın en anlamlı yılları İstanbul Üniversitesi'nde doktora başladığım günden şimdiye kadar geçen zaman oldu. Doktora başlayıp 35. Madde kapsamında Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Kentleşme ve Çevre Sorunları Ana Bilim Dalı'nda görevlendirilmem ile hayatım anlam kazandı. Kendimi bir aile ortamında buldum. Gerek hocalarım gerek araştırma görevlisi arkadaşlarımla acılarımızı, hüznümüzü ve mutluluğumuzu paylaştık. Şimdi yanlarında olmasam da kalbim ve iyi dileklerim hep onlarla birlikte olacak. Doç. Dr. Sevim Budak ve Doç. Dr. Pelin Pınar Giritlioğlu hocalarıma minnettarım. Sadece akademik anlamda gelişmeme yardımcı olmakla kalmayıp hayata dair tüm alanlarda bilgi ve tecrübelerini benimle paylaştılar. Kürsü arkadaşlarım İlknur Gül, Ayşecan Hazal Ak, Seda Yurtcanlı ve Cemal Salman ile uyum içerisinde çalıştık ve yoğun zamanlarımızda yardımlarımızı birbirimizden esirgemedik. Kendilerine teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmam sürecinde her zaman beni yönlendiren, tez konumla alakalı yayınları ve araştırmaları benimle paylaşan hatta İngiltere'de yaptığım araştırma süreci öncesinde kabul mektubu almam hususunda yardımcı olan ve araştırma sürecimde

maddi-manevi desteklerini esirgemeyen başta danışmanım Doç. Dr. Pelin Pınar Giritlioğlu'na ve tez izleme komitesi üyeleri Doç. Dr. Sevim Budak ve Doç. Dr. Dilek Özdemir Darby'ye şükranlarımı sunuyorum.

Hayatım boyunca her zaman yanımda olan ve destekleriyle bana güç veren; Annem, Babam, Abilerim ve Kardeşim iyi ki varsınız.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLOLAR LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
RESİMLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	11
MEGA ETKİNLİKLER VE OLİMPİYAT OYUNLARI.....	11
1.1 Mega Etkinlik.....	11
1.2 Mega Etkinliklerin Etkileri	22
1.2.1 Sosyo-Ekonomik Etkiler	25
1.2.2 Sosyo- Kültürel Etkiler	30
1.2.3 Politik Etkiler	32
1.2.4 Fiziksel Etkiler	34
1.3 Olimpiyat Düşüncesi	36
1.4 Olimpiyat Oyunları	44
1.5 İlk Modern Olimpiyattan Günümüze Mekansal Müdahale	49
1.5.1 Mekansal Müdahalenin Olmadığı/Sınırlı Olduğu Dönem	52
1.5.2 Mekansal Müdahaleler Dönemi	54
1.5.3 Mekansal ve Toplumsal Müdahaleler Dönemi	56
1.5.4 Spekülatif Amaçlı Müdahale Dönemi.....	57
İKİNCİ BÖLÜM	59
YERİNDEN EDİLME ÜZERİNE BİR KAVRAMSALLAŞTIRMA DENEMESİ .	59
2.1 Kavramsal Yaklaşım	59
2.2 Yerinden Edilme Nedenleri	63
2.2.1 Zorunlu Göç ve Mübadele	64
2.2.2 Kalkınma Projeleri Kaynaklı Yerinden Edilme	65

2.2.3 Çevresel Sorunların Neden Olduğu Yerinden Edilme	67
2.2.4 İklim Değişikliği ve Yerinden Edilme	70
2.2.5 Savaşlar, Terör Olayları ve Yerinden Edilme	71
2.3 Kentsel Alanda Yerinden Edilme.....	73
2.3.1 Soylulaştırma ve Yerinden Edilme	73
2.3.2 Kentsel Dönüşüm/Yenileme ve Yerinden Edilme	85
2.3.3 Kamulaştırma ve Yerinden Edilme	91
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	93
OLİMPİYAT OYUNLARI VE YERİNDEN EDİLMELER: SEUL, PEKİN, LONDRA	93
3.1 Tarihsel Süreç İçerisinde Seul ve 1988 Seul Olimpiyat Oyunları	95
3.1.1 Olimpiyat Oyunları Adaylığı	100
3.1.2 Fizik-Mekan Yansımaları.....	103
3.1.3 Seul Olimpiyat Oyunları ve Yerinden Edilmeler.....	105
3.2 Tarihsel Süreç İçerisinde Pekin ve 2008 Pekin Olimpiyat Oyunları	111
3.2.1 Pekin Olimpiyat Adaylıkları ve Ev Sahipliği	113
3.2.2 Fizik-Mekan Yansımaları.....	114
3.2.3 Pekin Olimpiyat Oyunları ve Yerinden Edilmeler.....	117
3.3 Tarihsel Süreç İçerisinde Londra ve 2012 Londra Olimpiyat Oyunları	123
3.3.1 Olimpiyat Oyunları Adaylıkları ve Ev Sahiplikleri	129
3.3.1.1 1908 Olimpiyat Oyunları	129
3.3.1.2 1948 Olimpiyat Oyunları	130
3.3.1.3 2012 Olimpiyat Oyunları	132
3.3.2 Fizik-Mekan Yansımaları.....	135
3.3.3 Londra Olimpiyat Oyunları (2012) ve Yerinden Edilme.....	139
3.3.3.1 Doğu Londra’da Yaşanan Dönüşüm.....	143
3.3.3.2 Batı Londra’da Yaşanan Dönüşüm	152
3.3.3.3 Yerinden Edilmeler	154
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	164
TÜRKİYE’NİN OLİMPİYAT ADAYLIKLARI VE YERİNDEN EDİLME	164
4.1 Modern Olimpiyat Oyunları ve Türkiye	164

4.2 Cumhuriyet'ten Günümüze Olimpiyat Oyunlarına Ev Sahipliği Yapabilmek İçin Yapılan Yasal Düzenlemeler ve Planlamalar	165
4.2.1 Henri Prost ve Planlarla Tanımlanan Mega Etkinlikler	167
4.2.2 Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Olimpiyat Oyunları	169
4.2.3 İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu	171
4.2.4 Kıyı Kanunu	172
4.3 İstanbul'un Olimpiyat (Aday) Adaylıkları	173
4.3.1 2000 Olimpiyat Oyunları Adaylığı ve Projeler	176
4.3.2 2004 Olimpiyat Oyunları Aday Adaylığı ve Projeler	181
4.3.3 2008 Olimpiyat Oyunları Adaylığı ve Projeler	182
4.3.4 2012 Olimpiyat Oyunları Aday Adaylığı ve Projeler	184
4.3.5 2020 Olimpiyat Oyunları Adaylığı ve Projeler	185
4.3.5.1 Olimpik Kent Zonu ve Projeler	190
4.3.5.2 Ataköy Zonu ve Projeler	191
4.3.5.3 Boğaziçi Zonu ve Projeler	192
4.3.5.4 Belgrad Ormanı Zonu ve Projeler	193
4.4 Olimpiyat İsteği ve Yerinden Edilmeler	194
4.4.1 Ataköy Olimpiyat Evi	195
4.4.2 Atatürk Olimpiyat Stadı ve Beraberinde Yaşananlar	196
4.4.3 İstanbul'un Olimpiyat Oyunlarına Ev Sahipliği Yapmasıyla Gerçekleşebilecek Etkiler	199
SONUÇ	207
KAYNAKÇA	217
ÖZGEÇMİŞ	238

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Etkinlik Sınıflandırmaları	14
Tablo 2. Hallmark, Mega ve Özel Etkinlikler.....	15
Tablo 3. Mega Etkinlik Tanımları.....	18
Tablo 4. Mega Etkinlik Sendromu: Belirtiler, Açıklamalar ve Sonuçlar.....	20
Tablo 5. Olimpiyat Oyunlarının Olumlu ve Olumsuz Etkileri	23
Tablo 6. Mega Etkinliklerin Etkileri	23
Tablo 7. Yaz ve Kış Olimpiyatları Yatırım Harcamaları	27
Tablo 8. 1992 Barselona Olimpiyat Oyunları'nın Turizme Etkisi.....	29
Tablo 9. Olimpiyat Oyunları ve Dönüşüm.....	35
Tablo 10. Modern Olimpiyatlar ve Gelişimi.....	43
Tablo 11. Olimpiyat Oyunlarının mekânsal Etkilerinin Sınıflandırılması.....	50
Tablo 12. Dünya Bankası Destekli Projelerin Neden Olduğu Yerinden Edilmeler... 66	
Tablo 13. Dünya Bankası Destekli Yerinden Edilmelere Neden Olan Proje Türleri 66	
Tablo 14. Yerinden Edilmeye Neden Olan Çevresel Sorunlar Tipolojisi.....	68
Tablo 15. Soylulaştırma Göstergeleri ve Kanıtları	79
Tablo 16. Soylulaştırma Türleri	80
Tablo 17. Kentsel Yenileme.....	87
Tablo 18. Neo-liberal Dönem Olimpiyat Oyunları ve Yerinden Edilmeler.....	94
Tablo 19. Seul Nüfusu	97
Tablo 20. 1988 Seul Olimpiyat Oyunları İnşa Edilen Tesisler	105
Tablo 21. Pekin Nüfusu 1950-2015	113
Tablo 22. 2008 Olimpiyat Oyunları Ev Sahipliği Oylaması.....	114
Tablo 23. Pekin'de İnşa Edilen Tesisler	115
Tablo 24. 1931-2015 Londra Nüfusu.....	128
Tablo 25. 2012 Olimpiyat Oyunları Ev Sahipliği Oylamaları	132
Tablo 26. Olimpiyatların Londra'ya etkisi.....	134
Tablo 27. Londra Olimpiyat Oyunları (2012) Kullanılan tesisler.....	137
Tablo 28. Olimpik İlkeler ve Değerler ile Londra Karşılaştırması	154
Tablo 29. Olimpik ilçeler ve Londra geneli konut fiyatlarındaki değişim.....	162

Tablo 30. Olimpik ilçeler ve Londra geneli kira fiyatlarındaki değişim.....	162
Tablo 31. 2000 Olimpiyat Oyunları Ev Sahipliği Seçimi	174
Tablo 32. 2004 Olimpiyat Oyunları Aday Kentler Oylaması ve Aday Adayı Kentler	174
Tablo 33. 2008 Olimpiyat Oyunları Aday Kentler Oylaması ve Aday Adayı Kentler	175
Tablo 34. 2012 Olimpiyat Oyunları Aday Kentler Oylaması ve Aday Adayı Kentler	175
Tablo 35. 2020 Olimpiyat Oyunları Aday Kentler Oylaması ve Aday Adayı Kentler	176
Tablo 36. Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu	177
Tablo 37. 2020 Olimpiyat Oyunları Kamuoyu Araştırması	187
Tablo 38. Siyasi Partilerin 2020 Olimpiyat Oyunlarına Verdiği Destek	188
Tablo 39. Altınşehir, Güvercintepe, Şahintepe Nüfus Bilgileri	201
Tablo 40. Altınşehir, Güvercintepe, Şahintepe Arsa Rayiç Bedelleri.....	201
Tablo 41. Atakent ve Yarımburgaz Nüfus	203
Tablo 42. Atakent ve Yarımburgaz Arsa Rayiç Bedelleri	204
Tablo 43. Ayazağa Mahallesi Nüfus.....	206
Tablo 44. Ayazağa Mahallesi Arsa Rayiç Bedelleri	206

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Bölgesel Yerinden Edilmeler 2015	70
Şekil 2. 2005-2015 yılları arasında savaşlar nedeniyle yerinden edilen insan sayıları	72
Şekil 3. 2014 yılı İçinde En Fazla Mülteciye Ev Sahipliği Yapan 10 Ülke.....	72
Şekil 4. Soylulaştırma, Yerinden Edilme Sarmalı	84
Şekil 5. Seul’de Yaşanan Kentleşme	98
Şekil 6. Seul’de 1973-2000 yılları arası yıkılan-inşa edilen konut sayıları	106
Şekil 7. Çin’in Kentleşme Oranı	112
Şekil 8. Viyana 1860 Kentsel Dönüşüm Planı	126
Şekil 9. Yeşil Kuşak.....	127
Şekil 10. Londra Geneli Nüfus Değişim Hareketleri	159

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Brezilya’da Otobüs Garajı Olan Stadyum	27
Resim 2. Brezilya’da Protestolar.....	33
Resim 3. Londra Sanayi Bölgesinin Eski ve Yeni Hali	35
Resim 4. Olympia	37
Resim 5. 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları	41
Resim 6. Panathenan Stadyumu 1896.....	45
Resim 7. 1896 Atina Olimpiyat Oyunları Düzenleme Komitesi	46
Resim 8. 1924 Paris Olimpiyat Köyü	55
Resim 9. 2004 Atina Olimpiyat Oyunları’nda atıl kalan bir spor tesisi.....	58
Resim 10. Three Gorges Barajı İnşası İçin Yıkılan Yerleşim Birimleri/ Çin	67
Resim 11. 2015 Yılı Şiddet, Savaş ve Çevresel Sorunlar (Felaketler) Nedeniyle Dünyada Yerinden Edilme.....	69
Resim 12. Yıllar içinde Seul’deki gelişme.....	96
Resim 13. Seul’un Konut Sorunu İçin Yüksek Katlı Binalar 1970’ler.....	99
Resim 14. Seul Spor Kompleksi İnşaat Halindeyken 1979	104
Resim 15. Seul’de Gerçekleştirilen Protestolar	108
Resim 16. Mokdong.....	108
Resim 17. Sanggyedong Protestoları	110
Resim 18. Sanggyedong Protestoları	110
Resim 19. Olympic Green.....	116
Resim 20. Olympic Green Uydu Görüntüsü	117
Resim 21. Pekin, Köy Yıkımları	119
Resim 22. Olimpiyat Oyunları ve Japon İşgali Karşılaştırması	121
Resim 23. “One World One Dream”	122
Resim 24. M.S. 200 Londinium	124
Resim 25. The Stadium 1908.....	130
Resim 26. Wembley Stadyumu 1948.....	131
Resim 27. Olimpiyat Parkı ve içindeki tesisler	136
Resim 28. Olimpiyat Parkı İnşa Halindeyken (2010)	138

Resim 29. Olimpiyat Parkı için seçilen alanın adaylık öncesi durumu (2002).....	143
Resim 30. Doğu Londra	144
Resim 31. Canary Wharf.....	145
Resim 32. Canary Wharf 1986.....	146
Resim 33. Canary Wharf 2017	147
Resim 34. Olimpiyat Parkı Çevresindeki İnşaatlar 2017	148
Resim 35. Olimpiyat Parkı ve Komşu Yerleşim Alanları.....	150
Resim 36. Westfield AVM ve Rezidans	151
Resim 37. Wembley Stadyumu ve Yanındaki Dönüşüm.....	153
Resim 38. Clays Lane Sosyal Konutları	155
Resim 39. Clays Lane Protestolarından Bir Görüntü.....	156
Resim 40. Carpenters Estate Yerinden Edilmeler (Önce-Sonra).....	157
Resim 41. 1851 Dünya Fuarı'nda Osmanlı Devleti	166
Resim 42. Henri Prost Tarafından Yapılan Plan.....	168
Resim 43. On Senelik Plan.....	169
Resim 44. Olimpiyat Köyü	179
Resim 45. 2000 Olimpiyat Oyunları Tesisler	180
Resim 46. Olimpiyat Stadı	181
Resim 47. 2004 Olimpiyat Oyunları Tesisler	182
Resim 48. 2008 Olimpiyat Oyunları Adaylık Sloganı	183
Resim 49. 2008 Olimpiyat Oyunları Tesisler	184
Resim 50. İstanbul 2020 Zonlar	189
Resim 51. Olimpik Kent Zonu	190
Resim 52. Ataköy Zonu	191
Resim 53. Boğaziçi Zonu.....	193
Resim 54. Belgrad Ormanı Zonu	194
Resim 55. Olimpiyat Evi.....	196
Resim 56. Ayazma-Tepeüstü	197
Resim 57. Ayazma'da Yıkım ve Dönüşüm.....	199
Resim 58. Altınşehir, Güvercintepe, Şahintepe Mahalleleri.....	200
Resim 59. AteKent ve Yarımburgaz Mahalleleri.....	202
Resim 60. Yarımburgaz Mahallesi.....	203

Resim 61. Belgrad Ormanı Zonu	205
-------------------------------------	-----

GİRİŞ

Son yarım asırdan fazla bir süreç içerisinde araştırma konusu olan “Mega Etkinlikler”, özellikle 1980’li yıllarla birlikte neo-liberal politikaların kentlere aktarılmasından hareketle büyük ivme kazanmıştır. Ülkeler ön planda tutmak istedikleri kentlerini kıyasıya bir yarış içerisinde sokmaktadırlar. Böylece kentler; yapılacak olan etkinliklerin öznesi haline gelmektedir.

“Küresel Kent” ve “Yarışan Şehirler” tanımlamaları bu dönemde kentlerin ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Küreselleşme ile birlikte ulus devlet sınırlarının dışına çıkan kentler, önceleri ulus devletler aracılığıyla gerçekleştirilen önemli faaliyetleri günümüzde kendi bünyelerinde ama ulus devletin yoğun desteğiyle gerçekleştirmektedirler. Ekonomik, kültürel, sanatsal faaliyetler ile spor etkinlikleri kentlere ve kentler nezdinde devletlere prestij kazandıran önemli aktiviteler olmuştur.

Ülkeler sahip oldukları küresel kentleri dünya vitrininde ön plana çıkarmak için kıyasıya rekabet içerisine girmişlerdir. Kentlerde yapılacak olan etkinlikler/organizasyonlar sayesinde prestij kazanma düşüncesi de hakim bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada sorgulanması gereken asıl konu: etkinlikler amaçlarına uygun olarak mı yapılmaktadır? Yani ekonomik, kültürel, sanatsal faaliyetler ile spor etkinlikleri salt kendi amaçları doğrultusunda mı gerçekleştirilmektedir? Bu etkinliklerin arkasında yatan diğer düşünceler nelerdir? Bu sorular son yıllarda etkinlikler üzerine tartışma konusu olan önemli sorulardır.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, büyük yıkıma uğrayan kentlerde başlayan yenileme çalışmaları bazı yazarlar tarafından eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştiriyi yapan en önemli isimlerden biri, Jane Jacobs’dır. 1961 yılında yayımlanan çalışmasında kentlerde başlayan dönüşümü eleştirmiştir¹.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkznz. Jane Jacobs, **The Death and Life of Great American Cities**, New York, Random House, 1961

“Sözde yerini alacakları yoksul mahallelerinden daha kötü birer suç, vandalizm ve genel toplumsal umutsuzluk odağı haline gelen sosyal konut projeleri. Gerçek birer sıkıcılık ve toplumsal kontrol harikası olan, kent yaşamının her tür canlılığına ve hayaliyetine karşı titizlikle korunmuş orta gelirli için konut projeleri. Ahmaklıklarını yavan bir vülgerlikle hafifleten ya da hafifletmeye çalışan lüks konut projeleri. İyi bir kitabevine tahammül edemeyen kültür merkezleri. Gezinecek başka yer bulamayan serseriler dışında herkesin gitmekten kaçındığı kamusal merkezler. Altkentlerin standartlaşmış mağaza zinciri alışverişinin donuk taklitleri olan alışveriş merkezleri. Hiçbir yerden başlayıp herhangi bir yere gitmeyen ve kimsenin gezmeye çıkmadığı gezinti yerleri. Kentlerin bağırsaklarını deşen çevre yolları. Bu, kentleri yeniden inşa etmek olamaz. Bu, kentlerin yağmalanmasıdır.”²

Yukarıda bahsedilen durum henüz 1950’lerde liberal politikalar sonucu değişmeye, dönüşmeye başlayan kentler için ifade edilmiştir. Kentlerin asıl “yağmalanma” zamanı olan neo-liberal politikaların nasıl etki edeceğinin ipuçlarını içermekteydi. Bu durum kente ve kentin bünyesinde biriktirmiş olduğu değerlere topyekun bir savaş açmaktı. Günlük yaşayışa, günlük yaşayışa ev sahipliği yapan mahallelere, mahallelerin kültürüne ve insan ilişkilerine karşı açılmış bir savaş.

Jacobs’un bu yaklaşımına karşılık, “Kentlerin dönüşümü bazı durumlarda olumlu sonuçlar doğurabilmektedir.” düşüncesini savunan yazarlar da bulunmaktadır. Genel olarak ne söylediklerine bakılacak olursa:

- “Kimliklerini yitirmiş ve standartlaşmış kentlerde geçmişle gelecek arasında bir süreklilik kurmaya yarayabilir,
- Refah devletinde düzenleme araçlarının esnekleşmesi sonucunda emeği koruyan mekanizmaların yok olduğu bir dönemde, ulusal kimliğin güçlendirilmesine ve umutsuz ve yersiz yurtsuz hisseden insanlar arasında bir aidiyet duygusu uyandırmaya yarayabilir,

² Jane Jacobs, **The Death and Life of Great American Cities**, New York, Random House, 1961, Akt. David Harvey, **Postmodernliğin Durumu**, Çev. Sungur Savran, İstanbul, Metis Yayınları, 5. Baskı, 2010, s.93

- Yeni yatırım ve tüketim alanları açarak neo-liberal politikalar çerçevesinde 1970'lerin ekonomik krizine çözüm oluşturdu ve bazı kesimlerin rantını pekiştirmesine yol açtı.
- Kentler; yeterince değerlendirilmeyen kaynaklarına yatırım yaparak ya da küresel turizmde albenisini artırarak kent içinde rantını kaybetmiş alanlar ranta açık hale getirildi³.”

İlk kent yerleşmelerinin kurulduğu andan günümüze değin her dönemde dünyada önemli kentlerin var olduğunu bilmekteyiz. Antik kent yerleşimlerinden ortaçağ kentlerine, modern kent oluşumundan bilgi çağı kentlerine, kentler önemlerini her dönemde korumuş yapılardır. Değişen ekonomik ilişkiler, teknoloji vb. olaylar kentlerin yapılarında önemli değişikliklere neden olmuş ve kentler günümüze dek değişim ve dönüşümlerine devam etmişlerdir. Kentler; artı değer üretildiği, üretim biçiminin yeniden belirlendiği, üretim ve altyapı nedeniyle sermayenin bir sonucu olduğu, artı değer ve rantın dağıtılmasında çok önemli roller üstlenen yerleşim birimleridir.

Teknolojinin ve iletişim ağının hızla gelişmesi ve dünya üzerindeki kentlerin birbirlerine eklemlenmesi sonucu günümüz kentleri de tarihsel süreç içerisindeki yerlerini almıştır. Günümüz kentlerinin tartışılan kavramı ise “Küresel Kent/ Dünya Kenti” kavramıdır. Küresel kent/ Dünya kenti hipotezini açıklamaya çalışan önemli isimlerden birisi olan John Friedmann, “The World City of Hypothesis” isimli çalışmasını 1986 yılında yayımlamıştır. Makalenin yayımlanmasından yaklaşık on beş yıl önce Manuel Castells’in ve David Harvey’in⁴ ayrı ayrı yapmış oldukları kentlerin evrimi konulu çalışmalarına atıfta bulunmuştur. Harvey ve Castells’in çalışmalarında konu edindikleri kentlerin kısa zaman içerisinde dünya ekonomisiyle eklemlendiğine değinen Friedmann, küresel kent/ dünya kenti olabilme ölçeklerini şu şekilde sıralamıştır:

³ Asuman Türkün, Zuhul Ulusoy, “Kentsel SİT Alanlarında Turizm Amaçlı Dönüşüm ve Sorunlar: Ankara Kalesi Örneği”, **Planlama Dergisi**, Sayı 36, s.134

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. David Harvey, **Social Justice and City**, Oxford, Blackwell Publishers, 1988, Manuel Castells, **La Question Urbaine**, Paris, François Maspero, 1972

- Dünya ekonomisi ile kentin entegre olması ve kente tanımlanan yeni iş bölümleri için gerekli yapısal değişiklikleri içinde barındırıyor olması,
- Küresel sermayenin üretim ve pazarları açısından gerekli örgütlenmelerini gerçekleştirmiş olması,
- Küresel kontrol fonksiyonlarını, sektörleri ve hizmetleri doğrudan bünyesinde bulundurması,
- Dünya kentleri uluslararası sermayenin toplandığı ve biriktiği yerler olması,
- Dünya kentleri çok sayıda iç göçmenlerin ve uluslararası göçmenlerin hedefinde olan yerler olması,
- Dünya kenti oluşumu en büyük yalanlamayı kapitalizmin mekânsal ve sınıfsal kutuplaşmasına getirmesi,
- Dünya kentinin gelişimi; devletin bütçesini aşan sosyal maliyetleri de beraberinde getirmesi⁵.

Dünya kenti/küresel kent üzerine geniş bir yazın bulunmaktadır. Genel olarak üzerinde anlaşma sağlanan tanıma göre küresel kent; çok uluslu şirketlerin konumlandığı, bilgi işlem aktivitelerinin merkezi olduğu, yoksullukla zenginliğin en uç noktalarının da görülebileceği kozmopolit bir oluşumu ifade etmektedir⁶.

Peter Hall 1966 yılında yayımlanan “The World Cities” adlı kitabında; “Dünya Kentleri’ni” ekonomik fonksiyonların merkezinde olan kent olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma biraz daha açacak olursak, dünya kentleri; politik gücün, ticaretin, ekonominin ve ulaşımın merkezinde olan kentler olarak tanımlamıştır⁷.

Saskia Sassen, küresel kent kavramını açıklarken yedi hipotezden faydalanmıştır. Küreselleşmenin etkisini tüm dünyada göstermesiyle birlikte;

- Coğrafi olarak farklı bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin küreselleşmeyle birlikte; entegrasyonu karmaşık olan yönetme ve koordine etme işinin tam

⁵ John Friedmann, “The World City Hypothesis”, **Development and Change**, Volume 17, 1986, s. 70-77

⁶Allen J. Scott, “Küreselleşme ve Kent-Bölgelerin Yükselişi”, Çev. Kübra Cihangir Çamur, **Planlama Dergisi**, 2004/3, s.26

⁷Neil Branner, Roger Keil, **The Global Cities Reader**, London and Newyork, Routledge, 2006, s. 20

manasıyla yerine getirilmesinin sonucunda şirketlerin büyümesine etki yapmıştır.

- Çok uluslu şirketlerin merkezden yönetilmesinin karmaşık hale gelmesi sonucu; şirketler alanında uzmanlaşmış olan şirketlerden muhasebe, hukuk müşavirliği, halkla ilişkiler, programlama ve telekomünikasyon hizmetlerini satın almaya başladılar. Bu hizmetleri kendi bünyelerinde yerine getirmek yerine uzmanlaşmış firmalarla yapılan kontratlı hizmet alımı uluslararası faaliyet gösteren şirketlerin yönetimini kolaylaştırmaya başladı.
- Çok uluslu şirketler ve bu şirketlere özel hizmet sunan yardımcı şirketlerin aynı kent içerisinde toplanması, üretilen mal ve hizmetlerin hızlanması anlamına gelmekteydi. Küresel açıdan önemli bir kentin içinde yer almak şirketleri uluslararası pazarda önemli yerlere getirmeye başladı.
- Çok uluslu şirketler genelde aynı kente merkezi birimlerini taşımaktadırlar. Bu durum küresel kentlerin üretim avantajlarını ve özel alanlarda uzmanlaşmış şirketlerle olan ilişkilerin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Çok uluslu şirketlerin küresel kentlerde toplanmasının tek sebebi bu değildir. Bu şirketlere ev sahipliği yapabilecek çok fazla kentin bulunmaması da önemli bir faktördür.
- Kendi alanlarında uzmanlaşmış hizmet sektörü, küresel anlamda birbirine bağlı bir ortaklık biçimi anlamına gelmektedir. Sınırlar ötesi kentsel ağlar güçlenmeye, uluslararası yatırımlar artmaya başladı ve çok uluslu şirketler uluslar üstü önem kazanmaya başladılar.
- Yüksek kazanç sağlayan hizmet sektörü firmalarının ve bu firmalarda çalışan üst düzey çalışanların artması kentsel alanda mekânsal ve sosyo-ekonomik eşitsizliklerin artmasına neden oldu.
- Sonuncu hipotez bu altı hipotezin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel kentlerde hizmet sektöründe faaliyet gösteren uzmanlaşmış şirketler kendi karlılıklarını ve etkililiklerini artırsalar bile sistemin zirvesinde yer edinen çok uluslu şirketlerle rekabet edecek güçte değildirler⁸.

⁸Saskia Sassen, "The Global City, Introducing a Concept", **Brown Journal of World Affairs**, Vol 11, 2005, s. 28-30

Sassen'in hipotezinden yola çıkarak küresel kentlerin; uluslararası anlamda neden önemli olduğunu görmekteyiz. Faaliyetlerini birçok ülkede devam ettiren şirketlerin yaşamış olduğu sorunları çözecek hizmet şirketleri küresel kentlerde kurulmaya başladılar ve çok uluslu şirketlerin büyümeleri konusunda oldukça yardımcı oldular. Büyüyen çok uluslu şirketler merkez birimlerini bilgiye ve hizmete ulaşmada sorun yaşamayacakları bu küresel kentlere taşıdılar. Çok uluslu şirketlerin merkez birimlerini küresel kentlere taşımaları kentlerin çehrelerinde de değişiklik yaşanmasına neden oldu. Kent çehrelerinin değişiminde hükümetlerin politikaları önemli rol oynadı. Çok uluslu şirketleri kendi kentlerine çekmek isteyen ülkeler, küresel kent ligine sokmak istediği veya bu ligde yer edinen kentlerinde dönüşüm yoluyla bu şirketlerin ilgisini çekecek mekanları oluşturmaya başladılar. Bu anlamda reklam yapabilmek adına mega etkinlikleri de kullanmak önemli hale geldi. Dünya medyasının yoğun ilgi gösterdiği bir etkinliği gerçekleştiren kentler, küresel sermayenin de dikkatini çekmeyi başarabilecekti. İstanbul'u bu açıdan düşündüğümüzde, literatürde küresel kent kategorisine sokulmayan İstanbul, hükümetlerin politika ve düşüncelerinde küresel kent olarak kabul edilmektedir. Örnek verecek olursak; İstanbul finans merkezi olma yolunda politikalarla sıkça karşılaştı. Uzun yıllar boyunca yapılan yatırımlarla birlikte hemen hemen bütün bankaların merkez üsleri İstanbul'a taşındı. Uluslararası sermayeyi kente çekmek için uygulanan politikalar ve sağlanan kolaylıklarla beraber çok uluslu şirketlerin İstanbul'da merkezlerinin olması düşünüldü. İstanbul'un uluslararası finans merkezi yapılması kararı 9. Kalkınma Planı'nda yer almaktadır⁹. Ayrıca bu plandan yıllar sonra 1 Mayıs 2010 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması" genelgesi ile gerekli idari yapılanma kurulmaya başlanmıştır¹⁰.

Binnur Öktem, İstanbul'un neoliberal politikalarla birlikte küresel kent olma yolunda ilerlemesini bir çalışmasında şu şekilde değerlendirmektedir:

“ Türkiye’de 1980 sonrası uygulanmaya başlanan neo-liberal program ve bu programın bir parçası olarak geliştirilen küresel kent projeleri ve uygulamaları İstanbul’u küresel kent liginde yer almak adına kentler arası bir yarışmaya

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkznz. 9. Kalkınma Planı

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkznz. Resmi Gazete, Sayı 27568, 2010

sokmuştur. Kent akademik çalışmalarda ve bağımsız kurumlarca yapılan farklı küresel kent hiyerarşilerinin birçoğunda yer almamakla beraber uygulanan bu projeler kentin sosyo-ekonomik ve mekânsal yapısı üzerinde büyük dönüşümlere yol açmıştır. İstanbul’da yaşanan bu dönüşümler, küresel kent projelerinin kenti küresel kent yaparak, küresel ekonominin nimetlerinden yararlanacağı ve yararlarının yukarıdan aşağıya tüm sınıflara yayılacağı vaatlerini gerçekleştirmekte çok da başarılı olmadıklarını göstermiştir. Aksine kentte son yirmi yıldır yaşanan yeniden yapılanma ve dönüşüm göstermiştir ki bu projeler kentteki gelir eşitsizliğini, sosyal kutuplaşmayı, mekânsal ayrışmayı, kentsel gerilimi artırmakta ve kentin sınırlı kaynaklarını belli sınıfların çıkarları için kanallı etmektedir.”¹¹

Küreselleşmenin sebep olduğu yeni dünya ekonomi sisteminde kentler önemli hale gelmiştir. Küresel ölçekli sermayelerin küresel kentlere kayması sonucunda “yarışan kentler/rekabetçi kentler” kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram özellikle 1980’li yıllardan başlayarak günümüze tartışılmış ve açıklanmaya çalışılmıştır. Küresel sermayeyi kendine çekmeye çalışan devletler, kentlerini ön plana çıkarmak için yarış içerisine girmişlerdir.

Yarışan kent çalışmalarının öncülerinden sayılan Kresl, yarışan kent kavramının özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Yüksek beceri gerektiren ve yüksek gelirli işlerin üretilmesi;
- Çevreye duyarlı ürün ve hizmet üretimi,
- İstenilen özelliklere sahip ürün ve hizmetlere odaklanması,
- Ekonomik büyüme oranının tam istihdama ulaşacak düzeyde olması,
- Kentin ihtisaslaşacağı alanların kentin mevcut durumuna göre değil, gelecekteki potansiyeline uygun olarak belirlenmesi,
- Kentin mevcut kentsel hiyerarşide daha üst düzeye çıkma potansiyelinin bulunması¹² yarışan kentlerin özellikleridir.

¹¹ Binnur Öktem, “Neoliberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP’nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul’un Kentsel Dönüşüm Projeleri”, **Planlama Dergisi**, 2006/2, s. 53

¹² Kresl, P. “The determinants of urban competitiveness”, **North American Cities and the Global Economy: Challenges and Opportunities**, Ed. P. Kresl and G. Gappert, pp. 45-68. London: Sage Publications Akt. Osman Eroğlu, Azmi Yalçın “Yeni Bir Rekabet Formu Olan Kent Rekabetçiliğine

Kültürün küreselleşmesi ile küresel kent hiyerarşisi arasında bağlantı bulunmaktadır. Bağlantıya bakmanın bir yolu, olaya küresel bir gözle bakmaktır. İletişim alanında yaşanan gelişmeler ve özellikle televizyon yayını belirli bir yerde gerçekleştirilen özel etkinliklerin dünya çapında yayılmasını sağladı. 1896 yılında ilki gerçekleştirilen Modern Olimpiyat Oyunları, televizyon yayını ile birlikte uluslararası anlamda izlenen büyük bir etkinlik oldu. Örneğin Güney Kore, 1988 Seul Olimpiyat Oyunları ile birlikte ülkenini ve Seul'un ekonomik gelişmişliğini dünya kamuoyuyla televizyon sayesinde paylaşmış oldu¹³. Böylece Olimpiyat Oyunları, ülkelerin küresel kent klasmanına sokmak istedikleri kentlerin reklamını yapma açısından önemli hale geldi.

Tezin amacı: Mega etkinlikler ve özelde Olimpiyat Oyunlarıyla birlikte, ev sahipliği yaşanan yerinden edilmeler üzerine incelemeler yapılacaktır. Seul, Pekin ve Londra'nın Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmasıyla kentsel dokuda meydana gelen değişimler ile bu değişimlerin sosyo-mekansal analizinden yola çıkarak; İstanbul'da gerçekleşmesi olası Olimpiyat Oyunlarıyla beraber yaşanması muhtemel yerinden edilmeler ile Olimpiyat Oyunlarına adaylık sürecinde yaşanan yerinden edilmelerin ortaya konması bu tezin amacını oluşturmaktadır.

Tezin Önemi: Türkiye'de mega etkinlikler üzerine yazılmış bir literatür bulunmasına karşılık yerinden edilmeye ilgili literatür oldukça azdır. Ayrıca yerinden edilme ile ilgili literatür taramalarından yola çıkarak, kentsel alanda gerçekleştirilen yerinden edilmeler üzerine yazılmış çalışmaların sayısı oldukça azdır. Yerinden edilmenin sistematik bir çalışma olarak ele alındığı çalışmalar genellikle "savaş-göç" ve "göçmenler" üzerine yapılan çalışmalarda görülmektedir. Yerinden edilme kavramının kentsel alanda sistematik olarak ele alındığı bir çalışma olması sebebiyle bu tez, literatürde var olan boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Türkiye'de mega etkinlikler üzerine yazılmış bir tez bulunmaktadır. Semiha Sultan Eryılmaz'ın yazdığı "Mega etkinliklerin kent mekânına yansımaları Formula 1

Yönelik Literatür Taraması", Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı 1, Cilt 1, 2014, s.26

¹³ J. R. Short, Y. Kim, M Kuus, H. Wells, "The Dirty Little Secret of World Cities Research: Data Problems in Comparative Analysis", International Journal of Urban and Regional Research, Sayı 20, 1996, s. 709

Türkiye Grand Prix'i İstanbul Park Örneği" başlıklı doktora tezi, Türkiye'de mega etkinlikler üzerine yazılmış olan ilk tez olması nedeniyle önemlidir. Yazar, bir mega etkinlik türü olan Formula 1 yarışlarını ve İstanbul Park'ta gerçekleştirilen Formula 1 yarışının incelemesini yapmaktadır.¹⁴.

Yöntem: Tezin yöntemi, nitel ve nicel verilerin ikisinin de kullanıldığı karma yöntemidir. Birinci ve ikinci bölümde nitel yöntem kullanılmıştır. Üçüncü ve dördüncü bölümde nitel yöntemin yanında nicel yöntem de kullanılmıştır.

Tezin birinci bölümünde, mega etkinlik, Olimpiyat Oyunları ve olimpizm kavramları irdelenmiştir. Mega etkinlik kavramı üzerine yazılan literatür ile olimpizm düşüncesi üzerine yazılan literatür incelendikten sonra Olimpiyat Oyunlarının tarihi süreç içerisindeki gelişimi anlatılmıştır. Ayrıca Modern Olimpiyat Oyunları, sosyo-mekansal değişim açısından sınıflandırmaya tabi tutulup incelenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, yerinden edilme kavramı üzerine bir kavramsallaştırma denemesi yapılmıştır. Kavramsallaştırma yapıldıktan sonra yerinden edilme türleri ile kentsel alanda yerinden edilme ile sonuçlanan eylemlerin incelemesi yapılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapan Seul, Pekin ve Londra'da neler yaşandığına ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bu üç kentte meydana gelen mekânsal dönüşüm ile beraber yaşanan yerinden edilmeler incelenmiştir. Londra'da gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunları incelenirken, Londra'da yapmış olduğum tez araştırmaları ve gözlemlerim aktarılmıştır. Ayrıca yine Londra kısmı yazılırken, Londra'da akademisyenlerle/araştırmacılarla gerçekleştirdiğim görüşmelerden de faydalanılmıştır. Queen Elizabeth Olimpiyat Parkı çevresinde yer alan yerleşim alanlarındaki emlakçılarla da Olimpiyat Oyunları öncesi ve sonrası konut ve kira fiyatlarındaki değişimin anlaşılabilmesi için görüşmelerde bulunulmuştur.

Tezin dördüncü bölümünde, Türkiye'nin Olimpiyat Oyunları tarihi incelenmiştir. Aday ve aday adayı olunan toplam beş Olimpiyat Oyunları ile beraber, bu adaylıklar

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Semiha Sultan Eryılmaz, "Mega etkinliklerin kent mekânına yansımaları Formula 1 Türkiye Grand Prix'i İstanbul Park Örneği", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2012

sürecinde inşa edilmesi düşünülen projeler için düşünülen yerler haritalar ve resimlerle analiz edildikten sonra İstanbul'un 2020 Olimpiyat Oyunları adaylığı kitabında yer alan tesislerle, İstanbul'da yerinden edilenler/yerinden edilecekler hakkında bilgi verilmiştir.

Kapsam ve sınırlılıklar: Olimpiyat Oyunları; Yaz ve Kış Olimpiyat Oyunları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışma sadece yaz olimpiyat oyunlarını inceleyen bir çalışmadır. Sebebine gelinirse birkaç kış olimpiyat oyunları haricinde kentsel alanda yüksek maliyetli yatırımların olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu tezin kapsamıyla ilgili olarak sadece yaz olimpiyat oyunları irdelenip araştırılmıştır. Türkiye için yapacağımız öneriler de 2020 olimpiyat adaylığı için hazırlanan projeler ve bunların yansımaları kapsamında olacaktır. İnşa edilmesi düşünülen tesisler inşa edilmediği için etkiler ancak daha önce olimpiyat oyunlarını gerçekleştiren kentler baz alınarak ölçek geliştirilecektir. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ile görüşme talep edildi. Komite üyelerinin Olimpiyat Oyunları ve etkileri ile ilgili fikirleri derinlemesine mülakat yöntemiyle öğrenilmeye çalışılacaktı. Komite üyeleri yerine, komisyonlarda görev yapan üyelerle görüşme yapabilmek için e-posta adreslerinin verilebileceğinin söylenmesi üzerine, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi üyeleri ile gerçekleştirilmesi düşünülen görüşmeler gerçekleştirilemedi.

Hipotezler: Bu çalışmanın ana hipotezi: “mega etkinlikler/Olimpiyat Oyunları, yerinden edilmelere neden olmaktadır”. Bu ana kabulden yola çıkarak aşağıdak temel kabullerin incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

- Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliliği yapma istekliliğini teşvik eden faktörlerden biri; kentsel rant üretim isteğidir.
- Olimpiyat Oyunları sürecinde kentsel rant ağırlıklı olarak olimpiyat tesislerinin yakın çevresinde üretilmiştir.
- Olimpiyat Oyunları sürecinde yaratılan kentsel rantın üretim aracı kentsel dönüşüm projeleri olmuştur.
- Kentsel dönüşüm projeleri yerinden edilmelere sebep olmuştur.
- Olimpiyat Oyunları nedeniyle gerçekleşen yerinden etme ve ardından gelen soylulaştırmanın kentler üzerinde olumsuz etkileri olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEGA ETKİNLİKLER VE OLİMPİYAT OYUNLARI

Bu bölüm içerisinde mega etkinlik kavramının tarihsel kökenleriyle birlikte incelenmesi yapılacaktır. Mega etkinlikler üzerine yazılan literatür içerisinde; mega etkinlik kavramının ifade edilirken kullanıldığı diğer tanımlamalar olan “hallmark” (iz bırakan) etkinlikler, “özel” etkinlikler tanımlamalarına ve birbirlerinden ayrıldıkları noktalara da değinilecektir. Mega etkinlik tanımlaması yapıldıktan sonra, bir mega etkinlik türü olan Modern Olimpiyat Oyunlarının ortaya çıkmasında etkili olan olimpiyat düşüncesi (olimpizm) açıklanmaya çalışılacak ve devamında Olimpiyat Oyunlarının, antik ve modern olarak tarihsel arka planına bakılacaktır. Tez konumuz dahilinde Modern Olimpiyat Oyunları tarihi içerisinde, oyunların kentsel alana etkilerinin irdelendiği dönemleme, bu bölümde incelenen son içerik olacaktır.

1.1 Mega Etkinlik

Mega etkinlik kavramı üzerine yapılan araştırmalar iki düşünce üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu düşüncelerden ilki ve yoğun olarak tartışılanı; mega etkinliklerin ekonomiye ve turizme olan ve çoğunlukla da olumlu etkilerini içeren araştırmalardır. Bu ilk düşünceye göre üzerine daha az tartışılan ikinci düşünce de mega etkinliklerin kentsel alana olan etkilerini araştırmaktadır. Çalışmaları gerçekleştiren araştırmacıların büyük bir kesmi turizm ve coğrafya alanlarında çalışmakta olan araştırmacılarıdır. Düşünceme göre asıl tartışılması gereken; mega etkinliklerin kentsel alana ve kentlilere olan etkileridir. Çünkü; etkinliklere ev sahipliği yapan kentler içlerinde ekonomiyi, turizmi, sosyal ilişkileri içeren kısaca hayatın içinde olan bir yapıdır. Sadece turizm veya ekonomik açıdan inceleme

yapılması; mega etkinliklerin kentlere ve kentsel hayata nasıl derinden nüfuz ettiğini görmemize engel olacaktır.

Mega etkinlik kavramı sosyal bilimlerde var olan çoğu kavram gibi tartışmalı ve de net değildir. Geçmişten günümüze kavramın adlandırılmasına baktığımızda farklı isimlerde kullanıldığını görebilmekteyiz. Bu isimlere baktığımızda; bazı araştırmacılar “Hallmark (İz Bırakan) Etkinlik” (Colin Micheal Hall) ve “Major Etkinlik” (Harry Arne Solberg, Holger Preuss), bazıları “Özel Etkinlik” (Leo Kenneth Jago), bazıları da “Mega Etkinlik” (Martin Müller) olarak adlandırmıştır.

Mega etkinlik kavramının ilk kullanan Tyrrell Marris’tir. Calgary’de gerçekleştirilen 37. Uluslararası Turizm Bilimcileri Kongresi’nin bildirilerinin basıldığı The Tourist Review adlı derginin 42. sayısında makalesi yer almaktadır¹⁵ ve etkinliklerin mega etkinlik olarak adlandırılabilmesi için ziyaretçi sayılarına ve etkinlik için yapılan harcamalara bakılması gerektiğini önermiştir¹⁶.

Mega etkinlik tanımına baktığımızda Ritchie yaptığı bir çalışmada “kısa ve/veya uzun dönemli olarak turizm hedeflerinde karlılık, ilgi çekme ve bilinç geliştirme olan, belirli bir zaman dilimi içerisinde bir defalığına ya da yinelenerek gerçekleştirilen büyük etkinlikler”¹⁷ olarak tanımlamaktadır. Roche, mega etkinlikleri ulusal ve uluslararası kamuoyunda etkileyici bir karakteri olan kültürel, ticari ve sporu içinde barındıran etkinlikler olarak tanımlamakta ve bu etkinliklerin genellikle ulusal hükümet ve uluslararası sivil toplum örgütleri aracılığıyla gerçekleştirilmekte olduğunu dile getirmektedir¹⁸. Carroll, mega etkinliklerin 20.yüzyılda gerçekleşen küreselleşmenin bir ürünü olduğunu söylemekte ve

¹⁵ Detaylı bilgi için bkz. Tyrrell Marris, "The Role and impact of mega-events and attractions on regional and national tourism development resolutions", **The Tourist Review**, Vol. 42 Iss: 4, pp.3 – 12, 1987

¹⁶ C. Q. Deng, Mimi LI, “An Exploratory Study Of Event Image”, (Çevrimiçi) http://www.scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1104&context=gradconf_hospitality 02 Mayıs 2016

¹⁷ J. R. Brent Ritchie, “Assessing the Impact of Hallmark Event: Conceptual and Research Issues” **Journal of Travel Research**, 23/1, 1988, s.2

¹⁸ Maurice Roche, **Mega-Events Modernity, Olympics and Expos in the Growth of Global Culture**, London and New York, Routledge, 2000, s.1

bütünleşen dünyada bir yarış fenomeni olarak ifade etmektedir.¹⁹ Roche'nin yapmış olduğu diğer mega etkinlik tanımında, etkinliklerin kente sağladığı faydaları görebilmekteyiz.

Mega etkinlikler (Olimpiyat Oyunları ve Dünya Fuarları gibi büyük ölçekli eğlence ve turizm etkinlikleri) kentlere etkileri uzun yıllar süren kısa dönem içerisinde gerçekleştirilen etkinliklerdir. Uzun vadeli alt yapı ve etkinlik tesisleri kamu borçlanmasını da beraberinde getirir. Ayrıca inşa edilen tesislerin uzun süreli kullanımının programlanması gereklidir. Yeniden yapılan (veya yenileme ile yapılan) projelerle birlikte ev sahipliği yapan kente medya aracılığıyla ulusal ve uluslararası imaj kazandırır. Ev sahipliği yapan kente; turizm getirisi, sanayisizleşme (sanayinin yer değişimi), yatırım kazanımı olarak uzun vadeli olumlu sonuçlar elde ettirir.²⁰

Hall, Hallmark (İz Bırakan) etkinlikleri; ev sahipliği yapan kentin turizmini geliştiren, istihdamını artıran ve ulusal ile uluslararası ün sağlayan etkinlikler olarak tanımlamaktadır²¹. Özel etkinlik kavramı ise; gerçekleştirildiği bölgede ziyaretçi sayısını artıran, olumlu ekonomik etkileri olan, iş imkanları sunan, imaj sağlama konusunda yardımcı olan, turizmin gelişmesine etki eden etkinliklerdir²². Ritchie, daha sonraları yaptığı farklı bir çalışmada yukarıda belirtmiş olduğu tanımı daha da açıklığa kavuşturarak anlaşılabilirliğini artırmıştır. Etkinliklerin sınıflandırmasını yapmış (Tablo 1) ve her bir etkinliğe örnekler göstermiştir.

¹⁹ Terrance Carroll, "Illusions of Unity: The Paradox Between Mega-Sporting Events and Nation Building, **The Journal of Public Diplomacy**, Sayı 3, 2012, s.13

²⁰ Roche, ae, s.1-2

²¹ Collin Micheal Hall, **Hallmark events and the planning process**, Ed: G.J. Syme, B.J.Shaw, D.M. Fenton & W.S. Mueller The Planning and Evaluation of Hallmark Events, Ashgate, Aldershot, 1989 s.22

²² Leo Kenneth Jago, "Special Events and Tourism Behaviour: A Conceptualisation and an Empirical Analysis from a Values Perspective", **Yayınlanmamış doktora tezi**, Victoria University, Department of Hospitality, Tourism and Marketing Faculty of Business, 1997, s.23

Tablo 1. Etkinlik Sınıflandırmaları

Sınıflandırma	Örnekler ve Yerleri
Dünya Fuarları ve Expo'lar	Expo 1967, Montreal New Orleans, 1984 Vancouver, 1986 Lisbon, 1998 Hannover, 2000
Karnavaller ve Festivaller	Mardi Gros, New Orleans Quebec Kış Karnavalı, Quebec Oktoberfest, Münih Stampedo, Calgary
Büyük Spor Etkinlikleri	Yaz Olimpiyatları, Los Angeles, 1984 Kış Olimpiyatları, Calgary, 1988 Dünya Kupası, İspanya, 1982 Boston Maratonu Wimbledon Tenis Turnuvası, Londra
Önemli Kültürel ve Dini Etkinlikler	Oberramergau ²³ , Almanya Papa'nın Taç Giyme Töreni, Roma Kraliyet Düğünü, Londra
Tarihi Dönemeçler	Los Angeles İkiyüzüncü Yıl Kutlamaları Amerika'nın keşfinin 500. Yıl dönümü kutlaması
Klasik Ticaret ve Dini Etkinlikler	Şarap Alımı, Fransa Kış fuarı, Toronto Floriade 82, Amsterdam
Önemli Politik Etkinlikler	Başkanın Göreve Başlaması Devlet Başkanının Cenaze Töreni Papa Ziyaretleri Liderlerin Buluşması G8 Ekonomi Zirveleri

Kaynak: J. R. Brent Ritchie and Crauch Geoffrey, The Competitive Destination a Sustainable Tourism Perspective, London, Cabi Publishing, 2003, s.122

Hallmark (İz Bırakan), Mega ve Özel Etkinlik tanımlamalarına bakıldığında bu tanımlamaların hemen hemen aynı doğrultuda olduğu görülebilmektedir. Aralarındaki ilişki ve farklara bakacak olursak; en kapsamlı

²³ Hz. İsa'nın haçlanmasını temsil eden "The Passion" adlı tiyatro oyununun her on yılda bir sergilenmesi. En son 2010 yılında gerçekleştirildi. Gelecek sefer 2020 yılında gerçekleştirilecek.

etkinlik türü olarak Hallmark etkinlik görülmekte ve diğerlerini de kapsamaktadır. Özel etkinlik tanımı da Mega etkinlik tanımını kapsamaktadır (Tablo 2). Aralarındaki küçük farklara baktığımızda; hedef pazar, etkinliğin finansörü ve etkinliğin kimin eliyle gerçekleştirileceği gibi konularda farklılıkların olduğunu görmekteyiz.

Tablo 2. Hallmark, Mega ve Özel Etkinlikler

Etkinliğin Tanımı	Örnekler	Etkinliğin Hedef Kitle	Etkinliğin Finansörü	Etkinliği Gerçekleştiren	Ekonomik ve Sosyal Etkiler
Mega	Olimpiyatlar Dünya Fuarları	Uluslararası	Ulusal	Devlete ait özel amaçla kurulan birimler	Uluslararası yatırımcıların gelmesi ve etkinlik tesisleri
Özel	Grand Prix Amerika Kupası	Uluslararası Ulusal	Ulusal Bölgesel	Devletin çeşitli birimleri arasındaki koordinasyon	Etkinlik şehrin gelişimine ve turist artışına neden olabilir
	Avustralya Oyunları	Ulusal	Ulusal Bölgesel	Devletin yerel yatırım birimleri	Organizasyona ev sahipliği yapan yere faydalar
Hallmark	Perth Festivali	Bölgesel	Bölgesel Yerel	Bölgesel turizm ortakları, yerel işletmeler ve devlet	Etkinlik süresi boyunca yapılan yatırımlar
	Wellesley Elma ve Yağ Festivali	Yerel	Yerel	Organizasyon u gerçekleştirenler	Organizasyona ev sahipliği yapan yere ekonomik faydalar

Kaynak: Micheal C. Hall, “The Definition and Analysis of Hallmark Tourist Event, Geo Journal, 19:3, 1989, s.265

Diğer araştırmacılar tarafından da Hallmark etkinlik tanımının bir şemsiye kavram olarak kabul edildiği söylenmektedir²⁴. Kavram bazında ayrımların ve küçük farkların olduğu görünmektedir. Mega etkinlikleri diğer etkinlik tanımlarından (Hallmark ve Özel Etkinlik) ayırt edici iki temel özellikten bahsedebiliriz. İlki; etkinliğin büyüklüğü ve süresidir. Diğeri de ev sahipliği yapan kentte meydana gelen turist hareketliliği ve etkinliğin etkileridir²⁵. Örneğin bir festival ile Olimpiyat Oyunlarını karşılaştıracak olursak; festival, her yıl aynı kentte yapılabilir ve etkinliğin gerçekleşeceği alan için büyük maliyetlerle oluşturulan tesislerin varlığından söz edilemeyeceği gibi turist hareketliliği de sınırlı sayıda kalabilir. Olimpiyatlar ise belirli yıl aralıklarında yani 4 yılda bir farklı ülkelerin öne çıkarmış oldukları kent/kentlerinde yapılan, etkinlik için büyük harcamaların yapıldığı ve turist hareketliliğinin yoğun olarak yaşandığı etkinlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Festivalleri Hallmark etkinlik olarak adlandırırken, Olimpiyatları Mega etkinlik olarak adlandırmaktayız. Konumuz dahilinde kullanılacak olan kavram “Mega Etkinlik” kavramıdır. Bu kavramın örnekleri genel olarak Olimpiyatlar, Dünya Fuarları ve Expo’lardır.

Genel olarak bir kavram geliştirecek olursak; Mega Etkinlikler, dünya kamuoyunun yoğun ilgisini çeken, etkinliği gerçekleştirme maliyetlerinin yüksek olduğu ve kamu eliyle ya da kamu- özel sektör işbirliği ile yapıldığı, amaç olarak prestij kazanma gayesinin üstün tutulduğu, kısa bir süre içerisinde ve belirli aralıklarla farklı ev sahipleriyle gerçekleştirilmeye devam eden spor, kültür ve ekonomik temeli olan etkinliklerdir. Yani Mega Etkinlikler;

- Büyük kitlelere hitap eden,
- Getirisi uzun vadeli olarak planlanan,
- Dünya genelinden ziyaretçiye sahip olan,
- Medyanın ilgisini oldukça fazla çeken,

²⁴ C. M. Law, **Urban Tourism: The visitor Economy and The Growth of Large Cities**, London, Continuum, 2002, s.141

²⁵ M. Malfas, E. Theodoraki, B. Houlihan, “Impacts of the Olympic Games as Mega-Events”, **Municipal Engineer**, sayı 157, 2004, s.210

- Bir bölgede/ülkede gerçekleştirilen etkinliklerdir.

Mega etkinlik için yapılan tanımlara baktıktan sonra akıllara “Mega etkinlikleri diğer etkinliklerden ayıran farklılıklar nelerdir?” sorusu gelebilir. Mega etkinlikleri diğer etkinliklerden ayıran temel özelliklere baktığımızda; ilk özelliği mega etkinliklerin süresi ve büyüklüğüdür (katılımcı sayısı ile gerçekleştirilen etkinlik/müsabaka sayısı). İkinci özelliği ise etkinliği gerçekleştiren kente neden olmuş olduğu; medya ilgisi ve turist yoğunluğudur²⁶. Bazı yazarlar bir etkinliğin mega etkinlik olarak adlandırılabilmesi için en az 1 milyon ziyaretçinin etkinlikler dolayısıyla kenti/bölgeyi ziyaret etmesinin gerekliliği ve etkinlik için yapılan yatırımların 500 milyon dolardan az olmamasından bahsetmektedirler. Ama genel kanı şudur; ziyaretçi sayısını ölçmek oldukça zordur. Ölçüm yapabileceğimiz tek şey etkinlikleri izlemeye giden biletli ziyaretçi sayısıdır²⁷. Ziyaretçi sayısını bilet sayısı ile örtüştürerek bir etkinliğin mega etkinlik olup olmadığının belirlenmesi imkansız gibi görünmektedir. Bir etkinlik sebebiyle (özellikle yaz ve kış olimpiyatları) bir kenti ziyaret eden katılımcıların sadece bir spor müsabakasını izleyeceğini varsayamayız. Bazı ziyaretçiler iki veya daha fazla spor müsabakası izleyecekken, bazı ziyaretçiler sadece kentin atmosferini görme amacıyla orada bulunup hiçbir spor müsabakasını izlemeyebilir.

Martin Müller, mega etkinliklerin tanımları ve boyutlarını içeren bir çalışmada; mega etkinlik kavramı üzerine yapılmış olan tanımları tablo haline getirmiştir (Tablo 3). Aşağıdaki tabloda yapılan tanımları ve değerlendirmelere görebilmekteyiz.

²⁶ M. Malfas, E. Theodoraki, B. Houlihan, ae, s.210

²⁷ Martin Müller, “What makes an event a mega-event? Definitions and sizes, **Leisure Studies**, 34:6, 627-642, 2015, s.628

Tablo 3. Mega Etkinlik Tanımları

Kaynak	Tanım	Turist Çekme	Medya İlgisi	Yatırım	Dönüşüm
Ritchie (1984)	Sınırlı bir süre içinde bir defalığına veya yinelenen, turizm hedeflerinde kısa veya uzun vadede bilinci, karlılığı ve çekiciliği artıran etkinliklerdir. Bu tür etkinliklerin başarılarının; dikkat çekme, ilgi oluşturma, imaj tazeleme olduğu bilinmektedir.	+	-	-	-
Roche (1994)	Mega etkinlikler kısa süre içerisinde gerçekleştirilen ve etkileri uzun vadeli olan etkinliklerdir. Yapılan tesisler ve alt yapı çalışmaları uzun süreli borçlanmayı beraberinde getirir. Tesislerin uzun süreli kullanımının programlanması gerekmektedir. Kentsel yenileme çalışmaları ve yeni projelere medya ilgisi eklenince ulusal ve uluslararası imaj olumlu etkilenir.	-	+	+	+
Jago ve Shaw (1998)	Etkinliği bir defalığına gerçekleştiren ülkeye/bölgeye uluslararası arenada prestij kazandıran ve yoğun medya ilgisiyle kalabalık kitlelere hitap eden etkinliklerdir. Etkinliğin gerçekleştirilmesi oldukça maliyetlidir.	+	+	+	0
Roche (2000)	Büyük ölçekli kültürel (ticari ve spor etkinlikleri de dahil) büyük kitlelere hitap eden uluslararası öneme sahip etkinliklerdir.	0	+	-	-
Hiller (2000)	Kısa süreli bir kez gerçekleştirilen etkinliklerdir. Etkinlikler medya vasıtasıyla tüm dünyadan takip edilir. Etkinliği gerçekleştiren kente kalıcı ve önemli etkileri olur.	0	+	-	+
Horne	Aday kente/bölgeye/ülkeye önemli				

(2007)	etkileri olan ve medyanın ilgisini çeken etkinliklerdir.	-	+	-	+
Gold ve Gold (2011)	Spor etkinlikleri ve kültürel festivaller boyut ve kapsam bakımından büyük ekonomileri etkiler ve küresel medyanın ilgisini üzerine çeker.	-	+	-	+
Mills ve Rosentraub (2013)	Önemli ulusal ve küresel yarışmalar, yüksek katılımlı ve yoğun medya ilgisini çekmiş, genellikle alt yapı için büyük kamu harcamaları gerektirir. Örneğin; stadyumlar, toplu taşıma sistemleri, yollar ve konut.	-	+	+	+
Müller (2015)	Mega etkinlikler belirli bir süre içerisinde gerçekleştirilen, büyük sayılarda ziyaretçi çeken, yapılaşma olarak büyük alana yayılan, yüksek maliyetli, nüfus ve çevre üzerinde büyük etkileri olan etkinliklerdir.	+	+	+	+
Bu Tez (2017)	Bu tanımlamalara ek olarak etkinliklerin gerçekleştirildiği kentler/bölgelerde yaşayanların iş alanları ve fırsatları oluşturma açısından olumlu etkilenebilme özelliğinin yanında artan kiralar ve kentsel yenileme çalışmaları dolayısıyla ortaya çıkan soylulaştırma etkisiyle olumsuz etkilenebileceğini ilave emektedir.	+	+	+	+
+: tanımda değinilmiş, -: değinilmemiş, o: bilgi yok					

Kaynak: Martin Müller, “What makes an event a mega-event? Definitions and sizes, Leisure Studies”, 34:6, 627-642, 2015, s. 629²⁸

²⁸ Martin Müller, ae, s. 629

Tablo için düşünceleri aktarılmış olan yazarların eserleri;

J. R. B. Ritchie, “Assessing the impact of hallmark events: Conceptual and research issues”. **Journal of Travel Research**, 23, 2–11, 1984

M. Roche, “Mega-events and urban policy”, **Annals of Tourism Research**, 21, 1–19, 1994

K. L. Jago & R. N. Shaw, “Special events: A conceptual and definitional framework” **Festival Management and Event Tourism**, 5, 21–32, 1998

M. Roche, **Mega-events and modernity**. London: Routledge, 2000

Tabloda görüldüğü üzere Mega etkinlik literatürü üzerine yapılmış tanımlar; turist çekme, medya ilgisi, yatırım ve dönüşüm başlıkları altında değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Ritchie'nin yapmış olduğu tanım haricindeki tüm tanımlar medya ilgisi üzerinde durmuşlardır. “Yatırım” başlığı altına baktığımızda yatırımların önemine vurgu yapan tanım sayısı oldukça azdır. Genel olarak bütün tanımlar mega etkinliklerin; kısa sürede içerisinde bir defalığına gerçekleştirilen etkinlikler olduğunu vurgulamaktadır.

Yine Martin Müller, “The Mega Event Syndrome” (Mega Etkinlik Sendromu) adlı çalışmasında, mega etkinlikleri gerçekleştirmenin arkasında yatan nedenleri kendi tabiriyle “sendrom”²⁹ olarak görmektedir ve bu sendromun belirtilerini tanımlayarak mega etkinliğin neden olduğu sonuçları bir tablo yaparak açıklamaya çalışmıştır (Tablo 4). Aslında tam da düşünüldüğü şekilde bir mega etkinliği gerçekleştirmenin asıl amacı o etkinliğin felsefesine uygun olarak gerçekleştirilmesi değil, tamamen farklı bir şekilde etkinlik felsefesinden yoksun ve arkasında farklı niyetlerle gerçekleştirilmesidir. Yani amaç-araç çatışmasını burada görülmektedir.

Tablo 4. Mega Etkinlik Sendromu: Belirtiler, Açıklamalar ve Sonuçlar

Belirtiler	Tanımlama	Sonuçlar
Yüksek fayda beklentisi	Mega Etkinliklerin olumlu etkilerini göze alma	-Kaynakların uygunsuz tahsisi -Vatandaşların güvenini kaybetme
Maliyetlerin düşük olması beklentisi	Gerçek bütçe planlanan bütçeden oldukça fazladır.	-Düşük inşaat kalitesi -Bütçe eksiklikleri
Etkinliği elde etme arzusu	Etkinliği gerçekleştirme planlamanın önceliği haline	-Büyük çaplı altyapı inşaatları -Bitirilemeyen altyapı projeleri

H. Hiller, “Toward an urban sociology of mega-events”, **Research in Urban Sociology**, 5, 181–205, 2000

J. Horne, “The four “knowns” of sports mega-events”, **Leisure Studies**, 26, 81–96, 2007

J. R. Gold & M. M. Gold, **Olympic cities: City agendas, planning, and the World’s Games**, London: Routledge, 2011

B. M. Mills & M. S. Rosentraub, “Hosting mega-events: A guide to the evaluation of development effects in integrated metropolitan regions”, **Tourism Management**, 34, 238–246, 2013

²⁹ Martin Müller, “The Mega-Event Syndrome: Why So Much Goes Wrong in Mega-Event Planning and What to Do About It”, **Journal of the American Planning Association**, 81:1, 6-17, 2015

	gelmiştir.	
Risk alma	Kamusal riskler özel çıkarlar için alınır.	Kamu fonları ya sınırlı bir şekilde kamu yararı için kullanılır ya da hiçbir şekilde kamu yararı için kullanılmaz.
Kural dışılık	Hukuk kurallarını askıya alma	-Yerinden edilme -Halkın sınırlı katılımı -Denetimlerde eksiklik
Elit oluşturma	Kaynakların adaletsiz dağıtımı	-Soylulaştırma -Kentsel alanda peyzaj sorunları
Hızlı düzenleme	Mega etkinlikler soruna neden olmayacak düşüncesiyle hızlıca planlanır ve sorunlar yok sayılır.	-Etkinlik finansmanı ulusal bütçede önceliklidir. -Planlama süreci düzenli işlememektedir. -Kentsel gelişim düşüncesiyle kaynaklar heba edilir.

Kaynak: Martin Müller, “The Mega-Event Syndrome: Why So Much Goes Wrong in Mega-Event Planning and What to Do About It”, Journal of the American Planning Association, 81:1, 6-17, 2015, s.7

Tabloda görüldüğü üzere mega etkinliklerin gerçekleştirilme sebepleri; bir mega etkinliği elde etme arzusuyla insan haklarına dahi müdahale edebilecek boyutlara varmaktadır. Etkinliği gerçekleştirirken halkın katılımının önemi göz ardı edilebilmektedir. Daha hızlı karar alma ve istenilenlerin hızlıca gerçekleştirilebilmesi için “katılım” faktörü yavaşlatıcı bir unsur olarak görülebilmektedir. Ayrıca etkinliğin neden olduğu yerinden edilmeler; kentsel gelişim açısından zorunlu gibi ele alınmakta ve soylulaştırma faaliyetleri hızla yaşanabilmektedir. Etkinlik tesisleri için düşünülen bütçeler ve gerçekleşen harcamalar arasında genellikle farklılık bulunmaktadır.

1.2 Mega Etkinliklerin Etkileri

Mega etkinliklerin etkilerini sadece etkinliği gerçekleştirmiş ülkelerde aramak yerine; bir mega etkinliği gerçekleştirmek için aday olan kentlerde/ülkelerde de aramak gerekmektedir. Çünkü bir mega etkinliğe aday olan kentlerde adaylığın başlaması ile birlikte alt yapı ve tesisleşme çalışmaları başlamaktadır. Adaylığın kabul olmasından sonra yapılan alt yapı ve tesisleşmeye nazaran daha küçük boyutlu oldukları bilinmektedir. Ancak etkileri hissedilmektedir. Oluşturulan yeni yerleşim yerleri, yollar, toplu taşıma sitemleri ve bir nebze de olsa etkinlik için yapılmaya başlanan tesis/tesislerin etkileri oldukça fazladır.

Richard Cashman, bir mega etkinlik olarak kabul edilen Olimpiyat Oyunlarının etkilerini analiz ettiği bir çalışmasında Olimpiyat Oyunlarının etkilerinin dört periyotta görülebileceğini söylemiştir. Bu periyotlara bakacak olursak:

- Olimpiyat Oyunlarına adaylık başvurusunun yapılması ve ev sahipliğinin kazanılmasına kadar olan süreç hazırlıkları içerisinde,
- Yedi yıl süren ev sahipliği yapma için hazırlık sürecinde,
- Kısa süreli dönem sayılan Olimpiyat Oyunlarının gerçekleştirildiği süre içerisinde,
- Olimpiyat Oyunlarının gerçekleştirildikten sonra uzun yıllar ierisinde³⁰ etkiler yaşanabilmektedir.

Pappalepore ve Duignan 2016 yılında yayınlamış oldukları bir çalışmada kısa dönemli ve uzun dönemli olmak üzere olimpiyat etkinliklerinin olumlu ve olumsuz etkilerini tablo ile açıklamaya çalışmıştır (Tablo 5).

³⁰ Richard Cashman, **Impact of the Games on Olympic Host Cities**, Barselona, Centre D'Estudis Olympics, 2002, s.5

Tablo 5. Olimpiyat Oyunlarının Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Dönem	Olumlu	Olumsuz
Kısa dönem	-Turist sayısının artması - Yeni iş sahalarının ortaya çıkması -Kamu yardımlarının artması ve sponsorluk anlaşmaları - Ticaret hacminin artması	-Altyapı harcamalarının her şeyin önüne geçmesi -Kültürel ürünlerin metalaşması -Ev sahipliği yapan yer sakinlerinin yerlerinden edilmeleri
Uzun dönem	-Yerelin ön plana çıkması - Üretim organizasyonunun gelişmesi - Uzun süreli yerel ve merkez işbirliği - Turist sayısının artışı - Kültürlerarası etkileşim	-Altyapı harcamalarının her şeyin önüne geçmesi -Kültürel ürünlerin metalaşması -Ev sahipliği yapan yer sakinlerinin yerlerinden edilmeleri

Kaynak: Ilaria Pappalepore, Michael Duignan, “The London 2012 cultural programme: A consideration of Olympic impacts and legacies for small creative organisations in east London”, Tourism Management, volume 54, 2016, ss 344-355, s. 349

Ritchie, mega etkinliklerin etkilerini altı başlık altında sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Bunlar; ekonomik, turizm/ticaret, sosyo-kültürel, fiziksel, fizyolojik ve politik etkilerdir³¹. Fredline, Deery ve Jago yaptıkları bir çalışmada mega etkinliklerin bu etkilerini tablolaştırmaya çalışmışlardır (Tablo 6). Bu tabloda etkiler olumlu ve olumsuz şekilde ayrılmıştır.

Tablo 6. Mega Etkinliklerin Etkileri

Etkiler	Olumlu	Olumsuz
Ekonomik	Küçük festivaller sermaye artışına neden olabilir.	Etkinliklere kamu eliyle muazzam ölçüde yapılan yatırımlar ve işletme giderleri
	Ziyaretçi harcamaları ve birleşik çarpan etkisi: Ürünler ve hizmetlerde talep artışı	Artan fiyatlar
	Doğrudan ve dolaylı istihdamın	Maliyetlerin artışı

³¹ Ritchie, age s.4

	yaratılması	
Turizm/Ticaret	Turizm ve diğer iş kollarındaki olumlu geri dönüşler	Etkinliğin başarısız olması sebebiyle kötü üne sahip olabilme
	Turizm sezonunun taleplerle uzaması	
Fiziksel	Yeni tesislerin yapımı ve alt yapı çalışmaları uzun vadede faydalar sağlayabilir.	Alt gelir grubunun yerinden edilmesi ve yeni bir orta sınıf yaratma çabası
	Kentsel yenileme ve çöküntü alanlarının güzelleştirilmesi	Mimari kirlilik
		Çevreye zarar verme
		Trafik, aşırı kalabalık, gürültü ve katı atık kirliliği
Sosyo-kültürel	Yerel halk için eğlence ve sosyal fırsatlar	Memnuniyetsizlik. Etkinlik temasının toplumun sosyo-kültürel yapısına uymaması
	Kültürlerarası iletişim için fırsat	Kültürleri yanlış anlayabilme potansiyeli
		Toplumda sorunlara neden olabilme. Suç ve fuhuş oranlarında artış ve ahlaki değerlerin çökmesine neden olabilme
	Gönüllülüğün artması	Çeteleşmenin, içki kullanımının, uyuşturucu kullanımının ve şiddetin artabilirliği
Psikolojik	Topluma aidiyet ve paylaşma duygusunun aşılınması	Toplum üzerinde yabancılaşmaya ve aidiyet duygusunun kaybolmasına neden olabilir.
	Uluslararası saygınlık	
Politik	İmajın ve ideolojilerin gelişimine katkı	Yerel otoritenin güç kaybı

		Protesto gruplarının oluşumu
--	--	------------------------------

Kaynak: Liz Fredline, Marg Deery, Lao Jago, Host Community Perceptions of the Impact of Events: a Comparison of Different Event Themes in Urban Regional Communities, CRC for Sustainable Tourism Pty Ltde, 2006, s.2-3

Tabloya bakıldığında mega etkinliklere ev sahipliği yapan kente/bölgeye olumlu ve olumsuz etkilerini görebilmekteyiz. Yapılması planlanan bir mega etkinlik için fizibilite çalışmalarının dikkatle yapılması gerekmektedir. Böylece olumlu yönleri elde tutularak, olumsuz yönler azaltılabilir. Aksi takdirde hemen hemen bütün mega etkinliklerde görülen olumsuz etkiler yinelenecektir. Mega etkinliklerin etkileri dört başlık altında incelenmeye çalışılacaktır. Sosyo-ekonomik etkiler, sosyo-kültürel etkiler, politik etkiler ve fiziksel etkiler olacaktır.

1.2.1 Sosyo-Ekonomik Etkiler

Mega etkinlikler üzerine yapılmış olan çalışmalarda bir ülkenin, bölgenin veya kentin; bir mega etkinliği neden gerçekleştirmek istediği oldukça düşünülmüştür. Mega etkinliği gerçekleştirmek için başlayan adaylık süreci ile birlikte başlayan ekonomik etkiler, etkinliği gerçekleştirmeye hak kazanımıyla birlikte devam etmekte ve etkinliği gerçekleştirdikten uzun yıllar sonra da hissedilmektedir. Etkiler adaylık süreci ile başlamaktadır. Daha önceden de belirtildiği üzere adaylık süreci ile başlayan alt yapı yatırım çalışmaları ile etkinliğin gerçekleştirilmesi için yapılan tesisler etki üretmeye başlamış olacaktır.

Bir etkinliğin ekonomik etkisi; etkinlik için yapılan harcamaların ülkedeki/toplumdaki ekonomik değişimi olarak tanımlanmaktadır. Yapılan kamu harcamalarının yanında etkinlik nedeniyle elde edilen gelirler de bulunmaktadır. Ancak bu kısa süreli getirilerin ekonomi için bir değişime neden olduğu pek görülmemektedir. Örneğin; bilet satışları, etkinliğin televizyon haklarının satışı ve sponsorluklar ev sahibi ülkenin/toplumun ekonomik kalkınmasına neden

olmamaktadır. Çünkü bu gelirler genelde yapılan harcamaların küçük bir bölümünü oluşturmakta ve organizasyon giderlerini karşılamaya ayrılmaktadır³².

Mega etkinliklerin ekonomik getirileri genelde iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki; ziyaretçilerin, sporcuların, gazetecilerin, organizatörlerin tüketim harcamalarını kapsayan kısmıdır. İkincisi; etkinlik tesislerinin dizayn ve tasarımı için yapılan harcamalar ve yeni iş yatırımlarıyla birlikte yerel ekonomide oluşan gelişmedir. Olumsuz yönü de etkinlikler gerçekleştirildikten sonra tesislerin sebep olduğu harcamalardır³³. Yani tesislerin güvenliği ve işler halde kalabilmesi için yapılan harcamalardır.

Etkinlikler nedeniyle orada bulunan ziyaretçiler ve sporcuların ekonomiye nasıl etki yaptığını ölçmek oldukça zordur ve etki genellemesi yapacak olursak; ekonomiye etkileri en kısa süreli olan etki şeklindedir. Etkinliklerin başlangıcından bitimine kadar olan sürede barınma ve gıda ile eğlence sektörüne etkileri oldukça fazladır ama sadece kısa süreliğine geçerli olan etkidir. Etkinliklerin ekonomiye etkilerinde ikinci ve üçüncü sırada belirtilen etkileri de değerlendirmekte fayda bulunmaktadır. Etkinlikler için inşa edilen tesisler yüksek maliyetlidirler. Ayrıca etkinlikler sonrası bu tesisleri açık halde tutmak yine maliyetlidir. Örnek verecek olursak 2014 yılında Brezilya’da gerçekleşen futbol Dünya Kupası için yaklaşık 1.4 Milyar TL harcanarak inşa edilen 72 bin kişilik stadyum (Resim 1) etkinlikler sonrası kullanım giderlerinin fazla olması (600 bin TL) ve orayı doldurabilecek kadar taraftarı olan futbol takımı olmayınca; otobüs garajı olarak kullanılmaya başlandı³⁴.

³² Malfas, a.e s.212

³³ Qiuju Luo, Xiangyu Lu, “Study on the Net Economic Impact of Mega Sport Events: Perspective of Visitors’ Expenditure (Case Study of the 2010 Guangzhou Asian Games)”, **International Journal of Tourism Sciences**, Vol 14 No 2, 2014, ss 36-80, s.39

³⁴ Koray Durkal, “350 Milyon Sterlinlik Stat Artık Otobüs Durağı”, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/350-milyon-sterlinlik-stat-artik-otobus-duragi-28421725>, 13 Mayıs 2015

Resim 1. Brezilya’da Otobüs Garajı Olan Stadyum

Kaynak: Koray Durkal, “350 milyon Sterlinlik stat artık otobüs durağı” (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/350-milyon-sterlinlik-stat-artik-otobus-duragi-28421725> 13 Mayıs 2015

Mega etkinliklerin ekonomik etkileri üzerine yapılan çalışmalarda genellikle olumlu etkiler ön planda tutulmaktadır. Yeni iş imkanlarının yaratılması, ziyaretçilerin yapmış olduğu harcamalar ve turizm gelirlerinin artmış olması elbette olumlu göstergelerdir. Ancak bu olumlu etkilerin yanında olumsuz etkilerinin varlığı da su götürmez gerçektir. Bunlardan en önemlisi kamu yatırımlarının oldukça maliyetli olmasıdır. Aşağıdaki tabloda (Tablo 7) 1968-2012 yılları arasında yaz ve kış olimpiyatlarının yatırım maliyetleri verilmiştir.

Tablo 7. Yaz ve Kış Olimpiyatları Yatırım Harcamaları

Etkinlik	Ülke	Yaz/Kış Olimpiyat	Maliyet (Milyar Dolar)
Londra 2012	İngiltere	Yaz	14.8
Vancouver 2010	Kanada	Kış	2.3
Pekin 2008	Çin	Yaz	5.5
Torino 2006	İtalya	Kış	4.1
Atina 2004	Yunanistan	Yaz	3
Salt Lake 2002	Amerika	Kış	2.3
Sydney 2000	Avustralya	Yaz	4.2

Nagano 1998	Japonya	Kış	2.3
Atlanta 1996	Amerka	Yaz	3.8
Lillehammer 1994	Norveç	Kış	1.9
Barselona 1992	İspanya	Yaz	11.4
Montreal 1976	Kanada	Yaz	6
Grenooble 1968	Fransa	Kış	1

Kaynak: Bent Flyvbjerg, Allison Stewart, Olympic Proportions: Cost and Cost Overrun at the Olympics 1960-2012, Saïd Business School Working Papers, Haziran 2012, s.13

Büyük kamu yatırımlarının ülkeleri ekonomik krizlere götürdüğü de görülmüştür. Örneğin 2004 Yaz Olimpiyatlarına ev sahipliği yapan Yunanistan (Atina), yapmış olduğu büyük kamu harcamaları nedeniyle ekonomik kriz yaşamıştır. Yunanistan olimpiyatlar için daha az bir bütçe tahmin etmesine rağmen bütçeyi oldukça aşmıştır. Bu harcamalar zor durumda bulunan Yunan ekonomisini daha fazla zora sokmuştur.

Mega etkinliklerin ekonomik etkileri yerel, bölgesel ve ulusal bazda görülebilmektedir. Ekonomik etkiler; yeni iş imkanlarının oluşması, turist sayısının artmasına bağlı olarak turizm gelirlerindeki artış, özel sektör ve kamu yatırımları olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkinliklerin gerçekleşmesiyle birlikte restoran ve otellerde başlayan yoğunluk yerel ekonomiye olumlu etkiler yapmaktadır.

Etkinliklerin yapıldığı dönemde turist sayısında genelde artış gözlemlenmektedir. Ancak bazı etkinliklerde turist sayısındaki artış tahmin edilen oranın altında kalmaktadır. Örnek verecek olursak 2002 yılında futbol Dünya Kupasını gerçekleştiren Güney Kore’de etkinlik süresince gözlemlenen turist sayısı 460 bin kişi civarında olmuştur. Ancak bir önceki yılın aynı dönemindeki turist sayısı da hemen hemen aynıdır³⁵. Dolayısıyla Dünya Kupası’nın Güney Kore turizmine dönemsel bazlı olarak bir etki yapmadığını görebilmekteyiz.

Pere Duran, etkinliklerin turizme etkilerini içeren çalışmasında Barselona Olimpiyatlarının öncesi ve sonrasında otel sayıları, yatak sayıları ve doluluk oranlarını karşılaştırarak gerçekleştirilen olimpiyatların Barselona turizmine

³⁵ Victor A. Matheson, “Mega-Events: The Effect of the World’s Biggest Sporting Events on Local Regional and National Economies”, **College of the Holly Cross, Department of the Economics Faculty Research Series**, no 06-10, 2006, s.10

etkilerini incelemiştir. Duran'ın eseri baz alınarak aşağıdaki tablo oluşturulmuş (Tablo 8) ve turizme olan etkiler açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 8. 1992 Barselona Olimpiyat Oyunları'nın Turizme Etkisi

Otel Konaklama	1990 yılı	1992 yılı (Olimpiyat)	2000 yılı
Otel Sayısı	118	148	187
Oda Sayısı	10265	13352	16561
Yatak Sayısı	18569	31338	31338
Doluluk Oranı	%71	%64	%84
Turist Sayısı	1732902	1874734	3141162
Konaklama Sayısı/Gün	3795902	4333419	7777580

Kaynak: Pere Duran The Impact of the Olympic Games on Tourism s.6-7

Tabloda görüldüğü üzere 1992 Yaz Olimpiyatları için 1990 yılından 1992 yılına kadar olan süreçte otel sayısında yaklaşık olarak %25'lik bir artış gözlemlenmektedir. Ayrıca yatak sayısı yaklaşık olarak %70 artmıştır. Doluluk oranları; 1990 yılında daha fazla 1992 yılında daha az görünse de yatak sayısını baz alarak baktığımızda bir nebze de olsa artmış görünmektedir. Turist sayısı 1990-1992 yılları arasında fazla artmamıştır. Ancak 2000 yılında turist sayısında büyük artış görünmektedir. Bunun nedenini ise şu şekilde açıklayabiliriz. Etkinliklerin etkileri kısa süreli olarak gerçekleşmeyebilmektedir. Etkiler uzun vadede olumlu veya olumsuz göstergeleri ortaya çıkarabilmektedir. Ayrıca, ekonomik ve politik konjonktürde bu turist artışını tetikleyen başka faktör/faktörler olabilir. Bu durumun da hesaba katılması gereklidir.

Önemli bir diğer etki de kamu harcamalarıyla alakalıdır. Kamu harcamalarıyla yapılan tesisler ve bu tesislerin giderleri için kaynak oluşturmak amacıyla vergi artışına gidilebilmektedir. Bunun örneğini 2012 Londra Yaz Olimpiyatlarında görebilmekteyiz³⁶. Böylece harcamalar için kaynak oluşturulmaktadır.

Mega etkinliklerin ekonomik anlamda başarılar sağlaması sonucu ülkelerin, mega etkinliklere ekonomik bir araç olarak baktığını söylemek yanlış olmayacaktır.

³⁶ Matheson, a.e. s.13

Ekonomik gelişmenin gözle görülen ilk örneği 1984 Los Angeles Olimpiyat Oyunları'dır. Bu Olimpiyat Oyunlarının ekonomik getirisi 2.3 milyar dolardır³⁷. Olimpiyat tarihi açısından ekonomik gelişmenin büyük çaplı yaşandığı ve kente etkilerinin olumlu yönde olduğu Olimpiyat Oyunlarına bakacak olursak; 1984 Los Angeles, 1992 Barselona, 1996 Atlanta, 2000 Sydney, 2008 Pekin Olimpiyat Oyunları ön plana çıkmaktadır³⁸. Levy ve Paul, ekonomik gelişmenin olumlu olarak yaşandığı Olimpiyat Oyunlarına; 2004 Atina Olimpiyat Oyunları'nı da dahil etmektedirler. Ancak bilinen bir gerçeklik olarak 2004 Atina Olimpiyat Oyunları zor durumda olan Yunanistan ekonomisini daha da zor duruma sokmuştur. Olimpiyatlar sonucu kısa süreli elde edilen gelirler, yapılan harcamaların çok altında kalmıştır. Yazarlar bu kanıya varırken, kendilerinin oluşturduğu ekonomik gelişme ve yeni iş sahalarının açılmasını içeren tabloda Atina Olimpiyat Oyunları'nın 15,9 milyar dolarlık bir karı olduğunu ve 445 bin kişilik yeni iş gücü imkanına sahip olduğunu söylemektedirler. Yazarların bu verileri Kasimati'nin 2003 yılında yayımladığı "Economic Aspects and the Summer Olympics: a Review of Related Research" adlı çalışmasında da yer almaktadır. Kasimati bu verileri verirken 13 yıllık dönem için (1998-2011) yılları arasında beklentilerini kullanmıştır³⁹. Ekonomide beklenen olumlu etkilere karşılık; Yunanistan ekonomisi gerek turist sayısında beklenen artışı, gerek yeni iş imkanlarında beklenen ivmeyi yakalayamamıştır⁴⁰.

1.2.2 Sosyo- Kültürel Etkiler

Mega etkinliklerin etkileri araştırılırken; etkinliklerin ev sahibi ülkeye sağladığı sosyo-kültürel etkilere bakmakta yarar vardır. Olimpiyatları baz alıp örnek verecek olursak; olimpiyatlar spor faaliyetlerine ilgiyi artırabilmektedir. Ayrıca

³⁷ Ben Levy, Paul D. Berger, "On The Financial Advantage of Hosting the Olympics", **International Journal of Humanities and Social Science**, vol 3, No 1, 2013, s. 11

³⁸ Levy, Berger, a.e, s.11

³⁹ Evengelia Kasimati, "Economic Aspects and The Summer Olympics: a Review of Related Research", **International Journal of Tourism Research**, no 5, 2003, s.441

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **The Impact of the 2004 Olympic Games on the Greek Economy**, Atina, Foundation for Economic and Industrial Research, 2015

geleneklerin ve kültürel değerlerin güçlenmesine fayda sağlarken, insanların yaşadıkları yerle gurur duymalarını sağlayabilmektedir⁴¹. Yani aidiyet duygusunun oluşumuna veya gelişimin katkı sağlayabilmektedir.

İnsanların spor faaliyetlerine ilgi duymalarının artması beraberinde insanları spor yapmaya teşvik edebilmektedir. Örnek verecek olursak 1992 Barselona Yaz Olimpiyatlarından sonra aktif olarak spor yapan insanların sayısında artış gözlemlenmiştir. Barselona’da bulunan spor salonlarında mevcut aktif spor yapan insanlara ek olarak 46 bin kişi spor yapmaya başlamıştır⁴².

Mega etkinlikler özelinde mega spor etkinlikleri, etkinliği gerçekleştiren kentin/bölgenin kültürel izlerini taşıyabilmektedir. Örneğin açılış seremonisini göz önüne alırsak; ev sahibi ülkenin kültürünü yansıtan folklorik oyunlar, kıyafetler kullanılır⁴³. Böylece etkinlik için gelen katılımcılar/ziyaretçiler etkinliği gerçekleştiren ülkenin kültürünü yakından tanıma fırsatı bulabileceklerdir.

Sacha Reid, bir çalışmada etkinliklerin neden olduğu sosyal sorunlara değinmektedir. Etkinlikler nedeniyle fuhşun artması, alkol ve uyuşturucu kullanımının yaygınlaşması ile etkinliklerin olumsuz sosyal sonuçlar doğurabileceğini vurgulamaktadır⁴⁴. Başka bir çalışmada; etkinliklerin yalnızlaştırma ve ötekileştirmeye neden olabileceği söylenmektedir. Eğer etkinlikler topluluğu kontrol altında tutmak için gerçekleştirilirse yani etkinliği gerçekleştirme bir güç gösterisi haline gelirse; katılımı sağlanamayan topluluğun yalnızlaşması mümkün olabilecektir. Ayrıca organizatörler boyutundan baktığımızda topluluk öteki olarak görülebilecektir⁴⁵.

Etkinliklere ev sahipliği yapan kentler birçok sosyal sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Etkinlik için gerçekleştirilen harcamaların eğitim ve sağlık gibi daha

⁴¹ Malfas, a.e., s. 23

⁴² Malfas, a.y.

⁴³ Chris Gratton, Holger Preuss, “Maximizing Olympic Impacts by Building Up Legacies”, **The International Journal of the History of Sport**, 25:14, 2008, s.1929

⁴⁴ Sacha Reid, “The Social Consequences Of Rural Events: The Inglewood Olive Festival”, (Çevrimiçi) http://www98.griffith.edu.au/dspace/bitstream/handle/10072/47967/55931_1.pdf, 19 Haziran 2016

⁴⁵ Omar Moufakkir, Thomas Pernecky, **Ideological, Social and Cultural Aspects of Events**, Ed. O. Moufakkir, T. Pernecky, London, CABI, 2015, s.10

hassas projelere harcanması daha faydalı olabilecektir. Olimpiyatlar bazında düşünüldüğünde elit kesim fayda görürken; yoksullar avantajsız kesim olarak görülmektedir. Avantajsız olarak görülmelerinin sebebi; soylulaştırmaya maruz kalan bölgelerde yaşıyor olmalarıdır. Kısa süreli iş imkanı sağlayan bu etkinlikler⁴⁶ genel olarak kiraların ve vergilerin artmasına bağlı olarak ev sahipliği yapan kentlerin sakinlerinin sosyal hayatlarına yön vermelerinde etki yapabilecektir.

1.2.3 Politik Etkiler

Mega Etkinliklerin politik etkilerini mega etkinliklerin etkilerini içeren Ritchie'nin tabloda sunmuş olduğu verilerine göre açıklamaya çalışırsak ; mega etkinlikler ilk olarak gerçekleştirildiği ülkeye prestij sağlamaktadırlar. Etkinliği gerçekleştiren ülke sorun yaşamadan etkinliği gerçekleştirirse küresel medya aracılığıyla tüm dünya ülkelerine sunulmasıyla birlikte ülke prestij kazanabilecektir. Aksi de mümkündür. Eğer ülke etkinliğe ev sahipliği yaparken hataları olursa veya eksik kalırsa bu olay tüm dünya ülkelerinde görüleceğinden ev sahibi ülkenin imajı olumsuz etkilenebilecektir. Mega etkinlikler ayrıca bir reklam aracı olarak görülmektedir. Ülkelerinin veya kentlerinin reklamını yapmak isteyen ülkeler gerek adaylık gerekse ev sahipliği yapabilmek adına yatırımlarının ve ülkelerinin tanıtımını yapmak için çaba sarf etmektedirler. Bahsettiğimiz bu etkiler genelde mega etkinliklerin ne için yapıldığının sorgulanmasına yol açmaktadırlar. Örneğin yine olimpiyatları örnek verecek olursak; karar alıcıların ilk önceliği kentlerinin/bölgelerinin/ülkelerinin tanıtımı ve prestij sağlama olduğunda Olimpiyat Oyunlarının amacından sapılmış olunmaktadır. Amaç Olimpiyat Oyunlarını düzenlemek değil; olimpiyatları araç olarak kullanarak prestij sağlama amacı ortaya çıkabilmektedir. Amaç olimpiyatları düzenlemekten ziyade ülkelerin prestij kazanma çabaları olduğunda etkinliklerin önemi arka plana atılmaktadır.

⁴⁶ Gabriel Silvestre, "The Social Impacts of Mega-Events: Towards a Framework", **Esporte e Sociedade**, sayı 10, 2008/2009, s. 9

Mega etkinliği gerçekleştiren ülke; etkinliği gerçekleştirmek adına yaptığı kamu harcamalarını diğer harcama kalemlerinin önüne aldığında (rneğin eğitim, sağlık harcamaları) halk tarafından tepkiyle karşılaşabilmektedir. Bunun örneklerini 2014 futbol Dünya Kupasına ev sahipliği yapan ve 2016 yaz olimpiyatlarına ev sahipliği yapacak olan Brezilya ile 2004 yaz olimpiyatlarına ev sahipliği yapan Yunanistan'da görebilmekteyiz. Resim 2 Brezilya'da 2014 Dünya Kupası organizasyonu için harcanan fonların eğitim ve sağlık harcamalarına aktarılması için büyük çaplı protestolardan örnekler gstermektedir⁴⁷.

Resim 2. Brezilya'da Protestolar

Kaynak: “Brezilya'da protestolar dinmiyor”, (evrimii) <http://www.dw.com/tr/brezilyada-protestolar-dinmiyor/a-16897551> 07 Nisan 2017

Politik etkiler arasında önemli sayılan bir diğer husus; etkinliği gerçekleştiren organizasyonlar arasındaki eşgüdüm ve söz sahibi olma arasında yaşanabilmektedir. 2000 yılında gerçekleştirilen Sydney Olimpiyat Oyunlarından bir örnek verecek olursak federal hükümet, olimpiyat komitesi, özel sektör ve federe hükümetler arasında politik bir açmaz meydana gelmiştir. Ortaya çıkan sorunun asıl sebebi;

⁴⁷ “Brezilya'da Dünya Kupası Protestosu”, (evrimii) <http://www.aljazeera.com.tr/makale/brezilyada-dunya-kupasi-protestosu>, 19 Nisan 2015

yatırımlar konusunda federal hükümetin söz sahibi olma konusunda ön plana çıkmaya çalışması olarak gösterilmiştir⁴⁸.

Politik kaygıların bir diğeri de etkinliği gerçekleştirecek olan ülkede meydana gelebilecek olan insan hakları ihlalleridir. Etkinliğin gerçekleştirildiği kentlerde meydana gelen yerinden edilmeler ve sonrasında ortaya çıkan insan hakları ihlalleri ile yine sıkça tartışılan etkinlikler nedeniyle ortaya çıkan sıkı güvenlik tedbirleridir. Gerçekleşebilecek terör saldırıları nedeniyle güvenlik tedbirleri artırılması sonucu, etkinliğin gerçekleştirildiği kentlerde yaşayan insanlar bu durumdan rahatsız olduklarını belirtebilmektedir. Richard Cashman bu durumu “özgürlüğün bedeli” olarak görmektedir⁴⁹. Etkinliğin gerçekleştirildiği kentlerde yaşanan turist yoğunluğu; güvenlik tedbirlerinin artırılmasına sebep olmakta ve bu durum da yerel halkın günlük yaşamını zora sokabilecek uygulamalara neden olabilmektedir.

1.2.4 Fiziksel Etkiler

Mega etkinlikler gerçekleştirildiği ülkelerde büyük çaplı fiziksel etkilere neden olabilmektedirler. Etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için inşa edilen tesisler başta olmak üzere, konaklama için inşa edilen yapılan, yeni ulaşım ağları, altyapı çalışmaları ve kentin görünümünü güzelleştirmek için yapılan peyzaj çalışmaları fiziksel etkilerin temelini oluşturmaktadır. Köhnemiş kent dokusu, büyük ölçüde rantın merkezi haline gelen yerler ve sanayinin yer değiştirmesi sonucu atıl kalan tesisler; fiziksel dönüşümün yaşandığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; 2012 yaz olimpiyatlarını gerçekleştiren Londra’da etkinlik için yapılan tesislerin büyük çoğunluğu eski sanayi bölgesinde gerçekleştirilmiştir (Resim 3).

⁴⁸ Cashman, a.e., s.10

⁴⁹ Cashman, a.e., s.8

Resim 3. Londra Sanayi Bölgesinin Eski ve Yeni Hali

Kaynak: “2012 Londra Olimpiyatları” (Çevrimiçi), <http://www.arkitera.com/galeri/detay/9284>
14 Nisan 2017

Etkinlikler için inşa edilen tesislerin etkinliklerin bitiminde atıl duruma düşmesi; etkinliklere yöneltilen bir eleştiridir. Aşağıdaki tabloda 1992, 2004, 2012 yaz olimpiyatlarını gerçekleştiren Barselona, Atina ve Londra’da kentlerin yaşamış oldukları dönüşümler ve etkinlikler için inşa edilen tesislerin etkinlik sonrası kullanım durumunu gösteren veriler bulunmaktadır (Tablo 9).

Tablo 9. Olimpiyat Oyunları ve Dönüşüm

Ölçütler	1992 Barselona	2004 Atina	2012 Londra
Alan Büyüklüğü	450 hektar	70 hektar	202 hektar
Yıkım	Eski sanayi bölgesi	Bilgi bulunmadı	2 Sosyal konut alanı ve eski sanayi bölgesi
Yeni Yapı	8600 konut 5 yeni ofis bölgesi 30 yeni otel Yeni havaalanı Kültür yatırımları	57 yeni altyapı yatırımı 24 spor tesisi 2 telekomünikasyon tesisi 15 bağlantı yolu 7 medya köyü Yeni metro hatları	4850 konut 120 işyeri 3 alışveriş merkezi 4 yeni otel Ofis Alanları 37 tesis

Etkinlik Sonrası Kullanım	Tamamı kullanılmakta	22 tesisin 21 tanesi atıl	37 tesisin 7 tanesi kalıcı olarak planlanmış ve şu an kullanılmakta
---------------------------	----------------------	---------------------------	---

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Etkinliklere ev sahipliği yapan kentlere etkinlik için yapılan tesisler ve altyapı çalışmaları miras olarak değerlendirilebilmektedir. Ayrıca etkinlikler sayesinde yeni ulaşım ağları ve iletişim sistemleri de miras sayılmaktadır. Örnek verilecek olursa; 1992 Barselona Olimpiyatlarında konut iyileştirmeleri görülmektedir. Sanayi tesislerinin bulunduğu kıyı şeridinde 4 km uzunluğundaki alan sanayi tesislerinden ve bu tesislerin neden olduğu kirlilikten temizlenerek olimpiyat köyü inşa edilmiştir. Etkinlik sonrası dönemde olimpiyat köyü konut ihtiyacını karşılamak üzere kullanılmaya başlanmıştır⁵⁰.

1.3 Olimpiyat Düşüncesi

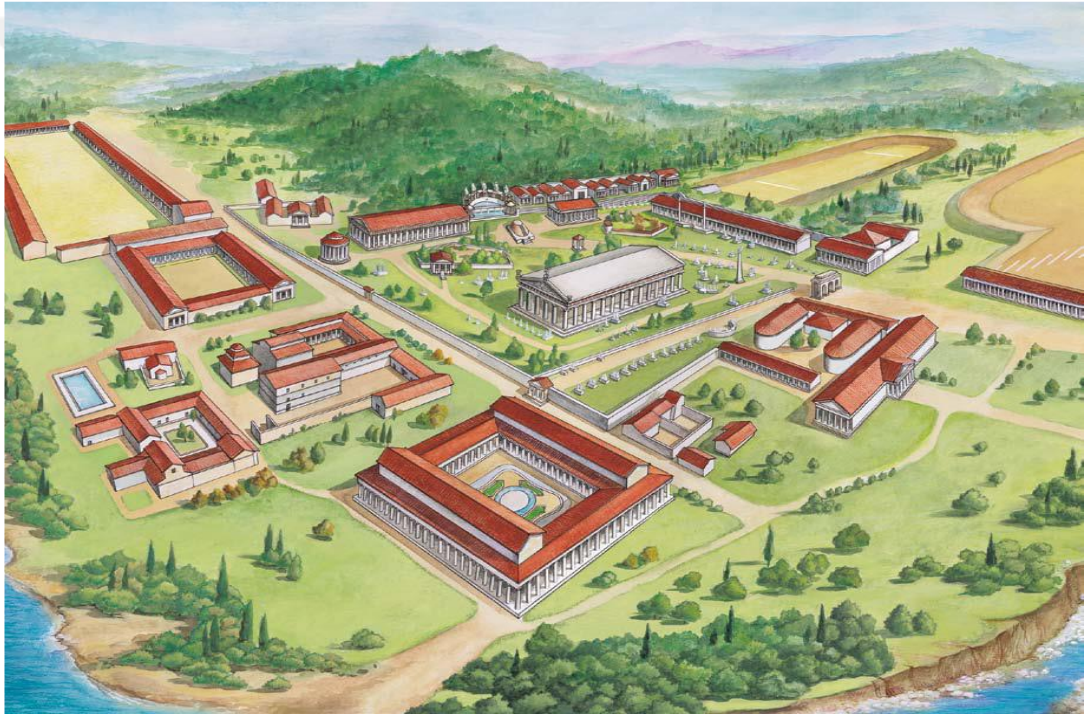
Olimpiyatların başlangıcı Antik Yunan’a dayanmaktadır. M.Ö. 776⁵¹ ile 261 yılları arasında beş gün süren etkinlikler olarak yapılmış olup; koşu, güreş, at yarışı ve pentatlon spor dallarında yarışmalar düzenlenmiştir. Antik Olimpiyat Oyunları, “Panhellenic Oyunlar” adıyla Olimpia’da gerçekleştirildi. Olimpia’da gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunları her dört yılda bir düzenlenen yarışmalardan oluşmaktaydı. Ayrıca Delphi’de her dört yılda bir gerçekleştirilen “Pythion Oyunları”, Nemea’da her iki yılda bir gerçekleştirilen “Nemean Oyunları”, Isthmus’da her iki yılda bir gerçekleştirilen “Isthmian Oyunları” da “Panhellenic Oyunlaré içerisinde yer almaktaydı. Bu oyunların ortak özelliğine bakacak olursak; dünyadaki tüm Yunanlıları birleştiren bir özelliğe sahiptiler. Bu düşüncayı

⁵⁰ Silvestre, a.e, s.7-8

⁵¹ İlk Antik Olimpiyatların M.Ö 776 yılında yapıldığı bilgisi bir muamma değildir. Çünkü Elis’li Korebos isimli Yunan vatandaşı Olimpiyat Oyunlarını kayıt altına almıştır ve kazananların isimlerini içeren bir metin bulunmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. James Coote, Bob Trevor, Sam Leitch, Eric Lahmy, Richard David, Robert Bressy, **The ITV Book of The Olympics**, Londra, Independent Television Books, 1980

“Panhellenic” kelimesinin etimolojisine bakarak açıklayabiliriz. “Pan”: tüm, hepsi, “Hellenic”: yunan, yunanlı olarak ifade edilmektedir. Yani etimolojik olarak baktığımızda “Panhellenic Oyunlar”: “Tüm Yunanlıların Oyunları” olarak karşımıza çıkmaktadır⁵². Yunan Siteleri’nin Olimpiyat Oyunlarına verdikleri önemi; bütün site devletlerinde inşa etmiş oldukları “gymnasium” ve “palaestra”⁵³ yapılarıyla birlikte görmek mümkündür. Resim 4’de Olympia Sitesi’nin 3. yüzyıldaki halini ve kentte inşa ettikleri Gymnasium ve Palaestra’yı görmekteyiz.

Resim 4. Olympia

Kaynak: “The Olympic Games Antiquity”, The Olympic Museum, s.5

Uzunca bir süre ara verilen Olimpiyat Oyunları; 16. Yüzyılda yeniden düzenlenmeye başlayan Olimpiyat Oyunları 1512 ile 1642 yılları arasında düzenlenen etkinliklerde; uzun atlama, çekiç atma, eskrim, güreş ve at yarışı dallarında yarışmalara sahne olmuştur. İngiltere’de başlayan “Civil War” iç savaş nedeniyle olimpiyatlara ara verilmiş ve sonrasında yeniden başlayan etkinlikler 1852

⁵² **The Olympic Games Antiquity**, IOC The Olympic Museum, Lausanne, 3. Baskı, 2013, s.3

⁵³ Gymnasium ve Palaestra; Antik Yunan’da gençlerin, halkın spor ve antrenman yapabileceği yapılardır.

yılına kadar devam etmiştir. 1849 yılı ile 1889 yılları arasında olimpiyatlar yıllık yarışmalar olarak düzenlenmiştir⁵⁴.

1894 yılı günümüz modern olimpiyatları için önemli bir tarihtir. Fransız Pierre de Coubertin, modern Olimpiyat Oyunlarının temelini oluşturacak olan Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ni (IOC) kurmuştur. Coubertin, modern olimpiyatların temelini atmaya çalışırken aynı yıllarda Yunanistan'da da girişimler bulunmaktaydı. 1892 yılında "The Crown Prince Constantine" Zappas (Yunan Olimpiyatları) Oyunları için sponsor olabileceğine dair Yunan Hükümeti'ne çağrıda bulundu. Ancak finansal sorunlar sebebiyle bu etkinlik gerçekleştirilemedi. Çağrıda bulunan Thus Brookes'un bu çabası karşılıksız kalmadı ve Coubertin'le birlikte olimpiyatlar için önemli bir isim oldu. Coubertin'in Uluslararası Atlet Kongresi'ni düzenleyeceğini duyduktan sonra Coubertin'e mektup gönderen Brookes, başarı dileklerini ilettiler: "Arkadaşım Pierre de Coubertin, ben ve arkadaşlarım Uluslararası Olimpiyat Festivali çabalarınızı destekliyoruz. Umarım kralınız oyunları düzenler."⁵⁵ Ardından 1896 yılında Atina'da ilk modern Olimpiyat Oyunları gerçekleştirilmiştir. 1896 yılından günümüze dört yılda bir gerçekleştirilen etkinlikler 1916 yılında 1. Dünya Savaşı nedeniyle ve 1940 ile 1944 yılları arasında 2. Dünya Savaşı nedeniyle yapılamamıştır.

Hoberman, olimpiizmin hümanistik ve evrensel değerlere paralel olarak geliştiğini söylemektedir. Olimpiizm fikrinin 1894'te ortaya çıktığı zamanlarda dünyada hümanistik ve evrensel değerler taşıyan birçok uluslararası organizasyon bulunmaktaydı⁵⁶. Evrensel değerlerin önemini 1. ve 2. Dünya Savaşları ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla olimpiizm fikriyle birlikte barışın ve huzurun tesis edilebileceği bir dünya kurgulanmıştır.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) kurallar kitabında olimpiizmi iki madde ile açıklamıştır.

⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz Christina Kouburi, "The First Modern Olympic Games at Athens 1896 in the European Context", (Çevrimiçi) http://www.desk.c.u-tokyo.ac.jp/download/es_5_Koulouri_2.pdf 15 Mayıs 2016

⁵⁵ **The Modern Olympic Games** s.151

⁵⁶ John Hoberman, "Toward a Theory of Olympic Internationalism", **Journal of Sport History**, vol 22, no 1, 1995, s. 3

“Madde 2. Olimpizm, vücudun, iradenin ve zihnin tüm özelliklerini bir bütün olarak geliştiren bir hayat felsefesidir. Spor ile eğitim ve kültürü birleştiren olimpizm, tüm evrensel değerlere dayalı bir yaşam tarzı oluşturmayı hedeflemektedir.

Madde 3. Olimpizmin amacı, sporun insan gelişimine hizmet etmesini sağlarken, insan haysiyetinin korunması ve barışçıl bir toplumun kurulmasını hedeflemektedir⁵⁷.”

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) kurucusu olan Pierre de Coubertin, Olimpiyat Oyunlarının amacını 3 madde halinde belirtmiştir;

- Sporda rekabeti teşvik etmek,
- Atletizmin gelişimi için tesisler inşa etmek ve bunları gelecek nesillere miras bırakmak
- Yüksek profilli spor faaliyetleri gerçekleştirerek ulusal ve uluslararası arenada faydalar elde etmek⁵⁸.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) Olimpiyat Oyunlarını amacını:

- Sporun eğitim ve kültür ile bağlantısını sağlamak,
- Spor yapmaya teşvik etmek ve böylece mutluluğu sağlamak,
- Barış, saygı ve huzur dolu bir dünya inşa etmek⁵⁹ olarak ifade etmektedir.

Genel olarak olimpizm düşüncesinin dört ana amacı olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar; bireylerin spor yoluyla eğitilmesi ve yetiştirilmesi, uluslararası barışın tesis edilmesi, toplumun spora olan ilgisini artırma ve sağlıklı nesiller yetiştirme, insanlara; istendiği takdirde neler yapabilecek güçte olduklarını göstermektir.

Antik Yunan Dönemi Olimpiyat Oyunları dini bir festival olarak görülürdü. Oyunlar insanların tanrılara olan inancını göstermek için yapıldı⁶⁰. Coubertin,

⁵⁷ **Olympic Charter**, IOC, 1994, s.10

⁵⁸ Brian Chalkley, Stephen Essex, “Urban Development Through Hosting International Events: A History of the Olympic Games, **Planning Perspectives**, no:14, 1999, s. 372

⁵⁹ **The Modern Olympic Games**, The Olympic Museum, 2. Baskı, 2007, s.2

Modern Olimpiyat Oyunlarının seküler olduğunu ifade etmiştir⁶¹. Sekülerlik; Antik olimpiyatlarla Modern olimpiyatlar arasındaki temel farklardan birisidir. Modern Olimpiyat Oyunlarının barış, saygı ve huzur dolu bir dünya amacının olduğunu bilmekteyiz. Ancak bu konuda tartışmalar da mevcuttur. Tartışmaların temelinde; modern Olimpiyat Oyunlarının batı toplumunun hakimiyetinde olduğu ve batıya ait değerlerin yansıtıldığı ve hatta bu değerlerin empoze edildiği söylenmektedir. Olimpiyat Oyunlarını “pasaport” olarak görenler dahi bulunmaktadır. Bu pasaport, doğuluların batılı gelişmiş topluma katılabilmesi için önemli olarak görülmektedir⁶².

Antik Olimpiyat Oyunları ile Modern Olimpiyat Oyunları arasında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar;

- Antik Olimpiyat Oyunlarında katılım onlu veya yüzöl sayılarda kalırken, Modern Olimpiyat Oyunlarında katılım binli sayılarla gerçekleşmektedir.
- Antik Olimpiyat Oyunlarına katılabilmek için Yunan vatandaşı ve erkek olmak gerekiyken, modern Olimpiyat Oyunları tüm dünya vatandaşları için açık olan yarışmalardır.
- Antik Olimpiyat Oyunları Yunan tanrısı Zeus onuruna yapılırken, Modern Olimpiyatlar; barışın tüm dünyada hakim olduğu, gençlerin eğitimi ve spor yoluyla daha iyi bir dünya oluşturma çabasıyla yapılmaktadır. Antik Olimpiyat Oyunlarının da barışı desteklediğini söyleyebilmek mümkündür. Nitekim Yunan site devletlerine olimpiyatların yapılacağı tarih bildirildikten sonra varsa devam eden savaşlar sonlandırılırdı.
- Antik Olimpiyat Oyunları sadece Olympia’da gerçekleştirilirken, Modern Olimpiyat Oyunları aday ülkeler arasından yapılan seçimle farklı ülkelerin kentlerinde gerçekleştirilmektedir.

⁶⁰ Nikolaos Nissiotis, “Philosophy of Olympism”, (Çevrimiçi)
<http://library.la84.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1979/ore136/ore136n.pdf>,
08 Mayıs 2016

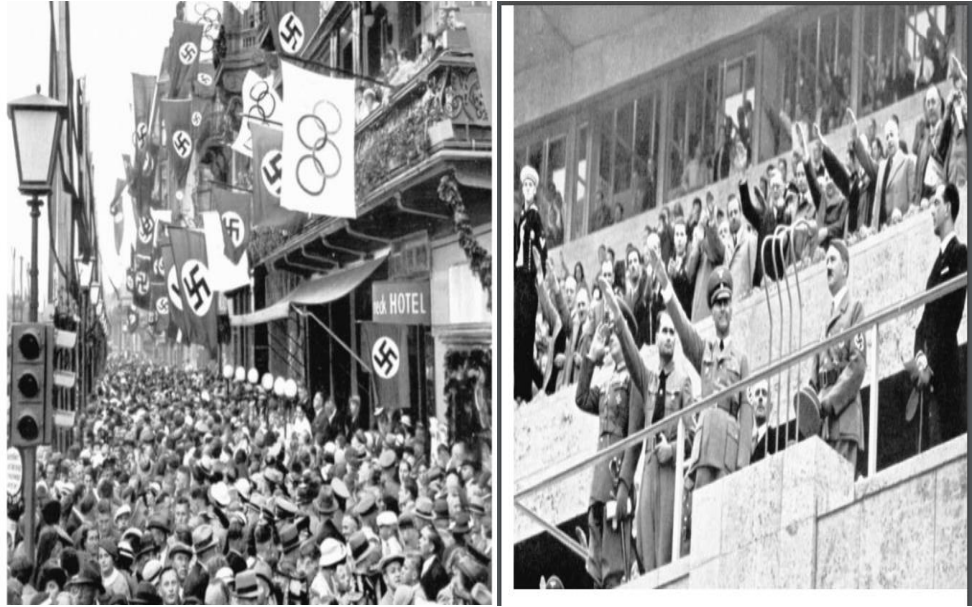
⁶¹ “The Modern Olympic Games”, (Çevrimiçi)
<https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Document-Set-Teachers-The-Main-Olympic-Topics/The-Modern-Olympic-Games.pdf> 23 Temmuz 2016

⁶² Micheal Hanna, **Reconciliation in Olympism Indigenous Culture in the Sydney Olympiad**, S. Wales, Walla Walla Press, 1999, s.52

Olimpizm literatüründe Coubertin'in hayalindeki olimpiyat düşüncesiyle, gerçekleşen olimpiyatlar arasında farklılıklar olduğu tartışılmaktadır. Coubertin'in belirttiği olimpizm fikrinde samimi olduğu vurgulasa dahi süreç içerisinde bu amaçların hedefinden sapması⁶³ nedeniyle güç gösterisi, soğuk savaş gibi düşüncelere araç olduğunu göstermektedir.

Nazi Olimpiyatları olarak ifade edilen 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları ve 2. Dünya Savaşı sonrası dönemden 1980'li yıllara kadar devam eden Soğuk Savaş Dönemi Olimpiyat Oyunlarında; olimpizm ruhu yerine ülkelerin kendi güçlerini göstermelerine fırsat olarak gördüğü Olimpiyat Oyunları gerçekleştirilmiştir. Nitekim Berlin Olimpiyat Oyunları'nda Hitler; nazizm ideolojisini tüm dünyaya gösterme fırsatı yakalamıştır. Oyunlar boyunca tüm Berlin ve spor tesislerinde sergilenen olimpiyat bayrağı ve nazi bayrağı ile stadyumdaki açılış konuşmasını dinleyen on binlerce kişinin aynı anda Nazi selamı vermesi (Resim 5), Nazizm'in propagandası olarak görülmektedir.

Resim 5. 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları

Kaynak: The 11. Olympic Games Berlin 1936 Official Report, vol 1 s.421- 565

⁶³ David Young, "From Olympia 776 BC to Athens 2004: The Origin and Authenticity of The Modern Olympic Games", **Global Olympics Historical and Sociological Studies of The Modern Games**, Ed. Kevin Young, Kevin B. Womsley, Amsterdam, Elsevier Ltd, 2005, s.6

Tüm dünyada barış ve huzurun tesisini amaçlayan olimpizm ruhu için; nazizm propagandası yapılan 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları büyük bir darbe olmuştur. Soğuk Savaş dönemi Olimpiyat Oyunlarında ise; iki kutba ayrılan dünya, birbirlerine güçlerini ve üstünlüklerini olimpiyatlarda kazandıkları madalyalarla gösterme çabasında olmuştur. 1980’li yıllardan itibaren ekonomide uygulanan neo-liberal politikalar sonucunda olimpiyatlar; ekonomik gelişmişliğin bir simgesi olarak görülmeye başlanmıştır. Küresel sermayeye yön vermeye çalışan ülkeler Olimpiyat Oyunlarına yönelmişlerdir. 1990’lı yıllardan itibaren ise, olimpiyatlar kentsel yaşamı etkileyen, yön veren etkinlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel alanların dönüşümü sayesinde küresel şirketlerin kent merkezlerinde yer edinmeleri ile kentsel alanda değişim-dönüşüm hareketleri gözlemlenmeye başlamıştır.

Antik olimpiyatlar döneminde Olimpiyat Oyunları önemli bir kültür aktarımı öznesiydi. Antik Yunan yüzyıllar boyunca batı kültürüne yön veren önemli bir medeniyet olmuştur. 1883 yılında Sautsos tarafından yazılan bir şiirde; Sautsus, Platon’un hayaleti ile arasında geçen diyalogu anlatmaktadır. Platon’un hayaleti “Sizin muhteşem tiyatrolarınız ve mermer heykelleriniz nerede?”, “Olimpiyat Oyunlarınız nerede?” sorularını sormakta ve Sautsos, antik olimpiyatların Yunan kültürünün ve prestijinin bir sembolü olduğunu anlamıştır⁶⁴.

Modern Olimpiyat Oyunları insanlık tarihi açısından önemlidir. 19. Yüzyılın sonlarında başlayan oyunlar; dünya savaşlarına, soğuk savaşa, küreselleşen dünyaya tanıklık eden nadir organizasyonlardandır. Spor organizasyonlarının en büyüğü olarak kabul edilen Olimpiyat Oyunları; dünya genelinde politikacıların ve uluslararası organizasyonların dikkatini çeken bir organizasyondur. Dolayısıyla emperyalizme, ırkçılığa ve cinsiyet ayrımına karşı duruş sergileyen Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), diğer uluslararası organizasyonlarla işbirliği içerisinde çalışmaktadır⁶⁵.

⁶⁴ David Young, a.e., S.7

⁶⁵ Kevin B. Womsley, Kevin Young, “Coubertin’s Olympic Games: The Greatest Show on Earth”, **Global Olympics Historical and Sociological Studies of The Modern Games**, Ed. Kevin Young, Kevin B. Womsley, Elsevier Ltd, Amsterdam, 2005, s.xiii

Coubertin'in Olimpiyat Oyunları düşüncesini ve geleceğini hayal ederken Olimpiyat Oyunlarının milyarlarca dolarlık bir endüstri haline geleceğini aklının ucundan bile geçirmediğini söyleyebiliriz. 1980'li yıllar ile birlikte Olimpiyat Oyunları adaylığı için ülkeler; aday gösterdikleri kentlerde altyapı ve tesis inşası için büyük ölçekli yatırımlar yapmaya başladılar. Bu olay sporun ticaret konusu olmaya başladığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir⁶⁶.

Modern olimpiyatların başlangıcından günümüze kadar olan sürede Olimpiyat Oyunlarına katılan yarışmacı sayısı ve olimpiyat etkinlikleri artış göstermiştir. Öyle ki bu sayı antik olimpiyatlarla karşılaştırılamayacak derecededir. Sayısal olarak bu duruma baktığımızda; 2000 Sydney Olimpiyatlarında 200 ülkeden 10 binden fazla atlet/yarışmacı katılmış olup, 300 olimpiyat etkinliği/yarışması düzenlenmiştir. Antik dönem olimpiyatlarında bu sayılar 14 etkinlik/yarışma ve 300 katılımcı ile sınırlı kalabilmekteydi⁶⁷. Modern Olimpiyat Oyunları'nın tarihi süreç içerisindeki gelişimi aşağıdaki tabloda⁶⁸ (Tablo 11); katılan ülke sayısı, sporcu sayısı ve düzenlenen yarışma sayısı ile verilmektedir.

Tablo 10. Modern Olimpiyatlar ve Gelişimi

Yaz Olimpiyatları	Tarih	Katılan Ülke Sayısı	Sporcu Sayısı	Yarışma Sayısı
1896 Atina	6-15 Nisan	14	241	43
1900 Paris	14 Mayıs-28 Ekim	24	997 (22si Kadın)	95
1904 St. Louis	1 Temmuz-23 Kasım	12	651	95
1908 Londra	27 Nisan-31 Ekim	22	2008 (37si Kadın)	110
1912 Stockholm	5 Mayıs-27 Temmuz	28	2407 (48i Kadın)	102
1920 Antwerp	20 Nisan-12 Eylül	29	2622 (65i Kadın)	156
1924 Paris	4 Mayıs-27 Temmuz	44	3088 (135i Kadın)	126
1928 Amsterdam	17 Mayıs-12 Ağustos	46	2883 (277si Kadın)	109
1932 Los Angeles	30 Temmuz- 14 Ağustos	37	1334 (126si Kadın)	117

⁶⁶ Kevin B. Womsley, Kevin Young, a.e., s. xx-xxi

⁶⁷ **The Modern Olympic Games** s.139

⁶⁸ Tablo'da 1916, 1940 ve 1944 yılları boş bırakılmıştır. Sebebi ise; 1. Dünya Savaşı nedeniyle 1916 yılında Berlin'de gerçekleştirilmesi kararlaştırılan Olimpiyat Oyunları iptal edilmiştir. Ayrıca 2. Dünya Savaşı nedeniyle de 1940 yılında Helsinki'de, 1944 yılında Londra'da gerçekleştirilmesi kararlaştırılan Olimpiyat Oyunları iptal edilmiştir.

1936 Berlin	1 Ağustos-16 Ağustos	49	3963 (331i Kadın)	129
1948 Londra	29 Temmuz- 14 Ağustos	59	4104 (390ı Kadın)	136
1952 Helsinki	19 Temmuz- 3 Ağustos	69	4955 (519u Kadın)	149
1956 Melbourne	22 Kasım- 8 Aralık	96	3314 (376sı Kadın)	151
1960 Rome	25 Ağustos- 11 Eylül	83	5338 (611i Kadın)	150
1964 Tokyo	10 Ekim- 24 Ekim	93	5152 (678i Kadın)	163
1968 Mexico	12 Ekim- 27 Ekim	112	5516 (781i Kadın)	172
1972 Münih	26 Ağustos- 11 Eylül	121	7134 (1059u Kadın)	195
1976 Montreal	17 Temmuz- 1 Ağustos	92	6084 (1260 Kadın)	198
1980 Moskova	19 Temmuz- 3 Ağustos	80	5179 (1115 Kadın)	203
1984 Los Angeles	28 Temmuz- 12 Ağustos	140	6829 (1566 Kadın)	221
1988 Seul	17 Eylül- 2 Ekim	159	8391 (2194 Kadın)	237
1992 Barselona	25 Temmuz- 9 Ağustos	169	9356 (2704 Kadın)	257
1996 Atlanta	19 Temmuz- 4 Ağustos	197	10318 (3512 Kadın)	271
2000 Sydney	15 Eylül- 1 Ekim	199	10651 (4069 Kadın)	300
2004 Atina	12- 28 Ağustos	201	10625 (4329 Kadın)	301
2008 Pekin	8-24 Ağustos	204	10942 (4637 Kadın)	302
2012 Londra	27 Temmuz- 12 Ağustos	204	10568 (4675 Kadın)	302
2016 Rio	5- 21 Ağustos	207	11303	306

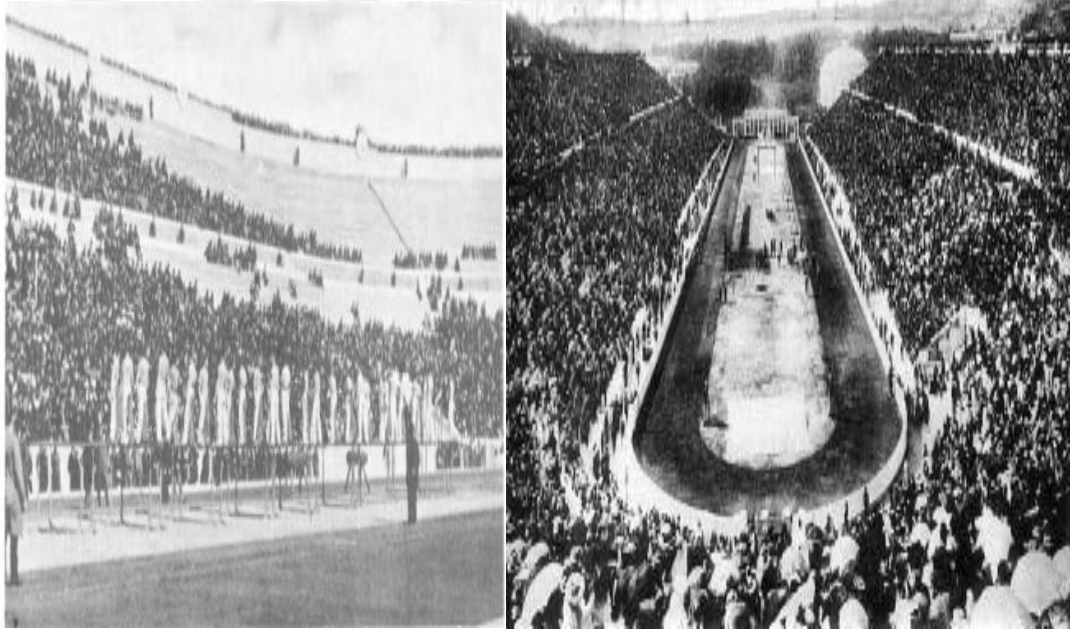
Kaynak: IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi)

1.4 Olimpiyat Oyunları

İlk Modern Olimpiyat Oyunları 1896 yılında Atina’da gerçekleştirildi. Atina’nın modern olimpiyatların yapılacağı ilk yer olarak seçilmesinde antik olimpiyatların başladığı yer olması önemli rol oynamıştır. 25 Mart tarihinde açılış

seremonisiyle başlayan ilk modern olimpiyatları 3 Nisan 1896 tarihinde yarışmalarda başarılı olan sporculara ödülleri takdim edilmesiyle son buldu. Antik Olimpiyatlarda yaşanmamış ve ilk defa yaşanan açılış günüyle birlikte; halk sokaklarda ve her köşe başında filarmoni orkestra gruplarını dinlemekteydi. Kısacası ilk modern olimpiyat festival havasında gerçekleşmeye başlamıştı. Panathenean Stadyumu (Resim 6), Olimpiyat Oyunları için yenilendi. Olimpiyat Oyunları yarışmalarını izlemek için bilet gişelerinde kuyruklar oluşmuştu. Karaborsacılık ilk modern olimpiyata damgasını vuran olaylardan biri olmuştu. Yunan polisi karaborsacılık girişimini engellemek üzere çalışmalar başlattı⁶⁹.

Resim 6. Panathenean Stadyumu 1896

Kaynak: John R. Gold and Margaret M. Gold, “From A to B: The Summer Olympics, 1896–2008”, The ITV Book of The Olympics

İlk modern olimpiyatların gerçekleştirildiği 1896 Atina Olimpiyatlarına 13 ülke katılmıştır. Bu ülkeler; Avusturya, Avustralya, İngiltere, Şili, Bulgaristan, Danimarka, Fransa, Almanya, Macaristan, İsveç, İsviçre, Amerika ve Yunanistan’dır⁷⁰.

⁶⁹ Detaylı bilgi için bkz. SP. P. Lambros, N. G. Politis, **The Olympic Games 776-1896**, Ed. Charles Beck, Londra, H. Grevel And CO. 1896, s. 50-55

⁷⁰ James Coote, Bob Trever, Sam Leitch, Eric Lahmy, Richard David, Robert Bressy, a.e., s.21

Olimpiyatların ilk gününde; 1000 metre koşu, uzun atlama, 800 metre koşu, disk atma, 400 metre koşu yarışmaları gerçekleştirildi. İkinci gün; 100 metre koşu, yüksek atlama, 400 metre koşu, gülle atma, halter ve 1500 metre yarışmaları yapıldı. Üçüncü gün; atış, tenis, ve veledrom yarışmaları düzenlendi. Daha sonraki günlerde bisiklet, jimnastik, at binme, güreş, yüzme, maraton, eskrim ve daha önceki günlerde gerçekleştirilen koşu yarışmalarının finalleri yapıldı⁷¹. İlk modern Olimpiyat Oyunlarında; 241 sporcunun katılımıyla 9 spor dalında 43 yarışma düzenlenmiştir.

İlk modern Olimpiyat Oyunlarını izleyen kişi sayısı 60 bin kişi olarak belirtilmiştir⁷². Bu sayıyı 5 Nisan 1986 yılında Yunanistan Kralı George'nin açılış konuşmasını yaptığı seremoniye katılan kişi olarak belirtilmektedir. Ancak; Olimpiyat Oyunlarını izlemeye gelen seyircilerin hangi ülkelerden geldiği ve sayıları konusunda bir bilgi bulunmamaktadır. Kısa bir değerlendirme yapacak olursak; modern olimpiyat tarihinin ilk olimpiyatlarında katılımcı sayısı ve izleyici sayısı az olarak görülebilir. Fakat o zamanki dünya nüfusu ve ulaşım şartları göz önüne alındığında, ilki gerçekleştirilen bir etkinlik için katılım oldukça tatmin edicidir.

Resim 7. 1896 Atina Olimpiyat Oyunları Düzenleme Komitesi

Kaynak: James Coote, Bob Trevor, Sam Leitch, Eric Lahmy, Robert Bressy, The ITV Book of The Olympics, Independent Television Books, Londra, 1980, s.25

⁷¹ SP. P. Lambros, N. G. Politis, a.e., bknz 56-112

⁷² James Coote vd, a.e., s. 21

Modern olimpiyatların ikincisi 1900 yılında Paris'te gerçekleştirildi. Olimpiyat tarihinin en kötü ve en kaotik Olimpiyat Oyunları olarak tarihe geçen bu Olimpiyat Oyunlarına; bu yakıştırmanın yapılmasının asıl sebebi, organizasyon olarak çok eksiğinin olmasıdır. Öyle ki Charles Dickens “It was the best of times, it was the worst of times”(Zamanının en iyisi zamanının en kötüsü) ismiyle kaleme aldığı yazısında 1900 Paris Olimpiyat Oyunlarını zamanının en kötüsü olarak lanse etmiştir. Dickens, yazısında “the worst of games and the worst of games” (Olimpiyat Oyunlarının en kötüsü) şeklinde ifade etmiştir⁷³.

St. Louis'in (1904) ev sahibi seçilmesindeki en önemli etken; Dünya Fuarı'nın (World Fair) orada yapılacak olmasıydı. 1900 Paris Olimpiyatları için de aynı durum geçerliydi. Olimpiyat Oyunları öncesinde ve süresince Dünya Fuarı gerçekleşmekteydi. Olimpiyat Oyunları ile Dünya Fuarı'nın aynı kentte düzenlenme geleneği uzun yıllar boyunca devam etti. 1932 yılına kadar Olimpiyat Oyunları, Dünya Fuarı “World Fair” ile birlikte aynı kentte gerçekleştirilmekteydi. Tablo 10'de 1928 Olimpiyat Oyunları da dahil olmak üzere olimpiyatların gerçekleştirilme tarih aralığının uzun olduğunu görmekteyiz. Normalde 16 günlük süreci kapsayan yaz Olimpiyat Oyunları, Dünya Fuarı ile birleştirilerek birkaç aylık bir süreci kapsayan festival süreci içerisinde gerçekleşmekteydi.

Modern Olimpiyat Oyunlarının ilkinin yapıldığı 1896 tarihinden günümüze kadar her dört yılda bir gerçekleşen Olimpiyat Oyunları bazı olaylar karşısında sekteye uğramıştır. Sekteye uğramasına sebep olan olaylar; 1. Dünya Savaşı ve 2. Dünya Savaşı'dır. 1914 yılında 1. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından 1915 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), 1916 yılında Berlin'de gerçekleştirilecek olan Olimpiyat Oyunlarının iptal edildiğini açıklamıştır. Coubertin, bu savaş sonucunda Olimpiyat Oyunlarının geleceği ile ilgili korkuya kapılmadığını ve savaşın bitmesiyle oluşan yeni dünya düzeninde Olimpiyat Oyunlarının amacına uygun bir şekilde devam edeceğini belirtmiştir⁷⁴. Ardından 1920 yılında Antwerp'te gerçekleştirilen oyunlara 1. Dünya Savaşı'nın “İttifak Ülkeleri” olan, Türkiye,

⁷³ **The 1900 Olympic Games**, Bill Mallon McForland&Company Publishes, America, 1998, s.ix

⁷⁴ Ellen Philips, **The Olympic Century VII Olympiad Antwerp 1920 Chamonix 1924**, New York, Warwick Press, 2015, s.4

Almanya, Macaristan, Avusturya ve Bulgaristan davet edilmedi. 1920 Antwerp Olimpiyat Oyunları'na Belçikalı Kardinal Mercier'in açılış seremonisinde yaptığı konuşma damga vurdu. Mercier, yaptığı konuşmada Olimpiyat Oyunlarının şimdiye kadar savaşı ve güç gösterisini beraberinde getirdiğini söyleyerek 1920 ve devamında gerçekleştirilecek Olimpiyat Oyunlarının barışa katkı sağlayacağını dile getirdi⁷⁵. Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (IOC) 1939 yılında Londra'da düzenlediği 39. Yıllık Kongre'de 1944 Olimpiyat Oyunları için Londra aday olarak gösterildi ve ev sahibi olarak seçildi. Ancak başlayan 2. Dünya Savaşı nedeniyle 1944 Olimpiyat Oyunları, 1940 Olimpiyat Oyunları gibi iptal edildi. 2. Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından Londra, 1948 Olimpiyat Oyunları için yeniden ev sahipliği yapacak kent olarak seçildi⁷⁶.

Tarihi süreç içerisinde yaz Olimpiyat Oyunları ile ilgili önemli gelişmeler yaşanmıştır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne bağlı olimpiyat tarihi üzerine çalışmalar yapan araştırma merkezinin (Historical Archives Olympic Studies Centre) çalışmasından esinlenerek yazılan bu önemli gelişmeler şunlardır⁷⁷:

- 1904 St. Louis Olimpiyat Oyunları'nda, daha önce yalnız birincilere verilen altın madalya bu Olimpiyat Oyunlarıyla birlikte; birinci sporcuya altın, ikinci sporcuya gümüş, üçüncü sporcuya da bronz olarak verilmeye başlanmıştır.
- 1920 Berlin Olimpiyat Oyunları'yla birlikte beş halkadan oluşan olimpiyat bayrağı ilk kez kullanılmaya başlandı⁷⁸.
- 1924 Paris Olimpiyat Oyunları'yla birlikte ilk kez Olimpiyat Oyunları radyoda canlı olarak anlatılmaya başlandı.

⁷⁵ Anthony Th. Bijkerk, "The Olympic Tup-of-War Antwerp 1920", **Journal of Olympic History**, 2000, s.8

⁷⁶ **Summer Olympics**, s.34

⁷⁷ **Olympic Summer Games**, International Olympic Committee, Historical Archives Olympic Studies Centre, 2011

⁷⁸ Pierre de Coubertin olimpiyat bayrağıyla ilgili olarak; "Olimpiyat bayrağı beyaz bir zemin üzerine iç içe geçmiş beş halkadan oluşur. Mavi, sarı, siyah, yeşil ve kırmızı. Bu sembolik bayrak, olimpizm tarafından birleştirilen beş kıtayı temsil eder. Bu altı renk tüm dünya ülkelerinin bayraklarında görülen renklerdir" ifadesini kullanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. The Olympic Symbols, The Olympic Museum, 2. Baskı, 2007

- 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'nda kentin çeşitli yerlerine kurulan 25 dev ekranla oyunlar halka ücretsiz olarak gösterilmeye başlandı.
- 1948 Londra Olimpiyat Oyunları'nda ilk defa bir Olimpiyat Oyunlarının televizyon haklarının satışı yapıldı. Yayın haklarına sahip olan televizyon kanalı BBC'dir.

1.5 İlk Modern Olimpiyattan Günümüze Mekansal Müdahale

İlk modern olimpiyatların başlangıcı olan 1896 Atina Olimpiyatları'ndan günümüze kadar olan süreçte Olimpiyat Oyunlarının mekânsal müdahaleye ne ölçüde neden olduğunu görebilmek için olimpiyatlar nedeniyle inşa edilen tesislere ve bu tesislerin mekana yönelik neden olduğu etkilere bakmamız gerekecektir. Bu kapsamda modern olimpiyat tarihini dört başlık altında tasnife tabi tutarak mekana yapılan müdahaleler açıklanmaya çalışılacaktır.

- Mekansal Müdahalenin Olmadığı/Sınırlı Olduğu Dönem
- Mekansal Müdahalenin Olduğu Dönem
- Mekansal ve Toplumsal Müdahalenin Olduğu Dönem
- Spekülatif Amaçlı Müdahale Dönemi

Mekansal müdahalenin olmadığı/sınırlı olduğu dönem içerisinde; Olimpiyat Oyunları gerçekleştirilirken ya sadece mevcut olan tesisler ya da mevcut olan tesislere ek olarak küçük çaplı yatırımlarla bir veya birkaç tesisin inşa edildiği dönemden bahsetmekteyiz. Mekansal müdahalenin olduğu/sınırlı olduğu dönem içerisinde; Olimpiyat Oyunları gerçekleştirilirken spor tesislerinin inşasına ağırlık verildiği dönemden bahsedilmekte, mekânsal ve toplumsal müdahalenin olduğu dönemde ise; Olimpiyat Oyunları gerçekleştirilirken yapılan spor tesislerinin yanında altyapı çalışmalarının da yoğun olarak yaşandığı dönem ifade edilmektedir. Yani spor tesislerine ek olarak, yol ve ulaşım çalışmaları, ev, ofis, ticaret merkezleri ve otel/konaklama çalışmalarının yoğun olarak yaşandığı dönemdir. Spekülatif amaçlı müdahale döneminde; mekânsal ve toplumsal müdahalelere ek olarak kent alanı yeniden ranta açık hale getirilmeye çalışılmaktadır. Kent yoksullarının yaşam

alanlarına müdahaleler bu dönem içerisinde sıkça görülmektedir. Parry ve Girginov, Essex ve Chalkley'in "Urban Transformation From Hosting The Olympic Games" adlı eserindeki verilerden hareketle Olimpiyat Oyunlarını dönemlere ayırmaktadırlar. Parry ve Girginov'un oluşturdukları tabloda olimpiyatların kente olan etkilerine göre dönemlemeleri "düşük, spor tesislerine odaklanma, çevresel dönüşümü uyarıcı" olarak görülmektedir. Bu bilgiler ışığında yapılan dönemleme, Parry ve Girginov'un yaptığı dönemlemeden esinlenerek yeniden yapılmıştır ve Tablo 12'de görülmektedir.

Tablo 11. Olimpiyat Oyunlarının mekânsal Etkilerinin Sınıflandırılması

Dönem	Olimpiyat Oyunları	Mekansal Etki
Mekansal Müdahalenin Olmadığı/Sınırlı Olduğu Dönem	1896 Atina	Yeni Tesis Yok
	1900 Paris	Yeni Tesis Yok
	1904 St Louis	Yeni Tesis Yok
	1948 Londra	Yeni Tesis Yok
	1968 Mexico	Yeni Tesis Yok
	1984 Los Angeles	Düşük Bütçeli Yatırım
Mekansal Müdahalenin Olduğu Dönem	1908 Londra	White City Stadyumu (Çok Amaçlı)
	1912 Stockholm	Yeni Stadyum ve spor dalları için tesisler
	1932 Los Angeles	Yeni stadyum, olimpiyat köyü, spor dalları için tesisler
	1936 Berlin	100000 kişi kapasiteli stadyum, olimpiyat köyü, spor dalları için tesisler
	1952 Helsinki	Yeni stadyum ve olimpiyat köyü
	1956 Melbourne	Olimpiyat parkı ve olimpiyat köyü
	1996 Atlanta	Olimpiyat stadyumu, spor dalları için tesisler
	1960 Rome	Olimpiyat yolu, spor tesisleri, su ve kanalizasyon altyapısı, havalimanı

Mekansal ve Toplumsal Müdahalenin Olduğu Dönem	1964 Tokyo	Spor tesisleri, 22 otoban, 2 metro
	1972 Münih	280 hektarlık tarihi alanda restorasyon, ulaşım, otopark, alışveriş merkezleri, oteller
	1976 Montreal	Olimpiyat parkı, 20 km metro hattı, havalimanı, oteller ve yollar
	1980 Moskova	12 spor tesisi, oteller, havalimanı, olimpiik tv ve radyo merkezi
Spekülatif Amaçlı Müdahale Dönemi	1988 Seul	Spor tesisleri, olimpiyat köyü, 3 metro hattı, 47 yeni otobüs hattı ve müzeler
	1992 Barselona	15 yeni spor tesisi, olimpiyat köyü, marina, kentsel dönüşüm
	2000 Sydney	Olimpiyat köyü, olimpiyat stadı, spor tesisleri, solar evler
	2004 Atina	Olimpiyat köyü, olimpiyat stadı, spor tesisleri ve yeni metro ağı
	2008 Pekin	Olimpiik Green, yeni spor tesisleri, kentsel dönüşüm
	2012 Londra	Olimpiyat parkı, olimpiyat köyü, yeni spor tesisleri, kentsel dönüşüm
	2016 Rio	Olimpiyat parkı, olimpiyat köyü, yeni spor tesisleri ve favelaların dönüşümü

Kaynak: Vassil Girginov, Jim Parry, The Olympic Games Explained, Routledge Taylor&Francis Group, Londra ve New York, 2005, s.100

Tabloda modern Olimpiyat Oyunlarının mekansal müdahaleye göre sınıflandırılmasını görmekteyiz. Girginov ve Parry, 2000 Sydney Olimpiyat Oyunları'na kadar olan süreci sınıflandırmaya tabi tutmuştur. 2004 Atina, 2008

Pekin, 2012 Londra ve 2016 Rio Olimpiyat Oyunları ve etkileri araştırılarak tabloya eklenmiştir.

Chalkley ve Essex, modern Olimpiyat Oyunlarını kente etkilerine göre dört döneme ayırmaktadır:

- Birinci dönem 1896-1904 yılları arasında yapılan Olimpiyat Oyunlarını kapsamaktadır. Bu dönem içerisinde Olimpiyat Oyunlarının, ev sahibi kente etkileri neredeyse hiç görülemeyecek boyuttadır.
- İkinci dönem 1908-1932 yılları arasında gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarını kapsamaktadır. Oyunlar için yeni spor tesislerinin yapıldığı dönemdir.
- Üçüncü dönem 1936-1956 yılları arasındaki Olimpiyat Oyunlarını içeren dönemdir. Yoğunlukla spor komplekslerinin inşasına ağırlık verilmiştir.
- Dördüncü dönem 1960 yılı ve devamındaki Olimpiyat Oyunlarını kapsamaktadır. Aday kentin kentsel gelişimine büyük ölçüde etkileri bulunan dönemdir⁷⁹.

1.5.1 Mekansal Müdahalenin Olmadığı/Sınırlı Olduğu Dönem

Mekânsal müdahalenin olmadığı/sınırlı olduğu dönem içerisinde; Olimpiyat Oyunlarının gerçekleştirildiği kentlerde genellikle düşük bütçeli yatırımların olduğunu görülmektedir. Yani Olimpiyat Oyunları gerçekleştirilirken kentlerde bulunan spor tesisleri üzerinde çalışmalar/düzenlemeler yapılarak oyunlara hazırlık yapılmaktadır. Var olan tesislere ek olarak sadece bir olimpiyat stadyumu yapılabilmekte ve bu yapılan stadyum kentin yerleşim alanlarının uzağında inşa edilebilmektedir. Böylece köklü bir mekânsal değişikliğe sebep olmamaktadır.

Erken dönem Olimpiyat Oyunlarını gerçekleştiren kentlerde gerek mali gerekse siyasi koşulların yetersizliği nedeniyle yatırım ve altyapı çalışmaları

⁷⁹ Brian Chalkley, Stephen Essex, "Urban Development Through Hosting International Events: A History of The Olympic Games", **Planning Perspectives**, no 14, 1999, s.374

minimum düzeyde tutulmuştur. Genelde yeni tesislerin yapılmadığı bu Olimpiyat Oyunlarında, elde bulunan tesisler ve spor kompleksleri kullanılmaya çalışılmıştır. Örneğin; 1896 Atina ve 1900 Paris Olimpiyat Oyunları için herhangi bir yeni tesis inşası yapılmamıştır. 1896 Atina Olimpiyatları için Panathenean Stadyumu, Olimpiyat Oyunları için yenilendi ve ilk modern olimpiyatlara katılan 241 sporcu 43 yarışmada bu stadyumda yarıştı. 1900 Paris Olimpiyat Oyunları için de yeni spor tesislerinin inşa edilmediğini ve Olimpiyat Oyunlarının Vincennes Velepromu ile Croix-Catelan Stadyumu'nda gerçekleştirildiği bilinmektedir. Ayrıca savaş sonrası dönemde yaşanan ekonomik kriz ve uygulanan ekonomi politikaları sonucu büyük çaplı yatırımlardan kaçınıldı. Örneğin; 1948 Londra Olimpiyat Oyunları, 2. Dünya Savaşı'nın hemen ardından gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunları olması sebebiyle ve savaşın yaşattığı ekonomik bunalım sonucu, yeni altyapı çalışmalarına imkan tanımayan mali durum sonucunda Londra'da bulunan spor tesislerine ek herhangi bir tesis inşa edilmedi. Diğer önemli bir durum ise ülkelerin genel mali durumlarıdır. 1968 Mexico Olimpiyat Oyunları için de bu durum geçerlidir. Oyunlar için yeni tesis ve altyapı çalışmaları gerçekleştirilmemiştir. 1984 Los Angeles Olimpiyat Oyunları, olimpiyat tarihi açısından başarılı bir örnek olarak görülmektedir. Yeni tesis ve altyapı inşası olmamasına rağmen ekonomik açıdan getirisi olan bir olimpiyat oyunudur. 1932 yılında kullanılan olimpiyat stadyumunun ve üniversitelerin öğrenci yurtlarının 1984 Olimpiyat Oyunları için de kullanılması sonucu, düşük bütçeyle ve eldeki imkanlarla özel sektör tarafından finanse edilmiştir⁸⁰. Los Angeles Olimpiyat Oyunları'nın ticari başarısı, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için aday olan ülkelerin sayısında ciddi artışlar görülmesine neden oldu. Şöyle ki 2004 Olimpiyat Oyunları için 48 ülke, 2008 Olimpiyat Oyunları için 61 ülke ev sahipliği yapabilmek için adaylık başvurusunda bulunmuştur. Özellikle 1992 yılından itibaren ülkeler, uluslararası yatırımları kentlerine çekmek için yarışır duruma gelmişlerdir⁸¹. Modern Olimpiyat Oyunları tarihine baktığımızda, aday ülkelerin sayısının çok fazla arttığını görmekteyiz. 1992 yılından önceki Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için başvuruda bulunan aday ülkelerin sayısı 10 civarındadır. Özellikle erken dönem

⁸⁰ Stephen Essex, Brian Chalkley, "Urban Transformation From Hosting The Olympic Games" **Centre d'Estudis Olímpics**, International Chair in Olympism, Barselona, s.8, (Çevrimiçi) <http://olympicstudies.uab.es/lectures/web/pdf/essex.pdf>, 17 Aralık 2015

⁸¹ Brian Chalkley, Stephen Essex,a.e., s.374

modern Olimpiyat Oyunları için bu sayının daha az olduğunu gördüğümüzde, ev sahipliği için yapılan yarışın ne denli büyük olduğunu anlamaktayız.

1.5.2 Mekansal Müdahaleler Dönemi

Mekânsal müdahalenin olduğu dönem içerisinde, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapan kentlerde spor tesislerinin (olimpiyat stadyumu, spor salonları, olimpiyat köyü, olimpiyat parkı) yapımına öncelik verilmiştir. Modern olimpiyat tarihinde ilk kez bir spor tesisi inşası 1908 Londra Olimpiyat Oyunları ile gerçekleşmiştir. Oyunlar için inşa edilen “White City Stadyumu” yaklaşık olarak 66 bin kişilik olarak tasarlandı ve çok amaçlı olarak kullanıldı⁸². İngiltere, stadyumun yapımı ve Olimpiyat Oyunlarının gerçekleştirilmesi konusunda zorluklarla karşılaştı⁸³. Normalde 1908 Olimpiyat Oyunları için aday olmayan İngiltere, ev sahipliği yapma kararını aday kentlerin adaylıktan çekilmelerinden sonra Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin ricası üzerine kabul etti⁸⁴. İki yıl gibi kısa bir süre içerisinde oyunları düzenlemek gibi bir zorlukla karşılaşan İngiltere; Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve İngiliz Kraliyetinin uyumlu çalışmaları sayesinde, Olimpiyat Oyunlarının sekteye uğramadan devam etmesini sağlamıştır⁸⁵.

1924 Paris Olimpiyat Oyunları, ilk kez bir olimpiyat köyünün inşasını içermesi bağlamında oldukça önemlidir (Resim 8). Sporcuların konaklaması için inşa edilen olimpiyat köyü; postane, çamaşırhane, emanetçi, döviz bürosu ve restoranları da barındırmaktaydı⁸⁶. 1924 yılına dek yapılan Olimpiyat Oyunlarında, sporcular genellikle kentlerde bulunan otellerde konaklamaktaydılar. Olimpiyat köyleri

⁸² **The Fourth Olympiad London 1908**, IOC The British Olympic Association, Londra, 1909, s.27

⁸³ 1908 Olimpiyat Oyunları için İtalya’dan Roma ve Milano, Almanya’dan Berlin kentleri adaylık başvurusunda bulundu 1906 yılında İtalya, yaşamış olduğu yanardağ faciasını sebep göstererek iki kentinin de adaylıktan çekildiğini açıklamıştır. Bunun üzerine ev sahipliği için yarışacak kent kalmayınca Almanya’ya ev sahipliğinin verilmesi kararı alınmıştır. Ancak Almanya, dünyanın içerisinde bulunduğu kaos ortamına işaret ederek adaylıktan çekildiğini duyurmuştur.

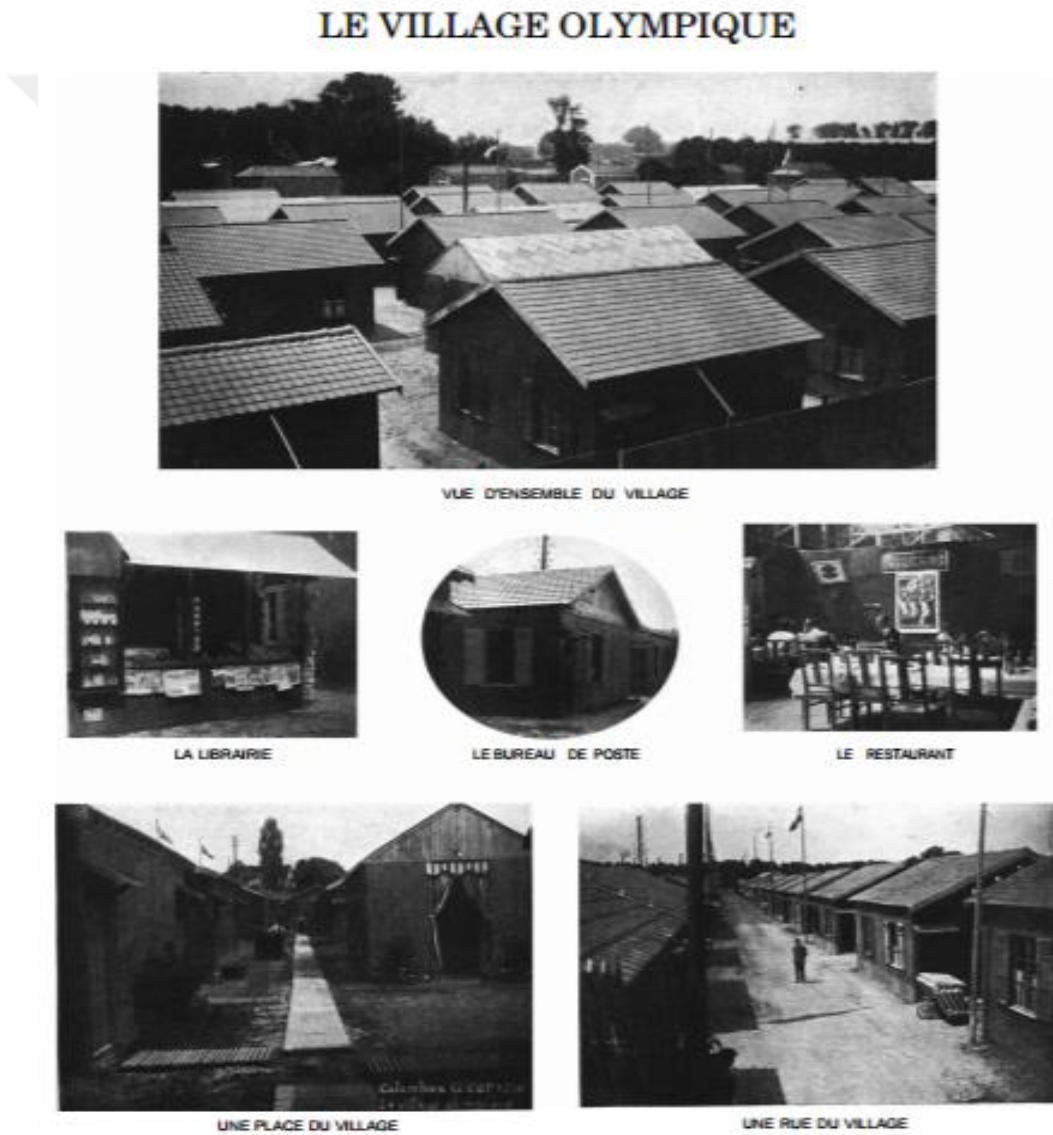
⁸⁴ Olympic Summer Games, s.9

⁸⁵ Bill Mallon, Ian Buchanan, **The 1908 Olympic Games: Result for All Competitors in All Events with Commentary**, New Carolina ve Londra, Mc Farland Publishers, 2009, s.3

⁸⁶ **Olympic Summer Games Villages from Paris 1924 to Rio 2016**, IOC, The Olympic Studies Centre, 2016, s.7

sayesinde, oyunlara katılan sporcuların barınma problemlerinin çözümünün yanında güvenliklerinin sağlanması da kolaylaştı. 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları ile birlikte olimpiyat köyleri, lüks denebilecek şekilde dizayn edilmeye başlandı. Berlin Olimpiyat Köyü'nün sinema salonu, kütüphane, tiyatro barındırması ve merkezi ısıtma sistemine sahip olması nedeniyle lüks sayıldığı bilinmektedir⁸⁷.

Resim 8. 1924 Paris Olimpiyat Köyü

Kaynak: VIII Olympiade Paris 1924, Official Report, Paris, 1925, s.6

⁸⁷ Olympic Summer Games, s.30

1.5.3 Mekansal ve Toplumsal Müdahaleler Dönemi

Bu dönemin en büyük özelliği, Olimpiyat Oyunları için sadece spor tesisleri inşa etme, yenileme çalışmalarıyla sınırlı kalmayıp kent içinde altyapı çalışmaları da önem kazanmıştır. Olimpiyat Oyunlarını gerçekleştiren kentlerde; stadyumlar, spor salonları, olimpiyat köyleri, olimpiyat parkları, yeni ulaşım ağları ve havalimanları yapımının olduğunu görmekteyiz. Böylece Olimpiyat Oyunları, kente miras olarak yalnız spor tesislerini bırakmamakta ayrıca kentin sorunlarına da çare olacak altyapı çalışmaları, yeni yollar, metro ve otobüs hatlarını da miras bırakmaktadır.

Kenti ve kentin ekonomisini canlandıracak yapılaşma çalışmaları bu dönem içerisinde sıkça görülmektedir. Oteller, alışveriş merkezler, kafeler ve restoranlarla birlikte binlerce kentliye yeni iş imkanı sağlamakta ve kent ekonomisine olumlu katkılar sağlayabilmektedir.

Kentin sorunlarına çözüm bulan ilk olimpiyat örneklerinden biri 1952 Helsinki Olimpiyat Oyunları'dır. 1940'lı yıllarda sosyal konut inşa etme politikasını benimseyen Finlandiya, 3200 sporcunun konaklayacağı olimpiyat köyünün inşasına başladı ve Olimpiyat Oyunları sonrasında bu olimpiyat köyünün 500 aileye sosyal konut olarak verileceğini açıkladı. Basın mensupları ve sporcular için kentin çeşitli yerlerinde inşa edilen yaşam alanlarında toplamda 7500 kişi konakladı ve oyunlar sonrası tüm yerleşim alanları dar gelirli aileler için sosyal konut olarak verildi⁸⁸.

1960 Roma Olimpiyat Oyunları için, Roma'da büyük bir tesisleşme ve altyapı çalışması yapıldı. Üç yıl içerisinde yeni spor tesisleri, modern su şebekesi ve kanalizasyon altyapısı, yeni yollar, ulaşım ağları, köprüler ve havalimanı inşa edildi. Roma'nın merkezinde ve civar yerleşim yerlerinde planlı olarak gerçekleşen bu yapılaşma ve altyapı çalışmaları; olimpiyat tesisleri açısından nadir görülecek biçimde günümüzde halen kullanılmaktadır⁸⁹. Roma, Olimpiyat Oyunları sayesinde yeni ulaşım ağları ve altyapı iyileştirmesini miras olarak kazanmıştır. Olimpiyat

⁸⁸ **The Official Report of The Organising Committee for The Games Of The XV Olympiad Helsinki 1952**, Porvoo, Werner Söderström Osakeyhtiö, 1955, s. 84

⁸⁹ T. Corey Brennan, "The 1960 Rome Olympics: Spaces and Spectacle", 10. International Symposium for Olympic Research, **International Centre for Olympic Studies**, London, 2010, s.20

Oyunları, sadece bir mega etkinlik olarak gerçekleştirilmemiş, yapılan planlı çalışmalar sonunda kentin sorunlarına çözüm bularak oyunları avantaja dönüştürmüştür.

Roma Olimpiyat Oyunları, etkinliklerin kentlere altyapı ve yeni ulaşım ağları miras bırakmaları konusunda milat olarak sayılabilir. 1960 ve devamında gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarının hemen hepsinde yeni otoyollar, metro hatları, havalimanları, oteller ve alışveriş merkezlerinin yapımını görmekteyiz.

1.5.4 Spekülatif Amaçlı Müdahale Dönemi

Spekülatif amaçlı müdahale döneminde, 1980 sonrası tüm dünyada uygulanmaya başlanan neo-liberal politikaların Olimpiyat Oyunlarını da etkilediğini görmekteyiz. Bu dönem içerisinde aynı bir önceki dönemde olduğu gibi tesisleşmenin yanında altyapı ve ulaşım faaliyetlerini görmekteyiz. Bu dönemin mekânsal ve toplumsal müdahale döneminden farkı; yeni uygulanan ekonomi politikaları sonucuyla, kentler artık bir meta olarak görülmeye başlanmasıdır. Kentlerde yaşanan dönüşümler; kent içi bölgelerde çöküntü alanlarına dönüşen ve değerli olan bölgelerin sermayenin isteği doğrultusunda yeniden değerlendirilmesi süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu dönemin etkilerini göstermeye başladığı ilk Olimpiyat Oyunları, 1988 Seoul Olimpiyat Oyunları'dır. Güney Kore'nin Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmaya hak kazandığı tarihten itibaren büyük çaplı yerleşim alanları yıkımını görmekteyiz.

1992 Barselona Olimpiyat Oyunları ise Olimpiyat Oyunlarının kente olan etkilerini farklı boyutlara taşımıştır. Barselona Olimpiyat Oyunları ile birlikte kentsel yenileme, dönüşüm ve rehabilite etme çalışmaları başlamıştır. Kentte işlevini keybetmiş olan eski sanayi bölgelerinde gerçekleşen dönüşümle birlikte, bu alanlar canlandırılmış ve kentlilerin kullanımına açılmıştır. Brunet, olimpiyatların miraslarıyla ilgili olarak; oyunlardan sonra kente hizmet etmeye devam edecek olan

tesislerin ve altyapı çalışmalarının yapılması gerekliliğinden bahsetmektedir⁹⁰. Tesislerin işletme masraflarının Olimpiyat Oyunlarının gerçekleşmesinden sonra da devam etmesi nedeniyle planlamaların bu bilgi dikkate alınarak yapılması gerekmektedir. Nitekim Barselona, Olimpiyat Oyunları için inşa ettiği bütün tesislerini kullanmada oyunlara ev sahipliği yapan diğer kentlerin önüne geçmektedir.

Olimpiyat Oyunları sonrası miras kalan tesislerle ilgili olarak atıl kalma durumu da görülmektedir. 2004 Atina Olimpiyat Oyunları için yapılan tesislerden sadece bir tanesi kullanılmakta, geriye kalan tesisler çürümeye terk edilmiştir. Resim 9'da 2004 Atina Olimpiyat Oyunları için inşa edilen stadyumun oyunlardan 10 yıl sonra 2014 yılındaki hali, atıl kalmayla ilgili durumu açıkça gözler önüne sermektedir.

Resim 9. 2004 Atina Olimpiyat Oyunları'nda atıl kalan bir spor tesisi

Kaynak: “Abandoned Athens Olympic 2004 venues, 10 years on – in pictures” (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/sport/gallery/2014/aug/13/abandoned-athens-olympic-2004-venues-10-years-on-in-pictures> 07 Kasım 2016

⁹⁰ Ferran Brunet, **Economic Impact of The Barcelona Olympic Games**, Barselona, Centre d'Estudis Olímpics UAB, 2005, s.6

İKİNCİ BÖLÜM

YERİNDEN EDİLME ÜZERİNE BİR KAVRAMSALLAŞTIRMA DENEMESİ

Yerinden edilme üzerine yaptığım araştırmalarda kavramın tam olarak ele alınıp incelenmediğini fark ettim. Yapılan çoğu araştırma “migration” yani göç ve göçmenlik üzerine yapılmış. Kent çalışmaları içinde yapılan yerinden edilme çalışmalarında ise yerinde edilme; ya soylulaştırma kavramının içinde ya da soylulaştırma kavramıyla birlikte ele alınan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumdan yola çıkarak yerinden edilme kavramını sistematik bir biçimde ele almaya ve açıklamaya ihtiyaç duydum. Bu bölümde yerinden edilme kavramı, yerinden edilme türleri ve yerinden edilme araçları incelenmeye çalışılacaktır. Ancak tez konum dahilinde kavramsallaştırma denemesi sınırlandırılacaktır. Şöyle ki kent çalışmaları içerisinde kullanılan/araştırılan yerinden edilme kavramına ağırlık verilecektir. Yerinden edilme kavramsallaştırması denemesiyle beraber, daha sonra bu konu üzerine çalışacak olan araştırmacılara yol gösterme/aydınlatıcı olma düşüncesi ana düşüncemdir.

2.1 Kavramsal Yaklaşım

Yerinden edilme aslında insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İlk insanlardan günümüz insanına kadar uzanan bir yelpazede bu olguyu görebilmek mümkündür. Daha insanlar yerleşik hayata geçmeden önce bile yerinden edilmeye maruz kalmışlardır. Avcılıkla beslenip, göçebe olarak yaşayan insanlar gerek diğer insanlar tarafından tehdit edildiklerinde gerek doğal afetler/doğa olayları neticesinde yaşadıkları yerlerden edilerek başka coğrafyalara göç etmişlerdir. İnsanların yerleşik hayata geçmeleri ile birlikte yerleşim alanlarını oluşturmaya başlamışlardır. Bu yerleşim alanlarında yaşayan insanlar da yine diğer topluluklar tarafından

yağmalanmış ve savaşlar ile de yerlerinden edilmişlerdir. Bu durum ilk yerleşik hayata geçme sürecinden günümüze dek devam eden bir olgudur. Yerinden edilme ile verebileceğimiz ilk büyük örnek “Kavimler Göçü”dür. Asya Hun İmparatorluğu’nun dağılmasından sonra büyük sayıda insan toplulukları batıya doğru göç etmeye başlamış ve göç yolu üzerindeki insanların yerlerinden edilmesiyle sonuçlanan bir hareketlilik yaşanmıştır. Aslında yerinden edilme ile ilgili yazacağım bu cümle pek de iddialı olmayacaktır: “İnsanlık tarihi bir yerinden edilme tarihidir.” Nitekim insanlık tarihini düşündüğümüzde daha da anamlanacak ve doğruluğuna kanaat getirilecektir.

Yerinden edilme için genel bir tanım yapacak olursak; “bir yerleşim alanında yaşayan insanların doğal yollardan veya insan eliyle gerçekleşen müdahalelerden dolayı yerleşim alanını terk etmek zorunda kalmasına yerinden edilme denir.” Doğal yollarla yerinden edilme; sel baskınları, depremler, iklim değişikliği ve benzeri olaylar sonucu yaşam alanlarının tahribi nedeniyle yaşanamaz hale gelen yerleşim alanlarından zorla veya kendi istekleriyle ayrılıp başka bir yerleşim alanına yerleşme çabası olarak açıklanabilir. Bu arada burada bahsettiğimiz sel baskınları ve iklim değişikliğine etken yine insanlar olabilmektedir. Su havzalarına yapılan yerleşim yerleri sel baskınlarında sular altında kalabilmektedir. İklim değişikliğine fosil yakıtların kullanımı, ormansızlaştırma ve sanayileşme nedeniyle atmosfere salınan sera gazlarının artması neden olmaktadır. İnsan eliyle gerçekleşen yerinden edilmeler; savaşlar, terör olayları, kentsel alana yapılan müdahaleler sonucu yaşanan kentsel dönüşüm ve soylulaştırma hareketleri neden olmaktadır.

Yerinden edilme; mahallelerde/yerleşim alanlarında fiziksel ve ekonomik şartların değişmesi sonucu bireysel ya da toplu olarak etkilenme⁹¹, yaşadıkları yerden zorla veya istemeyerek de olsa mecburen sürgün edilme sürecidir. Yerinden edilme konusunda yaygın olarak kabul edilen tanıma göre: herhangi bir hane halkının veya yakın çevresinin zorla konutunda taşınması durumunda ortaya çıkar ve bu durum;

- Hane halkının kontrol ve önleme kabiliyetinin dışında gerçekleşir.

⁹¹ Peter Marcuse, “Gentrification Abandonment and Displacement: Connections Causes and Policy Responses in New York City”, **Urban Law Annual, Journal of Urban and Contemporary Law**, Vol 28, 1985, s.204

- Hane halkının orada yaşamak için gerekli koşulları yerine getirmesine rağmen orada yaşaması zorlaşır.
- Hane halkının orada yaşaması tehlikeli ve imkansız hale gelir⁹².

Bu tanıma istinaden, yerleşim alanlarına/kentsel alana yapılan her türlü fiziksel müdahalenin olumlu veya olumsuz etkileri de beraberinde getirdiğini görebilmekteyiz.

Bryant ve Mc Gee çalışmalarında Chicago’lu iki avukatın düşüncelerine yer vermektedirler. Aşağıdaki paragraf Chicago’da yaşanan yerinden edilmeyi neden ve sonuçlarıyla gözler önüne sermektedir.

“Yerinden edilme uzun süreli, yavaş ve orta ve üst sınıfa mensup insanların mahalleye gelişiyle başlamaktadır. Chicago’nun Sheffield mahallesinde yüzlerce siyahi, Latin, İrlandalı, Alman ve İtalyan aileler konutların restorasyonu ile yerlerinden edildiler... Küçük ölçekli yatırımcılar ve mülk sahipleri köhneyen mahalleleri, evleri rehabilite etmeye başladılar. Chicago Kentsel Yenileme Birimi, Lincoln Parkı’nı yıkarak orta sınıf için 75 bin dolar fiyatlı konutlar inşa etti. Ayrıca parklar ve iki adet büyük hastane yapıldı. Eski ev sahipleri ve kiracılar emlakçıların artan baskıları ve sürekli yükselen teklifleri sonucu orayı terk etmek zorunda kaldılar... Zenginler konutlar için daha fazla ödemeye hazırıldılar... Mahalledeki konutların 5 yılda iki kat değerleneceğini kime öngörmemişti... Sonuç olarak “No More Lincoln Parks” sloganı, yerinden etme olmadan diğer köhnemiş mahalleleri canlandırmak için önemli hale geldi.”⁹³

Marcuse, Grier’in yapmış olduğu iki farklı doğrudan yerinden edilme türüne çalışmasında değinmiştir. İnsanların yaşadıkları yerlerden edilmeleri iki farklı şekilde yaşanmaktadır. Bunlar; “ekonomik” ve “fiziksel” yerinden edilmedir. Fiziksel temelli yerinden edilme; kiracı olarak yaşamını bir konutta sürdürenler ev sahibinin kontratı yenilememesi üzerine gerçekleşir. “Ekonomik” temelli yerinden edilme ise ev ve kira fiyatlarının karşılanamayacak kadar artması sonucu ortaya çıkar ve orada yaşamayı sürdüremeyen hane halkı yerinden edilmektedir⁹⁴.

⁹² George W. Grier, Eunice S. Grier, **Urban Development: A Reconnaissance**, Bethesda, Grier Partnership, 1978, s.8

⁹³ Donald C. Bryant, Henry W. McGee, “Gentrification and The Law: Combatting Urban Displacement”, **Urban Law Annual ; Journal of Urban and Contemporary Law**, Vol 25, 1983, s. 52

⁹⁴ Peter Marcuse, a.e., s. 205

Yerinden edilme oranının belirlenmesi daha doğrusu ne kadar insanın yerinden edildiğinin ölçülmesi hususunda birkaç farklı yöntem bulunmaktadır. Bu metotlardan ilki; kaç konutun etkilendiğini bulan metottur. Etkilenen konutlarda kaç kişinin etkilendiğine bakılmaksızın sadece konut sayısı hesaplaması yapılmaktadır. Konut sayısı hesaplanarak bulunan yerinden edilmeye “last-resident” (son konut) adı verilmektedir. Diğer metot; hane halkının, fiziksel değişime ya da kiraların artmasına bağlı olarak yerinden edildiği ve “chain displacement” (zincirleme yerinden edilme) diye adlandırılan bu metoda göre etkilenen insan ve konut sayısı hesaplanmaktadır. Farklı bir durum olarak; eğer bir hane halkı yaşadığı konutu kendi isteğiyle terk etmiş ve yerine gelen yeni hane halkı mahalledeki fiziksel değişimden etkilenerek o konutu terk eder ise bu yeni durum “exclusionary displacement” (dışlayıcı yerinden edilme) olarak adlandırılmaktadır. Yerinden edilme oranının hesaplanmasında bu durumun da göz önüne alınması gerektiği vurgulayan yöntemdir⁹⁵.

Mahallelerde olan değişimi ve dönüşümü hane halkının komşuları ve arkadaşları artık bu mahallede yaşayamayacağını düşünerek yaşadıkları yaşam alanını terk edecekler ve hane halkı yalnızlaşma duygusuna kapılabilecektir. Diğer taraftan mahallede bulunan iş yerleri, yeni gelen komşuların yaşan standartlarına göre dönüşmeye başladığında mahalle sakinleri iki farklı şekilde yerinden edilme yaşayabileceklerdir. Bunlardan ilki; artık kendilerini o mahalleye ait hissedebilecekleri mekanların ve kişilerin değişimi ile yalnızlaşıp oradan gitme isteğinde olma duygusuyla hareket edebilecek olmalarıdır. Diğer ise; mahallenin fiziksel değişimi ve orta ya da üst sınıfın ilgisinin artmasıyla kiraların artması ve karşılanamayacak hale gelmesi sonucunda yaşadığı mahalleden gitmek zorunda kalabilecek olmalarıdır.

Yaşadığı konutta kiracı olmayıp konut sahibi olarak ikamet edenlerin durumuna baktığımızda; emlak piyasasının ani değişimi ve konut fiyatlarındaki yükselmelerle beraber, konutların restorasyon masrafını karşılamayacak olmaları nedeniyle yaşadıkları konutu satıp kendilerine yaşayabilecekleri başka mahalle/yerleşim alanı arayışına girebileceklerdir.

⁹⁵ Peter Marcuse, a.e., s.206

Kentlerde yaşanan yenileme (renovation) kapsamında cevap arayan en önemli soru; kentsel canlanmanın hayata geçirilmesi için yenilemeye tabi tutulan mahallelerdeki yoksulların yerinden edilmesi gerektiği midir? Bu bağlamda yerinden edilme, yoksulların, etnik azınlıkların yani alt sınıfa mensup insanların zorla yaşam alanlarından gitmelerini ifade eder. 1978 yılında daha yerinden edilme kavramının tartışılmaya başladığı ilk dönemde, Amerika’da Ulusal Kent Koalisyonu (National Urban Coalition) tarafından kırk dört kentte uzmanlar tarafından yapılan araştırmada yenileme faaliyetlerine maruz kalan kentsel alanlarda yerinden edilmelerin yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır⁹⁶. Daha önce de belirttiğimiz gibi kentsel alana yapılan her müdahale olumsuz etkileri de beraberinde getirebilmektedir. Kentsel çöküntü alanlarını yenileme ve canlandırma çalışmaları, orada yaşayan insanların yerlerinden edilmeleriyle sonuçlanmaktadır.

Tam anlamıyla bir yerinden edilme tanımından bahsedebilmemiz için yerinden edilmeyi salt kent mekanı üzerinden okumak yerine daha da detaylandırmamız gerekecektir. İnsanlar yaşadığı yerlerdeki ekonomik ve fiziksel değişimler sonucunda yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalabilmektedirler. Ekonomik ve fiziksel değişimler derken; kalkınma projelerini, çevre sorunlarını, doğal afetleri, savaş ve terör olaylarını, kentsel alanlarda yaşanan değişim ve dönüşümü ifade etmekteyiz⁹⁷.

2.2 Yerinden Edilme Nedenleri

Yerinden edilme türlerine kısaca bakacak olursak; insanların yerinden edilmelerine neden olan olaylar mübadele, zorunlu göç ve kentsel alana müdahale ile meydana gelen soylulaştırma nedeniyle yerinden edilmeler görülmektedir. Tez konum kentsel alanda yaşanan yerinden edilmeleri içermesi sebebiyle, mübadele ve

⁹⁶ Bruce London, J. John Palen, “Issues and Perspectives in Neighborhood Renovation”, **Gentrification Displacement and Neighborhood Revitalization**, Ed. J. John Palen, Bruce London, New York, State University of New York Press, 1984, ss, 4-26, s.12

⁹⁷ Christopher McDowell, Gareth Morrell, **Displacement Beyond Conflict**, New York Oxford, Berghahn Book, 2010, s.13

zorunlu göç türlerine kısaca değindikten sonra kentsel alanda yaşanan yerinden edilme türüne daha fazla yer verilecektir.

2.2.1 Zorunlu Göç ve Mübadele

Zorunlu göç tanımını yaparken hem ulusal hem de uluslararası zorunlu göç kavramlarından bahsetmemiz mümkündür. Uluslararası anlamda zorunlu göç; savaş, şiddet ve kendi ülkelerinde yaşadıkları can korkusundan dolayı ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan insanları, ulusal anlamda zorunlu göç ise altyapı çalışmaları, kalkınma projeleri, kentsel yenileme/dönüşüm gibi nedenlerle kamulaştırmaya tabi tutulan yerlerde evlerinden ayrılmak zorunda kalan insanları ifade etmektedir⁹⁸.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 1951 yılında kabul ettiği tanıma göre; zorunlu göç etmeye mecbur kalan kişi (mülteci/yerinden edilen) kendi topraklarının dışında ikamet eden, belirli bir toplumsal gruba üye olma veya siyasi görüşü nedeniyle baskı, şiddet ve zulüm korkusuyla ülkesini terk etmek zorunda kalan ve kendi ülkesine dönmek istemeyen kişi olarak tanımlanmaktadır⁹⁹.

Zorunlu göç çalışmalarının önemli hale gelmesinin arkasında yatan en önemli sebeplerden birisi; zorunlu göçlerle birlikte yerinden edilen insan sayısındaki artışın trajik bir hal almasıdır. Soğuk savaş ve sonrası dönemden günümüze bu artışın nasıl gerçekleştiğine bakacak olursak; 1975 yılında dünyada zorunlu göçe maruz kalan insan sayısı 2.4 milyon, 1985 yılında bu sayı 10.5 milyon, 1993 yılı yani soğuk savaşın bittiği yıl bu sayı 18.2 milyon¹⁰⁰, 2015 yılı ile birlikte bu sayı 65.3 milyona ulaşmıştır¹⁰¹.

⁹⁸ Jean-François Maystadt, Conflict and Forced Migration, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Université Catholique de Louvain, Faculté des Sciences Economiques, 2010, s.13

⁹⁹ **Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees**, UNHCR, 1951, s. 14

¹⁰⁰ Stephen Castles, **Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation**, Sociology, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 2003, s. 14

¹⁰¹ Unprecedented 65 million people displaced by war and persecution in 2015 – UN, (Çevrimiçi) <http://refugeesmigrants.un.org/%E2%80%98unprecedented%E2%80%99-65-million-people-displaced-war-and-persecution-2015-%E2%80%93-un>, 15 Şubat 2017

Mübadele kavramı için Türk Dil Kurumu sözlüğü; para aracılığı olmaksızın, bir nesnenin dolaysız olarak bir başka nesne ile değiştirilmesi, değiş, değişme, değiş tokuş, takas, mübadele, trampa açıklamasını yapmaktadır¹⁰². Yine aynı sözlükte mübadeleye maruz kalan yani “mübadil” kelimesinin karşılığı; başkasının yerine getirilmiş, mübadele edilmiş, Lozan Antlaşması'na göre, İstanbul dışında oturan Rumlarla değiştirilmek üzere Batı Trakya dışındaki Yunanistan'dan getirilen Türkler¹⁰³ olarak tanımlanmaktadır.

Mübadele ile yerinden edilme için bir tanım yapacak olursak; iki veya daha fazla ülkenin anlaşma dahilinde ülkelerinde bulunan etnik azınlık nüfusunun karşılıklı olarak değişimi tanımına ulaşmış oluruz.

Dünya tarihindeki en önemli mübadele örneklerinden birisi Türk-Yunan mübadelesidir. 1923 yılında yaşanan Türk-Yunan nüfus mübadelesi sonucu yaklaşık 2 milyon insan yerinden edilmiştir¹⁰⁴.

2.2.2 Kalkınma Projeleri Kaynaklı Yerinden Edilme

Kalkınma projeleri nedeniyle yerinden edilme; büyük ölçekli yatırımlar sonucu meydana gelmektedir. Örneğin; köprüleri, havalimanlarını, yolları, altyapı çalışmalarını, kentsel yenileme ve dönüşüm faaliyetlerini kalkınma kaynaklı yerinden edilmelere örnek verebiliriz¹⁰⁵.

1996 yılında yapılan bir araştırmada Dünya Bankası'nın desteklediği projeler nedeniyle bölgelere göre yerinden edilen insan sayıları Tablo 12'de gösterilmiştir.

¹⁰² TDK Sözlük, (Çevrimiçi)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=DE%C4%9E%C4%B0%C5%9E%C4%B0M, 13 Şubat 2017

¹⁰³ TDK Sözlük, (Çevrimiçi)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58cd90434265e4.67210139, 13 Şubat 2017

¹⁰⁴ Pınar Şenışık, “1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi: Erken Cumhuriyet Döneminde Modern Devlet Pratikleri ve Dönüşen Kimlikler”, *Studies of The Ottoman Domain*, Sayı 10, 2016, s. 85

¹⁰⁵ Stephen Castles, “Global Perspectives on Forced Migration”, *Asian and Pacific Migration Journal*, Vol 15, No 1, 2006, s. 11

Tablo 12. Dünya Bankası Destekli Projelerin Neden Olduğu Yerinden Edilmeler

Bölge	Proje Sayısı	Yüzde	Yerinden Edilenler	Yüzde
Afrika	34	23.3	113000	5.8
Güney Asya	29	19.9	1024000	52.1
Doğu Asya	58	39.7	588000	30
Avrupa ve Merkez Asya	5	3.4	27000	1.4
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	7	4.8	32000	1.6
Latin Amerika	13	8.9	180000	9.1
Toplam (Dünya Bankası)	146	100	1963000	100

Kaynak: Jason Stanley, Development-induced Displacement and Resettlement, Forced Migration Online Research Guide (2004), Refugee Studies Centre, University of Oxford, 2004, s.4

Tablo 12’de verilen bilgiler ışığında Dünya Bankası tarafından desteklenen 146 projede yaklaşık olarak iki milyon kişinin yerinden edildiğini görmekteyiz. Güney Asya’da desteklenen 29 proje ile bir milyondan fazla kişi yerinden edilmiştir.

Yine Dünya Bankası’nın desteklediği bu projeler üzerine elde edilen diğer bilgilere göre; Tablo 12’de belirtilen yerinden edilmelerin neden olduğu proje türleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (Tablo 13).

Tablo 13. Dünya Bankası Destekli Yerinden Edilmelere Neden Olan Proje Türleri

Proje Türü	Proje Sayısı	Yüzde	Yerinden Edilenler	Yüzde
Baraj ve Kanallar	46	31.5	1304000	66.4
Kentsel Altyapı ve Ulaşım	66	45.2	443000	22.6
Termal ve Madencilik	15	10.3	94000	4.8
Diğer	19	13	122000	6.2
Toplam (Dünya Bankası)	146	100	1963000	100

Kaynak: Stanley, a.g.e, s.8

Tablo 13’de görüldüğü üzere en fazla yerinden edilmelerin yaşandığı projelerin başında baraj ve kanal projeleri gelmektedir. Yapılan 46 baraj ve kanal projesiyle birlikte 1.3 milyon kişi yerinden edilmiştir. Bugüne kadar baraj inşaatı nedeniyle en fazla yerinden edilmeler Çin’de yaşanmıştır. Çin’de inşa edilen Three Gorges Barajı 1.3 milyon insanın yerinden etmiştir (Resim 10). Yine Çin’de inşa edilen Danjiangkou Barajı¹⁰⁶ 383 bin insanın yerinden edilmesine sebep olmuştur.

Resim 10. Three Gorges Barajı İnşası İçin Yıkılan Yerleşim Birimleri/ Çin

Kaynak: “Manufactured Landscapes”, (Çevrimiçi) <http://www.mascontext.com/tag/three-gorges-dam/> 11 Mart 2017

2.2.3 Çevresel Sorunların Neden Olduğu Yerinden Edilme¹⁰⁷

İlk zorunlu göç ve zorunlu göçmen tanımının yapıldığı 1951 yılından sonra (UNHCR 1951 Convention) dünya dinamikleri sürekli değişmeye başladı. Nüfusun artmasıyla beraber çevresel sorunlarda da artışlar meydana geldi. İnsan eliyle çevreye

¹⁰⁶ Bazı kaynaklarda Sanjiangkou Barajı olarak da yazılabilmektedir.

¹⁰⁷ Bu başlık literatürde genelde ikiye ayrılıp incelenmektedir (Environmental Displacement ve Disaster Displacement). Her iki başlık da hemen hemen aynı içeriğe sahiptir. Aralarındaki tek fark doğal afetler (disaster) başlığı altında hem doğal afetlerin hem de insanların sebep olduğu sorunlardan (endüstriyel kazalar, radyoaktivite) bahsedilirken, çevre sorunlarının neden olduğu yerinden edilme başlığında (environmental displacement) sadece doğal afetlerden bahsedilmektedir. Hem doğa kaynaklı hem de insanların neden olduğu çevre sorunlarının neden olduğu yerinden edilme bu başlık altında birlikte incelenecektir.

verilen zararların sonuçları görülmeye başlandı ve bu durumdan etkilenenler insanlar olmaya başladı. 1980’li yıllar itibariyle literatüre yeni bir zorunlu göç tanımı eklendi. Bu tanımı ilk yapanlardan El-Hinnawi, çevresel sorunların neden olduğu yerinden edilme için; insanların çevresel sorunlar nedeniyle (doğal veya insan eliyle gerçekleşen) yaşam alanlarındaki hayat standartlarının düşmesi ve hatta yaşanamaz hale gelmesi sonucunda zorunluluk temelli, geçici veya kalıcı olarak yaşam alanlarını terk etmesi¹⁰⁸ şeklinde bir tanım yapmıştır.

Myers, daha kapsamlı bir tanım yaparak; kuraklık, ormansızlaşma, erozyon, çölleşme ve diğer çevresel sorunlarla birlikte artık kendi yaşam alanlarında/ülkelerinde yaşayamayacağını düşünen insanlar ülke içinde veya başka ülkelere zorunlu göç etmeye mecbur kalmaktadırlar. Yerinden edilen bu insanların kendi yaşam alanlarına tekrardan dönme umutları az da olsa içlerinde yaşamaktadır¹⁰⁹. Aşağıdaki tabloda (Tablo 14) yerinden edilmeye neden olan çevresel sorunların tipolojisi verilmektedir.

Tablo 14. Yerinden Edilmeye Neden Olan Çevresel Sorunlar Tipolojisi

Doğal Afetler	Teknolojinin Neden Olduğu Sorunlar	Ekonomik Kalkınmanın Neden Olduğu Sorunlar
Kasırga Deprem Kuraklık Sel Baskını Yangın Kuraklık Volkan Şimşek Kıtık	Kimyasal Zehirlenme Hava Kirliliği Nükleer Su Kirliliği Toprak Kirliliği Ulaşım Araçları Kazaları Maden İşletmeciliği	Ormansızlaştırma Aşırı Avlanma Aşırı Nüfus Tarım Arazilerinin İmara Açılması

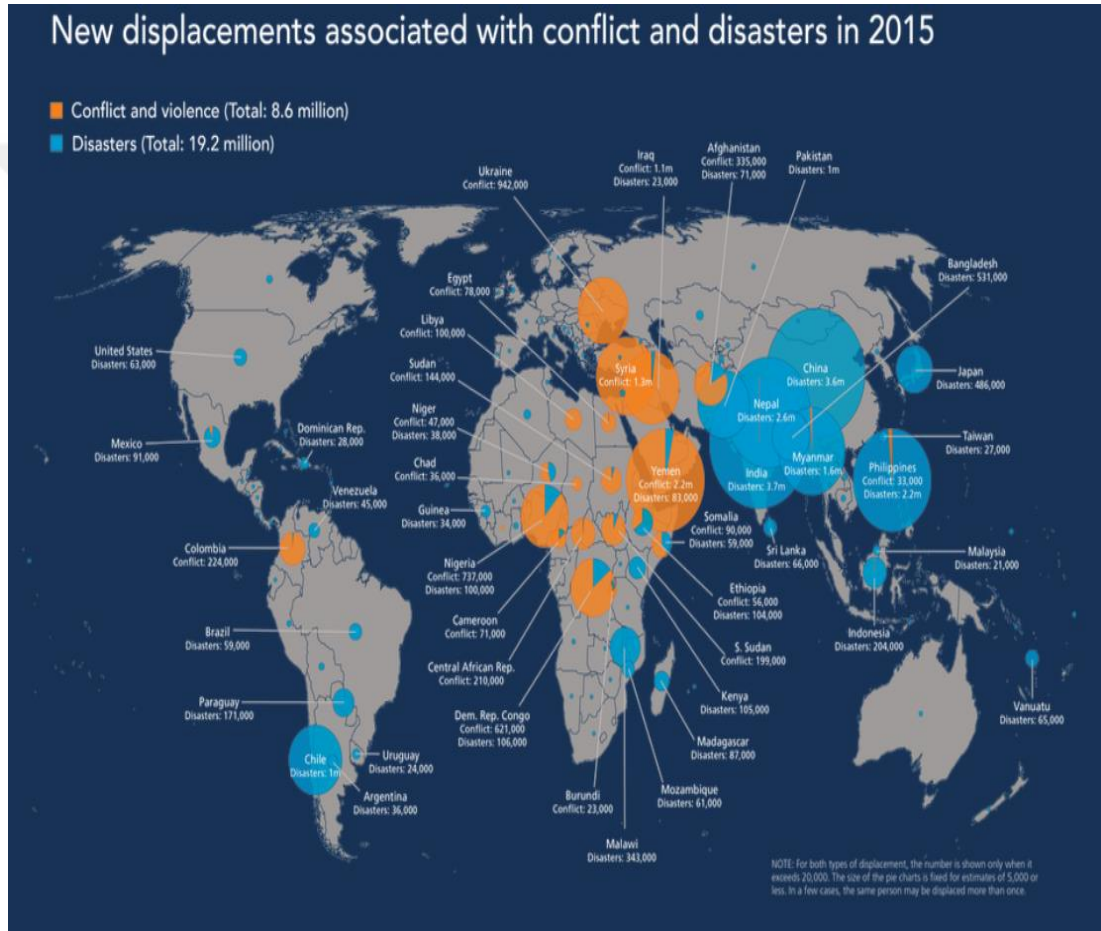
Kaynak: Migration, Development and Environment, IQM Migration Research Series, Cenova, 2008, s. 26

¹⁰⁸ Essam El-Hinnawi, **Environmental Refugees**, Nairobi, UNEP, 1985, s.4

¹⁰⁹ Norman Myers, “Environmental Refugees: An Emergent Security Issue”, **13th Economic Forum**, Prag, 2005 (Çevrimiçi) , <http://www.osce.org/eea/14851?download=true> 18 Hazira 2015

Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) 2016 yılında, 2015 yılı için yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarını paylaştı. Araştırmanın sonuçlarına göre; yalnızca 2015 yılı için dünyada şiddet ve savaş nedeniyle 8.6 milyon kişi ve çevresel sorunlar nedeniyle de 19.2 milyon kişi yerinden edilmiştir (Resim 11).

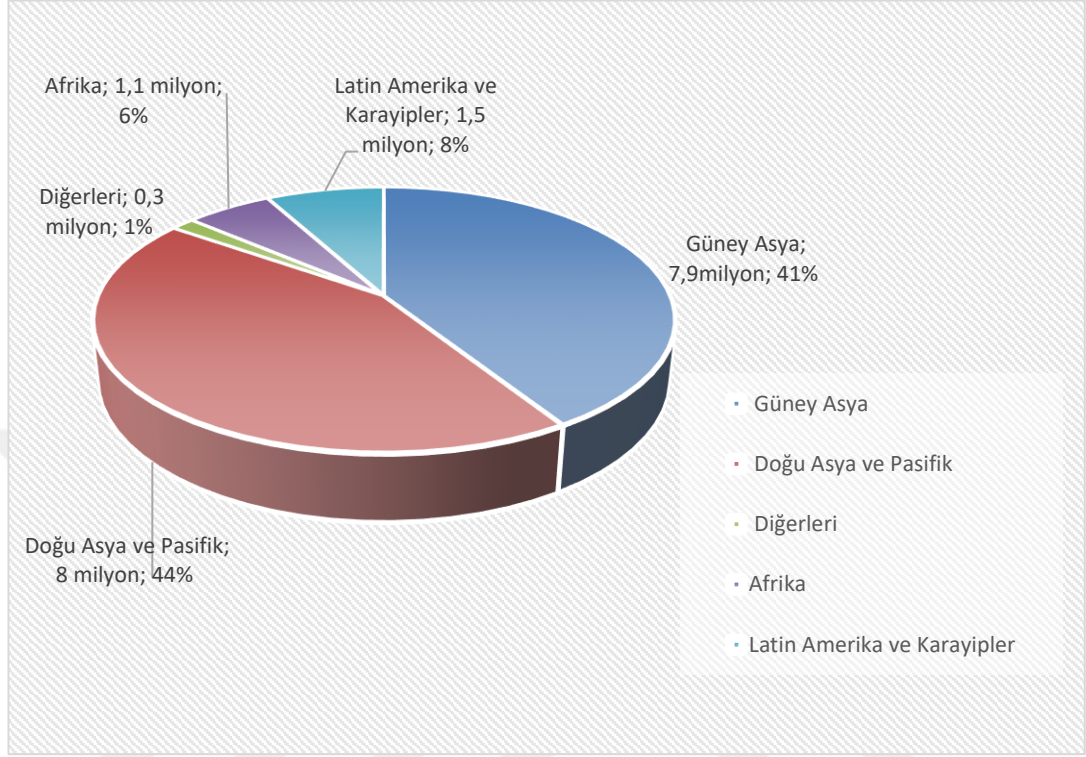
Resim 11. 2015 Yılı Şiddet, Savaş ve Çevresel Sorunlar (Felaketler) Nedeniyle Dünyada Yerinden Edilme

Kaynak: Global Report on Internal Displacement, IDMC, 2016, s.2

Yine bu araştırmanın sonuçlarına göre; çevresel sorunların (felaketlerin) neden olduğu yerinden edilme bölgesel bazlı olarak ele alınıp incelendiğinde; 2015 yılında 19.2 milyon kişiyi yerinden eden felaketler en fazla Güney Asya, Doğu Asya ve Pasifik'i etkilemiştir. Belirtilen yıl içerisinde yerinden edilenlerin 16.3 milyonu bu bölgelerde yaşayan insanlardır (Şekil 1).

Şekil 1. Bölgesel Yerinden Edilmeler 2015

Kaynak: Global Report on Internal Displacement, IDMC, 2016, s.15

2.2.4 İklim Değişikliği ve Yerinden Edilme

2000’li yıllarla birlikte tartışılmaya başlayan iklim değişikliği kaynaklı yerinden edilme, genelde çevresel sorunlar kaynaklı yerinden edilme içerisinde ele alınıp açıklanmaya çalışılırken, konunun önemine önem veren araştırmacılar tarafından ayrı bir başlık altında incelenmeye başlanmıştır¹¹⁰. Mantık açısından düşünüldüğünde bu yerinden edilme şeklinin çevresel sorunlar kaynaklı yerinden edilme başlığı altında incelenmesi gayet anlaşılabilir. Ancak konuyu ayrı başlık altında inceleyen araştırmacılar ilerleyen yıllarda iklim değişikliği sebebiyle milyonlarca insanın etkilenebileceğini söylemektedirler. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada, iklim değişikliğinin sebep olduğu yerinden edilme; çevresel sorunların

¹¹⁰ Koko Warner, “Human Migration and Displacement in the Context of Adaptation to Climate Change: the Cancun Adaptation Framework and Potential for Future Action”, **Environment and Planning C. Government and Policy**, vol 30, 2012, s. 1063

neden olduğu yerinden edilme başlığı altında incelenmeyip ayrı bir başlık olarak incelenmiştir.

İklim değişikliği ile ilgili en büyük sorunlardan birisi; iklim değişikliğinden etkilenen coğrafyalarda yaşayan insanlara ne olacağı. Yaşam alanlarının yaşamaya elverişsiz hale geldiğini gören insanlar, yaşadıkları yerleşim alanlarını terk ederek yeni yerleşim alanları bulma çabası içerisine gireceklerdir. Birleşmiş Milletler Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (UN IPCC), 2014 yılında hazırladığı raporda bu yüzyılın sonunda binlerce, milyonlarca insanın iklim değişikliği nedeniyle yerinden olacağını açıklamıştır¹¹¹. İklim değişikliğinin etkilerini en fazla hissedecek ülkelerden bir tanesinin Hindistan olduğu söylenmektedir. İklim değişikliğinin etkisiyle birlikte Hindistan’da tarımla geçimini sağlayan nüfusun %60’ı yaşadığı yerleri terk etmek zorunda kalacaklardır¹¹².

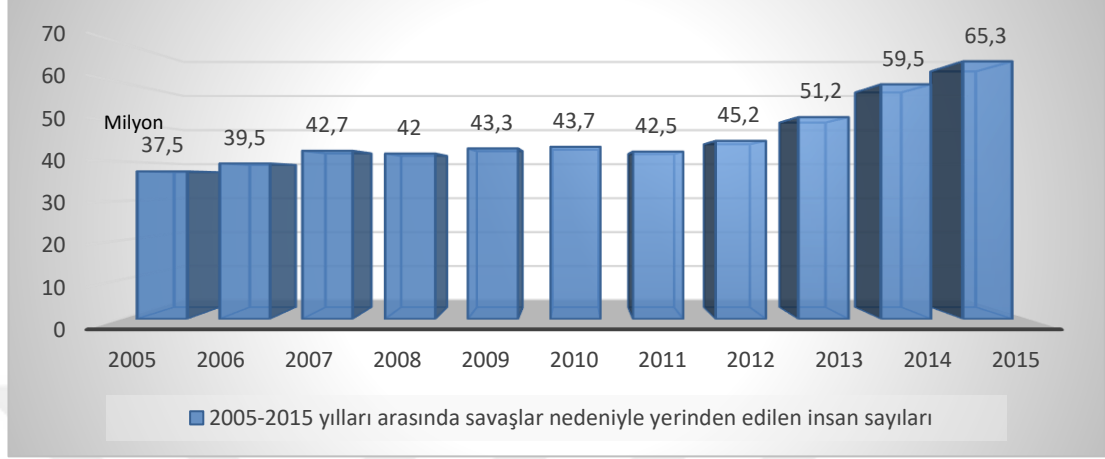
2.2.5 Savaşlar, Terör Olayları ve Yerinden Edilme

Savaşlar, yerinden edilmenin en çok yaşandığı durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 21. Yüzyılda yaşanan savaşların neden olduğu yerinden edilmeleri içeren raporunda, 2005 ile 2015 yılları arasında savaşlar nedeniyle yerinden edilen insanların sayılarını gösteren bir grafik hazırlamıştır (Şekil 2). Özellikle 2011 yılından itibaren savaş nedeniyle yerinden insan sayısında sürekli bir artış olduğu görülmektedir.

¹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz, **Climate Change 2014 Mitigation of Climate Change**, New York, Cambridge University Press, 2014

¹¹² Hari Mahan Mathur, “Climate Change and Displacement: Learning from Resettlement in the Development Context”, **Social Change, Sage Publications**, vol 45, 2015, s.119

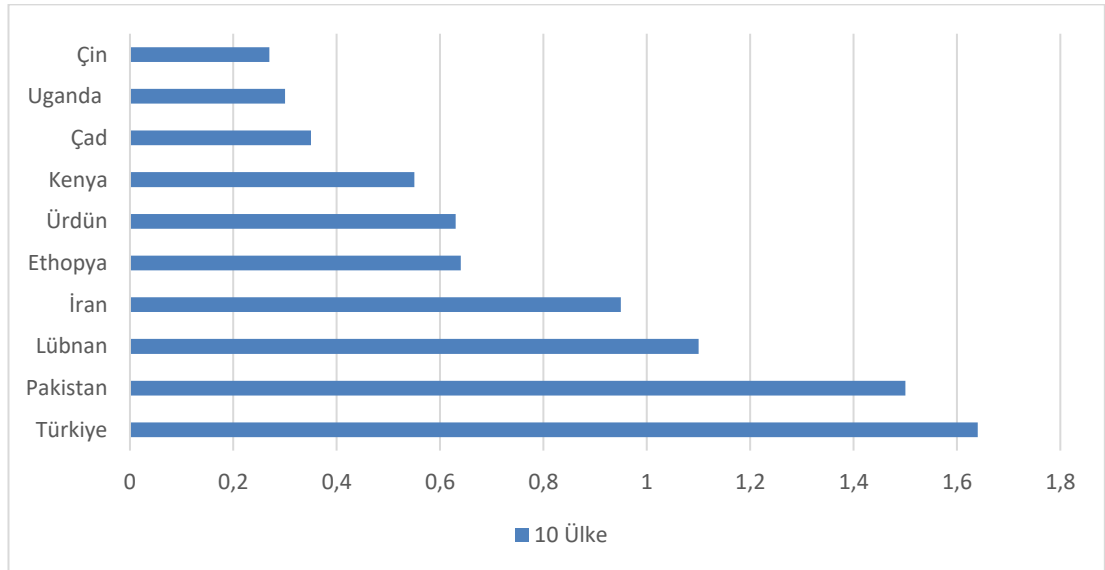
Şekil 2. 2005-2015 yılları arasında savaşlar nedeniyle yerinden edilen insan sayıları¹¹³

Kaynak: World at War, UNHCR Global Trends, s.5

Yine Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin bahsedilen raporunda ayrıca 2014 yılı için savaşlar nedeniyle yerinden edilen insanlara ev sahipliği yapan ülkeleri gösteren bir grafik bulunmaktadır (Grafik 2). Grafikte, 2014 yılı içinde en fazla mülteciye ev sahipliği yapan 10 ülke bulunmaktadır.

Şekil 3. 2014 yılı içinde En Fazla Mülteciye Ev Sahipliği Yapan 10 Ülke

Kaynak: World at War, UNHCR Global Trends, s.12

¹¹³ World at War, UNHCR Global Trends kaynağında 2014 yılına kadar işlenen bu grafiğe 2015 yılı verileri yine UNHCR resmi internet sitesinden bulunarak eklenmiştir.

2014 yılı için savaş nedeniyle yerinden edilen insanlara ev sahipliği yapan ilk 10 ülke sıralamasında Türkiye başı çekmektedir. Bu durumun nedeni; Türkiye'nin sınır komşularından birisi olan Suriye'de 6 yıldan bu yana süren iç savaştır. Suriye'deki iç savaş nedeniyle Türkiye, savaştan kaçıp canını kurtarmak isteyen insanların ilk durak noktalarından birisi haline gelmiştir.

İnsanları zorunlu göçe yönelten bir başka unsur terör olaylarıdır. Terörist eylemlerin yoğun olarak yaşandığı yerlerde, insanlar can güvenliklerini tehdit altında hissederek daha güvenli yerleşim alanlarına göç etmek zorunda kalırlar. Türkiye'de doğu ve güney doğu bölgelerinde özellikle 1980 sonrası yoğun olarak yaşanan yerinden edilmelerin sebebi terör olaylarıdır.

2.3 Kentsel Alanda Yerinden Edilme

Yerinden edilme kavramını açıklayabilmek için öncelikle soylulaştırma kavramına değinmemiz gerekecektir. 1960'lı yıllardan itibaren araştırmacılar kentlerde yeniden yatırım ve yerinden edilme arasındaki ilişkiyi açıklamak için uğraş vermektedirler. Yerinden edilmenin tehlikeli boyutu pazar ihtiyacı için devlet eliyle soylulaştırmaya gidilmesidir. Kent sakinleri, konutlarının yıkımı, kirada bulundukları konutlarının mülkiyet dönüşümü ve artan konut kiralari nedeniyle zorunlu olarak yerinden edilebilmekte ve tahliyeler yaşanmaktadır¹¹⁴.

2.3.1 Soylulaştırma ve Yerinden Edilme

Soylulaştırma kavramı üzerine yapılan çalışmalar iki ana grup altında toplanabilir. İlk grup içinde yapılan çalışmalar, ekonomik temel üzerine inşa edilmektedirler. Kentlerin yaşadığı ekonomik değişimler/gelişmeler sonucu kentsel

¹¹⁴ Kathe Newman, Elvin K. Wyly, "Gentrification and Displacement Revisited: A Fresh Look at the New York City Experience" **University of Toronto, CUCS Bulletin**, no:31, s2

yenileme ve kentsel dönüşüm üzerine bina edilen çalışmalar, kentlerin fiziki durumunu açıklamaya çalışmaktadırlar. İkinci grup içerisinde yer alan çalışmalar, soylulaştırmanın neden olduğu toplumsal sorunlar üzerine odaklanmaktadırlar. Yerinden edilmeler ve sınıf tartışmaları, bu grup içerisinde önemli başlıklar olmaktadır. Bu kapsamda soylulaştırmanın tarihi dinamikleri ve geçmişten günümüze yapılan tanımlamalar ardından soylulaştırmanın getirmiş olduğu toplumsal sorunlar özellikle yerinden edilme bu başlık altında açıklanmaya çalışılacaktır.

Savage ve Warde, 1970'lerden itibaren akademik dünyanın üzerinde çalıştığı soylulaştırmanın, orta sınıfın kent merkezlerine yeniden yönelmesi olduğunu söyleyerek dört aşamalı bir süreçten bahsetmektedirler:

- Yeniden yerleşim ve sosyal yoğunlaşma ile birlikte yerinden edilen bir grubun yerini sosyal statüsü yüksek olan başka bir grubun alması,
- Yapılı çevrenin göze çarpan estetik özelliklerle donatılması ve yeni yerel hizmetlerin ortaya çıkması,
- Aynı yaşam tarzına, tüketim tercihlerine sahip olan bireylerin bir araya gelmesi,
- Konut ve mülk değerleri yeniden düzenlenirken, inşaat endüstrisi için ticari fırsat ortaya çıkması ve özel mülkiyet sisteminde genişleme görülmesidir¹¹⁵.

Yapılan bu dört aşamalı tanım tam olarak soylulaştırmayı anlamamıza yardımcı olabilecektir. İlk önce bir yerleşim alanındaki sosyal yapının değişmesi beraberinde yenileme ve restorasyon gibi çalışmalarla, fiziki yapıda değişikliği getirmektedir. Sosyal yapısı değişen yerleşim alanında yaşamaya başlayan sosyal statüsü yüksek olan sınıf yerel yönetimlerden hizmet talebinde bulunacaktır. Sosyal yapı ve fiziki yapısı değişen yerleşim alanında kiralar artmaya başlayacaktır. Ayrıca bu yerleşim alanı içerisinde bulunan iş yerleri de dönüşüme girecektir. Yerleşim alanına taşınan yeni gruba hitaben alış-veriş ve eğlence merkezleri (restoranlar,

¹¹⁵ Mike Savage, Alan Werde, **Urban Sociology Capitalism and Modernity** Hong-Kong, Macmillan Press, 1993, s.44

kafeler) açılmaya başlayacak ve ekonomik yapı da değişecektir. Sonuç olarak soylulaştırma; sosyal, fiziki ve ekonomik yapıda köklü değişiklikleri beraberinde getirecektir.

Soylulaştırma kavramını ilk kullanan Ruth Glass, Londra’da Victoria dönemi evlerinin dönüşümünden yola çıkarak tanımını yapmaktadır. 1960’lı yıllarda özellikle işçi sınıfının yoğun olarak yaşadığı Victoria evlerinin orta sınıflar tarafından satın alınarak restore edilmesi sonucunda konut fiyatlarının hızla artmasıyla birlikte orada yaşayan işçi sınıfının yerinden edildiğini söylemektedir¹¹⁶. Köhnemiş veya ranta maruz kalan kent dokusunun iyileştirilmesiyle/rehabilitasyonu edilmesiyle beraber orada yaşayan düşük gelire sahip alt sınıfların, rehabilitasyon edilen yerlerde yaşama şansı kalmamaktadır. Dolayısıyla yaşadıkları mekan, mahalleleri istemeyerek de olsa terk etmek zorunda kalmaktadırlar.

Peter Marcus’a göre soylulaştırma “kente geri dönüş” (return to the city) hareketidir. Bu hareket kent merkezindeki konutların iyileştirilmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır¹¹⁷. Kentlerin tarihi göz önüne alındığında, önceleri orta ve üst sınıfın yaşam alanı olan kent merkezleri, sanayileşmeyle birlikte işçi sınıfının/alt sınıfın yaşam alanlarına dönüşmüş, orta ve üst sınıf ise kentlerin çeperlerine doğru oluşturulan lüks yaşam alanlarına yönelmişlerdir. Kent merkezlerinin dönüşüm ve yenilemeyle cazibe merkezi haline gelmesiyle, orta ve üst sınıfın kent merkezlerine yönelmesi beraberinde alt sınıfın kent merkezlerini terk etmek (abandonment) zorunda kalmasına neden olmaktadır.

Neil Smith, soylulaştırma kavramının gelişimi açısından literatürde öne çıkan isimlerden birisidir. 1996 yılında yayınlamış olduğu “The New Urban Frontier Gentrification and the Revanchist City” isimli kitabında soylulaştırma tanımını yapmadan önce 1988 yılında New York’ta yaşanan bir soylulaştırma hareketini şöyle ifade etmektedir:

“6 Ağustos 1988 akşamında New York’un Lower East Side bölgesinde küçük yeşil bir park olan Tompkins Meydanı Parkı boyunca patlak veren bir direniş/isyan gerçekleşti. O

¹¹⁶ Ruth Glass, **London Aspects of Change**, Londra, Mac Gibbon ve Kee, 1964, s.7

¹¹⁷ Marcus, a.e., s.197

gece bir tarafta polisler diğer tarafta soylulaştırma karşıtı göstericiler, pankçılar, konut hakkı aktivistleri, parkta yaşayanlar ve sanatçılar vardı... Saat gece 1’de parkta sayıları gittikçe artan orada yaşayan ve uyuyan evsizlerden, gecenin geç saatlerine kadar orada patlayıcılarla oynayan çocuklardan, uyuşturucu satıcıları ve alıcılarından temizlemek adına operasyon başladı. Ancak yerel halk ve parkı kullananlar/parkta yaşayanlar olayı farklı gördüler. Kent, soylulaştırma ile birlikte Lower East Side’ı ehlileştirmeye, uysallaştırmaya çalışıyordu. “Soylulaştırma sınıf savaşıdır”.¹¹⁸

Smith’in anlatmış olduğu bu yaşanmış olay sonucu evsizler ve orada yaşayanlar parktan zorla uzaklaştırılarak park tel örgülerle çevrelenmiş ve soylulaştırma için uygun hale getirilmiştir. Bu soylulaştırma hareketi ile birlikte ağırlıklı olarak işçi sınıfının yaşadığı semt ve evsizlerin yaşadığı/kullandığı park finans merkezi haline getirilmek istenmiştir. Sassen, bu durumu kent içi arazinin yeniden değerlendirilmesi şeklinde ifade etmektedir. 1960-1970’lerde başlayan bu yeniden değerlendirme süreci kitlesel soylulaştırma hareketlerinin başlamasına neden olmuştur. 1980’lerde başlayan küresel ekonomik genişleme kentlerin yeniden dizaynını gerekli hale getirmiştir.¹¹⁹

Smith, soylulaştırma tanımını şu şekilde yapmaktadır: soylulaştırma jargonu karşı konulmaz olduğunu kanıtladı. Düşük gelirli yerleşim yerlerini olumsuz etkiledi. Soylulaştırma ilk olarak birçok merkezi ve kent içi yerleşimleri dönüşümle birlikte ele geçirdi. Adına ne denirse densin ister “mahalle dönüşümü” ister “iyileştirme” isterse de “Rönesans” soylulaştırma; beyaz orta sınıfların yaptığını belirttiği modernleşme, kentsel yenileme ve kentsel temizleme hareketidir.¹²⁰

Soylulaştırmayı rövanş alma olarak da nitelendirebiliriz. Rövanş almayı açıklayabilmek için kentlerin zaman içinde evrilmelerine bakmak gerekli olacaktır. 18. yüzyıl sanayileşme hareketiyle birlikte; kentin merkezinde konumlanan sanayi tesislerinin bulunduğu semtler zamanla işçi sınıfının yaşadığı yerler haline geldi. Dolayısıyla üst sınıfa ait olan insanlar daha iyi koşullarda yaşama düşüncesiyle kentin dış kısımlarına yönelerek lüks içinde yaşamak için yeni yerleşim yerleri

¹¹⁸ Neil Smith, **The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City**, Londra ve New York, Routledge, 1996, s.1

¹¹⁹ Saskia Sassen, **The Global City**, New Jersey, Princeton University Press, 1991, s.21

¹²⁰ Smith, a.e., s30

kurdular. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kent merkezlerinde bulunan sanayi tesislerinin kent dışına taşınmaları, sanayinin yer değiştirmesiyle birlikte işçi sınıfının yaşadığı kent merkezleri tekrar popüler hale geldi. Soylulaştırma yoluyla kent merkezi alt sınıfın elinden alınarak rövanş alınmış oldu. Sanayi tesisleri yerlerini genellikle finans merkezlerine bıraktılar. Finans merkezlerinde çalışan orta sınıf daha önceleri işçi sınıfının yaşamış olduğu mahallelere yerleşmeye ve buraları rehabilite etmeye başladı. Artan kiralara ve mülkiyetin el değişiminin yaşanmasıyla birlikte işçi sınıfının bu mekanları terk ettiğini görmekteyiz.

Rövanşist kent kavramını ilk kullanan Smith, New York'ta 1994-2001 yılları arasında belediye başkanlığını yürüten Rudolf Guiliani'nin güvenlik kaygıları nedeniyle alt sınıfların yaşadığı yerlere uyguladığı soylulaştırma politikaları sonucu bu kavramı kullanmıştır¹²¹. New York'un Lower East Side bölgesinde Guiliani'nin uyguladığı politika; zor kullanarak orada yaşayan alt sınıfın ve evsizlerin yerlerinden edilerek orta sınıfın yaşaması için dizayn edilen finans merkezlerini ve konutları oluşturmaktadır. Smith, rövanşist kent kavramını kullanırken Napolyon dönemi Paris'inden yola çıkmıştır. O dönemin rövanşistleri Paris Komünü'nün ayaklanmasına karşı çıkan burjuva gurubudur ve amaçları Paris'in yeniden ele geçirilerek Komün'den geri alınmasıdır¹²².

Crieking ve Decroly, soylulaştırma kavramını kullanırken; “soylulaştırma” (gentrification) kavramı yerine “yuppification” kavramının da kullanılabileceğini söylemektedirler. Onlara göre; kent merkezinde düşük gelirli olanların yaşadığı yerleşim yerleri yüksek gelirli üst sınıf tarafından yeni bir yaşama ve çalışma alanı, kafe ve restoranlarla yeni bir eğlence merkezi olarak kullanmaya başlandığında yerleşim yerinin düşük gelirli ilk sakinleri orada yerinden edileceklerdir¹²³. “Yuppification” kelimesiyle üst sınıfın orayı ele geçirmedeki başarısı bir metamorfoz olarak kullanılmaktadır.

¹²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Neil Smith, “Guiliani Time”, **Social Text**, no:57 ss.1-20

¹²² Neil Smith, a.g.e, s.43

¹²³ Van Crieking, Jean-Michel Decroly, “Revisiting the Diversity of Gentrification: Neighborhood Renewal Processes in Brussels and Montreal”, **Urban Studies**, vol 40, no 12, 2003, s.2452

Soylulaştırma alanında yapılan çoğu çalışma sınıf temelli olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca “etniki yerinden edilme” 1960 ve 1970’li yıllara kadar devam ederken, bu tarihlerden itibaren “beyaz” etnik kökenlilerin de yerinden edildiğinin görülmeye başlandığı bilinmektedir¹²⁴.

Soylulaştırma küresel bağlamda sömürgeciliğin bir göstergesidir ve dünya üzerindeki kent merkezleri soylulaştırmayı, dönüşümün bir formu olarak görerek popüler hale getirmişlerdir¹²⁵. Orta sınıfı kentin yeni kurtarıcısı olarak görmektedirler.

Lees, Slater ve Wyly çalışmalarında soylulaştırmayı; kent merkezlerinde bulunan bir işçi sınıfının yaşam alanının ya da boş/sahipsiz alanın orta sınıfın konut ihtiyacını karşılamak ya da ticari kullanımı için dönüştürme olarak tanımlamaktadırlar ve kent çalışmalarının bir numaralı popüler araştırma konusu olduğunu vurgulamışlardır¹²⁶. Soylulaştırma kavramına neden bu kadar yoğun ilgi olduğunu da çalışmalarında belirtmişlerdir:

- Soylulaştırma; coğrafyacılar ve sosyologlar için yeni ve ilginç bir kent olgusu olarak görülmektedir.
- Soylulaştırma; yerleşim yeri ve sosyal yapı hakkında üretilen geleneksel teorilere meydan okuyarak karşı çıkmaktadır.
- Soylulaştırma bir politikadır ve kentsel dönüşümle birlikte meydana gelen yerinden edilmelerin zararlarını ifade etmektedir.
- Soylulaştırma metropollerin yeniden inşası için öncü akım olarak görülmektedir.
- Soylulaştırma; kent coğrafyasındaki ideolojik savaşların arka planını ifade etmektedir.
- Soylulaştırma neo-liberal kentleşmenin bir kesitidir.
- Soylulaştırma küreselleşme faaliyetlerinin kanalize edilmesiyle bütün dünyada yayılmıştır.

¹²⁴ Janelle Vandergrift, “Gentrification and Displacement”, **Urban Altruism**, Calvin College, 2006, s.7

¹²⁵ Atkinson, a.e., s.2

¹²⁶ Loretta Lees, Tom Slater, Elvin Wyly, **Gentrification**, New York ve Londra, Routledge, 2007, s.xv

- Soylulaştırma artık sadece metropollerle sınırlı kalmayıp tüm dünya kentlerinde görülmeye başlamıştır¹²⁷.

1977 yılında Amerika’da soylulaştırma üzerine yapılan bir çalışmada¹²⁸; Amerika’nın 30 en büyük kenti incelenmiş ve bu kentlerdeki 105 mahallenin değiştiği/dönüştüğü kanaatine varılmıştır. Bu mahallelerden 57 tanesinde soylulaştırma yaşanmıştır. Ayrıca 1975 yılında “Urban Land Institute” elektronik posta ve telefon aracılığıyla Amerika’da nüfusu 50 binden fazla olan 260 kentsel alanda anketler yapmıştır. Araştırmanın sonucunda anket yapılan kentsel alanların yarısındaki bozulan ve köhnemiş alanlarda yenilemeler özel girişim eliyle yapılmıştır. Nüfusu 500 bin ve daha fazla olan kentsel alanlarda ise bu oran %75’e ulaşmaktadır¹²⁹.

Bir kentsel alanda soylulaştırmanın olup olmadığını anlayabilmemiz için bakmamız gerekenler aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 15).

Tablo 15. Soylulaştırma Göstergeleri ve Kanıtları

Soylulaştırma Göstergeleri	Soylulaştırma Kanıtları
- Kiracı oranının yüksekliği - İş merkezine ulaşımında rahatlama - Yüksek ve artan düzeyde metropoliten kalabalık - Yüksek mimari değer - Nispeten düşük konut değerleri	- Kiracılıktan ev sahipliğine doğru değişim - Peşinat oranlarında artış - Hane halkının değişmesiyle birlikte sosyal hayattaki değişim - Yüksek gelir grubuna hitap eden müzik kulüpleri, sanat galerileri vb.

Kaynak: M. Kennedy, M. Leonard, Dealing with Neighborhood Change: a Primer Gentrification and Policy Choices, 2001 Akt. Pelin Pınar Özden, Kentsel Yenileme, İmge Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2016, s. 156

Crieking ve Decroly, soylulaştırmanın 4 farklı türünden bahsetmektedirler. Bunlar; soylulaştırma, marjinal soylulaştırma, iyileştirme (upgrading) ve zorunlu

¹²⁷ Lees, Slater, Wyly, a.e., s.xvii

¹²⁸ Bu çalışma P. L. Clay tarafından yapılmış ve Neighborhood Renewal isimli kitapta 1979 yılında yayımlanmıştır.

¹²⁹ Bruce London, J. John Palen, “Some Theoretical and Practical Issues Regarding Inner City Revitalization”, **Gentrification Displacement and Neighborhood Revitalization**, Ed. J. John Palen, Bruce London, Albany, State University of New York Press, 1984, s.11

iyileştirme (incumbent upgrading)'dir. Crieking ve Decroly bu durumu bir tablo (Tablo 16) ile açıklamışlardır.

Tablo 16. Soylulaştırma Türleri

Soylulaştırma Türleri	Girdi	Dönüşüm			Çıktı
	Köhnemiş Kent Dokusu	Yenileme	Sosyal Statü	Nüfus Değişimi	Refah Düzeyi Yüksek Mahalle
Soylulaştırma	X	X	X	X	X
Marjinal Soylulaştırma	X	X	X	X	O
İyileştirme	O	X	X	X	X
Zorunlu İyileştirme	X	X	O	O	O
X: görünür, O: görünmez					

Kaynak: Van Crieking, Jean-Michel Decroly, “Revisiting the Diversity of Gentrification: Neighborhood Renewal Processes in Brussels and Montreal”, s. 2454

Tablo 16’a göre sınıflandırmaya tabi tutulan soylulaştırma; köhnemiş kent dokusunun, yenileme ve rahabilite çalışmalarıyla yerleşim alanının, sakinlerinin ve sakinlerin sosyal statülerindeki değişim olarak tanımlanmaktadır. Marjinal soylulaştırma ile beyaz yakalı genç yetişkinler ve bu sınıfın yeni yaşam tarzı ifade edilmektedir. Yani yaşam sürecinden kasıt; ailelerinden ayrı yaşamaya başlayan beyaz yakalıların evlenerek birlikte yaşamı tercih etmeleri yerine, birlikte yaşamaya başladıktan sonra evliliğe yönelip/yönelmeme durumunu göstermektedir. Marjinal soylulaştırmada gelir düzeyi çok yüksek bir yerleşim alanına dönüşme durumu görülmemektedir. İyileştirme (upgrading) ve zorunlu iyileştirme (incumbent upgrading); yerleşim alanlarının yenilenmesini ifade etmektedir. “Elit alanların iyileşmesi” veya “orta sınıfın iyileştirmesi” olarak adlandırılan “iyileştirme”, devamında orada yaşamaya devam eden alt sınıfın zorunlu bir şekilde bu

iyileştirmeye dahil edilmesiyle “zorunlu iyileştirme”yi (incumbent upgrading) beraberinde getirmektedir¹³⁰.

Soylulaştırma ile yerinden edilme arasındaki ilişkiye bakacak olursak; soylulaştırma hareketinin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için yerinden edilmenin yaşanmış olması gerekmektedir. Bir yerleşim alanının yeni yatırımlarla veya rehabilite çalışmalarıyla gözde mekan yaratma ya da rant elde etme aracı olarak görülmeye başlanmasıyla birlikte; ilk önce oradan yaşayanların yerinden edilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Böylece orta sınıfın yaşayacağı yerler veya çalışabileceği yeni finans merkezleri oluşturulabilecektir.

Soylulaştırmaya bağlı yerinden edilme, insanların mevcut yaşadığı yerden bazı güçlükler nedeniyle taşınmaları/gitmek zorunda kalmaları durumunda gerçekleşir. Bu güçlükler; artan vergiler ve kiralar, arazi temizleme (konutların yıkımı) şeklinde görülebilmektedir. 1978 yılında yazılan “Urban Displacement: A Reconnaissance” (Kentsel Yerinden Edilme: Bir Araştırma) adlı kitapta yazarlar; kentsel mekanda yerinden edilme sonucunu doğuracak bazı durumlardan bahsetmişlerdir. Bu durumlar;

- Terkedilmiş alanlar,
- Büyük çaplı yangınlar,
- Havaalanı yapımı ve genişlemesi,
- Kundakçılık,
- Yeni konut yapımı için eski konutların dönüşüme tabi tutulması,
- Güvenlik ve sağlık sebebiyle yerleşim alanı yıkımları,
- Yeni ulaşım ağlarının yapımı,
- Tarihi alan dizaynı,
- Üniversite, hastane vb. inşaatlar için alan oluşturma,
- Doğal afetler,
- Planlama kararları,
- Rehabilite etme çalışmaları,
- Kiraların artması,

¹³⁰ Crieking ve Decroly, a.e., 2454-2456

- Kentsel yenileme¹³¹.

Özden, soylulaştırma literatüründe görülen; soylulaştırmayla birlikte yerleşim alanlarının değişip gelişmesi ve nitelikli konut sahiplerinin gelmesi ve yaşam kalitesinin değişmesi gibi olumlu düşüncelerin yanında; yerleşim alanlarından gidenler için yerinden edilme, belirsizliğe gitme ve dışlanmışlık gibi olumsuz düşüncelerin de düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır¹³².

Sosyal bilimciler, soylulaştırma ve yerinden edilmeyi birbirinin yerine kullanabilmektedirler¹³³. Bu konuda tam olarak şunları söyleyebiliriz: Soylulaştırma kavramı yerinden edilme kavramını kapsamaktadır. Yani bir yerleşim alanında soylulaştırmadan bahsediliyorsa, orada yerinden edilme gerçekleşmiştir. Ancak her yerinden edilme soylulaştırma vasıtasıyla gerçekleşmeyebilir. Kentsel alan temizleme ile bir yerleşim yerinin yıkılması her zaman yeni bir yerleşim alanını beraberinde getirmemektedir. Yerleşim yerinin yerine; parklar, bahçeler veya spor tesisleri inşa edilebilmektedir. Bu durumda doğrudan ve dolaylı yerinden edilmeden bahsedebiliriz. Şöyle ki; yıkılan yerleşim yerlerinin sakinleri bu durumda doğrudan yerinden edilenleri içermektedir. Dolaylı yerinden edilmede ise; yıkılan yerleşim alanı yerine yapılan parklar, spor tesisleri, finans merkezleri vb. netice olarak orada bir canlanmaya sebebiyet verecek ve yıkılan yerleşim alanlarına yakın olan yerleşim alanlarında kira artışına, orta veya üst sınıfın bu alanlara yerleşme istekliliğine sebebiyet verecektir. Böylece işçi sınıfı ve alt sınıfa mensup olan insanlar buralarda yaşam mücadelesi vermekte zorlanacak ve terk etmek zorunda kalabileceklerdir. Bu duruma da dolaylı yerinden edilme diyebiliriz.

Yerinden edilme; herhangi bir hane halkının elinde olmayan sebeplerle yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmasıyla birlikte ortaya çıkan bir durumdur. Bu durum; hane halkının kontrolü dışında ve önleme kabiliyetinin ötesindedir. Ayrıca hane halkı orada yaşamak için gerekli koşulları yerine getirmesine yaşanmaktadır. Bir diğeri, hane halkının hayatını sürdürmesinin imkansız, tehlikeli ve ekonomik

¹³¹ George W. Grier, Eunice S. Grier, **Urban Development: A Reconnaissance**, Bethesda, Grier Partnership, 1978, s.2

¹³² Pelin Pınar Özden, Kentsel Yenileme, İstanbul, İmge Yayınları, 2. Baskı, 2016, s. 157

¹³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Lance Freeman, "Displacement or Succession? Residential Mobility in Gentrifying Neighborhoods", **Urban Affairs Review**, vol 40, no 4, 2005, ss.463-491

açından karşılanamaz hale gelmesiyle gerçekleşmektedir¹³⁴. Soylulaştırmaya maruz kalan yerlerdeki artan kiralar nedeniyle, mahalle sakinlerinin o yeri terk etmekten başka bir şansı kalmamaktadır.

Peter Marcuse, soylulaştırma, yerinden edilme ve yaşanılan yerin terk edilmesini anlattığı eserinde; uygulanan politikalar neticesinde yaşanan soylulaştırma ve yerinden edilmeyi üç varsayım ile açıklamaya çalışmaktadır. Bu varsayımlardan ilki; yaşanılan yerin terk edilmesiyle ilgilidir. Terk etmenin acı veren bir durum olduğunu ve bunun önlenemeyeceğini söylemektedir. Kamu politikaları mekanı/yaşam alanını terk etmeyi tamamen engelleyemez ancak bunu sınırlandırabilir. Sınırlandırmayı gerçekleştirebilmek için karar alıcıların sorunu tamamen çözemesi de terk etmenin yaşandığı yerlere acil müdahaleler uygulanmalıdır. Diğer varsayım, soylulaştırma ile meydana gelen konut kalitesindeki artıştır. Özel girişimciler yoluyla kentin önemli yerleri yeniden canlandırılır. Karar alıcılar bu anlamda yerinden edilmeyi önemsiz olarak görebilir. Uygulanan soylulaştırma politikasıyla birlikte vergi getirisinde artış ve mahallelerin dönüşümü sağlanmış olur. Sonuncu varsayımda terk edilen yerler için tek tedavi yönteminin soylulaştırma olduğu söylenmektedir. Ekonomik kriz dönemlerinde kamu kaynakları soylulaştırma politikasını tek başına uygulamada zorluk yaşayabilir. Dolayısıyla özel sektör girişimde bulunarak terk edilmiş mekan/yerleşim alanları soylulaştırma ile canlı hale getirilebilir¹³⁵. Marcuse bu varsayımlarda terk edilen yaşam alanlarının soylulaştırılmasında bir sorun görülmediğini ifade etmektedir. Nitekim kentin yeniden canlandırılması adına arzulanan bir durumdur.

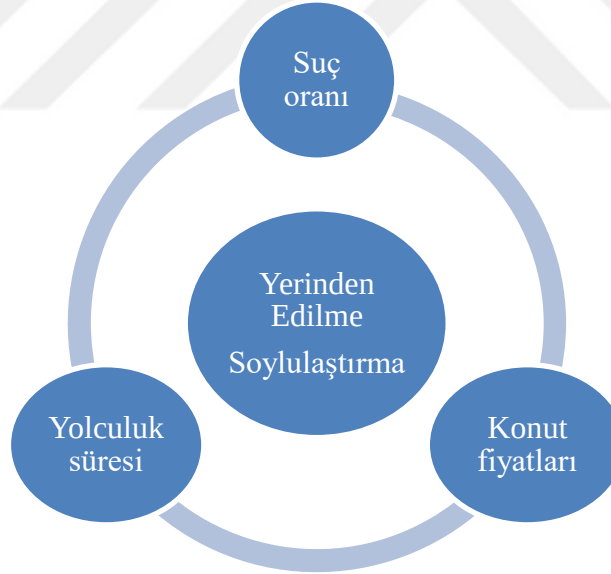
Soylulaştırma ve yerinden edilme konusunda bir sarmal ilişkinin (Şekil 4) olduğunu söyleyebiliriz. Şekilde iki farklı durum yaşanmaktadır. Birincisi yerinden edilmeye sebebiyet verirken diğeri beraberinde soylulaştırmayı getirmektedir. Karar alıcıların kentsel yenileme ve dönüşüme tabi tutulacak mekanları belirlemedeki önemli düşüncelerinden birisi suç oranının fazlalığıdır. Suç oranlarının fazla olduğu yerlerde dönüşüme gidilmesiyle oradaki suç oranlarının azalacağı hakim düşüncedir.

¹³⁴ George W. Grier, Eunice S. Grier, a.e., s.8

¹³⁵ Peter Marcuse, "Gentrification, Abandonment and Displacement: Connections, Causes and Policy Responses in New York City", **Journal of Urban and Contemporary Law**, Vol 28, 1995, s.195-196

Nitekim Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarından sonra düşen suç oranlarını gören 16 kentin il emniyet müdürleri, kendi kentlerinde de kentsel dönüşümün başlaması için çağrıda bulundular¹³⁶. İkinci duruma bakacak olursak; suç oranının düşük olduğu merkezi yerleşim alanlarında yolculuk süresinin kısa olduğunu bilen orta veya üst sınıf temsilcileri, konut fiyatlarının da işçi ve alt sınıfın yaşadığı bu yerleşim alanlarında düşük olmasıyla bu yerleşim alanlarına doğru taşınma eğilimine girmektedirler. Bu yerleşim alanlarına taşınan orta veya üst sınıf temsilcileri konutları ve binaları iyileştirmeye başladıklarında ve bu yerleşim alanlarına eğlence sektörünün girmesiyle beraber bölgedeki kiralarda bir artışın yaşandığı bilinmektedir. Yükselen konut fiyatları neticesinde işçi sınıfı ve alt sınıf sakinler bu yerleri terk etmek zorunda kalmaktadırlar (Şekil 4). Bir tarafta soylulaştırma hareketi yaşanırken diğer taraftan yerinden edilme hareketi de yaşanmaktadır.

Şekil 4. Soylulaştırma, Yerinden Edilme Sarmalı

Kaynak: Will Lawrance, Displacemet in D.C.: A Case Study of Gentrification nd Granger-Causalty in Our Nation’s Capitol, İllinois University, Honors Projects, Paper 122, 2013, s.6

¹³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. “16 ilin emniyet müdüründen çağrı: Bizi yıkın!”, (Çevrimiçi) <http://emlak.haber7.com/emlak-gundemi/haber/950705-16-ilin-emniyet-mudurunden-cagri-bizi-yikin> 03 Eylül 2016

Kamu yatırımlarının mahallelerdeki soylulaştırmaya etkisini araştıran bir çalışma; demiryolu ağının mahalleden geçmesiyle birlikte, konut fiyatlarının %12.2 arttığını gözlemlemiştir. Ayrıca mahalleye yeni otobüs güzergahının gelmesi, okulların parkların yapılması konut fiyatlarını oldukça artırmaktadır. Fiyatların artmasıyla birlikte mahalle sakinlerinin daha doğrusu alt gelir grubuna dahil olan mahalle sakinleri yükselen kiralarla baş edemeyerek yaşadıkları yerlerden başka yaşam alanlarına doğru harekete geçmektedirler¹³⁷.

2.3.2 Kentsel Dönüşüm/Yenileme ve Yerinden Edilme

1970’li yılların ikinci yarısından itibaren dünyada, refah devleti politikalarının dar boğaza girmesi sonucu yeni arayışlar içine girildi. Serbest ekonomi dönemi olarak adlandırılan neo-liberal politikaların uygulanmaya başladığı dönemle yaşanan dar boğaz aşılma çalışıldı. Neo-liberal politikalar hayatın her alanını etkilediği gibi kentleri de etkilemeye başladı. Kentler artık sermayedarlar için bir rant merkezi haline geldi. Rantın odağına yerleşen kentlerin yeni ekonomik sisteme dahil olabilmesi için dönüşüme yenilenmeye maruz kalması gerekmektedir. Dolayısıyla o yıllardan günümüze kentler; bir yaşam alanı olmasının yanında sermaye için artık bir metaydı.

Kentsel yenileme, kentsel dönüşüm, kentsel yeniden geliştirme ve rehabilitasyon; kent planlama literatüründe benzer anlamlar taşımaktadırlar. Ancak; ölçek açısından farklılıklar göstermektedirler. Kentsel yenileme ve kentsel dönüşüm nispeten yakın anlamlıdırlar ve büyük ölçekli faaliyetleri içermektedirler. Genel anlamıyla; gece kondu alanlarının temizlenmesi/yıkımı, miras alanlarının korunması, gelişmemiş alanların geliştirilmesi ve fiziksel yapının yeniden geliştirme süreci olarak tanımlanmaktadır¹³⁸.

¹³⁷ Miriam Zuk ve diğerleri, **Gentrification, Displacement and the Role of Public Investment: A Literature Review**, San Francisco, Community Development Investment Center Working Paper Series, 2015, s.17-23

¹³⁸ Helen Wei Zheng, Geoffrey Qiping Shan, Hao Wang, “A Review of Recent Studies on Sustainable Urban Renewal”, **Habitat International**, sayı 41, 2014, s.272

Kentsel dönüşüm terimini ilk kullanan Merseyside Ülke Konseyi (Merseyside Country Council) kentsel dönüşüm için; “ekonominin gerilediği ve/veya düşük büyüme dönemlerinde piyasa durgunlaşır ve düşük gelirli bölgelerde nüfus azalır veya bu bölgeler tamamiyle terkedilir. Bu durumda piyasa güçleri, nüfusu azalan bölgelerde kentsel dönüşüm düşüncesiyle harekete geçerler. Amerika’nın eski sanayi kentlerinde yaşanan örnekler göstermiştir ki; dönüşüm süreci uzun zaman almakta ve çok fazla çevresel, ekonomik ve sosyal sorunlar yaşatmaktadır”¹³⁹ ifadesini kullanmıştır.

Kentsel dönüşüm için yapılan tanımlamalar genellikle, kent içi çöküntü alanlarının yeniden canlandırılmasına yönelik yapılan müdahaleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Tanımı biraz daha açacak olursak; kentlerin içinde sanayisizleşme nedeniyle atıl kalan sanayi tesislerinin ve limanlarının yanında alt gelir gruplarının yaşamlarını sürdürdüğü görece kötü ekonomik ve fiziksel şartların hakim olduğu, yoksunluk ve yoksulluğu barındıran yaşam alanlarının eski itibarlı ve canlı hallerine döndürülmesi tanımına ulaşabilmekteyiz.

Kentsel yenileme; Amerika kaynaklı, kentsel planlama tanımlarından birisidir. 1954 yılında Amerikan Danışma Komitesi tarafından ilk kez kullanılmıştır ve Amerikan Konut Yasası’na 1954 yılında dahil edilmiştir¹⁴⁰.

Kentsel yenileme gecekondü alanlarının temizlenmesi ve kentsel fiziki alanın yeniden gelişimi olarak tanımlanmaktadır. 20. yüzyılın ortalarında Kuzey Amerika’da başlayan bu hareket daha sonra İngiltere ve Avrupa kentlerinde de görülmeye başlamıştır¹⁴¹. Kısaca kentsel yenileme; rehabilitasyon, miras koruma gibi çeşitli eylemler yoluyla kentsel alanların fiziksel, sosyal ve ekolojik yönlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

¹³⁹ Chris Couch, Olivier Sykes, Wolfgang Böstinghaus, “Thirty Years of Urban Generation in Britain, Germany and France: The Importance of Context and Path Dependency”, **Progress in Planning**, sayı 75, 2011, s. 3

¹⁴⁰ John D. Buissink, **Aspects of Urban Renewal: Report of an Enquiry by Questionnaire Concerning, the Relation Between Urban Renewal and Economic Development**, International Federation for Housing and Planning, 1985, s.14

¹⁴¹ Chris Couch ve diğerleri, a.e., s.3

Özden, kentsel yenileme için; “zaman süreci içerisinde eskiyen, köhneyen, yıpranan, sağlıklı/sıvı/yasadışı gelişen ya da potansiyel arsa değeri üst yapı değerinin üzerinde seyreterek değerlendirilmeyi bekleyen ve yaygın bir yoksunluğun hüküm sürdüğü kent dokusunun, altyapısının sosyal ve ekonomik programlar ile oluşturulup beslendiği bir stratejik yaklaşım içinde, günün sosyo ekonomik ve fiziksel şartlarına uygun olarak değiştirilmesi, geliştirilmesi, yeniden canlandırılması ve bazen de yeniden üretilmesidir”¹⁴² tanımını yapmaktadır.

Couch, kentsel yenilemenin iki sebepten dolayı günümüzde çok önemli hale geldiğini belirtmektedir. Bunlardan ilki; dünya nüfusunun büyük bir kısmının kentsel alan olarak kabul edilen yerlerde yaşaması, diğeri de; kentsel alanların büyümesi ve köhnemiş kent dokusunun ihtiyaç karşılayamaz hale gelmesidir¹⁴³. Couch, bu düşüncesini söylediği zaman dünya genelindeki kent nüfusu toplam nüfusun yarısından azken, 2016 yılı itibariyle dünyadaki kent nüfusu toplam nüfusun % 54’üne¹⁴⁴ denk gelmektedir. Bu durum gösteriyor ki kent nüfusu önümüzdeki yıllarda hızlı bir şekilde artmaya devam edecektir.

Buissink, kentsel yenileme içerisinde sayılan uygulamaları içeren çalışmasında (Tablo 17) kentsel yenileme faaliyetlerinin amaçlarını ve fiziksel çevreye etkilerini açıklamaya çalışmaktadır.

Tablo 17. Kentsel Yenileme

Proje	Faaliyetler	Amaç	Fiziksel Çevreye Etki
Onarım	Boyama, onarma	Bakım ve koruma	Etkilenmez
Geliştirme	Yeni eklentiler; balkon, merkezi ısıtma, banyo, vb.	Modernize etme. Binaları yeni kullanıma uygun hale getirme	Etkilenmez
Restorasyon	Eskiye dokuyu onarma, eksiklikleri giderme ve yeni	Modernize etme. Binaları modern standartlara uygun hale	Etkilenmez

¹⁴² Özden, a.e., s.44

¹⁴³ Chris Couch, **Urban Renewal Theory and Practice**, London, Macmillan, 1990, svii

¹⁴⁴ “Şehircilik Alanında Genel Durum” (Çevrimiçi)

<http://www.csb.gov.tr/projeler/sehirciliksurasi/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=ustmenu&Id=874> ,
14 Mart 2017

	eklentiler ekleme	getirme	
Rehabilitasyon	Restorasyonla aynı	Restorasyonla aynı	Etkilenmez
İç Dizayn Yenileme	Dış görünüşü koruyarak içyapıyı iyileştirme	Binaları yeni kullanıma uygun hale getirme	Değişiklikler ve yeni uyarlamalar
(Hepsi) Kentsel Yenileme	(Sınırlı) bir alanda binaların kısmen veya tamamen yıkılması ve yeni inşaatlar yapılması	Çöküntü alanlarını yeniden kullanıma uygun hale getirme	Pana göre yeniden yapılanma

Kaynak: Buissink, a.e., s.45

Yerinden edilme literatüründe karşımıza çıkan bir başka durum; yerinden edilme durumunun faydaları üzerine yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalar genellikle suç ve yerinden edilme çerçevesinde yapılmaktadır. Suç üzerine yapılan çalışmalarda, araştırmacılar yerinden edilmenin suç oranını düşürdüğünü gözlemlemişler ve yerinden edilmenin yararları (!) üzerinde durmuşlardır. Araştırmacılar, yaşanan yerinden edilmelerle birlikte yerleşim alanlarındaki suç oranlarının azaldığı kanısına polis teşkilatlarından aldıkları bilgiler ışığında ulaşmaktadırlar¹⁴⁵.

Suç oranının yüksek olduğu bölgelerde yaşanan kentsel dönüşüm ve yerinden edilmeler, suç oranlarının düşmesine yardımcı olabilecektir. Bu kanı doğrudur. Ancak, unutulmaması gereken bir durum var ki bu suç oranlarının azalması kısa dönemli bir etki olabilecektir. Uzun dönemli düşünüldüğünde yerinden edilen suça meyilli insanlar, yeni yerleştikleri kentsel alanlarda da suç işleyebilecek potansiyele sahiptirler.

Türkiye’deki yasal mevzuata baktığımızda; 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, kentsel yenileme/dönüşümün hangi durumlarda ve kimlerin eliyle yapılacağını açıklamaktadır.

¹⁴⁵ Geoffrey C. Barnes, “Defining and Optimizing Displacement”, **Crime Prevention Studies**, 1995, s. 104-105

5366 Sayılı Kanunun 1. maddesi “... büyükşehir belediyeleri, sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri, il, ilçe belediyeleri ve nüfusu 50.000’in üzerindeki belediyelerce yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tecil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması”¹⁴⁶ şeklindeki açıklamayla kanunun amacını bizlere göstermektedir.

5393 Sayılı Kanunun 73. maddesinde “Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır. Ancak, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilebilmesi ve uygulama yapılabilmesi için ilgili belediyenin talebi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca bu yönde karar alınması şarttır”¹⁴⁷ tanımlaması yapılmaktadır.

Bu iki kanun maddesine baktığımızda kentsel dönüşümün/yenilemenin amacının eskiyen kent dokusunun, çöküntü alanlarının, cazibesini kaybeden alanların ve yapı stoğunun afetlere karşı dayanıksız olduğu yerlerde amaç yeniden canlandırma ve sağlıklı/sağlam yapılar inşa etme olarak görülmektedir. Ancak; Baysal, bir çalışmasında Türkiye’de gerçekleşen kentsel dönüşüm ve yenileme faaliyetlerinin farklı amaçlarla yapıldığını ve olumsuz meydana getirdiğini söyleyerek gerçekleri gün yüzüne çıkarmaktadır: “ Ülkemizdeki kentsel dönüşüm

¹⁴⁶ 5366 Sayılı Taşınmaz Varlıkların Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, Resmi Gazete, sayı 25866, 5. Cilt, 2005

¹⁴⁷ 5393 Sayılı Belediye Kanunu, Resmi Gazete, sayı 25874, cilt 44, 2005, (Değişik: 17/6/2010-5998/1 md.)

uygulamaları salt mekan müdahalesine odaklanmış olup, ekonomik-sosyal boyutlar içermeyen, katılımcılıktan uzak, mülksüzleştirici, yoksullaştırıcı ve yoksunlaştırıcı projelerdir. Bu projelerle amaçlanan, kent yoksullarının yaşam ve barınma standartlarını yükseltmek değil, ulusal ve/veya küresel sermayeye kaynak aktarımı sağlamaktır. Marka kent projelerinin arazi ihtiyaçları bu nüfusların yaşam alanları pahasına sağlanır. Yıpranmış tarihi alanlara turizm amaçlı projeler için ihtiyaç varken, bir zamanlar kentin çeperinde olup kentin genişlemesiyle rantı yüksek alanlara dönüşen gecekondu bölgelerine de üst gelir gruplarına yönelik 5-yıldızlı konut, AVM ve prestij projeleri için gereksinim doğar. Bölgeler tasfiye edilerek, nüfusları zorla tahliye ile arazileri hiçbir kamu yararı olmayan bu tarz projelere açılır. Kentsel dönüşüm ilanı sonucunda mahallelerinden zorla tahliye edilen nüfuslardan hak sahibi sayılmayanlar ile aynı maddi şartlarda konut bulamayan kiracıları çadır ve barakalarda zor bir süreç bekler. Öte yandan, hak sahibi sayılanlar, TOKİ'nin kent dışındaki sitelerine yeniden iskân edilirler. Ancak, dar şartların alt gelir grupları TOKİ konutlarının aylık kredi taksitlerini ödeyemediklerinden çoğu kez konutlarını elden çıkartmak zorunda kalarak kentin çeperlerinde yeniden gecekondulaşırlar. Yoksulluk ve yoksunluğun katmerleştirilerek kentin çeperlerine taşındığı bir düzendir bu.”¹⁴⁸ Yani kentsel dönüşüm projeleri amaçlarına uygun olarak gerçekleşmemekte, alt gelir grupları için yerinden edilme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de kentsel dönüşüm nedeniyle yerinden edilme örnekleri oldukça fazladır. Bir örnek verecek olursak; Ankara Dikmen Vadisi’nde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm ile birlikte, gecekondu kamusal ve özel sektör tarafından yıkılarak yerlerine apartmanlar ve siteler inşa edilmiştir. Bunun sonucunda orada yaşayan kesim yerinden edilmiş ve yerine orta ve üst sınıf mensupları yerleşmiştir¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Cihan Uzunçarşılı Baysal, “Türkiye’nin Kentsel Dönüşüm Politikaları Karşısında Barınma ve Konut Hakkı”, (Çevrimiçi) <http://web.yesildusunce.org/wp-content/uploads/2016/01/1-Turkiyenin-Kentsel-Donusum-Politikaları-Karsisinde-Barınma-ve-Konut-Hakkı.pdf> , 12 Şubat 2017

¹⁴⁹ Cem Ergun, Hüseyin Gül, “Barınma Hakkının İhmal Edilme Sürecinde Kentsel Dönüşüm Projeleri”, **Sosyal Haklar Sempozyumu**, 2010, s.366

2.3.3 Kamulaştırma ve Yerinden Edilme

Kentsel alanda yerinden edilmelerin sıkça yaşandığı bir başka durum; kamulaştırma ile karşımıza çıkmaktadır. Devlet veya idareler gerçekleştirecekleri projeler, altyapı çalışmaları, yollar vb. nedenlerle kamu yararı¹⁵⁰ düşüncesini ön plana çıkararak elde etmek istedikleri gayrimenkulleri kamulaştırma bedelini ödeyerek elde etmektedirler. Kamulaştırmayla birlikte özel mülkiyete sınırlama veya özel mülkiyetin kamulaştırılması sonuçlarını görebilmekteyiz.

Kamulaştırma ile ilgili yapılan tanımlara baktığımızda; “idare, kamu hizmetlerini yerine getirebilmek için özel mülkiyet içinde bulunan bazı taşınmaz mallara ihtiyaç duyabilir. Bu gereksinim genel olarak kamulaştırma (istimlak, expropriation) yoluyla giderilir. Kamulaştırma, idarenin ihtiyaç duyduğu taşınmaz malları kamu gücü kullanarak elde etme yetkisidir. Diğer bir ifadeyle kamulaştırma, mal sahibinin rızasına bakılmaksızın özel mülkiyette bulunan bir taşınmazın kamu malları arasında yer almasını sağlayan kamu hukuku usulüdür.”¹⁵¹ Birçok devlet anayasasında bulunan ve uygulanan kamulaştırma, özel mülkiyet içerisinde bulunan gayrimenkullerin kamu yararı düşüncesiyle devlet veya tüzel kişileri tarafından bedeli verilerek el konulması anlamına gelmektedir¹⁵².

Daha önce belirttiğimiz gibi kamulaştırma birçok devlet anayasasında bulunmakta ve çeşitli kanunlarla da desteklenmektedir. İngiltere, Planlama ve Kamulaştırma Yasası (Planning and Compulsory Purchase Act) 99. Maddede; idare arazi/toprakla ilgili yeniden geliştirme ya da iyileştirmenin daha iyi olacağı kanısındaysa bedelini ödeyerek kamulaştırma yapabilir denmektedir¹⁵³.

¹⁵⁰ Konumuz dahilinde kamu yararı tartışmasına girilmeyecektir. Kamu yararı düşüncesini dayanak alan hükümetler, kentsel alanda politikalarını hayata geçirmektedirler. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayhan Melih Tezcan, Ufuk Poyraz, “Kamu Yararı Kavramının ve Türkiye’deki Yasal Dayanaklarının Kentsel Politikalar Açısından Değerlendirilmesi”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 22 ,Sayı 1, 2013, s. 1-21.

¹⁵¹ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer, Cemil Kaya, **Türk İdare Hukuku**, İstanbul, Seçkin Yayınları, 5. Baskı, 2014, s. 587

¹⁵² Yusuf Güven, “Kamulaştırma İşlemlerinde Kamu Yararı”, **D. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 1, 1990, s.248

¹⁵³ Planning and Compulsory Purchase Act, Part 8, 2004, s.79

Türkiye’deki yasal mevzuata baktığımızda kamulaştırma, Anayasa’da yer almaktadır ve ayrıca “Kamulaştırma” adıyla bir kanunla da desteklenmiştir. Anayasa ve 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu’nun hükümlerine bakıp, Türkiye’deki kamulaştırmanın nasıl gerçekleştiğine dair bilgilere ulaşabiliriz.

Anayasa Madde 46: Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir¹⁵⁴.

Kamulaştırma Kanunu¹⁵⁵ Madde 1: İdareler, kanunlarla yapmak yükümlülüğünde bulundukları kamu hizmetlerinin veya teşebbüslerinin yürütülmesi için gerekli olan taşınmaz malları, kaynakları ve irtifak haklarını; bedellerini nakden ve peşin olarak veya... belirtilen hallerde eşit ödemek suretiyle kamulaştırma yapabilir¹⁵⁶.

Maddelerde görüldüğü üzere idare, ihtiyaç duyduğu zamanlarda özel mülkiyet alanlarını zorla elde edebilmektedir. Bu durum yerinden edilmelere sebebiyet vermektedir. Kamulaştırma yapıp bedelinin ödenmesiyle birlikte; taşınmaz mal sahibi orada yaşamak istese bile bu imkansız hale gelmekte ve yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmaktadır.

Kamulaştırma ve yerinden edilmeye ilgili Türkiye’de en son yaşanan büyük çaplı örnek; Sur İlçesi’nde yaşanan terör olayları nedeniyle yıkılan mahallelerin kamulaştırılarak yeniden inşa süreci oldu. Uluslararası Af Örgütü’nün yayımladığı raporda bölgede yaşayan 24.000 insanın ya hepsi ya da tamamına yakını bu süreçte yerinden edildi¹⁵⁷.

¹⁵⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 46

¹⁵⁵ 08.11.1983 tarihinde 18215 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu’nda 4650 Sayılı Kanun ile değişiklikler yapılarak 05.05.2001 tarihli 24393 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

¹⁵⁶ 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu, Resmi Gazete, Sayı 18215, 1983

¹⁵⁷ **Yerinden Edilen ve Mülksüzleştirilenler**, Londra, Amnesty International, 2016, s.5

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OLİMPİYAT OYUNLARI VE YERİNDEN EDİLMELER: SEUL, PEKİN, LONDRA

Bu bölüm içerisinde 1980'lerle birlikte hız kazanan neo-liberal ekonomi politikalarının etkilemiş olduğu Olimpiyat Oyunları ve yerinden edilmeler ele alınacaktır. Başlangıç örneği olarak 1988 Seul Olimpiyat Oyunları incelenecektir. Çünkü olimpiyat tarihi açısından görülmemiş bir kentsel alan yıkımı ve yerinden edilmeler bu Olimpiyat Oyunlarında görülmektedir. Olimpiyat Oyunlarını, batılı devletlerin standartlarını yakalamada bir araç olarak gören Güney Kore, kent içinde büyük çaplı mahalle temizliği yapmıştır. Yani “slum” veya “gecekondu” olarak adlandırabileceğimiz yerleşim alanlarını, köhnemiş kent dokusunu yerle bir ederek “kent güzelleştirme” (urban beautification) amacına ulaşmaya çalışmıştır. Sadece köhnemiş kent dokusuyla sınırlı kalmayan müdahale, gelişmişlik düzeyinin bir göstergesi olma düşüncesiyle, modern yerleşim alanları oluşturma düşüncesiyle devam etmiştir¹⁵⁸.

Modern Olimpiyat Oyunları tarihinde, olimpiyatların kentleri nasıl etkilediğine bakacak olursak; 1956 Melbourne Olimpiyat Oyunları'na kadar olimpiyatların kentlere etkisi sadece birkaç tesis ile sınırlı kalmaktaydı. 1960 Roma Olimpiyat Oyunları, kentsel gelişme açısından milat olarak kabul edilmektedir. Tesislerin yanında altyapı çalışmaları ve ulaşım ağları kente kazandırıldı. Aynı durum 1980 Moskova Olimpiyat Oyunları'nda da görüldü. 1988 Seul Olimpiyat Oyunları, kentsel gelişme, altyapı çalışmaları, yeni ulaşım ağlarının yanında yerinden edilme konusunda Olimpiyat Oyunlarında milat olarak gösterilmektedir. 100 yerleşim alanında 5 bin konut yıkımı gerçekleştirilmiştir¹⁵⁹.

¹⁵⁸ Jihoon Kim, “Embodying The Evictees of Asian .olympic Cities: Video Documnteries of Demolotion and Relocation in Seoul and Beijing”, **Asian Cinema**, sayı 23, no 2, 2012, s.184

¹⁵⁹ Micheal Pacione, “The Role of Events in Urban Regeneration”, **The Routledge Handbook of Events**, Ed. Stephen J. Page ve Joanne Connell, Londra New York, Routledge, 2012, s. 391

COHRE (Centre on Housing Rights and Evictions), Olimpiyat Oyunları ve yerinden edilmeler üzerine yaptığı çalışmalarda sayısı milyonları bulan insanların Olimpiyat Oyunları nedeniyle yerinden edildiğini gözler önüne sermektedir. 1988 Seul Olimpiyat Oyunları, yerinden edilme noktasında o güne kadar gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunları için bir kırılma noktası olmuştur. 720.000¹⁶⁰ insanın yerinden edilmesiyle sonuçlanan Olimpiyat Oyunları; modern Olimpiyat Oyunları tarihinde bu sayıyla ilk üçte yer bulmaktadır. En fazla yerinden edilmelerin yaşandığı Olimpiyat Oyunları sırasıyla; 2016 Rio, 2008 Pekin ve 1988 Seul Olimpiyat Oyunlarıdır.

Neo-liberal dönem sonrası gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarında genelde yerinden edilmeler yaşanmıştır. Ancak, hiçbir Olimpiyat Oyunlarında yukarıda belirttiğimiz üç Olimpiyat Oyunları kadar yerinden edilme gerçekleşmemiştir. Aşağıdaki tabloda (Tablo 18) Seul Olimpiyat Oyunlarından günümüze gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarında yaşanan yerinden edilmelerin sayıları verilmektedir.

Tablo 18. Neo-liberal Dönem Olimpiyat Oyunları ve Yerinden Edilmeler

Olimpiyat Oyunları	Yerinden Edilen İnsan Sayısı
1988 Seul	720.000
1992 Barselona	2.500
1996 Atlanta	30.000
2000 Sydney	Yerinden edilenler var ama sayı bilinmiyor
2004 Atina	2.700
2008 Pekin	1.500.000
2012 Londra	1.000
2016 Rio	1.400.000

Kaynak: Fair Play for Housing Rights, COHRE, Cenova, 2007

Olimpiyat Oyunlarına aday olan kentlerde anti-olimpiyat akımlarının olduğu görülmektedir. 2000’li yıllarda birçok ülkeden yüzlerce insanın bir araya gelmesiyle beraber Anti-Olimpiyat Koalisyonu (The Anti-Olympic Coalition) oluşturuldu. Oluşum, Japonya’nın Nagano kentinde bir toplantı düzenledi ve Olimpiyat

¹⁶⁰ Fair Play for Housing Rights, COHRE, Cenova, 2007, s.11

Oyunlarının neden olduğu sorunlar üzerine tartişmalar gerçekleşti. Bu sorunlara bakıldığında;

- Çevresel yıkımlar/tahribatlar,
- Vergi mükelleflerinden finanse edilerek yapımı gerçekleştirilen devasa ve yüksek maliyetli tesisler,
- Olimpiyat Oyunları süresince alınan güvenlik tedbirleriyle vatandaşların özgürlüğünün kısıtlanması,
- Olimpiyat tesislerine ayrılan btye öncelik verilmesi, diğer kamu harcamalarının arka plana atılması,
- Yerel ekonomide bozulmalar,
- Çocukların ve öğrencilerin “gönüllü” olarak oyunlarda çalıştırılması sonucu ocuk Hakları Konvansiyonu’na aykırı hareket edilmesi,
- Adaylık sürecinde aday kentte meydana gelen olumsuzluklar (yerinden edilmeler),
- Spor tesislerinin çevreye verdiği zararlar¹⁶¹

Bu bölüm içerisinde yerinden edilmelerin yoğun olarak yaşandığı Olimpiyat Oyunlarının yanında, üzerine oldukça tartişılan ve tartişmaları halen daha devam eden 2012 Londra Olimpiyat Oyunları zerine alan araştırması yapılarak yaşanan yerinden edilmeler açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1 Tarihsel Süreç içerisinde Seul ve 1988 Seul Olimpiyat Oyunları

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Seul, dünyada en hızlı gelişen kentlerden birisi oldu. 1960-1983 yılları arasında Güney Kore’de kent nüfusu %36’dan %72’ye yükseldi. Bu duruma sanayileşmenin ve özellikle Seul’deki sanayileşmenin en büyük etken olduğu bilinmektedir¹⁶². Güney Kore’nin başkenti

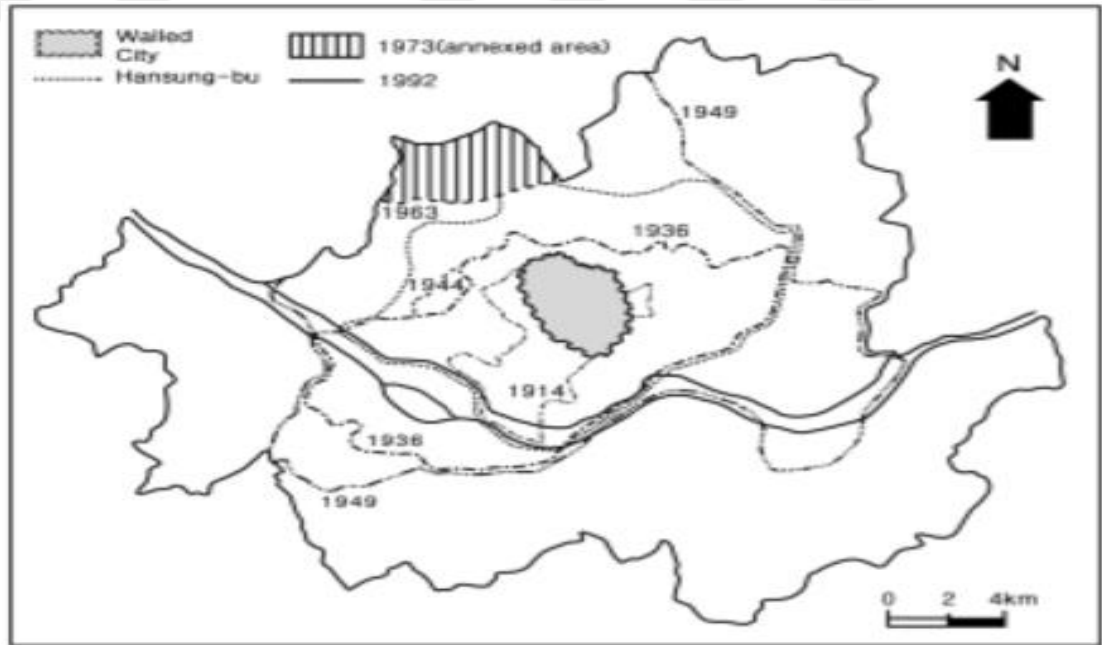
¹⁶¹ Helen Jefferson Lenskyj, **Inside The Olympic Industry: Power, Politics and Activism**, New York, State University of New York Press, 2000, s.XII

¹⁶² Solomon J. Greene, “Staged Cities: Mega Events Slum Clearance and Global Capital”, **Yale Human Rights Development L.J.**, Sayı 6, 2003, s.164

olan Seul, 2010 yılında dünyanın en geniş 3. metropolitan alanı seçildi¹⁶³. Seul'un geçmişten günümüze kent ve ekonomik gelişim hikayesi konunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Seul, 1392 ile 1910 yılları arasında kentsel alan açısından ilerleme ve gelişme göstermemiştir. Bunun sebebi; kentin surlarla çevrili olması, sur içi yapılaşmanın maksimum seviyeye gelmesi ve sur dışında yapılaşmanın yapılmamasıdır (Resim 12). Aşağıdaki resimde Seul'un gelişim haritası verilmektedir.

Resim 12. Yıllar içinde Seul'deki gelişme

Kaynak: Seoul, (Çevrimiçi)

<https://thethinkingarchitect.wordpress.com/2015/12/19/100%EC%9A%A9%EC%82%B0-yongsan/> 18 Mart 2017

19. yüzyıl sonlarında modernleşme çalışmalarına başlayan Seul, 1910 ve 1945 yılları arasında Japonya'nın istilasına maruz kalmış ve 1950-1953 yılları arasında ise yaşanan Kore Savaşı nedeniyle hem nüfusunu hem de kent dokusunun tamamını neredeyse yitirmiştir. Kore Savaşı sonrası, savaş nedeniyle başka ülkelere ve başka şehirlere göç eden insanlar tekrardan Seul'e geri dönmeye başlamıştır. Bu

¹⁶³ Wendell Cox, "The Evolving Urban Form: Seoul", (Çevrimiçi)

<http://www.newgeography.com/content/002060-the-evolving-urban-form-seoul> , 14 Mart 2017

hızlı nüfus artışı 1990'lı yıllara kadar devam etmiştir. 1990'lı yıllarla birlikte Seul'un nüfus artış hızı durağan bir eğilim göstermektedir¹⁶⁴. Aşağıdaki tablo (Tablo 19) Seul'de yaşanan nüfus değişimini göstermektedir.

Tablo 19. Seul Nüfusu

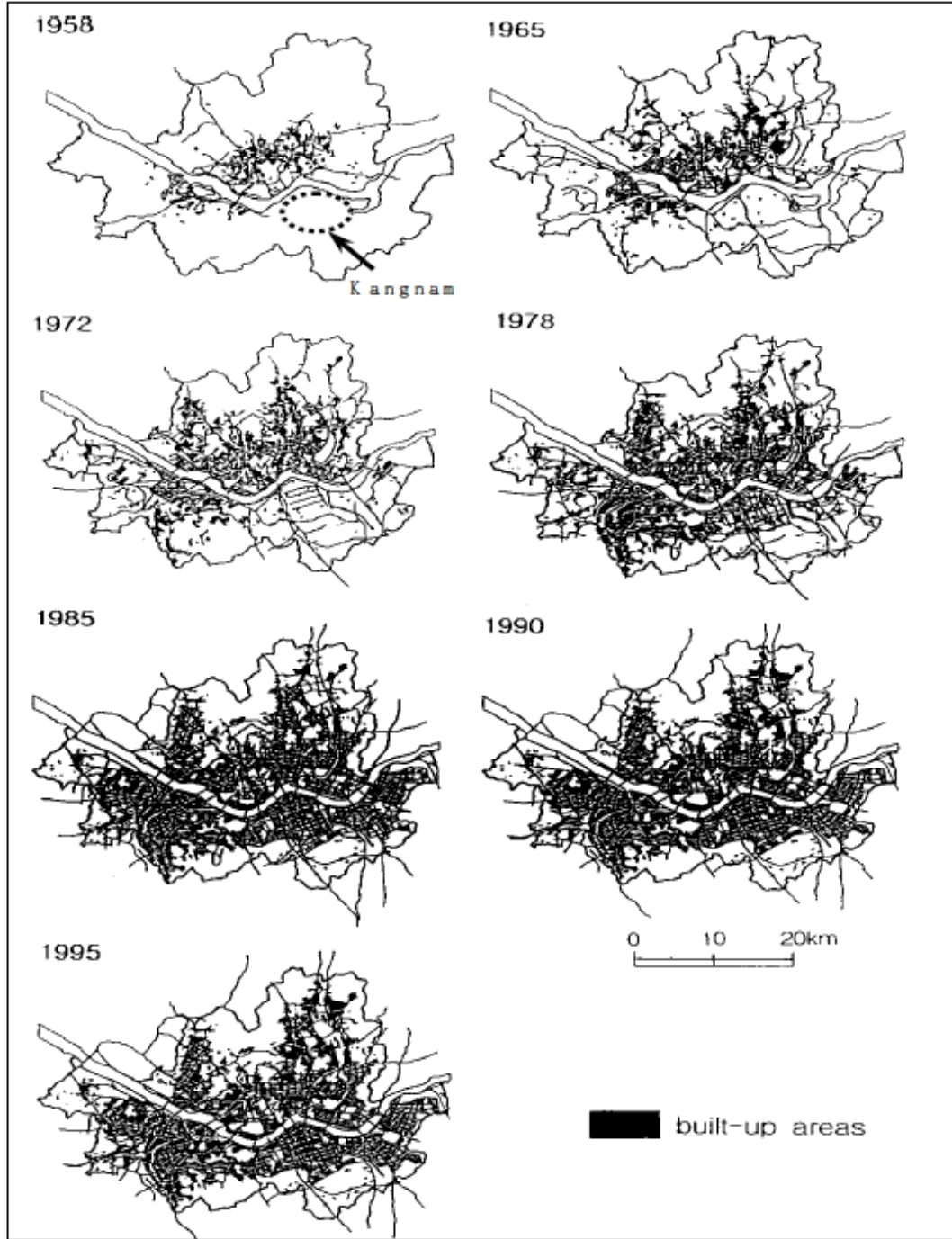
Yıl	Seul Nüfusu	Nüfus Artış Hızı (%)
1949	1.693.224	-
1955	1.574.868	-7,0
1960	2.445.402	55,3
1966	3.470.880	41,9
1970	5.525.262	59,2
1975	6.889.502	24,7
1980	8.364.379	21,4
1985	9.645.932	15,3
1990	10.612.577	10,0
1995	10.231.217	-3,6
1999	10.321.217	0,9
2005	10.297.004	-0,3
2010	10.575.447	1,4
2015	10.297.138	-0,3

Kaynak: Hae Un Rii, Jae-Seob Ahn, "Urbanization and Its Impact on Seoul Korea", Urbanization, Ed. Ian Douglas, Shu-li Huang, East Asian and Habitat II, Chung-hua Institution for Economic Research, Taipei, 2002, ss.47-70, s. 49, (2005-2015 yılları için Güney Kore Devleti'ne Ait İnternet Sitesi <http://stat.seoul.go.kr/octagonweb/jsp/WWS7/WWS7SDS7100.jsp>)

Nüfusun artması kent dokusunda gelişime ve genişlemeye neden olmuştur. Aşağıdaki şekilde (Şekil 5) Seul'un kent yerleşim alanının belirli zaman dilimleri içerisinde nasıl değiştiğini görmekteyiz. 1960'lı yıllarda başlayan hızlı kentleşme, 1985 yılına gelindiğinde, kent içi yapılaşmanın ne denli arttığını bizlere göstermektedir.

¹⁶⁴ Hae Un Rii, Jae-Seob Ahn, "Urbanization and Its Impact on Seoul Korea", **Urbanization**, Ed. Ian Douglas, Shu-li Huang, Taipei, East Asian and Habitat II, Chung-hua Institution for Economic Research, 2002, s. 48

Şekil 5. Seul’de Yaşanan Kentleşme

Kaynak: Hae Un Rii, Jae-Seob Ahn, “Urbanization and Its İmpact on Seoul Korea”, s. 51

Kore Savaşı sonrası Seul’un gelişimi diğer küre kentler gibi olmadı. Paris ve Londra gibi gelişimi yüzyıllar süren kentlere göre Seul, gelişimini 50 yıla sığdırdı. Gelişimin çok hızlı yaşanması nedeniyle konut sıkıntısı baş gösterdi. Konut sorununu,

aynı görüntüye sahip yüksek katlı binalarla (Resim 13) çözmeye çalışan Seul, 1960-1990 arası hızlı bir yapılaşma sürecine girdi. Sonuçta görünümü basit, türdeş bir yapılaşma ile konut sorunu çözülmüş gibi görünse de son yıllarda bu binalar yıkılmaya başlanıp yeniden inşa sürecine girildi. 1950- 2000 yılları arası büyüme hızı fazla olan Seul, kent mirası olarak kaotik, ruhsuz bir peyzaj bıraktı. 1980-1990 arası hızlı ekonomik büyüme sonucu artan nüfusunu barındırmak, beslemek ve iş sahibi yapmak için çabalayan Seul, kent olarak bozulmanın eşiğine geldi¹⁶⁵.

Resim 13. Seul'un Konut Sorunu İçin Yüksek Katlı Binalar 1970'ler

Kaynak: “Gangnam exhibit offers more than urban history”, (Çevrimiçi)

http://www.koreatimes.co.kr/www/news/art/2011/01/135_79951.html 23 Nisan 2017

Güney Kore, ekonomi tarihi açısından 3 döneme ayrılmaktadır. İlk dönem, Kore Savaşı (1950) sonrası dönemden 1960 yılına kadar olan dönem ithal ikame politikalarının uygulandığı dönemdir. 1961-1979 yılları arasında dışa açık (outward orrientation) dönem, 1980 sonrası dönem ise, denge ve istikrar dönemidir. Kore

¹⁶⁵ Anthony M. Townsend, “Seoul: Birtf of A Broadband Metropolis”, **Planning and Design**, sayı 34, 2007, s. 399

Savaşı sonrası sanayileşme, altyapı çalışmalarına hız veren Güney Kore, 1960'lı yıllarla başlayan sanayileşme sürecini 1980'li yıllarda tamamlamıştır¹⁶⁶.

Güney Kore ekonomisi, IMF'nin 2016 yılı verilerine göre GSYİH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) açısından dünya ülkeleri arasında 11. Sırada kendine yer bulmaktadır¹⁶⁷.

3.1.1 Olimpiyat Oyunları Adaylığı

Güney Kore, modern Olimpiyat Oyunları tarihinde sadece 1988 Olimpiyat Oyunları için aday olmuş ve ilk kez aday olduğu Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma şansını yakalamıştır. 1981 yılında Baden-Baden'de (Almanya) gerçekleştirilen 84. Uluslararası Olimpiyat Komitesi Kongresi'nde 1988 Olimpiyat Oyunları için sadece iki aday ülke bulunmaktaydı. Bu aday ülkelere diğer de Japonya'ydı (Nagoya). Yapılan oylama sonucu Güney Kore 1988 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmaya hak kazanan ülke oldu.

17 Eylül-2 Ekim 1988 tarihleri arasında gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarına 159 ülkeden 8397 sporcu katılarak, Olimpiyat Oyunları, 237 müsabakayla tamamlanmıştır. Olimpiyat Oyunlarına dünya medyasının katılımı da oldukça yüksek olup Olimpiyat Oyunlarını 11331 medya mensubu takip etmiştir¹⁶⁸.

Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapan Seul'un sloganı "uyum ve ilerleme" olarak belirlendi. Zira olimpiyat tarihi açısından o zamana dek düzenlenen en büyük ölçekli Olimpiyat Oyunları oldu¹⁶⁹.

Güney Kore, 1988 Olimpiyat Oyunları'na aday olurken sadece Olimpiyat Oyunlarından finansal getiri beklemedi. Örnek aldıkları Olimpiyat Oyunları 1964

¹⁶⁶ Kwan S. Kim, **The Korean Miracle (1962-1980) Revisited Myths and Realities in Strategy and Development**, Kellogg Institute, Working Paper 166, 1991, s.4

¹⁶⁷ IMF World Economic and Financial Surveys, Outlook Database, (Çevrimiçi) <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/index.aspx> , 19 Mart 2017

¹⁶⁸ "Highlights of the Games", (Çevrimiçi) <https://www.olympic.org/seoul-1988> , 21 Mart 2017

¹⁶⁹ "South Korea's 1988 Olympic Venues Still Produce Economic Benefits", (Çevrimiçi) <http://www.globaltimes.cn/content/724590.shtml> , 25 Mart 2017

Tokyo Olimpiyat Oyunları oldu. Çünkü Güney Kore, Japonya'nın 1964 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmasıyla beraber kültürel, sosyal ve ekonomik olarak hızlı bir ivme yakaladığını düşünerek bu başarıyı kendilerinin de yakalayabileceğini düşünüyordu. Oyunlar, Kuzey Kore ile devam eden gerginliğin ve terörizmin gölgesinde gerçekleştirilse de Güney Kore, oyunlar sayesinde tüm dünyaya ekonomik ve siyasi açıdan ilerlediklerini gösterme fırsatı sunacak, ayrıca komünist uluslarla diyalog kurma şansını tanıyacaktı. Oyunların en önemli getirilerinden birinin de Güney Kore'nin başkenti olan Seul'u yeniden planlama ve inşa etme olduğu düşüncesindeydiler. Ancak, kısa sürede gerçekleştirilmeye çalışılan yeniden yapılanma ciddi boyutlarda çevresel, ekonomik ve demografik sorunlarla Güney Kore'yi karşı karşıya bıraktı¹⁷⁰. Seul'de yaşanan bu durum son dönem Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapan diğer kentlerde de görülmektedir. Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapan kentler, gerek yerel gerekse hükümet politikaları gereğince ülke prestiji açısından güzelleştirme (beautification) çalışmalarına maruz kalmaktadırlar. Gelişmemiş ve yoksulluk ile yoksunluğun hüküm sürdüğü yerleşim alanlarının yenilenmesi yapılan planlarda önemle vurgulanır. Oyunların gerçekleştirileceği mekanlar ve çevreleri, yoksullardan ve yoksunluktan arındırılmak için temizlemeye/dönüşüme tabi tutulur. Kısa sürede gerçekleştirilen bu faaliyet kısa vadeli kentin güzelleşmesine olanak sağlamaktadır. Uzun vadeli olarak; yerinden edilmeler sosyal ve ekonomik açıdan ciddi sorunlar meydana getirmektedir. Açıkçası, mega etkinliklere ev sahipliği yapan kentler; kent içindeki yoksulları gizleme politikası yürütmektedirler. Kentin görünen kısımları imaj için güzelleştirilirken, yoksulların yaşamasına izin verilen veya yoksulların sürgün edildiği alanlar ise görüntü açısından tezatlık göstermektedir. Bu duruma “staged cities” (katmanlı kentler) demek hiç yanlış bir ifade olmayacaktır¹⁷¹.

Seul Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu'nda Olimpiyat Oyunlarının geleceğe mirası başlığı altında; Seul'un oyunları başarılı bir şekilde sergilemesinin kendine olan güvenini artırdığını ve gelişmekte olan ülkelere cesaret verdiğini yazmaktadır.

¹⁷⁰ John R. Gold, Margaret M. Gold, “From A to B: The Summer Olympics 1896-2008”, **Olympic Cities City Agendas Planning and The World's Games 1896-2008**, Ed. John R. Gold, Margaret M. Gold, 2. Baskı, London New York, Routledge, 2011, s.43

¹⁷¹ Greene, a.e., s. 163

Ayrıca oyunlar sayesinde dünya, Güney Kore'nin büyüklüğünü/gelişmişliğini görme fırsatı yakaladı ibaresiyle birlikte Seul Olimpiyat Oyunları'yla birlikte "Yeni Dönem Olimpiyat Oyunları"nın başladığı yazmaktadır¹⁷².

Seul Olimpiyat Oyunları Raporu'nda ifade edilen bu bilgiler ışığında Chalkley ve Essex'in ülkelerin neden Olimpiyat Oyunlarını kentsel gelişim için önemli gördüğünü 5 madde ile açıklamaya çalışmışlardır:

- Erken dönem olimpiyatlarını kentsel gelişim amacı için kullanmak olanaksızdı. Çünkü etkinlikler küçük boyutluydular. Fakat son dönem Olimpiyat Oyunları büyük etkinlikler olduğu için kentsel gelişim amacı taşımaktadırlar.
- Oyunlar, kamu harcamaları ve devletin rolüne ilişkin olarak ulusal ve yerel tutumlardan etkilenmektedirler. Devletin politikaları olimpiyatları şekillendirmektedirler.
- Bazı Olimpiyat Oyunlarında ihtiyaç duyulan geniş altyapı ve barınma ihtiyaçları da giderilmeye çalışıldı. Ayrıca çevresel standartları yükseltmek ve kirliliği azaltmak için oyunlar fırsat olarak görüldü. Böylece ziyaretçiler ve dünya medyasında olumlu izlenim bırakmak için kamu yatırımları gerçekleştirildi.
- Çoğu Olimpiyat Oyunlarında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum göz önüne alınarak planlanan harcamaların dışına çıkılmamaya çalışıldı. Çünkü bazı Olimpiyat Oyunları, ülkeleri ödemekte zorlanacakları borçlarla karşı karşıya bırakmıştır.
- Ayrıca Olimpiyat Oyunları politik bir davranıştır. Örneğin; 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları Almanya'nın ideolojisini ve gücünü tüm dünyaya göstermek için bir araç olarak görüldü¹⁷³.

Güney Kore, 1988 Seul Olimpiyat Oyunları için 7 aşamalı bir master plan hazırlamıştır. Bu aşamalara baktığımızda:

¹⁷² **Official Report Organization and Planning Games of 24. Olympiad Seoul 1988**, vol 1, Seoul, 1989, s.93

¹⁷³ Chalkley, Essex, a.e., s. 390-391

- 1. Aşama: (Kasım-Aralık 1981) Tesislerin planlanması, yasal mevzuatın ve kurumsal yapının oluşturulması.
- 2. Aşama: (Ocak 1982- Aralık 1983) Planların Oluşturulması.
- 3. Aşama: (Ocak 1984- Ağustos 1986) yatırım projeleri üzerinde çalışma, daha önce yapılan Olimpiyat Oyunları deneyimlerini araştırma, personelin eğitimini tamamlama ve yeterli gelir kaynağını yaratma.
- 4. Aşama: (Eylül 1986- Ağustos 1987) Olimpiyat hazırlıkları ve tesislerin gözden geçirilerek eksikliklerin ve sorunların giderilmesi.
- 5. Aşama: (Eylül 1987- Temmuz 1988) Olimpiyat ve Basın köyünün tamamlanması. Tesisler üzerindeki tüm incelemelerin yapılması.
- 6. Aşama: (Ağustos-Ekim 1988) Oyunlar süresince tesislerin denetim ve kontrolünün yapılması.
- 7. Aşama: (Kasım-Aralık 1989) Olimpiyat sonrası dönem ve özellikle de resmi olimpiyat raporunun basılması¹⁷⁴.

Seul, Olimpiyat Oyunlarını kentsel değişim için bir araç olarak kullandı. Spor tesisleri, olimpiyat köyü, 3692 yeni bina, iş merkezleri ve otel, eğlence merkezleri inşa edildi. Ayrıca toplu taşıma vurgusu yapılarak, toplu taşıma teşvik edildi. 3 metro hattı ile 47 otobüs hattı ulaşımı rahatlatmak için devreye sokuldu¹⁷⁵.

3.1.2 Fizik-Mekan Yansımaları

1988 Seul Olimpiyat Oyunları için kullanılan tesislere bakıldığında; diğer Olimpiyat Oyunlarında olduğu gibi hali hazırda kullanılan spor tesislerini, yenilenen spor tesislerini ve yeni inşa edilen spor tesisleri ile kent içi altyapı çalışmaları, oteller ve eğlence merkezlerinin inşa edildiği görülmektedir. Yalnız önceki Olimpiyat Oyunlarından ayıran en belirgin özelliği Seul’da yaşanan mahalle yıkımları ve yeniden planlama/inşa çalışmaları dikkat çekmektedir. Daha önce belirtildiği gibi “kent güzelleştirme” alanları yıkılarak yeni yerleşim alanlarını beraberinde

¹⁷⁴ Official Report Organization and Planning, Games of 24. Olympiad Seoul 1988, s.93

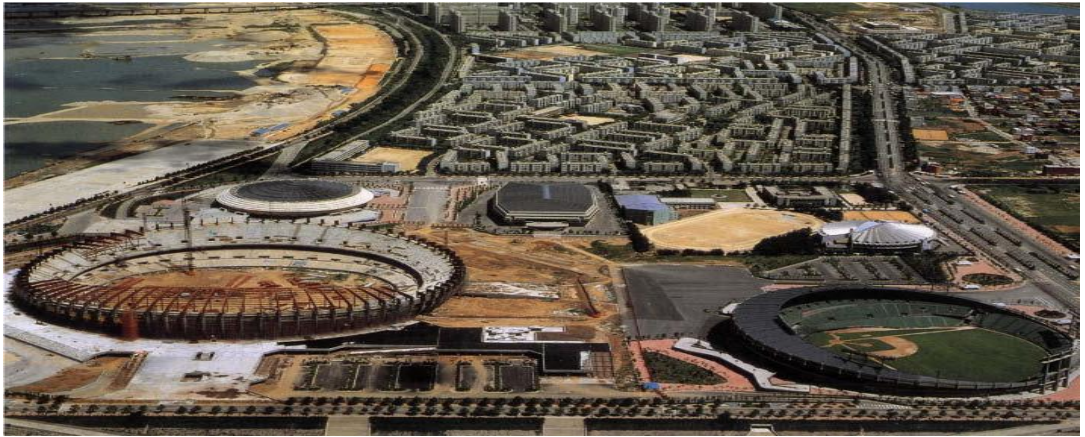
¹⁷⁵ Chalkley, Essex, a.e., s. 384

getirmiştir. Bu yerleşim alanları oluşturulurken meydana gelen sosyo-kültürel bozulmalar ve sorunlar ilerleyen başlıklar altında ele alınmaktadır.

Seul Olimpiyat Oyunları Düzenleme Komitesi, 1983 yılında almış olduğu kararla Olimpiyat Oyunlarının 34 spor tesisinde ve 72 antrenman alanında gerçekleştirileceğini ifade etmiştir. Planlamalarına göre 21 var olan tesis kullanılacakken, 13 yeni tesis yapılacaktır¹⁷⁶. Belirtilen bu 13 tesisin bir kısmı Seul'un ev sahipliğini kazanmadan önce hali hazırda inşası tesislerdi. Seul, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapacak olan kent seçilmeden önce, 10. Asya Oyunları'na¹⁷⁷ ev sahipliği yapmaya hak kazanmıştı. 10. Asya Oyunları'nda kullanılan tesislerin hepsi 1988 Olimpiyat Oyunları'nda da kullanıldı. Dolayısıyla Asya Oyunları, Olimpiyat Oyunları için tesislerin test edilmesi açısından öneme sahipti¹⁷⁸.

Yapılan yeni tesisler; Seul Spor Kompleksi (Resim 14) (Olimpiyat Stadı, yüzme havuzları, spor salonları, baseball stadyumu), Olimpiyat Parkı (bisiklet parkuru, jimnastik salonu, tenis kortları, halter salonu ve yüzme havuzu), ayrıca marina, spor salonları ve stadyumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim 14. Seul Spor Kompleksi İnşaat Halindeyken 1979

Kaynak: Official Report Organization and Planning, Games of 24. Olympiad Seoul 1988, s.158

¹⁷⁶ Official Report Organization and Planning, Games of 24. Olympiad Seoul 1988, s.155

¹⁷⁷ 10. Asya Oyunları, 20 Eylül-5 Ekim 1986 tarihleri arasında Seul'de gerçekleştirildi. Oyunlara 22 ülkeden 4839 sporcu katıldı.

¹⁷⁸ "Seoul 1986", (Çevrimiçi)

<http://www.ocasia.org/game/GameParticular.aspx?9QoyD9QEWpfemU/arvY96w==> , 13 Nisan 2017

Tablo 20’de, 1988 Seul Olimpiyat Oyunları için inşa edilen tesisleri listelenmektedir.

Tablo 20. 1988 Seul Olimpiyat Oyunları İnşa Edilen Tesisler

Han Nehri Kano Merkezi
Seul Binicilik Parkı
Pusan Yat Limanı
Sangmu Spor Salonu
Seul Ulusal Üniversitesi Spor Salonu
Hanyang Üniversitesi Spor Salonu
Saemaul Spor Merkezi
Suwon Spor Salonu
Seul Spor Kompleksi
Olimpiyat Parkı

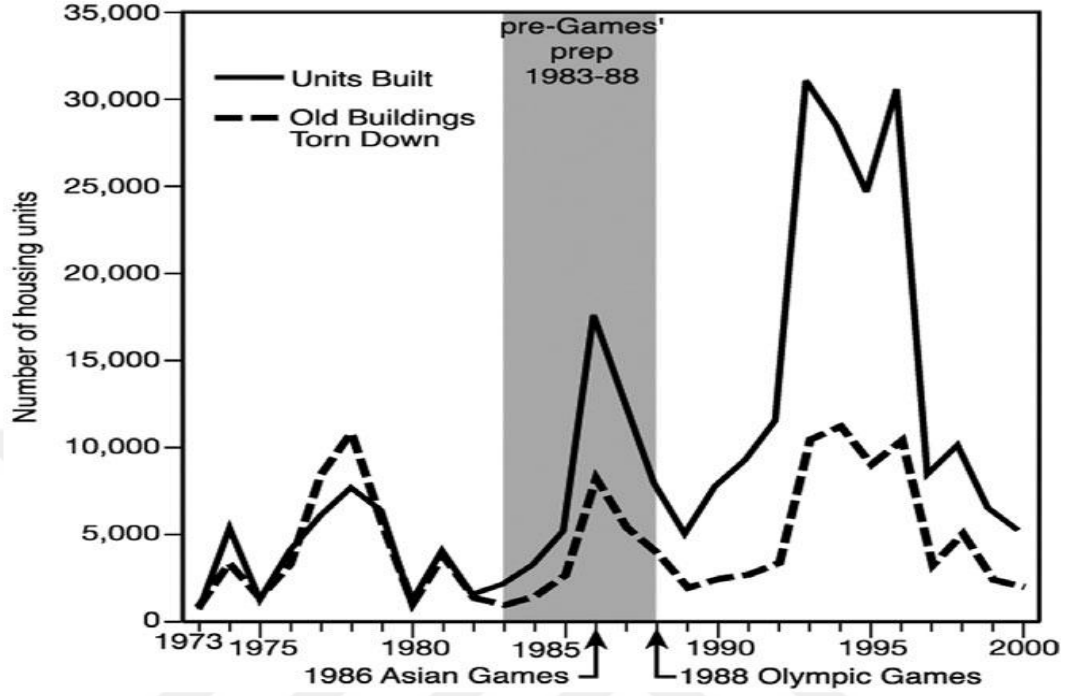
Kaynak: Official Report Organization and Planning, Games of 24. Olympiad Seoul 1988, s. 186-199

3.1.3 Seul Olimpiyat Oyunları ve Yerinden Edilmeler

Güney Kore’nin şehir plancıları, Le Corbusier’in modern kentleşme teorilerini benimsediler. Batılı anlamda modern kentleşme çalışmalarını Seul’de uygulamaya başladılar. Seul’un geleneksel kent dokusu 1980’li yıllarla birlikte değişmeye başladı. Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmaya hak kazanmasının ardından Seul, büyük bir kentsel alan temizliğine girişirken, batılı tarzda apartmanlar yükselmeye başladı. Olimpiyat Oyunları sayesinde dünyaya Seul’un modernleşmesini göstermeye çalıştılar. 1970’lerde modern anlamda konut stoğu (yüksek apartmanlar), % 4 iken 2006 yılında bu oran %53’e kadar yükseldi. Kore’nin geleneksel evleri olan “hanok”lar bu süreç içerisinde konut stoğu oranında % 88’den %25’e kadar geriledi¹⁷⁹.

¹⁷⁹ Sharon Hong, “Seoul: “A Korean Capital”, *Transforming Asian Cities Intellectual Impasse Asianizing Space and Emerging Translocalities*, Ed. Nihal Perera, Wing-Shing Tang, New York, Routledge, 2013, s.25

Şekil 6. Seul’de 1973-2000 yılları arası yıkılan-inşa edilen konut sayıları

Kaynak: Lisa Kim Davis, International Events and Mass Evictions: A Longer View, International Journal of Urban and Regional Research, Sayı 35, 2011, ss. 582-599, s. 583

Şekil 6’de 1973 ile 2000 yılları arasında Seul’de yıkılan (kesik çizgilerle belirtilen) ve inşa edilen konut sayıları verilmektedir. İki büyük mega etkinliğe ev sahipliği yapan Seul (1986 10. Asya Oyunları ve 1988 Olimpiyat Oyunları), 1983 ile 1987 yılları arasında binlerce konut yıkarak binlerce konut inşa etmiştir. 1992- 1997 yılları arasında inşa edilen konut sayısındaki ciddi artışın sebebi; Güney Kore Hükümeti’nin almış hazırlamış olduğu “İki Milyon Konut İnşası Planı”ndan kaynaklanmaktadır. 1989 yılında alınan karara göre hareket edilmiş ve inşa edilen konut sayısında ciddi artışlar gözlemlenmiştir¹⁸⁰.

1988 Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapan Seul’de insan hakları ihlallerine dair neler yaşandığına ilişkin Seul Ulusal Üniversite’sinin yayımlamış olduğu raporda; 1983-1988 yılları arasında 48.000 binanın yıkıldığı ve 720.000

¹⁸⁰ Shinwon Kyung, “State-facilitated Gentrification’ in Seoul, South Korea: for Whom, by Whom and with What Result?”, **The International RC21 Conference**, 2011, s11

insanın zorla yerinden edildiği belirlenmiştir¹⁸¹. Yerlerinden edilen 720.000 insanın %90'ı yeni inşa edilen konutlara yerleştirilmemişlerdir¹⁸². Bu durum; yeni orta sınıf için yaşam alanları inşası fikrine dayanak olmaktadır. Yerleşim alanlarında yaşayan alt sınıfa mensup insanlar, yaşanan dönüşümden sonra yerleşim alanlarında kendilerine tekrardan yer bulamamışlardır.

Seul, olimpiyat tesislerinin büyük bir kısmını “Mokdong, Sanggyedong ve Sadandong” yerleşim alanları içerisinde inşa etmiştir¹⁸³. Bunun anlamı; bu üç yerleşim alanının yerle bir edilerek spor tesislerinin inşası ve mahalle sakinlerinin zorla yerinden edilerek başka yerleşim alanlarına doğru gönderilmesi oldu.

“Mokdong”, Seul’un en önemli tarım arazilerinin bulunduğu bir bölgeydi. Ayrıca çiftçilerin yerleşim alanıydı. Güney Kore hükümeti, 1983 yılında Mokdong’da neler yapılacağına dair planını açıkladı. Yeni yollar, parklar, rekreasyon alanları, okullar, hastaneler ve olimpiyatlar için spor tesislerini içeren bir plan hazırlandı. 1984-1986 yılları arasında gerçekleştirilen protestolara rağmen, zorla yerinden edilmeler gerçekleştirildi. Plan sayesinde Mokdong, yeni orta sınıfın yaşam alanına dönüşmüş oldu¹⁸⁴.

Mokdong’da ilk projenin başlamasının ardından 5.832 konut yıkıldı ve 25.888 mahalleli yerlerinden edildi. Proje devam ederken protestolar tüm hızıyla devam etti (Resim 15). İki yıl boyunca süren protestolar sonucu yüzlerce insan tutuklandı¹⁸⁵.

¹⁸¹ Lisa Kim Davis, **Housing Evictions and The Seoul 1988 Summer Olympic Games**, COHRE, Genova, 2007, s. 23

¹⁸² “Evictions in Seoul South Korea”, Asian Coalition for Housing Rights, **Environment and Urbanization**, Sayı 1, 1989, s. 91

¹⁸³ **Fair Play for Housing Rights**, s.88

¹⁸⁴ **Fair Play for Housing Rights**, s. 88-89

¹⁸⁵ **Fair Play for Housing Rights**, s.89

Resim 15. Seul’de Gerçekleştirilen Protestolar

Kaynak: “History of Korean Independent Film 1” (Çevrimiçi)

<https://www.google.com/culturalinstitute/beta/exhibit/wQycPJch> 14 Ağustos 2016

Sonuç olarak Mokdong, yüksek binalar ve spor tesisleri ile donatılan, orta sınıfın yeni bir yaşam alanı haline dönüştü (Resim 16)

Resim 16. Mokdong

Kaynak: “The Night View of Mokdong”, (Çevrimiçi)

<https://www.flickr.com/photos/tokism/10021666456> 09 Şubat 2017

Seul'un bir başka yerleşim alanı olan Sanggyedong'da dönüşüm projelerinden nasibini aldı. Dönüşüm başlamadan önce 1500 konutluk bir yerleşim alanı olan Sanggyedong, 1980'li yılların ortasında 173 buldozer tarafından yerle bir edildi. 1960-1970'li yıllarda sosyal konut alanı olarak tasarlanan ve küçük evlere sahip olan bu yerleşim alanı, yıkımdan sonra yüksek binalarla donatılarak orta sınıf için dizayn edildi¹⁸⁶. Orta sınıf için dizayn edildi dememizin sebebi; inşa edilen konutlar çok pahalı olduğu için önceden orada yaşayan alt sınıf mensubu insanlar, yeniden orada yaşama isteğinde olalar dahi konut bedelini ödeyecek ekonomik güce sahip olmamaları nedeniyledir¹⁸⁷. Dolayısıyla orayı terk etmekten başka çare kalmamaktadır.

Sanggyedong yerleşim alanının yıkımının gerçekleştirilmesi kolay olmadı. Yıkım için birçok kez teşebbüste bulunuldu. Ancak halkın yoğun tepkisiyle karşılaşıldı. Protestolar ve karşı koymalar sırasında vatandaşlar ve polislerden yaralananlar oldu. Daha önce de belirttiğimiz üzere 173 buldozerle yerle bir edilen Sanggyedong'un yıkımı için 3500 işçi ve 77 kamyon kullanıldı¹⁸⁸. Mahallelilerin büyük tepkilerine (Resim 17, 18) rağmen sonuç değişmedi ve yıkım gerçekleştirilerek binlerce insan yerlerinden edilmiş oldu.

¹⁸⁶ **Fair Play for Housing Rights**, s.90

¹⁸⁷ "Evictions in Seoul South Korea". 91

¹⁸⁸ "Evictions in Seoul South Korea", s.91

Resim 17. Sanggyedong Protestoları

Kaynak: Jihoon Kim, Embodying The Evictees of Asian Olympic Cities: Video Documentaries of Demolition and Relocation in Seoul and Beijing, Asian Cinema, Sayı 23, 2012, ss.183-197, s. 187

Resim 18. Sanggyedong Protestoları

Kaynak: “The Heinous Olympification of Seoul”, (Çevrimiçi)

<https://newrepublic.com/article/136167/heinous-olympification-seoul>, 12 Mayıs 2017

Yapılan gösteriler ve eylemler hiçbir şeyi değiştirmedir. Yüzlerce insan tutuklandı ve yaralandı. Güney Kore Hükümeti'nin planladığı şekilde tüm yıkımlar, yerinden edilmeler ve spor tesislerinin inşası gerçekleştirildi. 1988 Olimpiyat Oyunları için inşa edilen tesislerin şu anki durumuna baktığımızda; tesislerin hepsi kullanılmakta, atıl duruma düşen hiçbir tesis olmamış. Festivallerin gerçekleştirildiği yerler, spor yarışmalarının düzenlendiği salonlar ve antrenman salonları olarak tesislerin kullanıldığı gözlemlenmektedir¹⁸⁹.

3.2 Tarihsel Süreç İçerisinde Pekin ve 2008 Pekin Olimpiyat Oyunları

Çin'in başkenti olan Pekin, 3 bin yıldan fazla bir tarihi geçmişe sahiptir. Kurulduğu tarih M.Ö. 700'lü yıllara dayanmaktadır. 1949 yılında Çin'in, Çin Halk Cumhuriyeti olarak isim değişmesinin ardından da başkent olarak kalmaya devam etmiştir ve Çin'in en önemli politik ve kültürel merkezidir. Yaklaşık olarak 22 milyon nüfusa sahip olan ve Asya Kıtası'nın en önemli kentlerinden biri olan Pekin, küre kent klasmanında kendisine yer bulmaktadır¹⁹⁰.

Pekin, Çin'in ekonomik anlamda yükselişinin bir sembolü olarak büyük öneme sahiptir. Ayrıca birçok çok uluslu şirkete ve uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır. Pekin, Çin'in mali karar alma mekanizmalarının başında yer almakta ve ülke endüstrisinin büyük bir bölümünü kendi bünyesinde barındırmaktadır¹⁹¹.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949 yılında kurulmasının ardından 1979 yılına kadar planlı ekonomi uygulanmaya başlamış ve kentleşme, bu ekonomi politikasına göre şekillenmiştir. Bu yıldan sonra ekonominin canlanması için yapılan reformlarla birlikte kentleşme oranı giderek artmaya başlamıştır. Nitekim 2012 yılına

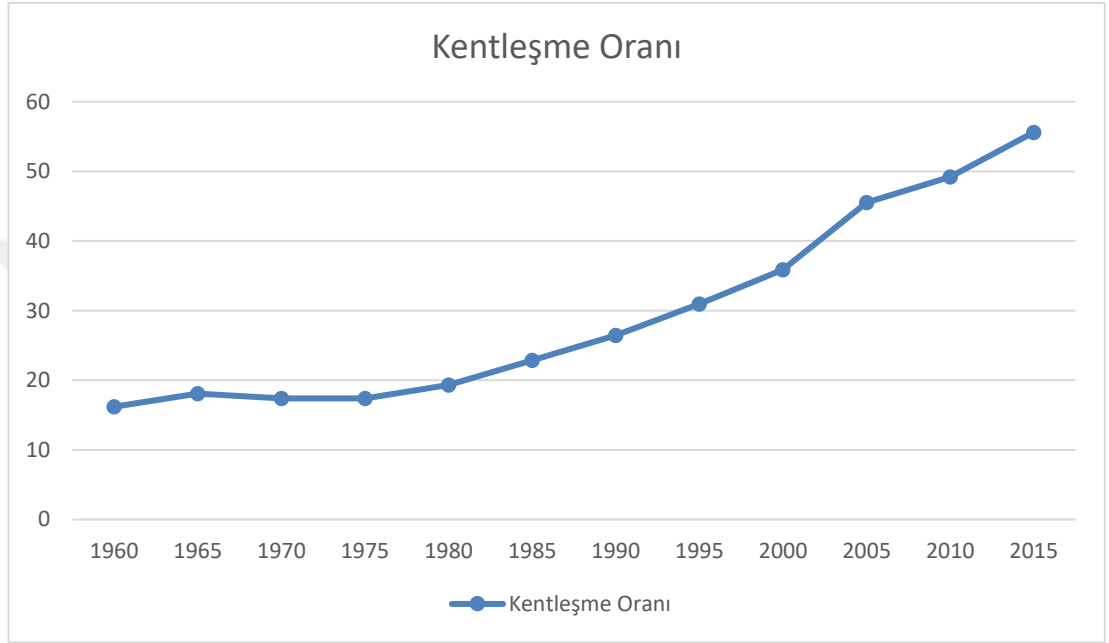
¹⁸⁹ "Turner Field Is the Latest In a Long Line of Abandoned Olympic Stadiums", (Çevrimiçi) <https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/11/turner-field-latest-long-line-abandoned-olympic-stadiums/355107/>, 15 Mart 2017

¹⁹⁰ "Beijing", (Çevrimiçi) www.ku.edu.np/ei/pdf/Beijing.pdf 16 Nisan 2017

¹⁹¹ Wang Fang, "Beijing as a Globally Fluent City", **Brookings-Tsinghua Center for Public Policy and The Global Cities Initiative**, 2013, s.3

gelindiğinde kent nüfusu ülke nüfusunun % 52,7'sine denk gelmekteydi¹⁹². Aşağıdaki grafik (Şekil 7) 1960 yılından günümüze Çin'in kentleşme oranını göstermektedir.

Şekil 7. Çin'in Kentleşme Oranı

Kaynak: “Beijing Urbanisation”, (Çevrimiçi)

www.data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?end=2015&locations=CN&start=1960&view=chart, 17 Nisan 2017

Grafiğe göre yukarıda belirttiğimiz gibi 1980 yılına kadar düşük artış hızı gösteren kentleşme, 1980’den sonra artarak devam etmiş ve 2015 yılına gelindiğinde % 55,614 oranına sahip olmuştur. Çin nüfusunun 1,4 milyara yakın olduğunu düşünürsek bu kentleşme oranı azımsanmayacak kadar yüksek bir orandır.

Çin’in kentleşme oranının artış hızına doğru orantılı olarak Pekin’in nüfusu da 1950’li yıllardan itibaren artmaya başlamış ve 2015 yılı itibariyle 20 milyonu geçmiştir. Tablo 21, Pekin’in 1950 yılından günümüze nüfus artışını bizlere göstermektedir.

¹⁹² Wang Fang, “Characteristics and Prospect of China’s Urbanization Development”, **IUSSP International Population Conference**, 2013, www.iussp.org.....

Tablo 21. Pekin Nüfusu 1950-2015

Yıl	Nüfus	Artış Oranı (Yüzde)
1950	1.671.000	-
1955	2.365.000	41,50
1960	3.900.000	64,90
1965	4.582.000	17,50
1970	4.426.000	-3,40
1975	4.828.000	9,10
1980	5.366.000	11,10
1985	6.017.000	12,10
1990	6.788.000	12,80
1995	8.305.000	22,30
2000	1.0162.000	22,40
2005	12.813.000	26,10
2010	16.190.000	26,40
2015	20.384.000	25,90

Kaynak: “Beijing Population”, (Çevrimiçi) <http://worldpopulationreview.com/world-cities/beijing-population/> 13 Mart 2017

3.2.1 Pekin Olimpiyat Adaylıkları ve Ev Sahipliği

Modern Olimpiyat Oyunları tarihinde Çin, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için iki kez adaylık başvurusunda bulunmuştur (2000 ve 2008 olimpiyatları). Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin 2001 yılında Moskova’da düzenlenen 112. Kongresi’nde Pekin, 2008 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapacak olan kent olarak seçilmiştir. 2008 Olimpiyat Oyunları için aday olan diğer kentler; İstanbul, Osaka, Paris ve Toronto’dur. Pekin, bu dört kenti oylamada geride bırakarak ev sahipliğini kazanmıştır¹⁹³. Aşağıdaki tablo (Tablo 22), Moskova’da gerçekleştirilen oylamada 2008 Olimpiyat Oyunları için aday olan kentlerin 1. ve 2. oylamada aldıkları oyları göstermektedir.

¹⁹³ Official Report of The Beijing 2008 Olympic Games, Vol. 1, s.64

Tablo 22. 2008 Olimpiyat Oyunları Ev Sahipliği Oylaması

Kent	Ülke	Oylama	
		Birinci Tur	İkinci Tur
Pekin	Çin	44	56
Toronto	Kanada	20	22
İstanbul	Türkiye	17	9
Paris	Fransa	15	18
Osaka	Japonya	6	-

Kaynak: Official Report of The Beijing 2008 Olympic Games, Vol. 1, s.64

08-24 Ağustos 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarına 204 ülkeden 10.942 sporcu katılmıştır. Olimpiyat Oyunları, 302 yarışmayla gerçekleştirilmiştir. Olimpiyat Oyunlarını 159 ülkeden 24.562 basın mensubu takip etmiştir¹⁹⁴.

Çin'in Olimpiyat Oyunları için kurguladığı ana düşünce; “Yeni Pekin, Muhteşem Olimpiyat” olurken, konsept olarak “yeşil olimpiyat, ileri teknoloji olimpiyatları ve halkın olimpiyatları”nı benimsemiştir¹⁹⁵. 2008 Olimpiyat Oyunlarının sloganı ise “One World, One Dream” (Tek Dünya, Tek Hayal) olurken bu slogana yöneltilen en büyük eleştiri de “Whose World, Whose Dream” (Kimin Dünyası, Kimin Hayalı) olmuştur. Oyunlar sayesinde yükselen ekonomik gücünü tüm dünyaya göstermek adına Olimpiyat Oyunlarına aday olan Çin, başarılı bir şekilde ev sahipliği yapacağından emin bir şekilde kendini ve Pekin'i dünya kamuoyu önüne çıkarmıştır¹⁹⁶.

3.2.2 Fizik-Mekan Yansımaları

Çin, 2008 Pekin Olimpiyat Oyunları için, 12 yeni tesis inşa etmiştir. Ayrıca 11 tesis yenilenmiş ve 8 var olan tesis Olimpiyat Oyunları için kullanılmıştır.

¹⁹⁴ “Beijing 2008”, (Çevrimiçi) [http:// www.olympic.org/beijing-2008](http://www.olympic.org/beijing-2008) 17 Mart 2017

¹⁹⁵ **Official Report of The Beijing 2008 Olympic Games**, Vol. 1, s.21-29

¹⁹⁶ Jeroen de Kloet, Gladys Pak Lei Chong, Wei Liu, “Die Olympischen Spiele 2008 in Beijing und die Kunst der Aufrechterhaltung des Nationalstaates”, **China Aktuell**, 2008, s.7

Aşağıdaki tabloda (Tablo 23) Pekin’de Olimpiyat Oyunları için inşa edilen spor tesisleri ve kapladıkları alanlar belirtilmiştir.

Tablo 23. Pekin’de İnşa Edilen Tesisler

Tesis	Alan (metre kare)
Ulusal Stadyum	258.000
Ulusal Su Sporları Salonu	79.500
Ulusal Kapalı Spor salonu	80.900
Pekin Atıcılık Salonu	45.600
Pekin Olimpik Basketbol Arena	63.000
Shunyi Olimpik Kano Parkı	31.900
Çin Tarım Üniversitesi Spor Salonu	24.000
Peking Üniversitesi Spor Salonu	26.900
Pekin Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Spor Salonu	24.700
Pekin Teknoloji Üniversitesi Spor Salonu	24.400
Olympic Green Tenis Kotları	26.500

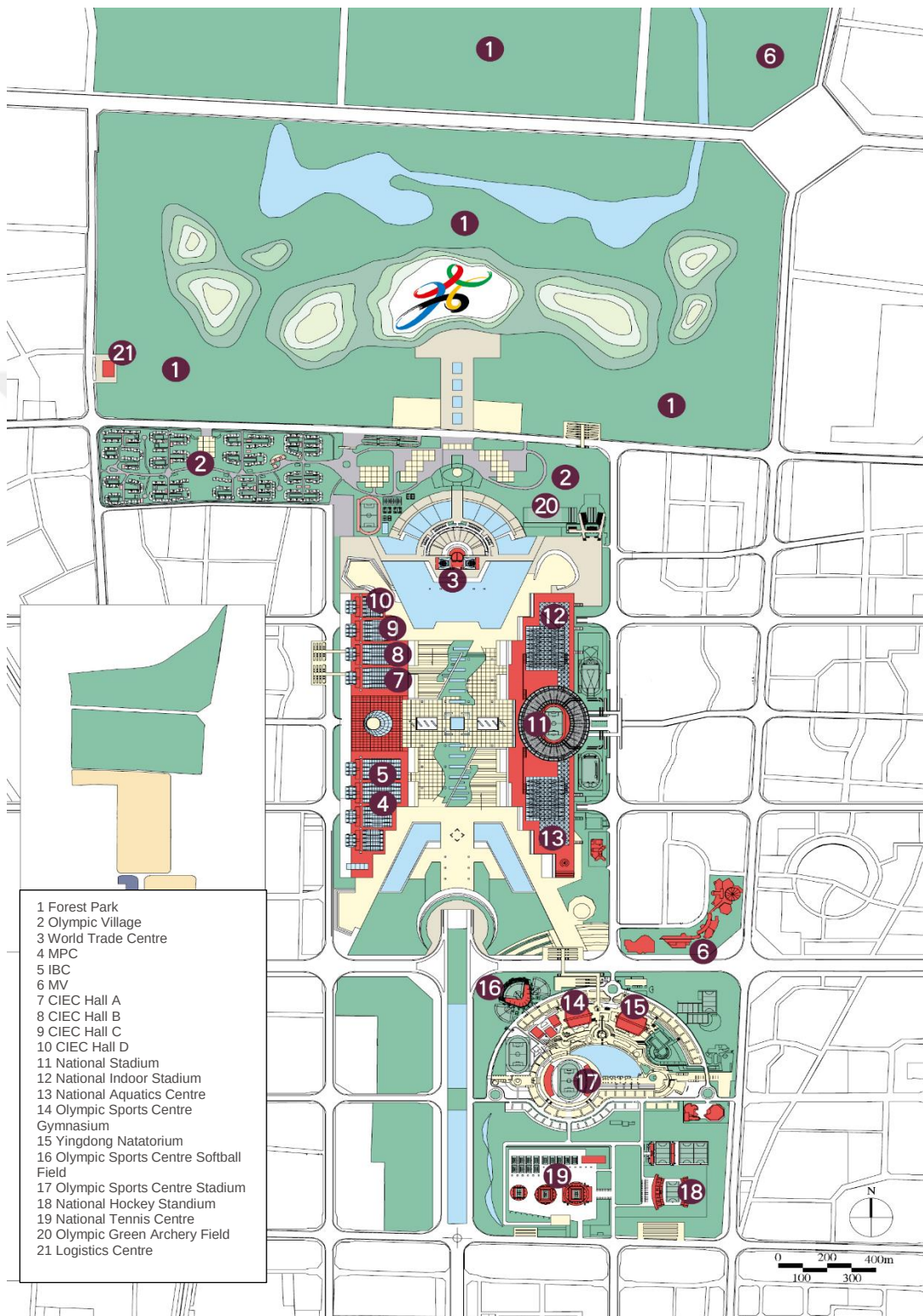
Kaynak: Official Report of The Beijing 2008 Olympic Games, Vol. 3, s. 30-32

Pekin Olimpiyat Oyunları için “Olympic Green” adı verilen ve 1159 hektarlık alanı kaplayan ve spor tesislerin büyük bir kısmını, olimpiyat köyü ve parkını içinde barındıran kompleks inşa edildi. İsminden de anlaşılacağı üzere büyük park ve bahçelerle yeşil bir alan oluşturulmuş oldu¹⁹⁷.

Aşağıdaki resimde (Resim 19) 2008 Pekin Olimpiyat Oyunları için kullanılan Olympic Green ve içerisinde inşa edilen tesislerin haritasını görmekteyiz.

¹⁹⁷ “Beijing 2008 Olympic Games and Urban Development Plan”, (Çevrimiçi)
http://www.library.tee.gr/digital/m2482/m2482_lxin1.pdf 19 Mart 2017

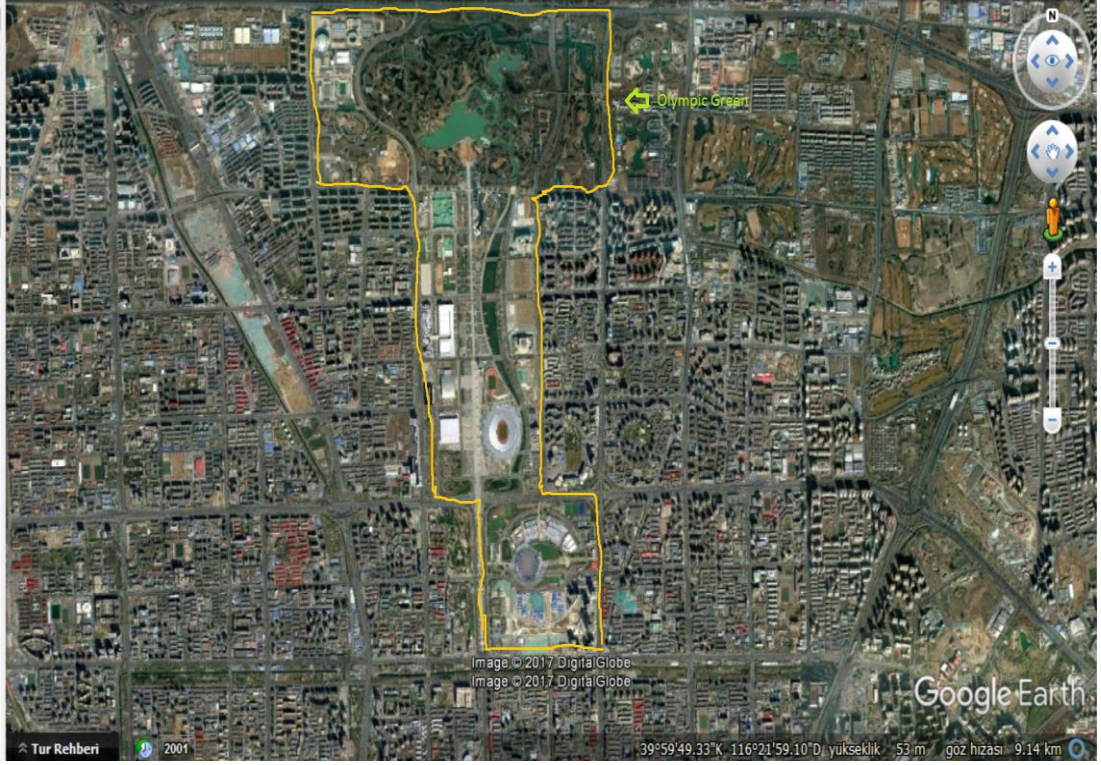
Resim 19. Olympic Green

Kaynak: Official Report of The Beijing 2008 Olympic Games, Vol. 1, s. 70

Olympic Green oldukça büyük bir alanı kaplamaktadır. Aşağıda Google Earth'ten alınmış harita üzerinde sarı çizgilerle Olympic Green'in alanları gösterilmiştir (Resim 20).

Resim 20. Olympic Green Uydu Görüntüsü

Kaynak: Google Earth 2017

3.2.3 Pekin Olimpiyat Oyunları ve Yerinden Edilmeler

Çin, komünist devrimden sonra kentsel konut stoğunu kamulaştırdı ve vatandaşlarına yeniden dağıttı. 1980'li yıllardan itibaren artan konut ihtiyacını gidermek için devletin ve belediyelerin imkanları seferber edildi. Daha fazla konut üretilerek konut sorunu çözülmeye çalışıldı. İhtiyaca yönelik inşa edilen ve küçük olarak dizayn edilen konutlar nedeniyle Çinliler, sıkışık bir ortamda çokda rahat olmayan bir biçimde barınma hakkına sahip oldu. 1990'lı yıllara doğru politikacılar, devletin konut sağlayıcılığı rolünü tartışmaya başladılar ve vatandaşların yaşadıkları

konutlar için bedel ödemeleri gerektiğini savundular. Bu tartışmaların sonucunda, Çin'in konut politikası değişti ve vatandaşlar tüm maliyetleri karşılayarak kendi evlerini satın almaya başladılar. Dolayısıyla konut artık kamu malı olmaktan çıkıp özel mülkiyet haline dönüştü¹⁹⁸.

1990'lı yıllar Pekin için kentsel iyileştirme planlarının uygulanmaya başladığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu planlarla bir taraftan kenti iyileştirmek için çaba sarf edilirken diğer taraftan yerel yönetimler, emlakçılar ve müteahhitler arasında gerçekleşen yolsuzluk olaylarını engellemeye çalıştılar. Kentsel rant ortaya çıktı ve rantın sonucunda kentin merkezi kısımları aşırı değerlendirildi ve burada yaşayan alt sınıf yerlerinden edilmeye başlandı. Yerel yöneticiler, büyük çaplı inşaat projeleriyle kentin çehresini değiştirdikleri zaman getirisinin büyük olduğunu fark ettiler. Tabi bu inşaat projeleri için orada yaşayan dar gelirliilerin oradan uzaklaştırılması gerekiyordu ve nitekim öyle de oldu. Kent merkezi içinde yaşayan dar gelirliiler, kentin çeperlerine doğru sürgün edilmeye başlandı. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Çünkü karar alıcılar, arazi kullanımı projeleri yaparken ilk önce getirisinin ne olacağını sorgulayarak hareket etmektedirler¹⁹⁹.

Pekin, Olimpiyat Oyunları için ev sahipliği yapmaya hak kazanmadan bir yıl önce, 2000 yılında yerinden edilmeler yaşanmaya başladı. “Villages in the city” (Kent içindeki köyler) boşaltılmaya ve yıkılmaya başlandı (Resim 21). Çin Hükümeti tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; 2000 yılında Pekin'in merkezinde ve banliyölerinde 332 köy bulunmaktaydı. Yapılan planlamaya göre “çevresel geliştirme projeleri” ile 231 köy yıkılıp yerine 33.935 bina inşası gerçekleştirilecek ve bu 231 köyün 171'i 2008 Olimpiyat Oyunları başlamadan önce bitirilecekti. 2005 yılına gelindiğinde, yıkımı gerçekleştirilen 171 köyde 74.100 hane yıkıldı ve 296.400 kişi durumdan etkilendi²⁰⁰.

¹⁹⁸ **Fair Play for Housing Rights**, s.155

¹⁹⁹ **Fair Play for Housing Rights**, s.156

²⁰⁰ Hyun Bang Shin, Bingqin Li, “Whose Games? The Costs of Being “Olympic Citizens” in Beijing”, **Environment and Urbanization**, Vol 25, No 2, 2013, s.560

Resim 21. Pekin, Köy Yıkımları

Kaynak: “Historic Parts of Beijing Bulldozed to Make Way for Olympic Construction”, (Çevrimiçi) <http://www.gettyimages.co.uk/event/historic-parts-of-beijing-bulldozed-to-make-way-for-olympic-construction-2417141#an-elderly-chinese-woman-with-bound-feet-walks-through-the-rubble-of-picture-id2417212> 15 Haziran 2016

2007 yılına kadar gerçekleştirilen yıkımlarda 1.250.000 Pekinli evlerinden edildi. Pekin’i dünya kamuoyu önüne “yenilenmiş” olarak çıkartmak isteyen Çin Hükümeti ve Çin Olimpiyat Komitesi, 2008 Olimpiyat Oyunlarından hemen önce 200.000 kişinin yaşamış olduğu yerleşim alanının da yıkılacağını duyurdu. Bu kararın ardından yıkım başladı. Pekin’de Olimpiyat Oyunları nedeniyle yerinden edilenlerin sayısı 1,5 milyona ulaşmış oldu. Bu durumu özetleyecek olursak ev

sahipliğinin kazanılmasının ardından, Olimpiyat Oyunlarını gerçekleştirmeye kadar olan süre içerisinde her ay 13 bin kişi yerlerinden edilmiştir²⁰¹.

Pekin Olimpiyat Oyunları ve yerinden edilmelerin anlatıldığı Patrick Brown tarafından çekilen belgesel, Pekin’de yaşanan yerinden edilmeleri gözler önüne sermektedir. Belgeselde dikkat çeken noktalara bakacak olursak;

- Olimpiyat Oyunları nedeniyle evlerini kaybeden insanların çoğu tepkili ve evlerinden ayrılmak istemezken, küçük bir kesim ise mutlu görünmektedir. Sebebi ise; daha iyi yaşam standartlarına sahip olabilecekleri evlerde yaşamak istemeleridir.
- Hükümetin almış olduğu yıkım kararlarına karşı gelmek imkansızdır. Pekinliler, istese de istemese de yıkımlar gerçekleştirilmiştir. Kamulaştırma sonucu yapılan ödemelerin gerçek bedeli yansıtmadığını söyleyen Pekinliler, aldıkları bedelle yeni bir ev sahibi olmalarının imkansız olduğunu söylemektedirler.
- Belgeselde görüşme yapılan Pekinli bir kadın, evlerinin kendilerine ait olduğunu fakat hükümetin zorla yıkmak istemekte olduğunu söylemektedir. Başka bir kadın ise; “ Japon işgali öncesinden beri bizler burada yaşamaktayız. Bu durum (Olimpiyat Oyunları nedeniyle evlerin yıkılması) Japon işgalinden bile kötü, çünkü Japonlar bizi evlerimizden kovmadılar” (Resim 22) demektedir. Bu durum yaşanan yıkımlar sonrasında insanların ne kadar çaresiz olduklarını ve konut haklarının kolaylıkla ellerinden alındığını bizlere göstermektedir²⁰².

²⁰¹ “Beijing 13 Thousand People are Kicked Out of Their Homes Every Month”, (Çevrimiçi) <http://www.asianews.it/news-en/Beijing,-13-thousand-people-are-kicked-out-of-their-homes-every-month-10979.html> 19 Nisan 2017

²⁰² **The Beijing Residents Who Lost Their Homes to The Olympics**, Yönetmen: Patrick Brown, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=Oro7EculG2Q> 05 Mayıs 2017

Resim 22. Olimpiyat Oyunları ve Japon İşgali Karşılaştırması

Kaynak: The Beijing Residents Who Lost Their Homes to The Olympics, Yönetmen: Patrick Brown, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=Oro7EculG2Q> Süre: 09:35, 13 Mart 2016

Hyun Bang Shin ve Bingqin Li'nin birlikte kaleme almış oldukları “Whose Games? The Costs of Being “Olympic Citizens in Beijing” adlı çalışmalarında Pekin’de yaşanan yerinden edilmeleri ve soylulaştırmayı incelemişlerdir. 2008 Olimpiyat Oyunları için Çin Hükümeti ve Pekin Belediyesi’nin “çevre güzelleştirme projeleri” kararlarıyla yerinden edilmeler yaşandı. Yerinden edilenlerin az bir kısmı için sosyal konutlar devreye sokulurken, büyük bir kesim Pekin’in dış çeperlerinde çadırlarda yaşamak zorunda kaldı. 2000-2008 yılları arasında 1,5 milyon insanın yerinden edildiğini ve bu sayının toplam konut stoğuna oranlandığında %14’lük bir konut stoğunun yıkıldığını söylemektedirler²⁰³.

Yıkımlarda yerinden edilenlerin dışında kiralara artmasıyla, zorunlu olarak yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan Pekinliler de mevcuttur. Yine aynı araştırmada; bir Pekinli yaşadığı yerleşim yeri olan Xi’erqi’de kiralara önceden 100 yuan olduğunu fakat yerleşim alanı çevresine inşa edilen hastaneler ve spor tesisleri nedeniyle kiralara 300 yuan olduğunu ve bu yerleşim alanında yaşamaya devam

²⁰³ Hyun Bang Shin, Bingqin Li, a.e, s.561

edemeyeceğini²⁰⁴ söyleyerek bize soylulaştırma hareketleri açısından ipucular vermektedir.

Aşağıdaki resimde (Resim 23) 2008 Olimpiyat Oyunları için inşa edilen tesislerin çitlerine yerleştirilen “One World One Dream” (Tek Dünya Tek Hayal) sloganını görmekteyiz.

Resim 23. “One World One Dream”

Kaynak: Hyun Bang Shin, Bingqin Li, “Whose Games? The Costs of Being “Olympic Citizens” in Beijing”, *Environment and Urbanization*, Vol 25, No 2, 2013 s.571

²⁰⁴ Hyun Bang Shin, Bingqin Li, a.e, s.567

3.3 Tarihsel Süreç İçerisinde Londra ve 2012 Londra Olimpiyat Oyunları

Londra, yaklaşık 2000 yıl önce Romalıların Britanya'yı işgal etmesinin hemen ardından Thames Nehri'nin kıyısında "Londinium" kasabası olarak kuruldu. Zaman içerisinde gelişmeye başlayan bu kasabanın nüfusu artmaya ve kasaba gelişmeye başladı (Resim 24). 1700'lü yıllara gelindiğinde Londra'nın nüfusu 500 bine ulaştı. Sanayi devriminin ardından 1800'lü yıllara gelindiğinde hızlı bir sanayileşme içerisine giren Londra, Britanya'nın en önemli şehri haline geldi ve nüfusu 2,76 milyon oldu. Sanayileşme ve hızlı nüfus artışıyla beraber Londra, "slum yuvası" haline geldi²⁰⁵. Günümüze geldiğimizde 2015 yılı verilerine göre Londra'nın nüfusu 8,6 milyon olarak karşımıza çıkmaktadır²⁰⁶.

16. ve 17. Yüzyıl boyunca Londra, Avrupa'nın en büyük kenti oldu. Aynı yüzyıllar içerisinde Londra ve İngiltere'de kentleşme hızı oldukça yüksekti. İngiltere'nin kent nüfusunun²⁰⁷ toplam nüfusa oranı %24 olurken, Londra'da bu oran 1800 yılına gelindiğinde %46 olarak karşımıza çıkmaktadır. Neden Londra tüm Avrupa kentleri arasında daha hızlı kentleşme hızına ve kent büyüklüğüne sahip oldu? sorusuna cevap verecek olursak; belirtilen yıllar içerisinde Londra'da tarım ürünleri ve ticari çiftçiliğin gelişmesinin yanında sanayi gelişiminin de büyük bir etkisi olmuştur²⁰⁸.

19. yüzyıla gelindiğinde Londra, dünyadaki en büyük kent haline geldi ve nüfusu bir milyona yaklaştı. Sadece Birleşik Krallık'ın başkenti olmakla kalmayıp dünyanın en önemli ticaret merkezi haline geldi 1836 yılında ilk demiryolunun inşası gerçekleşti ve devamındaki süreçte kent içinde demiryolu ağının geçeceği konut alanları yıkılarak, kent demiryolu ağlarıyla örüldü. Yıkılan konutlar daha sonra

²⁰⁵ Shlomo Angel, "The Urban Expansion of London, Marron Institute of Urban Management", (Çevrimiçi) <http://marroninstitute.nyu.edu/content/blog/the-urban-expansion-of-london>, 13 Nisan 2017

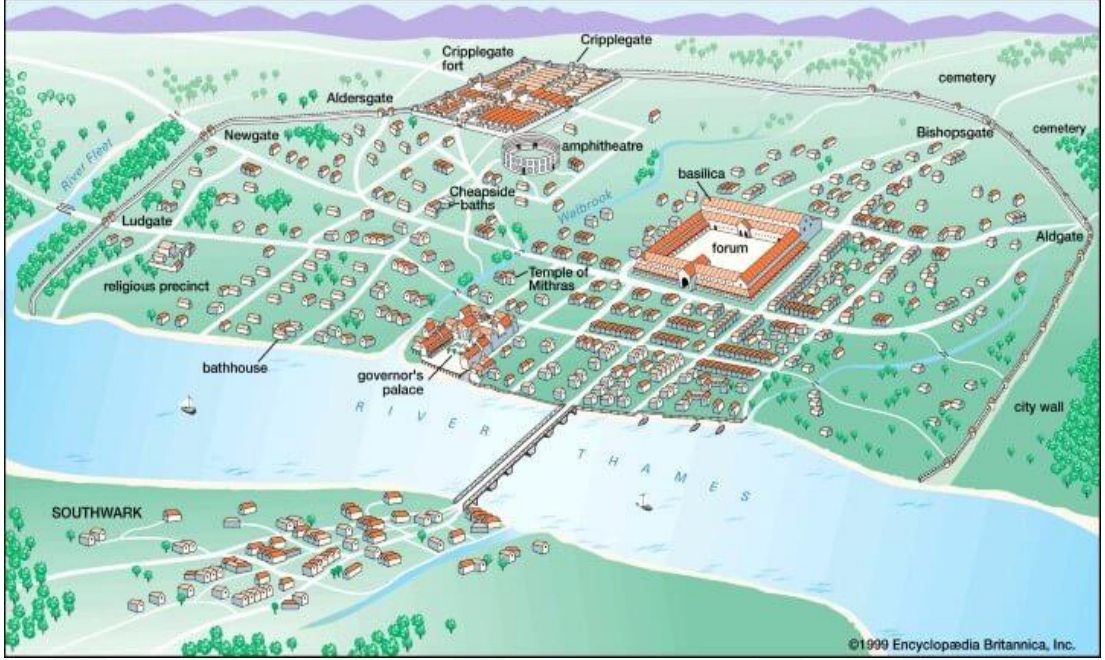
²⁰⁶ **Housing in London**, Mayor of London, 2015, s. 5

²⁰⁷ Kent nüfusu belirtilirken; nüfusu 10 bin ve üzeri olan yerleşim alanları kent nüfusu olarak hesaplanmıştır.

²⁰⁸ Jeremy Boulton, **Neighborhood and Society: A London Suburb in the Seventeenth Century**, New York, Cambridge University Press, 1987, s. 1-2

tekrardan inşa edildi. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Londra'nın nüfusu 1860 yılında üç milyona yaklaştı²⁰⁹.

Resim 24. M.S. 200 Londinium

Kaynak: London, (Çevrimiçi) <https://www.britannica.com/place/London> , 20 Nisan 2017

20. yüzyıldan günümüze Londra, dünyanın en önemli kentlerinden birisi olmaya devam etmektedir. Dünyanın en önemli finans ve ticaret merkezlerinden birisidir.

Londra, 1950 yılına kadar etnik açıdan homojen bir özellik göstermekteydi. Bu yıldan sonra başlayan göçmen dalgalarıyla beraber bu homojenlik kaybolmaya başladı. Asya, Afrika ve Avrupa'dan gelen göçmenler kent içerisinde belirli bölgelerde ikamet etmeye başladılar. Bu durum kent içerisinde bulunan sınıfsal yapının yaşam alanlarının tekrardan belirlenmesine neden oldu. durumu tarihsel açıdan ele alacak olursak; sanayi devrimiyle birlikte kent içi bölgelerin sanayi alanı olarak kullanılması sonucu üst sınıfa mensup olan insanlar kentin batısına doğru göç etmeye başladılar ve kendileri için yeni yerleşim alanları inşa ettiler. 1960 yılına gelindiğinde bu durum tam tersi istikamette yaşanmaya başladı ve üst sınıf

²⁰⁹ **The Metropolitan Century: Understanding Urbanisation and its Consequences**, OECD Publishing, Paris, 2015, s.24

mensupları tekrardan kent içi yaşam alanlarına yöneldiler ve kaçınılmaz olarak soylulaştırma ve yerinden edilmeler yaşandı. Alt sınıf mensupları ve göçmenler “green belt” (yeşil kuşak) dışında bulunan yerleşim alanlarında yaşamak zorunda kaldılar²¹⁰.

Londra’nın hızlı sanayileşmesi ve yaşanan nüfus artışı daha önceden de belirttiğimiz gibi beraberinde “slum”ları getirdi. Bu durum İngiltere kent politikalarına 19. ve 20. yüzyılda “slum clearance” (varoşları temizleme) olarak yansıdı. Kentsel gelişim projeleri genellikle “slum” (varoş) olarak belirtilen yerler üzerinde uygulandı. Politikacılar bunun sebebini ise varoşlarda yaşanan ahlaki çöküntü, suç oranlarındaki artış ve sağlıksız yaşam alanları olarak gösterdiler. 1970’li yılların sonunda Londra’da kent içi yaşam alanlarının restorasyona tabi tutulması ve rehabilite edilmesi sonucu, kent içi yaşam alanlarında soylulaştırma hareketleri sıkça yaşanmıştır²¹¹.

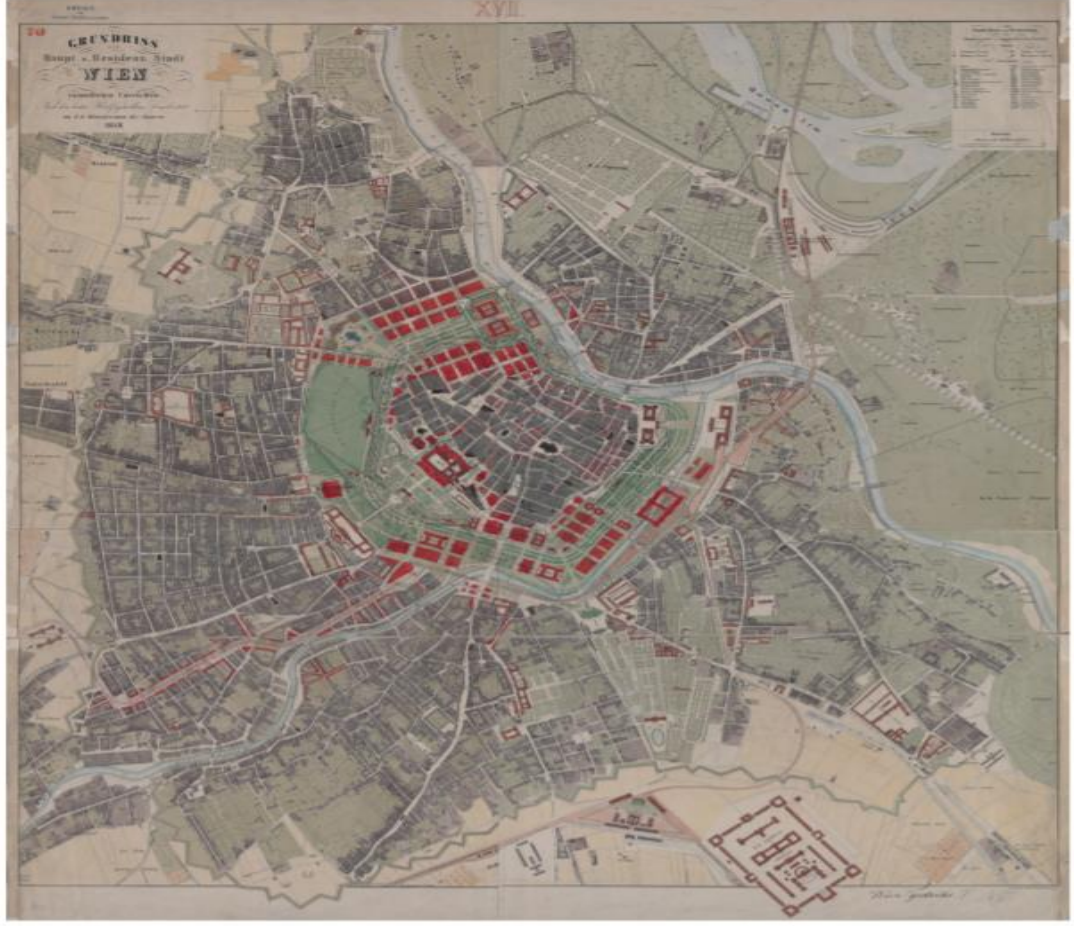
Londra’da kentsel gelişim ve dönüşüm; “green belt” (yeşil kuşak) çerçevesinde gerçekleşmiştir. Londra’da bu politikanın nasıl uygulandığının tarihsel arka planına bakacak olursak; Viyana’da 18. Yüzyılın ikinci yarısında yaşanan mahalle yıkımlarından sonra Ebenezer Howard’ın “Bahçe Şehir” (Garden Cities) modeline uygun olarak kent yeniden inşa edildi (Şekil 8). Bu modele göre inşa edilen yaşam alanlarında aileler, çocuklarının oynayabileceği ve evcil hayvanlarına bakabilecekleri bahçeli evlere sahip oldular²¹².

²¹⁰ Lothar Beckel, Geospace Verlag, **The European Space Agency’s Contribution to a Better Understanding of a Global Challenge**, Salzburg, IUCN Publication, 2001, s.42

²¹¹ Brian Lund, **Housing Politics in the United Kingdom: Power, Planning and Protest**, Great Britain, Policy Press, 2016, s.58

²¹² **The Green Belt: A place for Londoners**, London First, Quad, SERC, (Çevrimiçi) <http://londonfirst.co.uk/wp-content/uploads/2015/02/Green-Belt-Report-February-2015.pdf> , 19 Mayıs 2017

Şekil 8. Viyana 1860 Kentsel Dönüşüm Planı

Kaynak: The Green Belt: A place for Londoners, London First, Quad, SERC, s.8

Viyana’da yaşanan bu gelişmeyi beğenen The London Society (Londra Toplumu/Topluluğu), 1919 yılında Londra Kalkınma Planı’nda “yeşil kuşağın uygulanması gerekliliğinden bahsetti. 1935 yılında London Country Council (Londra Meclisi) yeşil kuşağa geçişin ilk adımı olan planı hazırladı ve 1938 yılında “Green Belt Act” (Yeşil Kuşak Anlaşması) kabul edildi ve o tarihten itibaren uygulanmaya başladı²¹³.

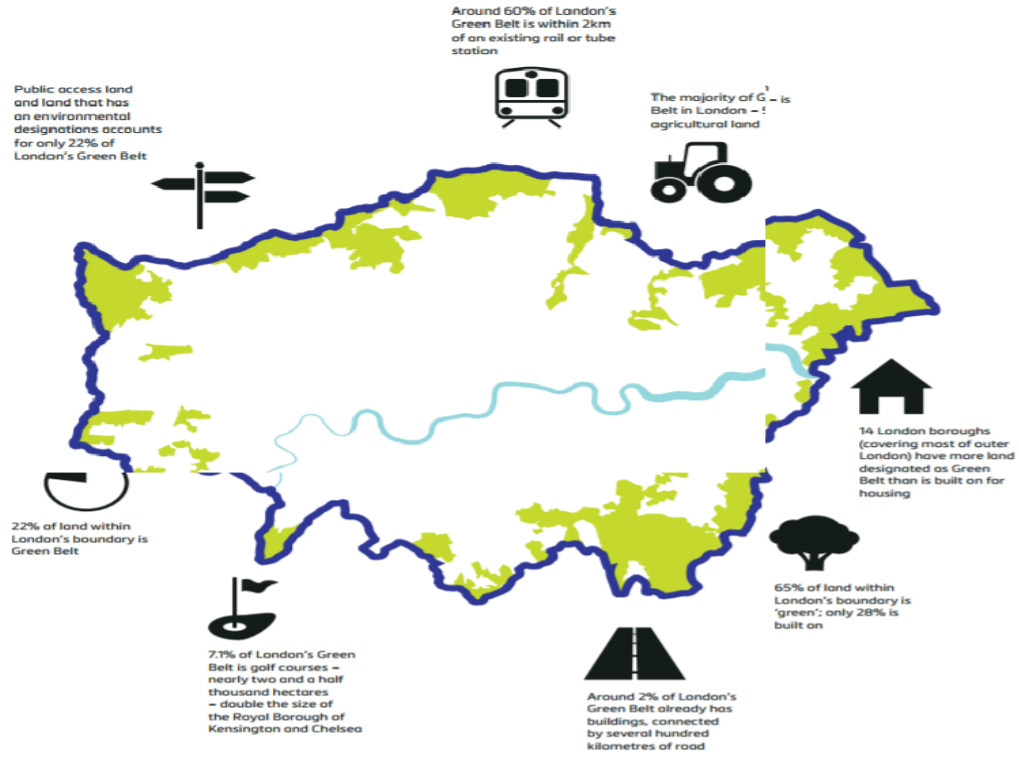
The National Planning Policy Framework²¹⁴ “yeşil kuşak” politikası için 5 amaç belirlemiştir. Bunlar;

²¹³ **The Green Belt: A Place for Londoners**, s. 9

²¹⁴ The National Planning Policy Framework: Ulusal Planlama Birimi

- Yerleşim alanlarının sınırlarının belirlenmesi,
- Yerleşim alanlarının büyüyerek/genişleyerek birbirleriyle birleşmesinin engellenmesi,
- Yeşil alanların korunmasına yardımcı olunması,
- Tarihi yerleşim alanlarının ve bu yerleşim alanlarının karakteristik özelliklerinin korunması
- Köhnemiş, yıpranmış kentsel alanların dönüşümünü teşvik ederek kentsel yenilemeye yardımcı olunması²¹⁵.

Şekil 9. Yeşil Kuşak

Kaynak: The Green Belt: A place for Londoners, London First, Quad, SERC, s.3

Yukarıdaki maddelerden anlaşılacağı üzere, “yeşil kuşak” politikası; kentsel gelişimin ve dönüşümün nasıl olması gerektiğine yönelik nelere dikkat edilmesi

²¹⁵ The Green Belt: A Place for Londoners, s 10

gerektiğine dikkat çekerken, diğer taraftan doğanın, tarihi mirasın ve karakteristik kent özelliklerinin bozulmaması gerektiğini ifade etmektedir.

Londra'nın kentsel gelişimi “yeşil kuşak” politikası çerçevesinde gerçekleşmektedir. Özellikle 1980 sonrası dönemde Doğu Londra kentsel dönüşümün merkezi haline gelmiştir. Canary Wharf, Isle of Dogs, Newham, Stratford, Hackney Wick, Tower Hamlets yerleşim alanları 1980'den günümüze değişmeye ve dönüşmeye devam etmektedir. Özellikle dok alanı ve eski sanayi alanlarını barındıran yerleşim alanları dönüşüm için ideal alanlar olarak belirlenmiştir.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 24) Londra'nın 1931 yılı ile 2015 yılları arasındaki nüfusu gösterilmektedir. Tabloda dikkat çeken zaman aralıklarına göre İkinci Dünya Savaşı'nı içeren zaman aralığından 2001 yılına kadar Londra nüfusunun azalma eğiliminde olması ve 2001 yılından 2015 yılını içeren zaman aralığında tekrardan artışa geçiyor olmasıdır.

Tablo 24. 1931-2015 Londra Nüfusu

Yıl	Nüfus
1931	8.110.000
1939	8.620.000
1951	8.200.000
1961	8.000.000
1971	7.450.000
1981	6.710.000
1991	6.390.000
2001	7.170.000
2011	8.170.000
2015	8.660.000

Kaynak: “London’s Population Over Time”, (Çevrimiçi)

<http://www.londonspovertyprofile.org.uk/indicators/topics/londons-geography-population/londons-population-over-time/> , 22 Nisan 2017

Birleşik Krallık'ın başkenti olan Londra, küresel kent klasmanında yer almaktadır. Kent, dünyanın önde gelen finans merkezlerinden biri sayılmakta ve önemli uluslararası şirketlere ev sahipliği yapmaktadır. Londra, 2016 yılı verilerine göre küresel kentler sıralamasında birinci sırada yer almaktadır²¹⁶.

3.3.1 Olimpiyat Oyunları Adaylıkları ve Ev Sahiplikleri

Modern Olimpiyat Oyunları tarihinde Londra, dört kez Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak üzere seçildi. Bu tarihler; 1908 Olimpiyat Oyunları, 1944 Olimpiyat Oyunları, 1948 Olimpiyat Oyunları, 2012 Olimpiyat Oyunları'dır. Ancak 1944 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapamamıştır. Bunun nedeni; 2. Dünya Savaşı sebebiyle 1940 ve 1944 yıllarında gerçekleştirilmesi düşünülen Olimpiyat Oyunlarının iptal edilmesidir.

3.3.1.1 1908 Olimpiyat Oyunları

1908 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak üzere Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından seçilen kent Roma oldu. Ancak Roma, Olimpiyat Oyunları için gerekli hazırlıkları tamamlayamayınca Uluslararası Olimpiyat Komitesi Londra'nın 1908 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmasına karar verdi. Kısa bir hazırlık sürecine sahip olan Londra, Olimpiyat Oyunlarını başarıyla gerçekleştirdi. 27 Nisan-31 Ekim 1908²¹⁷ tarihleri arasında gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarına 22 ülkeden 2008 sporcu katıldı ve 110 yarışmayla Olimpiyat Oyunları tamamlandı²¹⁸.

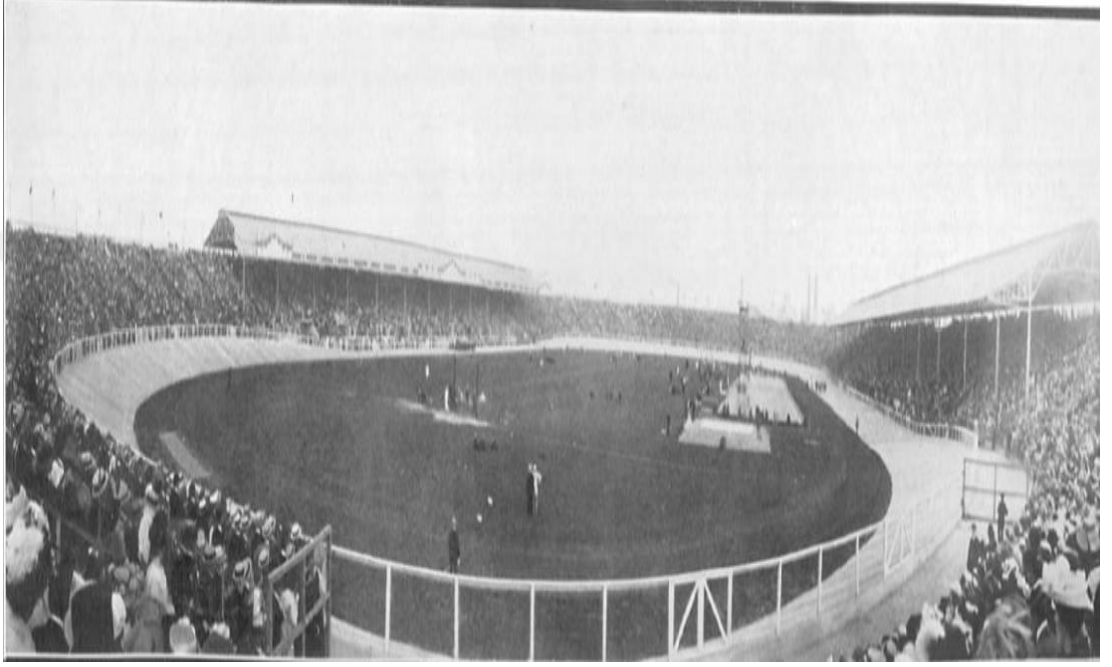
²¹⁶ **Global Cities**, AT Kearney, 2016, s.2

²¹⁷ Sürenin uzun olarak görülmesinin nedeni modern Olimpiyat Oyunlarının ilk örnekleri Dünya Fuarı (World Fair) ile birlikte gerçekleştirilmesidir.

²¹⁸ "London 1908", (Çevrimiçi) <https://www.olympic.org/london-1908> 18 Mayıs 2017

Olimpiyat Oyunları için inşa edilen bir stadyumun olduğunu görmekteyiz (Resim 25). “The Stadium” haricinde oyunlar için herhangi bir tesis inşa edilmemiştir.

Resim 25. The Stadium 1908

Kaynak: The Fourth Olympiad London 1908, Official Report The British Olympic Association, London, 1909, s.12

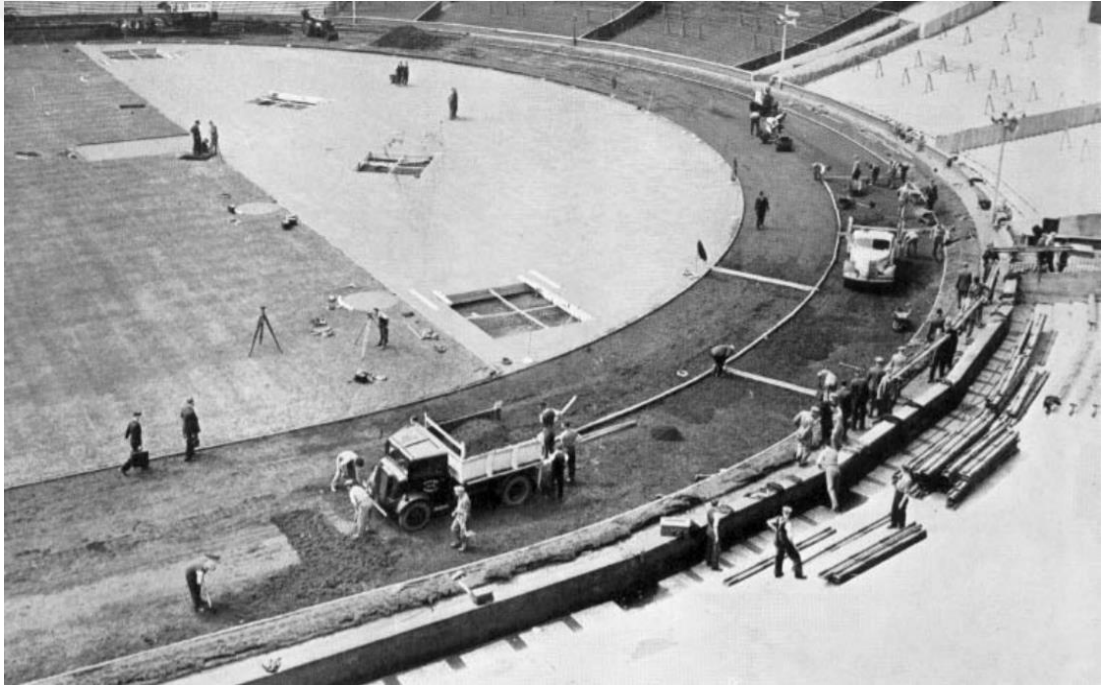
3.3.1.2 1948 Olimpiyat Oyunları

1948 Olimpiyat Oyunları’na Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından ev sahipliği yapacak kent olarak seçilen Londra, normalde 1944 Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapacaktı. Ancak 2. Dünya Savaşı nedeniyle 1944 Olimpiyat Oyunları, 1940 Olimpiyat Oyunları gibi iptal edildi. 2. Dünya Savaşı’nın bitiminin ardından 1948 Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapacak olan kent, 1944 Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapmak üzere seçilen Londra oldu. 29 Temmuz-14 Ağustos

1948 tarihleri arasında gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarına 59 ülkeden 4104 sporcu katıldı ve oyunlar 136 yarışma ile sonuçlandı²¹⁹.

1948 Olimpiyat Oyunları için çoğunluğu Londra’da olmak üzere 25 spor tesisi kullanıldı. Yeni tesisler inşa edilmeyip var olan tesisler oyunlar için kullanıldı. 1908 Olimpiyat Oyunları için kullanılan “The Stadium”, isim değiştirerek “Wembley” ismini aldı ve küçük değişikliklerle oyunlara hazır hale getirildi (Resim 26).

Resim 26. Wembley Stadyumu 1948

Kaynak: The Official Report of The Organising Committee for the XIV Olympiad, The Organising Committee for the 14. Olympiad, London, 1951, s.50

Bu Olimpiyat Oyunları için en önemli kentsel gelişme; Wembley Stadyumu’na ulaşımı sağlayan metro ağının inşası gösterilebilir. 1920’lerden itibaren başlayan ve hemen hemen her Olimpiyat Oyunlarında karşımıza çıkan “olimpiyat köyü”, 1948 Olimpiyat Oyunları’nda inşa edilmemiştir. Sporcuların konaklaması için Uxbridge ve Drayton’da bulunan asker kampları kullanıldı. Ne olimpiyat köyü ne de başka bir tesisin inşa edilmemesinin nedeni olarak; 2. Dünya Savaşı ve sonrasında

²¹⁹ “London 1948”, (Çevrimiçi) <https://www.olympic.org/london-1948> 21 Mayıs 2017

yaşanan ekonomik sıkıntılar gösterildi ve İngiltere'nin savaş sonrası dönemde konut ihtiyacının karşılanması için çalıştığı resmi raporda belirtildi²²⁰.

3.3.1.3 2012 Olimpiyat Oyunları

2012 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak için 9 kent adaylık başvurusunda bulundu. Bu kentler; Paris, Leipzig, New York, Moskova, İstanbul, Havana, Londra, Madrid, Rio de Janeiro'dur. Adaylık başvurusu yapan bu 9 kentten beşinin adaylığı Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından onaylandı (Paris, New York, Moskova, Londra, Madrid). Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin Singapur'da gerçekleştirdiği kongrede (The 117th IOC Session) 2012 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapacak olan kent oylamaları belirlendi. 6 Haziran 2005 tarihinde gerçekleştirilen oylamalarda Londra, 2012 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapacak olan kent olarak seçildi²²¹.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 25), Singapur'da gerçekleştirilen oylamalarda aday kentlerin almış oldukları oylar gösterilmektedir.

Tablo 25. 2012 Olimpiyat Oyunları Ev Sahipliği Oylamaları

Aday Kentler	İlk Oylama	İkinci Oylama	Üçüncü Oylama	Dördüncü Oylama
Paris	21	25	33	50
New York	19	16	-	-
Moskova	15	-	-	-
Londra	22	27	39	54
Madrid	20	32	31	-

Kaynak: 2012 Olympic Games Bid Procedure “Quick Reference”, International Olympic Committee, Olympic Studies Centre, Lozan, 2010, s.4

²²⁰ **The Official Report of The Organising Committee for the XIV Olympiad**, The Organising Committee for the 14. Olympiad, London, 1951, s.143

²²¹ **2012 Olympic Games Bid Procedure “Quick Reference”**, International Olympic Committee, Lozan, Olympic Studies Centre, 2010, s.3

Yapılan oylamalarda her turda en az oyu alan kent diğer tura geçme hakkını kaybetti ve oylamaya katılan kent sayısı birer birer azalmış oldu. Son tura Paris ve Londra kalırken, Londra 54 oyla 50 oy alan Paris'i geride bırakarak 2012 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmaya hak kazanan kent oldu.

27 Temmuz- 12 Ağustos 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarına 204 ülkeden 10568 sporcu katılmış ve oyunlar 302 yarışmayla sonuçlanmıştır²²².

Olimpiyat Oyunlarının sloganı, oyunların başlamasından 100 gün önce Londra Olimpiyat Komitesi Başkanı Sob Coe tarafından "bir kuşağa ilham ver" (Inspire a Generation) olarak açıklandı. Olimpiyat Oyunlarına sayılı günler kala BBC, 2000 kişinin telefonla aranarak oluşturduğu anketin sonuçlarını açıkladı. Anketin sonuçlarına göre; katılımcıların%64'ü Olimpiyat Oyunları için gerçekleştirilen harcamaların fazla olduğunu düşünmektedir. Londra Olimpiyat Oyunları için 9.3 milyar sterlin (14.8 milyar dolar) bütçe ayrıldı ve buna istinaden Londra'nın bir çok yerleşim alanında vergiler artırıldı²²³.

Yukarıda adı geçen anketi "Ipsos MORI" araştırma şirketi BBC için 29-30 Kasım 2006 yılında 1009 Londralı ile görüşerek gerçekleştirdi. Anketin önemli sorularından biri, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak Londra için hangi olumlu sonuçlara neden olacak sorusudur. Ankete katılanların büyük çoğunluğu Olimpiyat Oyunlarının olumlu etkilerinin olacağını belirtmiştir. Aşağıdaki tabloda (Tablo 26) bu soruya ankete katılanların vermiş olduğu cevapları görmekteyiz.

²²² "London 2012", (Çevrimiçi) <https://www.olympic.org/london-2012> 23 Mayıs 2017

²²³ "Londra Olimpiyatları'na 100 gün kaldı", (Çevrimiçi) http://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/04/120418_olympics_100.shtml , 25 Mayıs 2017

Tablo 26. Olimpiyatların Londra'ya etkisi

Soru: Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak aşağıdaki etkilerden hangisine/hangilerine neden olacak? a) Gerçekleşecek b) Oyunların maliyetine değer bir gelişme olacak		
Etkiler	a (%)	b (%)
Turizmde artış	83	40
Daha iyi spor tesisleri	82	44
Doğu Londra'nın kentsel dönüşümü	81	52
İstihdam artışı	81	47
Londra ekonomisine olumlu etki	74	43
Tüm İngiltere için olumlu etki	74	37
Milli gururun artışı	69	31
Londra için ulaşım ağında gelişme	63	44
Gelecek nesillerin sağlıklı ve aktif olmasını sağlama	56	37
Topluluk duygusunu geliştirme	53	28
Hiç etkisi olmayacak	2	8
Fikrim yok	-	3

Kaynak: BBC London Olympic Survey, (Çevrimiçi) <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/bbc-london-olympics-survey> , 27 Mayıs 2017

Ankete katılan Londralıların, Olimpiyat Oyunlarının kente olumlu etkilerinin olduğunu düşündüklerini görmekteyiz. Ancak bu etkilerin ortaya çıkması için harcanan bütçeye değer olup olmama konusunda desteklerini azalttıklarını görmekteyiz.

Tracy Kornblatt, Cente For Cities için kaleme aldığı araştırmasında; 2012 Londra Olimpiyat Oyunları'nın önceki Olimpiyat Oyunlarından dersler çıkararak aşağıdaki hususlara dikkat etmesi gerektiğini vurgulamıştır;

- Realist olma. Bakanlar ve yetkililer 2012 Olimpiyat Oyunları'nın merkezinde yer alacak ilçelere (Hackney Wick, Tower Hamlets ve Newham) her zaman faydalardan bahsettiler. Algılanan ve gerçekleşen faydalar arasında “beklenti boşluğu” oluşturmamak gerekir.

- Yeni iş imkanları ama herkese değil. Olimpiyat Oyunları sayesinde ortaya çıkan yeni iş imkanları, belirtilen ilçeler dışında yaşayan insanlar için uygun olacak. Yerel istihdam sağlanmalı ve eğitim olanaklarıyla Doğu Londra'da yaşayanlar bu iş imkanlarından faydalandırılmalıdır.

- Londra dışındaki bölgeler için marjinal faydalar. İngiltere'nin diğer bölgeleri 2012 yılına kadar yatırımlar ve devlet harcamaları konusunda beklentilerini azaltmalıdırlar.

- Basit faydalara odaklanma. Dolaylı yatırımlar yani altyapı yatırımları önemli ve kalıcıdır. Plancılar, Olimpiyat Oyunlarının karlarını maksimize etmek için dolaylı yatırımlar üzerine yoğunlaşmalıdırlar.

- Maliyetler konusunda net olma. Maliyetler konusundaki belirsizlikler oyunlara desteği azaltır. Mümkün olduğunca maliyetler hesaplanmalı ve açıkça kamuoyuyla paylaşılmalıdır²²⁴.

3.3.2 Fizik-Mekan Yansımaları

2012 Londra Olimpiyat Oyunları'nın tesislerinin planlaması yapılırken 1992 Barselona ve 2000 Sydney Olimpiyat Oyunları'nın kente bıraktığı miras üzerine incelemelerde bulunuldu. Planlar, geçmişten ders alınarak hazırlandı ve inşa edilecek

²²⁴ Tracy Kornblatt, **Setting The Bar: Preparing for London's Olympic Legacy**, Centre For Cities, Discussion Paper no 8, 2006, s.1

tesislerin geleceğe yönelik kullanım amaçları belirlendi. Tesislerin belirtilen tarihte ve öngörülen bütçe ile inşası tamamlandı²²⁵.

Olimpiyat Oyunları için 30 spor tesisi kullanıldı. Yeni tesislerin yanında önceden yapılmış ve kullanılmakta olan tesisler de bulunmaktadır. En önemli yapılaşma Doğu Londra'da eski sanayi bölgesi içerisinde yer alan bölgede gerçekleşti ve olimpiyat stadı, su sporları salonu, veledrom ve olimpiyat köyünü içeren Olimpiyat Parkı inşa edildi (Resim 27). İlerleyen bölümlerde Doğu Londra'da yaşanan değişim ve dönüşüm irdelenecektir.

Resim 27. Olimpiyat Parkı ve içindeki tesisler

Kaynak: Emre Cengiz, 2017

2012 Olimpiyat Oyunları için kullanılan tesisler ve kapasiteleri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 27).

²²⁵ Tom Knight, Sybil Ruscoe, **London 2012 Olympic and Paralympic Games The Official Commemorative Book**, Vol. 2, West Sussex, John Wiley & Sons, 2012, s. 20-21

Tablo 27. Londra Olimpiyat Oyunları (2012) Kullanılan tesisler

Tesis Adı	Yenilik Durumu	Kapasitesi
Aquatics Centre	✓	17500
Basketball Arena	✓	12000
Earls Court	✗	15000
Eton Dorney	✗	30000
ExCeL	✗	10000
Greenwich Park	✗	23000
Hadleigh Farm	✓	3000
Handball Arena	✓	7000
Hockey Centre	✓	15000
Horse Guards Parade	✓	15000
Hyde Park	✓	3000
Lee Valley White Water Centre	✓	12000
Lord's Cricket Ground	✗	6500
North Greenwich Arena	✗	20000
Olympic Stadium	✓	80000
Olympic Village	✓	17000
The Royal Artillery Barracks	✗	7500
Velodrome	✓	6000
Wembley Arena	✗	6000
Weymouth and Portland	✗	-
All England Lawn Tennis Club	✗	3000
Water Polo Arena	✓	5000
Eton Manor	✓	10500
Brands Hatch	✓	-
Wembley Stadium	✗	90000
Hampden Park	✗	52603
St James' Park	✗	52397
Old Trafford	✗	76000
City of Coventry Stadium	✗	32609
Millennium Stadium	✗	74500

Kaynak: Mark Oliver, Jennifer O'Mahony, Dan Palmer, "London 2012 Olympics: venue guide", (Çevrimiçi) <http://www.telegraph.co.uk/sport/olympics/7908313/London-2012-Olympics-venue-guide.html>, 27 Mayıs 2015

Londra’da birçok spor tesisinin, olimpiyat köyünün ve alış-veriş merkezinin inşa edildiği en önemli alanlardan biri olan Queen Elizabeth Olimpiyat Parkı 2.5 kilometrekarelik bir alanı kapsamaktadır. Örnek verecek olursak; 357 futbol sahası büyüklüğündedir ve ayrıca Londra’nın en büyük parklarından biri olan Hyde Park ile hemen hemen aynı büyüklüktedir²²⁶.

Resim 28. Olimpiyat Parkı İnşa Halindeyken (2010)

Kaynak: Tom Knight, Sybil Ruscoe, London 2012 Olympic and Paralympic Games The Official Commemorative Book, Vol. 3, s.43

²²⁶ **Venues Guide**, Olympic Delivery Authority London 2012 Venues Factfile, Londra, 2012, s.10-11

3.3.3 Londra Olimpiyat Oyunları (2012) ve Yerinden Edilme

Londra, bir mega etkinlik olan Olimpiyat Oyunlarına neden ev sahipliği kararı aldı? Bu sorunun cevabı büyük önem arz etmektedir. Nitekim Seul (1988) ve Pekin'in (2008) Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma amacıyla Londra'nın ev sahipliği yapma amacının farklı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Seul ve Pekin'in Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yaparken amaçları; dünya kamuoyuna gelişmişliklerini göstermek ve küresel sermayeyi kendilerine çekmekti. Londra'nın Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmasının asıl amacı; gerek literatürde gerek Londra'daki üniversitelerde çalışan akademisyenlerle yaptığım derinlemesine mülakatlarda Seul ve Pekin'in amacından farklı olarak; Londra'nın kentsel dönüşümüne gerekli ortamı hazırlamaktır.

“Londra'nın Olimpiyat Oyunlarına neden ev sahipliği yaptığını düşündüğümüzde üç aşamayı tam anlamıyla anlamamız gerekmektedir. Bu aşamalar; olimpiyat öncesi, sırası ve sonrasıdır. Sadece 2012 yılına bakıp karar vermek ve nedeni anlamaya çalışmak oldukça zordur. Süreç içerisinde bakılmalı ve Londra'nın neden aday olduğunun arkasındaki nedenler iyice araştırılmalıdır. Özellikle 2000'li yıllara, 2004, 2005 ve 2006 yıllarına bakmak zorundayız. Londra; ev sahipliğini kazandıktan sonra neler yaşanmaya başladı? Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yaptığında ve 2012 yılından sonra siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan neler değişti? Bu soruların cevabını verebilmek için 10 yıldan daha uzun bir süreyi analiz etmek gerekir. Dönemin Belediye Başkanı Ken Livingstone, adaylığın arkasındaki nedeni açık bir şekilde adaylık başvurusundan sonra açıkça ifade etti. Belediye Başkanı oyunlarının amacını “Doğu Londra'ya yatırım yapmak ve yatırımcıları bu bölgeye çekmek” şeklinde açıkladı. Bunu yapabilmesi için merkezi hükümetin yardımlarından faydalanacak ve Doğu Londra'nın dönüşümüyle beraber yatırıma açık hale gelmesi sağlanacaktır. Londra'nın durumu Seul ve Pekin'den farklıdır. Seul ve Pekin dünya sahnesine etkileyici bir kentle çıkarak ekonomik gelişmişliklerini gösterip prestij kazanmak amacındaydılar. Londra, prestij kazanmak için aday olmadı. Çünkü hali hazırda prestije sahip ve kent olarak gelişmiş ve bilinen bir kentti. Londra, yeni yatırım alanları oluşturmak, istihdam sağlamak ve özellikle Doğu Londra'nın kentsel dönüşümüne katkıda bulunmak için Olimpiyat Oyunlarına aday olmuştur.” (Hyun Bang Shin)²²⁷

²²⁷ Hyun Bang Shin ile 2017 yılının Haziran ayında derinlemesine mülakat gerçekleştirdim. The London School of Economics and Political Science Faculty (LSE)'de yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır. Kent çalışmaları üzerine yoğunlaşan Hyun Bang Shin'in 2008 Pekin Olimpiyatları

Hyun Bang Shin'in yukarıda belirttiği ifadelerde; Londra, bu bölüm içerisinde ele aldığımız diğer iki kentten farklı olarak kent içinde dönüştürülmesi düşünülen bölgenin dönüşümünü sağlamak ve yatırıma açık hale getirmek için Olimpiyat Oyunlarına adaylık başvurusunda bulunmuştur.

Görüşlerine başvurduğum bir diğer akademisyen Gavin Poynter, yakın ifadelerle Londra'nın Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmasının nedenlerini belirtmiştir.

“1990'lı yıllardan sonra İngiltere'nin Olimpiyat Oyunları adaylık girişimlerinde yalnızca Londra, Uluslararası Olimpiyat komitesi tarafından kabul görmüştür. Manchester kentinin başvurusu başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 2003 yılında İşçi Partisi Hükümeti, Londra'nın adaylığını desteklemesi konusunda ikna edildi ve tercih edilen ve tercih edilen mekan Doğu Londra oldu. Doğu Londra'nın eski sanayi arazisinde Olimpiyat Parkı fikriyle kentsel dönüşüm ve yenilemeyle birlikte “kente miras” bırakma düşüncesi üzerine anlaşma sağlandı. Yerel otoriteler, belediye başkanı ve hükümet maliyetler konusunda görüşmeler gerçekleştirdi ve ardından Londra'nın adaylığı konusunda uzlaşma sağlandı.” (Gavin Poynter)²²⁸

Vassil Girginov da aynı Gavin Poynter gibi Birleşik Krallık'ın geçmişte yaşadığı adaylık başarısızlıklarından yola çıkarak; Londra'nın Olimpiyat Oyunlarına adaylığının arkasındaki nedenlere değinmektedir.

“Londra'nın Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği için adaylık başvurusunda bulunulması; daha önce Olimpiyat Oyunları için adaylık başvurusunda bulunan iki kentin üç kez başarısız olmasının üzerine gerçekleşti. Başarısızlıkla sonuçlanan adaylıklardan ilki; 1992 Birmingham diğerleri 1996 ve 2000 Manchester'dır. Bu durum hem politikacılar hem de spor otoriteleri için İngiltere'de Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliğini kazanabilecek tek kentin Londra olduğunu öğreten bir ders oldu. Londra'nın neden Olimpiyat Oyunlarına aday olduğunu açıklarken; politikacıların, spor otoritelerinin ve Londra'nın hangi beklentilerde olduğunu söylememiz gerekmektedir. Hepsinin farklı gündemleri, farklı fikirleri vardı. Çeşitli nedenlerle Olimpiyat Oyunlarını istediler. Örneğin; Londra Belediye Başkanı, Londra'yı dönüştürmek ve bunu yaparken de hükümetten gerekli kaynak aktarımının

üzerine'de çalışmaları bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız

<http://www.lse.ac.uk/researchAndExpertise/Experts/profile.aspx?KeyValue=h.b.shin%40lse.ac.uk>

²²⁸ Gavin Poynter ile 2017 yılının Haziran ayında görüşme gerçekleştirdim. University of East London School of Law and Social Sciences'da profesör olarak görev yapan Gavin Poynter, Olimpiyat Oyunları üzerine çalışmalar yapmakta ve bu konuyla ilgili makaleleri, kitapları ve kitap editörlükleri bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. <https://www.uel.ac.uk/staff/p/gavin-poynter>

sağlanması için oyunlara ev sahipliği yapmayı istedi. Daha sonra merkezi hükümeti oyunlara ev sahipliği yapma konusunda ikna ettiler.” (Vasil Girginov)²²⁹

Jane Lewis, diğer akademisyenlerden biraz daha farklı olarak genel anlamda Olimpiyat Oyunlarına aday olma nedenlerini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma kararının altında her zaman bir takım nedenler bulunmaktadır. Spor etkinliği, bir ülke ve kent için turist artışı ve ekonomik ekonomik büyüme için bir araçtır.” (Jane Lewis)²³⁰

Rob Imrie de aynı Jane Lewis gibi Olimpiyat Oyunlarına adaylık başvurusu yapan kentlerin başvurularının altında yatan nedenleri söylemektedir.

“Olimpiyat Oyunları prestijli bir etkinliktir. Mekan pazarlamacılığının ve ekonomik güçlenmenin bir parçasıdır. Londra gibi kentler belirli amaçlarla Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak istemektedirler. Örneğin; prestij kazanma, turizmi geliştirme ve “kenti satma” gibi yollarla zenginlik elde etmek isterler.” (Rob Imrie)²³¹

Dönemin Londra Belediye Başkanı Ken Livingstone olimpiyat adaylığı için; olimpiyatlar Victoria Dönemi’nden bu yana kentin yaşadığı en büyük dönüşüm olacağını, Olimpiyat Oyunlarının Doğu Londra’ya yeni iş imkanları sunacağını ve ayrıca ulaşım konusunda önemli gelişmeler yaşanacağı açıklamalarında bulunarak, Olimpiyat Oyunlarına neden aday olduklarının ipuçlarını vermektedir²³².

²²⁹ Vassil Girginov ile 2017 yılının Haziran ayında yüz yüze görüşme gerçekleştirdim. Brunel Üniversitesi’nde profesör olarak görev yapmakta olan Vassil Girginov’un, Olimpiyat Oyunları üzerine araştırmaları ve makaleleri ve kitapları bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz.

<http://www.brunel.ac.uk/people/vassil-girginov>

²³⁰ Jane Lewis ile 2017 yılının Haziran ayında derinlemesine mülakat için görüşme günü ayarladık. Lakin iş yoğunluğu nedeniyle yüz yüze yapılacak olan görüşmeyi; sorulara yazılı cevap verme yoluyla elektronik posta şeklinde gerçekleştirdik. London Metropolitan University Sociology and Social Policy’de öğretim üyeliği görevini devam ettiren Jane Lewis’in kent çalışmaları üzerine yayınları bulunmaktadır.

²³¹ Rob Imrie görüşme günü ayarlamak için mail yazışmaları gerçekleştirdik. Ama benim Londra’da bulunduğum tarihler içinde Londra’da olamayacağını söyleyince elektronik posta üzerinden sorularımı yanıtladı. Rob Imrie profesör olarak Goldsmiths University of London Sociology bölümünde görevine devam etmektedir. Kent çalışmaları, coğrafya, sosyoloji ve planlama alanlarında çalışmalarını sürdüren Rob Imrie, Olimpiyat Oyunları ve kente etkilerini içeren çok sayıda makaleye sahiptir ve ayrıca bu konuyla ilgili kitabı da bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz.

<http://www.gold.ac.uk/sociology/staff/imrie/>

²³² John Allen, Allen Cochrane, The Urban Unbound: London’s Politics and the 2012 Olympic Games, International Journal of Urban and Regional Research, Sayı 38, 2014, s. 1616

Londra'nın Olimpiyat Oyunların ev sahipliği amacını açıkladıktan sonra şimdi de Doğu Londra'nın 1980'li yılların sonunda başlayıp Olimpiyat Oyunlarıyla birlikte devam eden dönüşümüne değinmemiz gerekecektir.

Olimpiyat Oyunları tesisleri (büyük ölçüde olimpiyat parkı içinde inşa edilmiş olan) için seçilen Doğu Londra'nın durumuna baktığımızda; gelişmişlik açısından diğer bölgelere (kent içi “inner city”) oranla daha az gelişmiş olduğunu görmekteyiz. Bunun nedeni; eski sanayi tesislerini barındırması ve bu tesislerin atıl durumda kalmasıdır. Hem merkezi yerde bulunması hem de atıl durumda olması sonucu rant değeri yüksek olan bu bölge, kentsel dönüşümün gerçekleştirilmesi hususunda önemli görülmektedir. Ayrıca Doğu Londra, Londra'nın en yoksun/yoksul kesimidir. Londra planlarında konut yapımı için birincil yer olarak belirtilmektedir²³³.

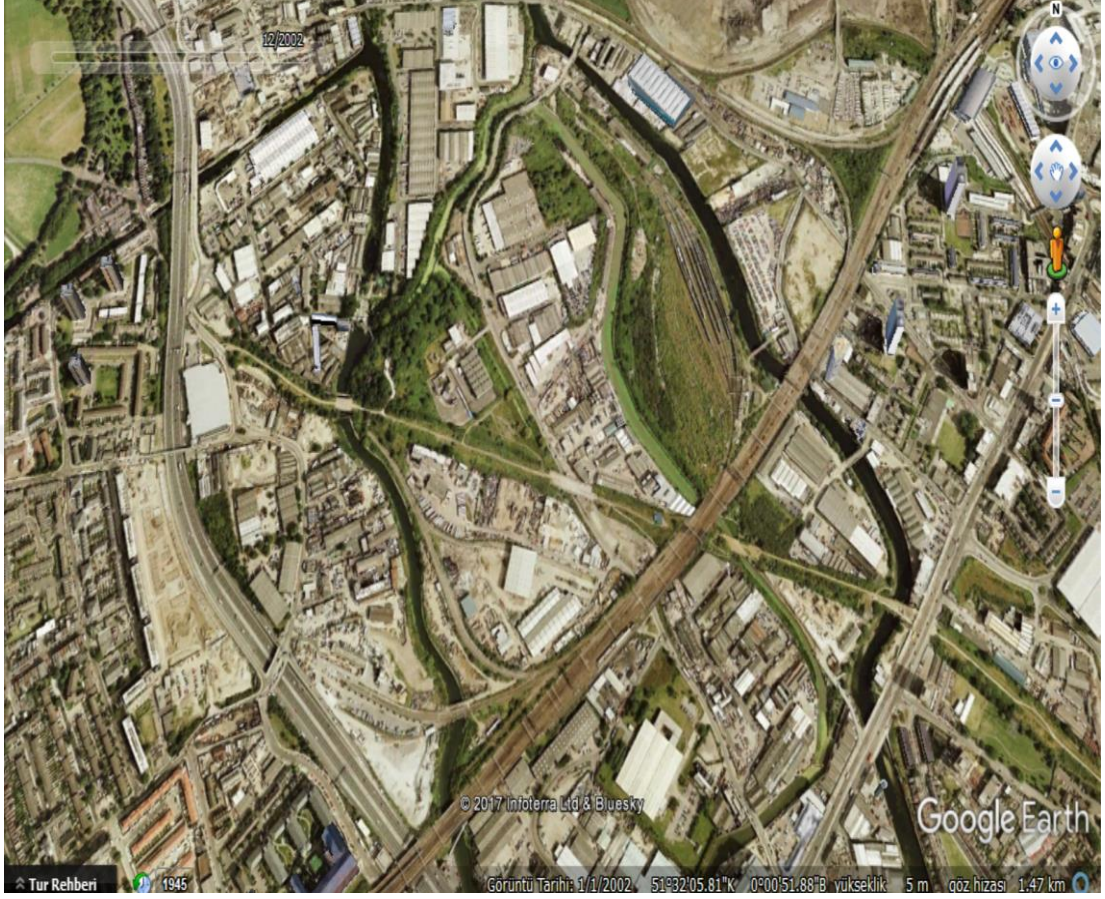
Yerel otoriteler ve belediye, Doğu Londra'nın Olimpiyat Oyunları için merkez olarak seçilmesine karar vermeden önce merkez olarak Londra'nın “doğusu” veya “batısı” seçilmeli konusunda tartışmalar başladı. Karar mercileri Batı Londra'nın mantıklı bir seçim olacağını düşünürken daha sonra Doğu Londra ön plana çıktı. Bunun nedeni; ana stat olarak düşünülen Wembley Stadyumu'na 1999 yılında verilen raporda stadın sadece futbol yarışmalarına uygun olduğu, atletizm yarışmaları için gerekli donanımına sahip olmadığı raporda belirtilmesiydi. Bu raporun açıklanmasının ardından yerel otoriteler, belediye ve kentsel dönüşüm birimi ortak kararlar Doğu Londra'yı merkez olarak seçtiler²³⁴.

Önceden de belirttiğimiz üzere Londra, Yeşil Kuşak Yasası'na (Green Belt Act) sahip ve bu yasayla birlikte kentsel alan içerisinde yapılacak düzenlemelerin sınırları ve kapsamı belirlenmektedir. Yeşil Kuşak Yasası'na göre kentsel dönüşümün sorun olmayacağı ve gerek toplum gerek yönetim mercileri tarafından mutabık kalınacak tek yer Doğu Londra ve özelde eski sanayi bölgesidir (Resim 29).

²³³ Ralph Ward, “Barriers and Borders: London's Legacy Development Ambitions and Outcomes”, **The London Olympics and Urban Development**, Ed. Gavin Poynter, Valerie Viehoff, Yang Li, Routledge, New York, 2016, s. 114

²³⁴ Richard Sumray, “East or West? The Story of the London 2012 Bid”, **The London Olympics and Urban Development**, Ed. Gavin Poynter, Valerie Viehoff, Yang Li, Routledge, New York, 2016, s. 27

Resim 29. Olimpiyat Parkı için seçilen alanın adaylık öncesi durumu (2002)

Kaynak: Google Earth, 2017

3.3.3.1 Doğu Londra’da Yaşanan Dönüşüm

Doğu Londra’nın dönüşümü 1980’li yıllardan sonra başlamıştır. Doğu Londra’da dönüşümün görüldüğü en önemli alanlardan biri olan yer Canary Wharf’tır. 1980’li yıllarda başlayan dönüşüm günümüzde de devam etmektedir. Dönüşümün görüldüğü diğer alan 2012 Olimpiyat Oyunları sayesinde Olimpiyat Parkı’nın çevresinde yer alan yerleşim alanlarında görülmektedir. Tower Hamlets, Newham, Stratford, Hackney Wick genelleme yapacak olursak Lea Walley dönüşümün yaşandığı ve yaşanmaya devam ettiği alanlardır (Resim 30).

Resim 30. Doğu Londra

Kaynak: The London Plan Sub Regional Development Framework East London, Greater London Authority, London, 2006, s.1 (Harita üzerinde işaretlemeler yapılmıştır.)

3.3.3.1.1 Canary Wharf

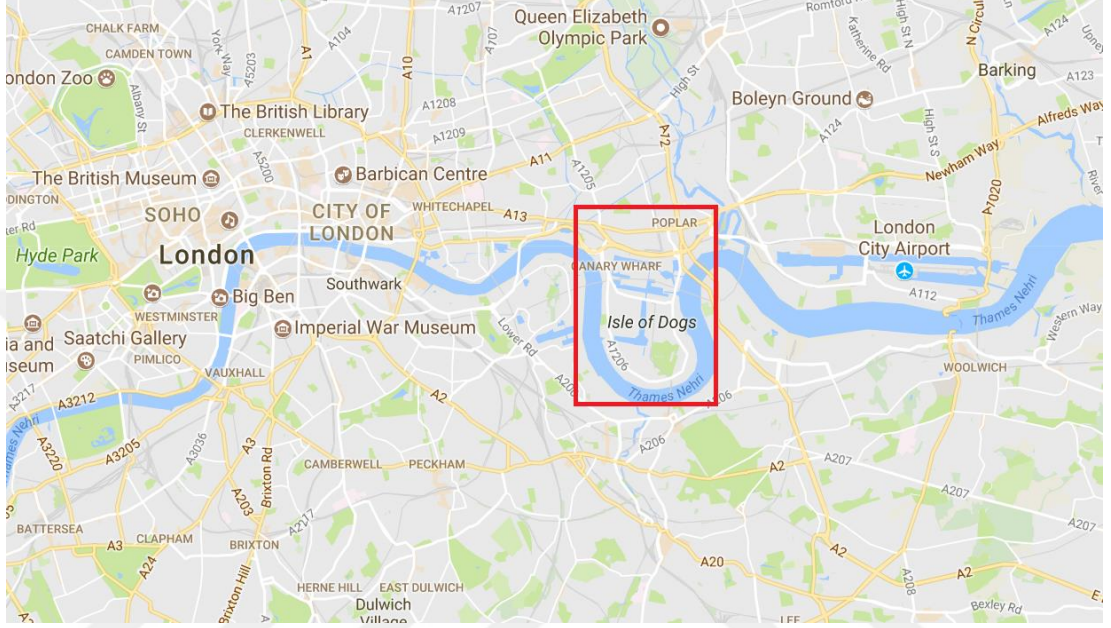
Canary Wharf'ın dönüşümünün arkasında iki önemli etken bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; sanayisizleşme ile birlikte dok alanının işlevsiz hale gelmesidir²³⁵. Sanayi tesislerinin kent dışına taşınması sonucu alan boş olarak beklemeye başlamıştır. Diğer etken; Londra'nın 1970'lerde yaşadığı ekonomik krizdir. Krizden kurtulmak için yeni yatırımlara ihtiyaç duyulmuş ve yatırımların merkezi olarak dok alanları kullanılmak istenmiştir.

Doğu Londra'nın dönüşümü dok alanı olan Canary Wharf ile başlamıştır. 1990'lı yıllardan günümüze Canary Wharf, değişmeye ve dönüşmeye devam etmektedir. Birçok uluslararası şirkete ev sahipliği yapan bölge, gökdelenlerle çevrili

²³⁵ Robin Boelsums, "Living Next to a Flagship Development A Literature Review on the Spatial and Socio-Economic Benefits that Flagship Developments Can Generate for Adjacent Residential Neighbourhoods", (Çevrimiçi) <http://www.regionalstudies.org/uploads/funding/conferences/presentations/european-conference-2012/presentations/boelsums.pdf> , 01 Haziran 2017

haldedir (Resim 31). Bölgenin hemen yanına yeni bir havalimanı inşası da gerçekleşmiştir.

Resim 31. Canary Wharf

Kaynak: Google Maps, <https://www.google.com.tr/maps/@51.498418,-0.024841,12.02z>

Yukarıdaki resimde Canary Wharf'ın konumu gösterilmektedir. Canary Wharf, Londra'nın değişen ve gelişen ekonomisinin bir sembolü olarak görülmektedir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda dok alanında meydana gelen dönüşümün arka planında Londra'da 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik kriz ve yatırımlarda meydana gelen azalmalar yer almaktadır. 1977 yılında kabul edilen dok dönüşüm planıyla Canary Wharf, ekonominin merkezi olarak ön görüldü ve 1980'li yıllarla birlikte dönüşüm uygulanmaya başladı²³⁶.

²³⁶ Eric Sorensen, "Remaking the East: From Canary Wharf to "Olympic Park"", **The London Olympics and Urban Development**, Ed. Gavin Poynter, Valerie Viehoff, Yang Li, Routledge, New York, 2016, s. 13

Resim 32. Canary Wharf 1986

Kaynak: The Year of Arrival 1986/87, London Docklands Development Corporation, Londra, 1987, s.50

1990’li yıllarda hız kazanan yıkım çalışmaları yerini rezidans ve gökdelenlerin inşasına bıraktı. Günümüzde birçok uluslararası şirkete ev sahipliği yapan gökdelenler ve orta-üst sınıf ile üst sınıfın yaşam alanı olan rezidansların inşaları da hız kesmeden devam etmektedir (Resim 33).

Resim 33. Canary Wharf 2017

Kaynak: Emre Cengiz, 2017

Canary Wharf'ın dönüşümünün ardından sosyal yapının dönüştüğünü de görmekteyiz. Üst sınıf ve orta-üst sınıfın yaşam alanına dönüşen alan için Londra geneliyle kıyaslama yapacak olursak; Canary Wharf'ta yaşayan insanların %44'ü üst sınıfa, %34'ü orta-üst sınıfa mensup insanlardır. Bu durumu tüm Londra üzerinden okuduğumuzda; kent genelinde yaşayan üst sınıfa mensup kentlilerin oranı %11 ve orta-üst sınıfa mensup insanların oranı %22'dir²³⁷. Bu iki durumu karşılaştırdığımızda; Canary Wharf'ın sosyal yapısı hakkında gerekli bilgiye sahip olmaktadır.

3.3.3.1.2 Queen Elizabeth Olimpiyat Parkı ve Çevresi

2012 Londra Olimpiyat Oyunları için seçilen alan Lower Lea Walley içerisinde yer almaktadır. Bu alan Londra'nın ikinci büyük nehri olan Lea Nehri'nin geçtiği güzergahta bulunmaktadır. 19. yüzyılda kentin ilk sanayi bölgesi olarak ün

²³⁷ Tim Butler, "Re-urbanizing London Docklands: Gentrification, Suburbanization or New Urbanism?", *International Journal of Urban and Regional Research*, Sayı 31, 2007, s.772

kazanmıştır. Ancak kimya sanayinin zehirli atıklarını Lea Nehri'ne boşaltmasıyla beraber bölge yaşanılmaz hale geldi²³⁸ ve sanayi tesisleri bu bölgeden Londra dışına taşındıktan sonra bölge atıl duruma düştü.

Lower Lea Walley içerisinde inşa edilen Olimpiyat Parkı'nın çevresindeki yerleşim alanlarına baktığımızda; Stratford, Tower Hamlets, Newham, Hackney Wick'i görmekteyiz. Daha önceden belirttiğimiz üzere bu bölgelerin büyük bir kısmı yoksunluk/yoksulluğun yaşandığı bölgelerdir. Olimpiyat Parkı'nın bu alana yapılma kararıyla birlikte adı geçen yerleşim alanlarında ve özellikle de Stratford'da kentsel dönüşüm hız kazanmıştır. Olimpiyat Oyunlarının bitiminin ardından da devam eden bir dönüşüm olduğunu görmekteyiz. Londra genelinde yapmış olduğumuz gözlemlerde; en fazla inşa faaliyetlerinin Queen Elizabeth Olimpiyat Parkı çevresindeki yerleşim alanlarında olduğunu gözlemledik. Bölgede her yerde kule vinçlerin varlığını görebilmekteyiz (Resim 34).

Resim 34. Olimpiyat Parkı Çevresindeki İnşaatlar 2017

Kaynak: Emre Cengiz, 2017

Olimpiyat Oyunlarının en önemli amacının Doğu Londra'nın dönüşümü olduğunu daha önce belirtmiştik. Bu amacı ve beraberinde gerçekleşmesi beklenen

²³⁸ Ralph Ward, a.e. s.115

sosyal ve ekonomik dönüşümü, 2012 Londra Olimpiyat Oyunları için hazırlanan adaylık tanıtım kitabında görmek mümkündür:

- Doğu Londra'nın ve çevresinin dönüşümü,
- Dönüşümle birlikte Doğu Londra'da yaşayan herkesin faydalanabileceği yapılaşmanın/tesisleşmenin gerçekleşmesi,
- Olimpiyat Parkı'nın bölgenin ekonomik ve sosyal değişiminde katalizör rolünün olacağı adaylık tanıtım kitabında kendisine yer bulmuştur²³⁹.

Olimpiyat Oyunları ile birlikte Doğu Londra'da gerçekleştirilmesi düşünülen dönüşümle; bölgenin sosyal ve ekonomik yapısının değişeceğine dair sinyaller adaylık tanıtım kitabında yer bulmaktadır. Birleşik Krallık Olimpiyat Komitesi, yukarıdaki amaçları adaylık tanıtım kitabında sıralamadan önce Olimpiyat Oyunlarının; “gelişmişlik konusunda beklenenin altında kalan yerlerde dönüşüme destek olarak gelişimine katkıda bulunulması”²⁴⁰ fikrine de yer vermektedir.

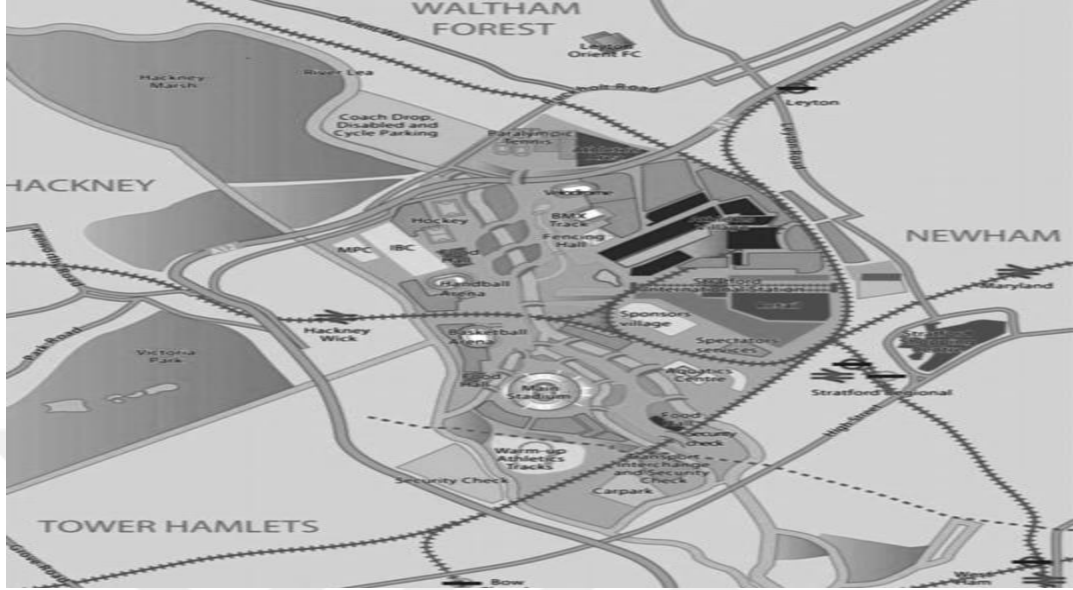
Yukarıda verilen bilgiler ışığında Olimpiyat Parkı'nın inşa edildiği alan ve çevresi köklü bir dönüşüme uğramıştır. Önce park için düşünülen alanın temizleme çalışmaları yapılmış ve inşaya hazır hale getirilmiştir.

Olimpiyat Parkı çok büyük bir alan içine inşa edilmiştir. Londra'nın en büyük parklarından biri olan Hyde Park'ın büyüklüğüne eş değer bir arazi üzerine inşası gerçekleşmiştir. Olimpiyat Parkı'nın bir diğer özelliği de doğu tarafında Newham, Stratford, güneyinde Canary Wharf, batısında Tower Hamlets ve Hackney Wick'e komşu olmasıdır (Resim 35). Bu durum Londra'nın tam da Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma amacına uygundur. Çünkü adı geçen yerleşim alanları yoksulluğun/yoksunluğun olduğu alanlardır. Böylece Olimpiyat Parkı'nın inşası bu bölgelerin dönüşümünü kolaylaştırarak katalizör etkisi gösterecektir.

²³⁹ **London 2012 Candidature File**, Sayı 1, s. 16-19, Shaun McCarthy, Emma Synnott, “Regeneration and The Role of The London 2012 Olympics and Paralympic Games”, **Journal of Urban Regeneration and Renewal**, Sayı 5, s.304

²⁴⁰ **London 2012 Candidature File**, s. 3

Resim 35. Olimpiyat Parkı ve Komşu Yerleşim Alanları

Kaynak: Mike Raco, Emma Tunney, “Visibilities and Invisibilities in Urban Development Small Business Communities and The London Olympics”, Urban Studies, Sayı 47, ss. 2069-2091, s.2076

Olimpiyat Parkı, stadyum ve spor tesislerinin yanında restoranlar, kafeler, parklar, yeşil alanlar, büyük bir alışveriş merkezi, rezidans (Resim 36) ve olimpiyat köyünden oluşmaktadır. Olimpiyat parkı planlaması yapılırken yalnızca spor tesislerini barındıran bir park düşünülmemiş, içinde sosyal tesisler ve eğlence merkezleriyle bir bütün olarak ele alınıp ziyaretçilerinin ve konutlara dönüştürülen olimpiyat köyünde yaşayanların her türlü ihtiyaçlarına uygun şekilde dizayn edilmiştir. Olimpiyat Parkı'nın içinde buluna yeşil alanlar; Londralıların barbekü yapabilecekleri alanları da içermektedir ve hafta içi-hafta sonu yoğun bir ziyaretçi kitlesine sahiptir.

Resim 36. Westfild AVM ve Rezidans

Kaynak: Emre Cengiz, 2017

Ulaşım açısından iyi bir lokasyona sahip olan Olimpiyat Parkı'na otobüsle ve metroyla ulaşım sağlanmaktadır. Ayrıca Olimpiyat Oyunları öncesinde uluslararası hizmet vermesi planlanan “Stratford International” tren garının inşası gerçekleştirilmiştir. Ancak açıldığı günden bugüne sadece ulusal bazda hizmet vermekte olup, uluslararası seferler henüz başlamamıştır.

Olimpiyat parkı çevresinde yer alan yerleşim alanlarının belediyeleri tarafından uygulanan/uygulanmakta olan kentsel dönüşüm projelerine de bakmamız gerekecektir. Newham Belediyesi sınırları içerisinde yer alan Canning Town ve Custom House'da beş kentsel dönüşüm projesi gerçekleştirilmeye başlamış ve bazıları tamamlanmıştır. 3.7 milyar sterlin bedeli olan bu projeler;

- Yeni evlerin inşası,
- Köhnemiş evlerin yıkılarak yeniden inşası,
- Modern kasaba merkezleri,
- Yeni okullar ve sağlık merkezleri,
- Yeni iş imkanları ve yeni iş alanları,

- Yeni alış veriş ve ofis merkezlerini içermektedir²⁴¹.

2015 yılı itibariyle Nevham sınırları içerisinde tamamlanan projelerde 900 konut inşası gerçekleşmiştir. Projelerin tamamının bitimiyle beraber 12 bin yeni konut sayısına ulaşılabacaktır. Kentsel dönüşüm projelerinin sloganı “Nevham: A New Heart for London” (Newham: Londra’nın Yeni Kalbi)²⁴² şeklindedir. Londra için yeni bir merkez olma amacını taşımaktadır.

Tower Hamlets Belediyesi, kentsel dönüşüm projelerini Crossways Estate ile Ocean Estate yerleşim alanları içerisinde gerçekleştirmek üzere master planları yapmış ve önümüzdeki 8 yıl içinde projeleri bitirmeyi hedeflemektedir²⁴³.

Olimpiyat parkı çevresinde yer alan bir diğer belediye olan Hackney Wick, sınırları içerisinde 2025 yılına kadar kentsel dönüşüme tabi tutulacak alanların planlamasını gerçekleştirmiştir. Altı bölgede (Ottoway, Rendlesham, Alexander National House, Bridge House & Marian Court, Tower Court) kentsel dönüşüm için ayrılan alanlar belirlenmiştir. Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında 2485 yeni konut inşasının yanında 275 konut yenilemeye tabi tutulacaktır²⁴⁴.

3.3.3.2 Batı Londra’da Yaşanan Dönüşüm

Olimpiyat Oyunlarına adaylık başvurusu yapılmadan önce merkez olarak Doğu Londra mı yoksa Batı Londra mı seçilmeli tartışmaları sıkça yaşanmıştır. Batı Londra’nın önemi 1948 Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapan Wembley

²⁴¹ “Regenerating Canning Town and Custom House”, (Çevrimiçi)

<https://www.newham.gov.uk/Pages/ServiceChild/Regenerating-Canning-Town-and-Custom-House.aspx> , 23 Haziran 2017

²⁴² “Regeneration Projects”, (Çevrimiçi) <https://www.newham.gov.uk/Pages/Services/Regeneration-projects.aspx?l1=100002&l2=200079> , 23 Haziran 2017

²⁴³ “Housing Regeneration Strategy and Plans”, (Çevrimiçi) http://www.towerhamlets.gov.uk/ignl/housing/housing_statements_and_strateg/housing_regeneration_strategy.aspx , 24 Haziran 2017

²⁴⁴ “Hackney Wick Estate Regeneration Programme Update”, Kabine Toplantısı, 2014, s.13

Stadyumu'nu barındırması nedeniyledir. 1923 yılında inşa edilen stadyum, 2002 yılında yıkılarak yeniden inşa edilmiş ve 2007 yılında tekrardan hizmete girmiştir²⁴⁵.

2012 Olimpiyat Oyunları öncesinde atletizm yarışmaları için uygun olmadığı rapor edilince, Olimpiyat Oyunlarının merkez üssü olma şansını kaybetti ve gözler Doğu Londra'ya çevrildi. Wembley Parkı içinde yer alan Wembley Stadyumu, 2012 Olimpiyat Oyunları'nda futbol yarışmaları için kullanılan bir stadyumdur. Olimpiyat Oyunları nedeniyle asıl dönüşüm Doğu Londra'da olmakla beraber Wembley Parkı'da dönüşüme uğramıştır. Stadyum çevresinde rezidansların inşası devam etmekte ve alışveriş merkezinin inşa süreci tamamlanmıştır (Resim 37).

Resim 37. Wembley Stadyumu ve Yanındaki Dönüşüm

Kaynak: Emre Cengiz, 2017

²⁴⁵ John Horne, "From 1908 to 2012: Continuity and Change in London Olympic Narratives", **Handbook of The London 2012 Olympic and Paralympic Games**, Cilt 1, Ed. Vassil Girginov, Londra ve New York Routledge, , 2013, s.18

3.3.3.3 Yerinden Edilmeler

Londra'nın 2012 Olimpiyat Oyunları'na ev sahibi seçilmesinin ardından COHRE (Centre on Housing Rights and Evictions), bu kentteki hazırlıkları ve özellikle de Doğu Londra'da konut hakkı üzerine gerçekleşen etkileri takip etmeye başladı. Adaylığın üzerinden 5 yıl geçmeden Londra'da 1000 kişiden fazla insan yerinden edilme tehdidi ile karşı karşıya kaldı. Bölgede konut fiyatları olimpiyat adaylığıyla birlikte artmaya başladı. Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapan diğer kentlerde olduğu gibi bu kentte de konut hakkı açısından marjinal grupların etkilendiği görülmektedir. Özellikle; yoksullar, düşük gelirliler ve sosyal konutlarda ikamet edenlerin etkilendiğini söyleyebiliriz. Bunların yanında Doğu Londra'da etnik açıdan azınlıkların yaşadığını görmekteyiz; Romanlar, Çingeneler ve İrlandalılar²⁴⁶.

COHRE, olimpiik ilkeler ve değerler kapsamında Londra'nın adaylık tanıtım kitabını incelemiş ve aşağıdaki tablo (Tablo 28) Londra'nın bu ilkelere adaylık tanıtım kitabında yer verip vermediğini göstermektedir.

Tablo 28. Olimpiik İlkeler ve Değerler ile Londra Karşılaştırması

Olimpiik İlkeler ve Değerler	2012 Londra Olimpiyat Oyunları
İnsan onurunun korunması	Değnilmemiş
Ayrımcılık yapmama	Değnilmiş
Miras bırakma	Değnilmiş (Sosyal miras)
Sürdürülebilir kalkınma	“Sürdürülebilirlik temel ilkedir.”
Katılım	Değnilmemiş
İnsan haklarına saygı	Değnilmemiş

Kaynak: Fair Play for Housing Rights, COHRE, Cenova, 2007, s.170

Londra'da olimpiyat tesislerinin planlandığı alanda (Queen Elizabeth Olimpiyat Parkı) bir üniversiteye ait yabancı öğrencilerin konakladığı konuk evi (yurt) bulunmaktaydı. Yurtta yaşayan 550 öğrenci mahkeme kararıyla yaşadıkları yerlerden zorla yerinden edildiler. Ayrıca başka bir yerleşim alanında yaşayanların yerlerinden edilmesiyle bu sayı binin üzerine çıktı. Londra için yerinden edilmelerin yaşandığı yer; Queen Elizabeth Olimpiyat Parkı inşası için düşünülen alanda ve

²⁴⁶ Fair Play for Housing Rights, s.169

çevresinde gerçekleşmiştir. East London Üniversitesi'nin öğrenci konuk evi ile Clays Lane Estate ve Carpenters House olarak adlandırılan ve sosyal konutların bulunduğu alanda gerçekleşmiştir. Öğrenciler özel konaklama bulmaları yönünde bilgilendirilirken; sosyal konutlarda yaşayanların başka yere yerleştirilmeleri gündeme gelmemiş ve bilgi verilmemiştir²⁴⁷.

Yerinden edilmelerin yaşandığı Clays Lane, 1947 yılında kooperatif blokları şeklinde inşa edilmiş ve genellikle bekarların yaşadığı konutlardan oluşmaktaydı (Resim 38). Dört, altı ya da on odalı evler bulunmaktaydı ve genelde evler oda oda kiraya verilmekteydi²⁴⁸.

Resim 38. Clays Lane Sosyal Konutları

Kaynak : (Soldaki Resim) Clays Lane Housing Co-op Residents Survey Report, Fluid, London, 2005, s.12, (Sağdaki Resim) Mike Wells, “Contamination and Controversy in The London Olympic Park”, (Çevrimiçi) <https://www.indymedia.org.uk/en/2007/05/370260.html> 28 Haziran 2017

²⁴⁷ Fair Play for Housing Rights, s.172-173

²⁴⁸ Adelita Hüsni-Bey, “Clays Lane Archive”, Visual Studies, Sayı 27, 2012, s.148

Clays Lane, 2007 yılında yıkıldı ve orada yaşayan 450 kişi yerinden edilmiş oldu. yıkımlar başlamadan önce sık sık protestolar görüldü. Fakat bu protestolar yıkım kararını engellemede başarılı olamadılar (Resim 39).

Resim 39. Clays Lane Protestolarından Bir Görüntü

Kaynak: Olympic Legacy in East London: Displacement & Gentrification, (Çevrimiçi) <http://www.rioonwatch.org/?p=6600> , 29 Haziran 2017

Julien Cheyne, 1991 yılından itibaren Clays Lane’de ikamet etmekteydi ve yerlerinden edilenlerden biri olarak yaşadıklarını aşağıdaki şekilde aktarmaktadır:

“ 2003 yılında yani henüz Londra, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliğine hak kazanmamışken London Development Agency (Londra Kalkınma Ajansı) yetkilileri Clays Lane sakinleri ile toplantı yaptı ve bu alanla ilgili planları olduğunu, alanın yıkılacağını söylediler... Bu Doğu Londra’nın dönüşümüyle ilgili fakat bu dönüşüm bizim için değil. Yeni bir popülasyon için. Nehir kanalları boyunca eğlenecek zengin kesim için... Ayrıca Londra Kalkınma Ajansı yetkilileri bizlere ev verileceğini söyledi. Henüz ortada böyle bir durum yok.”²⁴⁹

²⁴⁹ “Displaced by London's Olympics”, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/uk/2008/jun/02/olympics2012> , 29 Haziran 2017

Londra’da yerinden edilmelerin yaşandığı diğer bir yerleşim alanı olan Carpenters Estate’in Olimpiyat Oyunları döneminde yıkım planı hazırlanmıştır. Hazırlanan plan gereğince University College London (UCL) için yeni kampüs alanı sınırları içinde yer alacaktır. Carpenters Estate, 19. yüzyılda inşa edilmeye başlanmış ve işçiler için Viktoryan tarzda inşa edilen evlerden oluşmaktadır²⁵⁰.

1980’li yıllarda başlayan Doğu Londra’nın dönüşümü Olimpiyat Oyunları öncesinde devam etmiş ve oyunlardan sonra da devam etmektedir. Bunun en belirgin örneği Carpenters Estate’tir (Resim 40). Olimpiyat Oyunları öncesinde yıkım kararı alınmış ve orada yaşayan insanlar, Olimpiyat Oyunlarının hemen ardından yerlerinden edilmeye başlamışlardır. Diğer yıkılan yerleşim alanlarında olduğu gibi bu yerleşim alanında da protestolar düzenlenmiştir. Lakin yerinden edilmelere engel olunamamıştır ve evler tamamen boşaltılmıştır.

Resim 40. Carpenters Estate Yerinden Edilmeler (Önce-Sonra)

Kaynak: (Sol Resim) Robin Wales, “I apologise to the Focus E15 families, but this is a London housing crisis”, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/oct/06/apologise-focus-e15-london-housing-crisis-newham> , (Sağ Resim) Artefact 1 – The Carpenters Estate, (Çevrimiçi) <https://alextwamleyp3.wordpress.com/2014/11/20/artefact-1-the-carpenters-estate-2/> 30 Mayıs 2017

²⁵⁰ Alexandre Apson Frediani, Stephanie Butcher, Paul Watt, **Regeneration and Well-Being in East London: Stories From Carpenters Estate**, Londra, The Barlett Development Planning Unit & University College London, 2013, s.11

Carpenter Estate’te yaşıyıp yerinden edilenlerden Joe Alexander ve Osita Madu; “Yeryüzünde yardıma muhtaç bir sosyal hastalık veya küf değiliz. Biz belediye başkanı seçtik. O da diktatöre dönüştü.”²⁵¹ şeklinde açıklama yapmaktadırlar. Görüldüğü üzere yerinden edilenler sadece yerlerinden edilmelerinden kaynaklı üzüntüye sahip değiller. Daha çok acı veren dışlanmışlık hissine kapılmışlar, dönüşüm projelerinin önünde yoksunluk/yoksulluğun kol gezdiği yerleşim alanlarından uzaklaştırılması gereken “küf” dokusu olarak kendilerini görmektedirler. Olimpiyat Oyunlarının kente katacağı hangi olumlu etki, bu insanların dışlanmışlık düşüncesinden daha önemli olabilir ki?

Tüm bu yerinden edilmeler yaşanırken farklı bir yerinden edilme şekli de Olimpiyat Oyunları süresince yaşandı. Oyunlar süresince turist akını olan Londra’da ve özellikle Queen Elizabeth Olimpiyat Parkı çevresindeki yerleşim alanlarında ev sahipleri kiracılarını zorla evlerinden çıkarmaya başladılar. Sebebi ise hem evleri daha yüksek ücretle kiraya vermek hem de evlerin bahçelerini kamp yapmak isteyen turistlere kiralamak²⁵².

Evlerinden çıkmak zorunda kalan iki genç doktor; ev sahiplerinin Olimpiyat Oyunları başlamadan bir ay önce evi boşaltmaları için kendilerine yazı gönderdiğini ve bu durumdan mağdur olduklarını belirtmektedirler²⁵³.

2012 Londra Olimpiyat Oyunları’yla bin kişiden fazla insanın doğrudan yerinden edildiğini biliyoruz. Bir diğer önemli husus olan dolaylı yerinden edilmeye baktığımızda; bu durumu soylulaştırma hareketleri ile açıklayabilmekteyiz. Olimpiyat parkı çevresinde bulunan yerleşim alanlarını ekonomik ve sosyal açıdan dönüştürmeye başlamış, dolayısıyla kiralar artma eğilimine girmiştir. Artan kiralar sonucunda dar gelirli kesim yaşadıkları evleri terk etmek zorunda kalmışlardır.

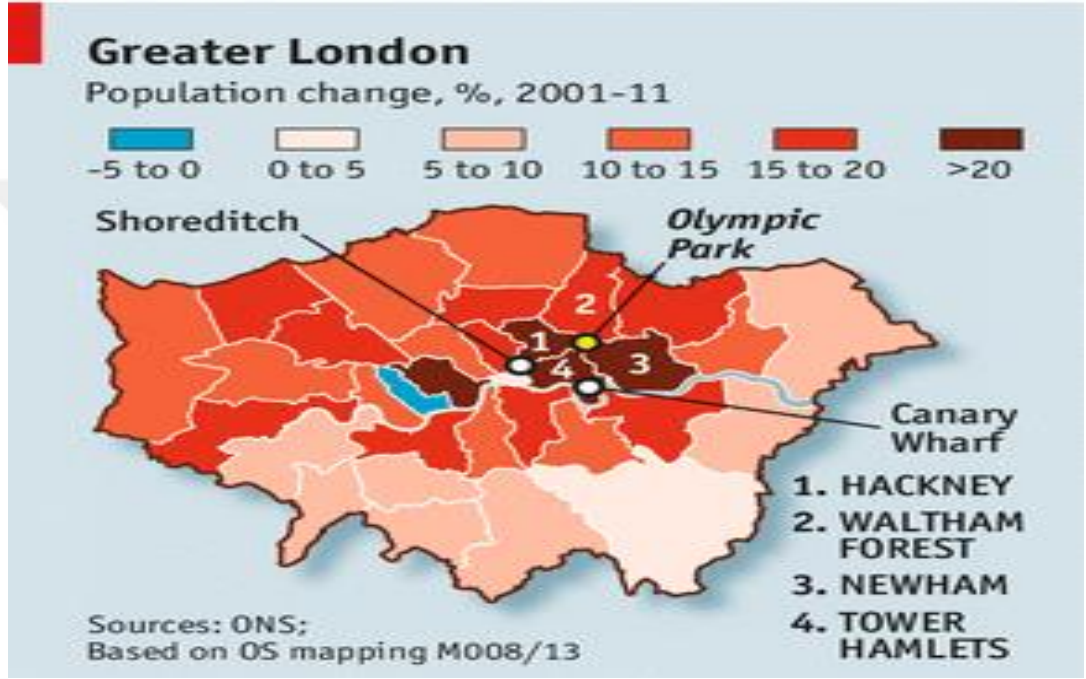
²⁵¹ Dave Hill, “London 2012 legacy: the battle begins on a Newham estate”, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/sport/2012/jun/13/london-2012-legacy-battle-newham> 30 Haziran 2017

²⁵² Emily Allen, “Scandal of The Greedy Landlords Kicking Out Their Tenants To Charge Tourists A Fortune During The Olympics”, (Çevrimiçi) <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2095575/Scandal-greedy-landlords-kicking-tenants-charge-tourists-fortune-Olympics.html> 01 Temmuz 2017

²⁵³ Patrick Collinson, “The East End Tenants Facing Eviction During The Olympics”, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/money/2012/may/18/east-end-tenants-eviction-olympics> 23 Temmuz 2017

Aşağıdaki haritada (Şekil 10) 2001 ile 2011 yılları arasında Londra’da ilçelerde meydana gelen popülasyon değişimleri görülmektedir. Olimpiyat parkının hemen yanında olan ilçelerde değişim oranı oldukça yüksektir. Harita, soylulaştırma konusunda neler yaşandığını bizlere özetlemektedir.

Şekil 10. Londra Geneli Nüfus Değişim Hareketleri

Kaynak:“After the Olympics Urbanabolic Steroids”, (Çevrimiçi)

<https://www.economist.com/news/britain/21579838-year-legacy-olympic-games-faster-revival-east-london-urbanabolic> 24 Haziran 2017

Yaptığımız mülakatlarda Londra’da ve özellikle Queen Elizabeth Olimpiyat Parkı çevresindeki yerleşim alanlarında konut fiyatlarının ve orada yaşayanların nasıl etkilendiğini anlamaya çalıştık. Bu görüşler soylulaştırma konusunda neler yaşandığını açıklamamız için önemli materyaller içermektedir.

“Olimpiyat öncesi ve sonrası dönemde Olimpiyat Parkı’na yakın alanlarda gayrimenkul değerleri yükseldi. Özellikle Stratford’un merkezi ulaşım ağına yakın olan yerlerde, Olimpiyat Oyunları; Stratford ve Canary Wharf arasında Lea Walley koridorunda yatırım koşulları için uygun ortam sağladı. Geçmişte dar gelirli için ucuz konut alanlarından biri olan Doğu Londra’da konut fiyatları ve kiraların artmasıyla Londra’nın geri kalanına yetişmeye başladı.” (Gary Poynter)

Gary Poynter'in belirttiği ifadelere yakın ifadeleri Jane Lewis de kullanmaktadır.

“Elimizdeki tüm veriler olimpiyatların gerçekleştiği Doğu Londra’da toprak değerlerinin ve kiraların belirgin bir şekilde arttığını göstermektedir. Bu durum; Olimpiyat Oyunlarının bir etkisidir. Ancak artışın ne kadarının Olimpiyat Oyunlarından kaynaklandığını belirlemek zordur. 2012 yılından bu yana Londra genelinde konut fiyatları artmaktadır. Olimpiyat Oyunlarını çevreleyen arazi ve konutların fiyatları 2012 yılından bu yana önemli ölçüde artmıştır. Bu durumun nedenleri; Queen Eliabeth Olimpiyat Parkı’nın ve 5 yeni mahallenin inşası ve planlaması, E20 olarak adlandırılan yeni posta kodunun oluşturulması ve Westfield’in gelişimidir. Bu da tabii ki Doğu Londra’nın soylulaştırma sürecinin bir parçasıdır.” (Jane Lewis)

Jane Lewis, Olimpiyat Oyunlarıyla beraber Doğu Londra’da konut ve kira fiyatlarının arttığını ancak bu artışın ne kadarının Olimpiyat Oyunları sayesinde gerçekleştiğinin belirlenmesinin zor olduğunu söylemektedir. Bölgede inşa edilen yeni yerleşim yerleri ve alış veriş merkezinin artışta önemli katkısı olduğunu söyleyerek, Doğu Londra’nın soylulaştırma sürecine dikkat çekmektedir.

Akademisyenlerle yaptığımız görüşmelere ek olarak; Queen Elizabeth Parkı’yla komşu olan Roman Road’da bulunan emlakçılarla da görüşmeler yaparak pratikte konut piyasasının ve kira fiyatlarının Olimpiyat Oyunları öncesinde ve sonrasında nasıl etkilendiğini anlamaya çalıştık. Görüşme yaptığımız iki emlakçıya;

- 1- Olimpiyat öncesi ve sonrası dönemde konut ve kira artışları nasıl etkilendi?
- 2- Size göre Olimpiyat Oyunları konut piyasasını etkiledi mi?
- 3- Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yaptıktan sonra bölgede yaşayanlar açısından bir değişiklik oldu mu ? (Sınıfsal açıdan) sorularını yönelttik.

Görüştüğümüz emlakçılardan, lisansüstü eğitimini konut üzerine yazmış olduğu tez ile tamamlayan G.I (erkek, 36), Olimpiyat Oyunlarıyla birlikte yaşanan gelişmeleri aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

“Londra’nın Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği hakkını kazanmasından sonraki süreçte konut ve kira fiyatlarının çok fazla etkilenmediğini söyleyebilirim. Tabii ki artış olarak baktığımızda; oyunlar konut piyasasında artışa neden oldu. Olimpiyat Oyunlarından daha fazla etkiye sahip olan olaylar yaşandı. 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz, merkez

bankasının mortgage faiz oranlarında yapmış olduğu değişiklik ve son olarak da hükümetin almış olduğu bir kararla 2017 yılından itibaren emlak vergi sisteminde yapacağı değişiklik; konut ve kira fiyatları üzerinde çok daha büyük bir etkiye sahiptir.

2013 yılı sonrası konut fiyatları çok arttı ve bu durum Brexit'e²⁵⁴ kadar devam etti. 2012 yılında gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunları nedeniyle, Queen Elizabeth Olimpiyat Parkı civarındaki yerleşim alanlarındaki toprak değerlenmesinden dolayı konut fiyatlarında artış meydana geldi. Parkın içinde bulunan Westfield Alış Veriş Merkezi konut ve kira fiyatlarındaki artışın daha da fazla olmasına neden oldu.

Ev satın alma ve kiralama açısından baktığımızda; sosyal statü farkının olduğunu görmekteyiz. Bölgeye orta sınıf mensuplarının yerleşmeye başladığını görmekteyiz. Konut fiyatlarının artması nedeniyle düşük gelir grubundaki insanlar evlerini satarak şehir dışına doğru gitmeye başladılar ve yerlerine görece daha zengin olan insanlar gelmeye başladı. Bu durum kira fiyatları ve kiracılar için de geçerli. Hackney Wick ve Stratford, önceden suç oranının fazla olduğu yerlerdi. Olimpiyat Oyunları sayesinde artık Londralılar oralara gitmekten korkmuyorlar. Ayrıca Stratford, yeni “business street” olma yolunda önemli mesafeler kaydetti.”

Gerek akademisyenler gerek emlakçılarla yaptığımız görüşmelerden ortaya çıkan sonuç; Olimpiyat Oyunları beraberinde yerinden edilmeleri ve soylulaştırmayı getirmiştir. Konut fiyatlarının ve kiralara artmasıyla beraber bölgede tutunamayan dar gelirliler; yaşadıkları alanları terk edip kiralara ucuz olduğu, şehir dışında yer alan yerleşim alanlarına doğru gitmektedirler.

Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliğinin kazanıldığı 2005 yılından itibaren Doğu Londra’da konut fiyatları Londra genelinden daha fazla artış gösterdi diyebiliriz. Aşağıdaki tabloda (Tablo 29); Newham, Tower Hamlets, Hackney Wick ve Londra genelinin 2005 yılından 2015 yılına kadar olan süreçte konut fiyatlarındaki değişim oranları görülmektedir.

²⁵⁴ Brexit iki kelimeden oluşmaktadır. Bu kelimeler; “Britain” ve “exit”tir. Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden çıkması anlamını taşımaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Alex Hunt, Brian Wheeler, “Brexit: All You Need To Know About The Uk Leaving The Eu”, (Çevrimiçi) <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887> 03 Ağustos 2017

Tablo 29. Olimpik ilçeler ve Londra geneli konut fiyatlarındaki değişim

Alan Adı	2005 (%)	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	2009 (%)	2010 (%)	2011 (%)	2012 (%)	2013 (%)	2014 (%)	2015 (%)
Newham	5	7,1	9	2,6	-16,1	11,1	0,45	-	5	8	22
Tower Hamlets	2,4	5,4	16,4	0,3	-1	5,9	-1,6	1,6	7,3	16,9	8,3
Hackney Wick	3,2	12,5	7	-	3,7	6,3	5,9	4,8	15,3	15,4	12
Londra (Genel)	4,5	6,5	8,1	-1,8	-3,8	15,2	1,3	2,7	7,3	13,3	9,5

Kaynak: Londra Belediyesi'nin bilgi merkezinden alınan verilerle değişim oranları hesaplanmıştır.

<http://www.data.london.gov.uk>

Tabloda 2008-2009 yılları arasında konut fiyatlarında azalmanın olduğunu görmekteyiz. Bu durumun nedeni; 2008 yılında yaşanan krizin konut piyasasını da etkilemesidir.

Konut fiyatlarındaki değişimin ardından; Hackney Wick Tower Hamlets ve Newham'daki kiraların nasıl değiştiğini görmemiz faydalı olacaktır. Aşağıdaki tabloda (Tablo 30), olimpik ilçeler ile Londra genelindeki kira fiyatları 2011-2016 yıllarını kapsayacak şekilde gösterilmiştir.

Tablo 30. Olimpik ilçeler ve Londra geneli kira fiyatlarındaki değişim

Alan Adı	2011 (Sterlin)	2012 (Sterlin)	2013 (Sterlin)	2014 (Sterlin)	2015 (Sterlin)	2016 (Sterlin)
Newham	871	950	1096	1049	1215	1300
Tower Hamlets	1278	1400	1517	1408	1517	1625
Hackney Wick	1148	1300	1387	1473	1625	1688
Londra (Genel)	1075	1196	1300	1300	1400	1452

Kaynak: Londra Belediyesi'nin bilgi merkezinden alınan verilerle değişim oranları hesaplanmıştır.

<http://www.data.london.gov.uk>

Tabloda genel itibariyle olimpiyat parkı çevresinde yer alan bu üç ilçe ile Londra genelinin belirtilen yıllar arasında kira fiyatlarının artış eğiliminde olduğunu söyleyebiliriz. Belirtilen yıllar arasında tüm Londra ilçelerinde kiralarda artış olduğu bilinmektedir. Kira artışını etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Dolayısıyla Olimpiyat Oyunlarının kiralarda artışında ne kadar etkisinin olduğunu söylemek güçtür. Olimpiyat Oyunları, kiralarda artışında etkili olmuştur. Fakat oran olarak yüzde verebilme konusunda zorluklar yaşanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN OLİMPİYAT ADAYLIKLARI VE YERİNDEN EDİLME

Bu bölüm içerisinde Türkiye’nin modern Olimpiyat Oyunları başlangıcından günümüze dek olan sürede, Olimpiyat Oyunları tarihi, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesinin kuruluşu, Prost Planları ile Olimpiyat Oyunları için yapılan düzenlemeler, 5 Yıllık Kalkınma Planları içerisinde yer alan olimpiyat fikri, 3796 Sayılı İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu ve 3621 Sayılı Kıyı Kanunu içerisinde olimpiyatlarla ilgili olan maddeye değindikten sonra Türkiye’nin beş Olimpiyat Oyunları adaylığına yer verilecektir. 2020 Olimpiyat Oyunları adaylığı irdelenerek, Olimpiyat Oyunları için inşa edilen tesislerin etkileri ile 2020 Olimpiyat Oyunları için inşa edilmesi planlanan tesislerin yerinden edilme konusu ile ilişkilendirmesi yapılacaktır.

4.1 Modern Olimpiyat Oyunları ve Türkiye

Tanzimatın ilanından sonra Osmanlı Devleti’nin çağdaş sporlara geçişi, batılı anlamda eğitim-öğretim veren okullarla gerçekleşti. Amerikalı öğretmenlerin görev yaptığı Robert Koleji ile Fransız öğretmenlerin görev yaptığı Galatasaray Lisesi (Mekteb-i Sultani), çağdaş sporlara geçişe öncülük eden okullar oldular. Jimnastik, atletizm ve eskrm dersleri müfredata yerleştirilen ilk spor dersleridir. Milli Eğitim Bakanlığı (Maarif-i Umumiye Nezareti), 1869 yılından sonra bazı okullarda eskrim ve jimnastik derslerini müfredata ekledi²⁵⁵.

Modern Olimpiyat Oyunlarının ilki olan 1896 Atina Olimpiyat Oyunlarına, Osmanlı Devleti’nden iki sporcunun gittiği bilinmektedir. Bunlardan ilki; Koç Mehmet adlı bir güreşçidir. Koç Mehmet’in elinde resmi bir yazı olmadığı için yarışmalara katılamadığı bilinmektedir. Diğer sporcu, Selanikli bisikletçi Sterella’dır

²⁵⁵ “Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Tarihçesi”, (Çevrimiçi)
http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Upload/Menu/121771_tarihce.pdf , 03 Temmuz 2017

ve yarışmalara katılıp katılmadığı konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Resmi olarak Olimpiyat Oyunlarına katılıp, Osmanlı Devleti'ni temsil eden Aleko Mulos Bey'dir ve 1908 Londra Olimpiyat Oyunları'na katılmıştır. Aleko Mulos Bey, Uluslararası Olimpiyat Komitesinin ilk Türk temsilcisi olarak da tarihe geçmiştir. Modern Olimpiyat Oyunlarının ilk örneklerinde Türk ve müslüman sporcuların olmadığını görmekteyiz. Bu durumun nedeni; II. Abdulhamid'in gayri Müslimlere spor yapmayı serbest bırakırken, müslümalara ve Türklere yasaklamış olmasıdır²⁵⁶.

1907 yılında Pierre de Coubertin, olimpizm fikrini yaymak ve olimpiyatlara yeni üye kazandırmak düşüncesiyle İstanbul'a geldi ve Selim Sırrı Tarcan'la Milli Olimpiyat Komitesini kurması yönünde görüşmelerde bulundu. Tarcan, ülkenin istibdat rejiminde olduğunu ve Milli Olimpiyat Komitesinin kurulmasına devletin izin vermeyeceğini söyledi. Görüşmenin üzerinden 1 yıl sonra II. Meşrutiyet'in ilanı ile beraber Osmanlı Olimpiyat Komitesi kuruldu. Tarcan, 1909 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi Kongresinde, Osmanlı Olimpiyat Komitesini ilk kez temsil etmiştir. 1911 yılında Budapeşte'de gerçekleştirilen Uluslararası Olimpiyat Komitesi Kongresinde Osmanlı Devleti, Uluslararası Olimpiyat Komitesi üyelik sıralamasında 13. sırada yer almıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında İttifak Devletleri yenilmiş ve İttifak Devletleri içerisinde bulunan Osmanlı Devleti de diğer İttifak Devletleri gibi Uluslararası Olimpiyat Komitesi üyeliğinden çıkarılmıştır ve üyeliğin geri kazanılması 1921 yılında gerçekleşmiştir²⁵⁷. 1924 Paris Olimpiyat Oyunlarından günümüze Türkiye, Olimpiyat Oyunlarına katılmaktadır.

4.2 Cumhuriyet'ten Günümüze Olimpiyat Oyunlarına Ev Sahipliği Yapabilmek İçin Yapılan Yasal Düzenlemeler ve Planlamalar

Mega etkinliklerin tamamını ele alıp düşündüğümüzde (EXPO, Olimpiyat Oyunları, Dünya Kupası), Türkiye'nin katılım ve adaylık tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. 1851 yılında Dünya Fuarı'nın ilki Londra'da gerçekleştirilmiş ve Osmanlı Devleti bu fuarda yer almıştır (Resim 41). Daha sonra gerçekleştirilen

²⁵⁶ Mualla Zeren, "Olimpiyat Oyunları ve Türkiye'nin Tanıtılmasındaki Rolü", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987, s. 78

²⁵⁷ Mualla Zeren, a.e. s. 78-79

Dünya Fuarlarının çoğunda Osmanlı Devleti ve devamında Türkiye, katılım konusunda hassas davranmıştır.

Resim 41. 1851 Dünya Fuarı'nda Osmanlı Devleti

Kaynak: Yeşim Duygu Ergüney, Nuran Kara Pilehvarian, “Ondokuzuncu Yüzyıl Dünya Fuarlarında Osmanlı Temsiliyeti”, *Megaron*, sayı 10, 2015, s. 228

Ergüney ve Pilehvarian’ın kaleme aldıkları “On Dokuzuncu Yüzyıl Dünya Fuarlarında Osmanlı Temsiliyeti” isimli çalışmalarında; 1850-1900 yılları arasında Osmanlı Devleti’nin bir mega etkinlik olan Dünya Fuarlarına katılmasının arkasında yatan düşünceden bahsetmektedirler. Yazarlara göre; Osmanlı Devleti’nin belirtilen yıllar arasında dünya fuarlarına katılmasının arkasında, toprak kayıplarına rağmen dünya güçleri arasında olduğunu göstermek yatmaktadır²⁵⁸.

²⁵⁸ Yeşim Duygu Ergüney, Nuran Kara Pilehvarian, “Ondokuzuncu Yüzyıl Dünya Fuarlarında Osmanlı Temsiliyeti”, *Megaron*, sayı 10, 2015, ss224-240, s. 225

Bu başlık altında Cumhuriyet sonrası İstanbul kent planlarında kendisine yer bulan mega etkinlikler ile kalkınma planları ve yasal düzenlemeler üzerinde durulacaktır.

4.2.1 Henri Prost ve Planlarla Tanımlanan Mega Etkinlikler

Cumhuriyetin ilanından sonra 1930'lu yıllara gelindiğinde, mega etkinliklerin kent planlamasında çok önemli bir obje olduğunu görmekteyiz. Nitekim Henri Prost'a 1936-1951 yılları arasında yaptırılan planlarda dünya fuarı ve Olimpiyat Oyunları için planlanan yerleri görebilmekteyiz.

Henri Prost²⁵⁹, 1936 yılında İstanbul Master Planını yapmak üzere Türkiye'ye geldi. Belediye yetkilileri, İstanbul için bir stadyum ve at yarışı pistinin yapılabileceği alanların nereler olabileceği konusunda Prost'a taleplerde bulundular. Daha önce EXPO ve Olimpiyat Oyunları planlaması yapmış olan Prost, master planları yaparken İstanbul'un bu tür mega etkinliklere ev sahipliği yapabileceğini hesaba katarak hareket etti ve planlarda Olimpiyat Oyunları ve uluslararası fuarlar için belirlenen alanlar gösterildi (Resim 42)²⁶⁰.

²⁵⁹ Henri Prost, 1932-1936 yılları arasında Paris'te plancıların şefi olarak görev yapan şehir plancısıdır. Ayrıca 1924 Olimpiyat Oyunlarının planlanmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

²⁶⁰ Cana Bilsel, Haluk Zelef, "Mega Events in Istanbul from Henri Prost's master plan of 1937 to the twenty-first-century Olympic bids", **Planning Perspectives**, Vol 26 No 4, 2011, s.622

Resim 42. Henri Prost Tarafından Yapılan Plan

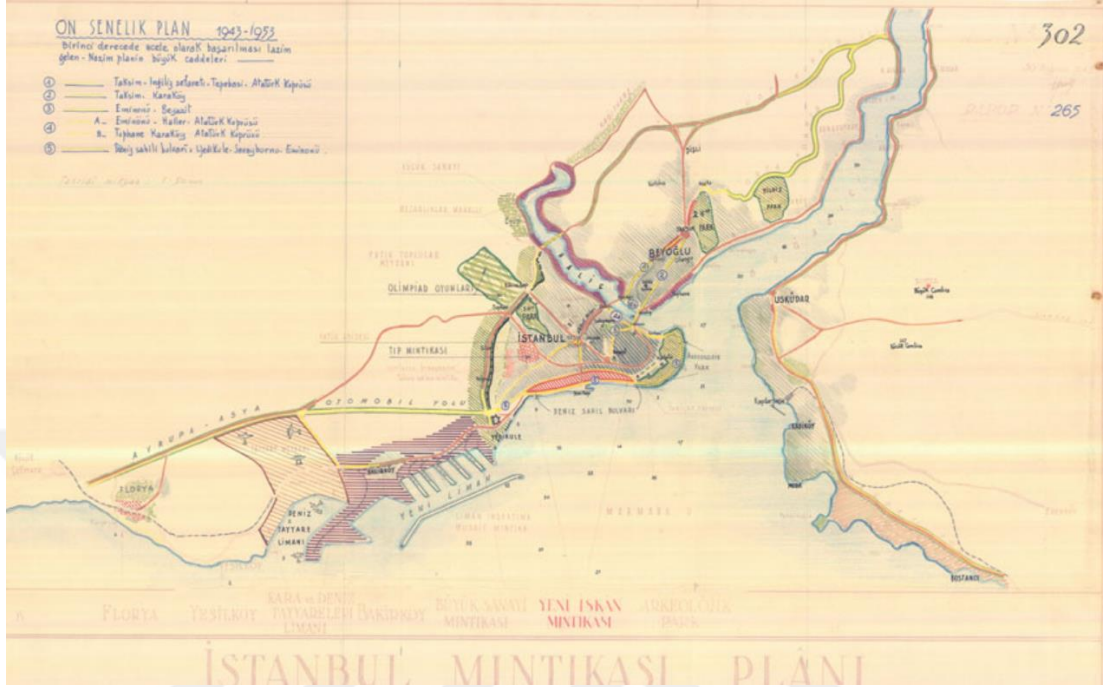

Kaynak: Cana Bilsel, Haluk Zelef, “Mega Events in Istanbul from Henri Prost’s master plan of 1937 to the twenty-first-century Olympic bids”, *Planning Perspectives*, Vol 26 No 4, 2011, ss. 621-634, s.624

Prost’un master planları hazırlandıktan sonra bu kez farklı bir planlama daha yapıldı. Dönemin İstanbul Belediye Başkanı Lütfi Kırdar, İstanbul’un fethinin 500. yıl dönümü için bir plan hazırlanmasını Prost’tan talep etti. 1943-1953 yılları arasını kapsayan bu plan “On Senelik Plan 1943-1953” ismiyle hazırlandı²⁶¹. Planda Olimpiyat Oyunları için tahsis edilen alanlar da gösterilmektedir (Resim 43).

²⁶¹ Sertaç Erten, “Spatial Analysis of Mega-Event Hosting: Olympic Host and Olympic Bid Cities”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, ODTÜ, 2008, s.176

Resim 43. On Senelik Plan

Kaynak: CITE, (Çevrimiçi) <https://expositions-virtuelles.citedelarchitecture.fr/prost/07-CHAPITRE-07-DOCUMENTS-02-BIS-PRES.html> 18 Temmuz 2017

Her iki planda da görmekteyiz ki; Olimpiyat Oyunları için planlanan alan Avrupa Kıtası'nda yer almaktadır.

4.2.2 Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Olimpiyat Oyunları

Türkiye, 1960'lı yıllarla birlikte planlı döneme geçmiştir. Beş yılda bir hazırlanan kalkınma planları ile birlikte ekonomik ve sosyal yapıda gerçekleştirilmesi düşünülen gelişmeler planlanmış ve planlanmaya devam edilmektedir.

Planlı Dönem içerisinde Olimpiyat Oyunlarına dair ilk gelişme Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)'nda gerçekleşmiştir. Planda Turizm bölümünün tedbirler başlığı altında “g” maddesi, Olimpiyat Oyunlarından söz edilen ilk maddedir.

“g. Yurdumuzda belirli zamanlarda ve yerlerde festivaller ve ikinci beş yıllık plan döneminde bir olimpiyat tertiplenmesi için gerekli inceleme ve araştırmalar yapılacaktır.”²⁶²

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, İkinci Beş Yıllık Plan Dönemi’nde bir olimpiyat gerçekleştirmek için inceleme ve araştırma yapılacağı yazarken; İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda Olimpiyat Oyunlarıyla ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Olimpiyat Oyunları bahsinin geçtiği diğer kalkınma planı, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’dır (1973-1977). Spor başlığı altında Birinci Planlı Dönem’deki gelişmeler kısmında 1703. Madde Olimpiyat Oyunları ile ilgilidir.

“1703. ... planda halk ve okul sporunun yönlendirilmesinde spor yatırımlarının etkili bir araç olarak kullanılacağı öngörülmüş, ancak, bu dönemde yapılan yatırımların yarışmaya dönük spor tesislerine, özellikle Akdeniz olimpiyat tesislerine ayrılması sonucu yatırımlardan beklenen yarar sağlanamamıştır”²⁶³ denilerek gerçekleştirilen yatırımlar ve beklenen yarar arasında bir özeleştirilmiştir. Yine aynı kalkınma planında Üçüncü Plan Döneminde Gelişmeler başlığı altında ilkeler ve tedbirler kısmında 8. Madde “Üçüncü plan döneminde uluslararası spor organizasyonunun gerçekleştirilmesine çalışılacaktır”²⁶⁴ ifadesine yer verilmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (2001-2005) 787. ve 795. maddeleri Olimpiyat Oyunlarıyla ilgilidir.

787. madde “2000 ve 2004 yılı Olimpiyat Oyunlarının İstanbul’da yapılması yönündeki girişimlere rağmen netice alınamamıştır. Gelecekte Olimpiyat Oyunlarının İstanbul’da yapılması amacıyla altyapı yatırımlarına başlanmıştır...”²⁶⁵

²⁶² Kalkınma Planı, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 1963, s. 428

²⁶³ Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 1973, s.792

²⁶⁴ Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 1973, s.794

²⁶⁵ Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2000, s.92

795. madde “Olimpiyat Oyunları için gerekli altyapının oluşturulması çalışmalarına devam edilcektir.”²⁶⁶ Özetle; Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma isteğinin devam ettiğini ve çalışmaların da devam edeceğini söylemektedir.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018), Türkiye’nin ev sahipliği yapmış olduğu büyük ölçekli spor etkinlikleri sonrası tesislerin kullanımı ve atıl duruma düşmemesi yönünde açıklamalarda bulunmaktadır. 2011 yılında Erzurum’da gerçekleştirilen Dünya Üniversiteler Arası Kış Oyunları, 2011 yılında Tranzon’da gerçekleştirilen Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları, 2013 yılında Mersin’de gerçekleştirilen Akdeniz Oyunları kalkınma planı içerisinde değinilen büyük ölçekli spor etkinlikleridir.

335. madde “ Erzurum, Trabzon ve Mersin’de yapılan büyük ölçekli olimpik spor tesisleri başta olmak üzere muhtelif spor tesislerinin ülke genelinde yaygınlaştırılmasına devam edilmiş, ülkemiz önemli müsabakalara ev sahipliği yapmıştır. Olimpik spor tesislerinden azami ölçüde fayda sağlayabilmek amacıyla bu tesislerin sporcu yetiştirmede etkin olarak kullanımları ve farklı organizasyonlara ev sahipliği yapmaları önem arz etmektedir”²⁶⁷ denilmektedir.

4.2.3 İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu

Türkiye’nin Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma istekliliğinin en önemli kanıtlarından biri olan; 3796 Sayılı İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu, 30.04.1992 tarihinde kabul edilip 05.05.1992 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Kanunun amacı; “ Madde1. Bu kanun, İstanbul kentinin uluslararası olimpik anlaşma şartlarına uygun olarak olimpiyatlara hazırlanması ve Olimpiyat Oyunlarının düzenlenmesi ile ilgili esas ve usulleri belirler ve bu amaçla kendilerine görev verilen kurum, kuruluş, kurul ve komitelerin

²⁶⁶ Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2000, s.93

²⁶⁷ Onuncu Kalkınma Planı 2014- 2018, Kalkınma Bakanlığı, Ankara, 2013, s.48

teşkil, görev, yetki ve çalışma usulleri ile diğer düzenlemeleri kapsar”²⁶⁸ şeklinde ifade edilmektedir.

Kanun, İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu, Yürütme Kurulu ve Hazırlık Komitesi’nin oluşumu, görev, yetki ve sorumlulukları hakkında bilgiler içermektedir. Kanunda Olimpiyat Oyunları için arsa tahsis ile ilgili bir madde de bulunmaktadır. Bu madde (9. madde); “olimpiyat köyünün düzenlenmesi için Hazırlık ve Düzenleme Kurulunun öngördüğü arazi Bakanlar Kurulu kararıyla, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Hazine veya İstanbul Özel İdare Müdürlüğünce Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne tahsis edilir. Bu arazinin imarı ile ilgili işlemler İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığınca sonuçlandırılır”²⁶⁹ şeklindedir. Maddeye göre, Hazırlık ve Düzenleme Kurulunun belirlediği alan Bakanlar Kurulu kararıyla tahsis edilme işlemine başlanmaktadır. Hazırlık ve Düzenleme Kurulunun arsa seçiminde nelere dikkat edeceği, yaşam alanlarının varlığı, yerleşim alanlarının yıkımlarına sebep olup olmayacağı tartışmaya açıktır.

4.2.4 Kıyı Kanunu

Kıyı Kanunu, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir²⁷⁰.

Burada Kıyı Kanunu’na değinmemizdeki sebep; kanunun 6. Maddesine 2008 yılında eklenen benddir. 6. Madde “Kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup buralarda hiçbir yapı yapılamaz, duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz” şeklindedir. Bu maddeye 2008 yılında eklenen bend; “d) (Ek: 31/7/2008-5801/3 md.) Uluslararası spor otoritelerinin, Türkiye’de spor faaliyetlerinin düzenleneceğine dair kararı gereğince

²⁶⁸ 3796 sayılı İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu, Resmi Gazete, 05.05.1992

²⁶⁹ 3796 sayılı İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu, Resmi Gazete, 05.05.1992

²⁷⁰ 3621 sayılı Kıyı Kanunu, Resmi Gazete, 17.04.1990

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu spordan sorumlu Bakanlığın izni doğrultusunda, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun (I) sayılı Cetvelinde düzenlenen genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, aynı Kanunun (II) sayılı Cetvelinde düzenlenen özel bütçeli idareler, belediyeler ile il özel idareleri tarafından her türlü spor aktiviteleri ve organizasyonların yapılmasına/yaptırılmasına yönelik spor tesisleri ve zorunluluk arz eden durumlarda bunların tamamlayıcı konaklama tesisleri yapılabilir”²⁷¹ şeklindedir. 2008 yılında eklenen bu bend ile Olimpiyat Oyunlarını da içeren spor organizasyonları için tesisleşmenin önü açılmıştır.

4.3 İstanbul’un Olimpiyat (Aday) Adaylıkları

İstanbul, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için 90’lı yıllarla birlikte istekliliğini ortaya koydu. Modern Olimpiyatlar tarihi boyunca 5 kez ev sahipliği için başvuruda bulunuldu. 2000, 2004, 2008, 2012, 2020 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak üzere Uluslararası Olimpiyat Komitesi’ne başvurularda bulunulmuş ve ev sahipliği yapma hakkını kazanamamıştır.

1992 yılında çıkarılan 3796 sayılı İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu akabinde, İstanbul ilk kez 2000 Olimpiyat Oyunlarına adaylık başvurusunda bulundu. Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin 1993 yılında Monte Carlo’da gerçekleştirdiği kongrede 2000 Olimpiyat Oyunları için aday olan kentler arasından seçim yapılarak ev sahibi kent belirlendi. Yedi aday ülkenin bulunduğu kongrede Özbekistan, İtalya ve Brezilya oylamalar başlamadan elenen ülkeler oldular ve beş kent ev sahibi seçim oylamalarına katılmaya hak kazandı. Bu kentler; Pekin, Manchester, Berlin, Sydney ve İstanbul’dur. Yapılan ilk oylamada İstanbul elendi

²⁷¹ 3621 sayılı Kıyı Kanunu, Resmi Gazete, 17.04.1990

(Tablo 31) ve oylamaların devamında Sydney, 2000 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapacak olan kent olarak belirlendi²⁷².

Tablo 31. 2000 Olimpiyat Oyunları Ev Sahipliği Seçimi

Kentler	1. Tur	2. Tur	3. Tur	4. Tur
Sydney	30	30	37	45
Pekin	32	37	40	43
Manchester	11	13	11	-
Berlin	9	9	-	-
İstanbul	7	-	-	-

Kaynak: Official Report of the XXVII Olympiad, vol 1, Sydney Organising Committee for the Olympic Games, Sydney, 2001, s.21

İlk adaylık girişiminin başarısız olmasının ardından İstanbul, 2004 Olimpiyat Oyunları için yeniden adaylık girişiminde bulundu. 1997 yılında Lozan’da gerçekleştirilen Uluslararası Olimpiyat Komitesi kongresinde İstanbul, aday adayı olarak kaldı ve ev sahipliği oylamalarına katılamadan elendi. 4 tur gerçekleşen oylamalar (Tablo 32) sonunda Atina, 2004 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapacak kent olarak belirlendi²⁷³.

Tablo 32. 2004 Olimpiyat Oyunları Aday Kentler Oylaması ve Aday Adayı Kentler

Aday Kentler	1. Tur	2. Tur	3. Tur	4. Tur
Atina	32	38	52	66
Roma	23	28	35	41
Cape Town	16	22	20	-
Stockholm	20	19	-	-
Buenos Aires	16	-	-	-
Aday Adayları	İstanbul, Lille, Rio de Janerio, St. Petersburg, San Juan, Seville			

Kaynak: Official Report of the XXVIII Olympiad, vol 1, ATHOC, Atina, 2004, s.82

Yapılan ilk tur oylamasında Cape Town ve Buenos Aires aynı oyu aldıkları için, sadece bu iki kenti içeren ek oylama yapıldı. Cape Town daha fazla oy alarak ikinci tur oylamasına geçmeye hak kazandı.

²⁷² **Official Report of the XXVII Olympiad**, vol 1, Sydney Organising Committee for the Olympic Games, Sydney, 2001, s.19-21

²⁷³ **Official Report of the XXVIII Olympiad**, vol 1, ATHOC, Atina, 2004, s.81-82

İstanbul'un Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için giriştiği üçüncü başarısız deneme 2008 Olimpiyat Oyunlarında gerçekleşti. Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin 2001 yılında Moskova'da gerçekleştirdiği kongrede, İstanbul aday kent olarak katıldığı oylamada elendi (Tablo 33) ve Pekin, 2008 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapacak kent olarak seçildi²⁷⁴.

Tablo 33. 2008 Olimpiyat Oyunları Aday Kentler Oylaması ve Aday Adayı Kentler

Aday Kentler	1. Tur	2. Tur
Pekin	44	56
Toronto	20	22
Paris	15	18
İstanbul	17	9
Osaka	6	-
Aday Adayları	Bangkok, Kahire, Havana, Kuala Lumpur, Seville	

Kaynak: Bid Documents and Analysis: Passion behind the Bid, Official Report of the Beijing 2008 Olympic Games, vol 1, Beijing Organising Committee for the Games of the XXIX Olympiad, Pekin, 2009, s.80

2008 Olimpiyat Oyunları adaylığının başarısız olmasının ardından İstanbul, 2012 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için adaylık başvurusunda bulundu. Ancak bu başvuru aday adaylığında kaldığı için İstanbul, ev sahibi oylamalarına katılamadan elenmiş oldu. 2005 yılında Singapur'da gerçekleştirilen Uluslararası Olimpiyat Komitesi kongresinde Londra, 2012 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapacak olan kent olarak seçildi²⁷⁵.

Tablo 34. 2012 Olimpiyat Oyunları Aday Kentler Oylaması ve Aday Adayı Kentler

Aday Kentler	1.Tur	2. Tur	3. Tur	4. Tur
Londra	22	27	39	54
Paris	21	25	33	50

²⁷⁴ **Bid Documents and Analysis: Passion behind the Bid, Official Report of the Beijing 2008 Olympic Games**, vol 1, Beijing Organising Committee for the Games of the XXIX Olympiad, Pekin, 2009, s.77-80

²⁷⁵ **London 2012 Olympic Games Official Report**, vol 1, The London Organising Committee of the Olympic Games and Paralympic Games Limited, Londra, 2012, s. 37-39

Madrid	20	32	31	-
New York	19	16	-	-
Leipzig	15	-	-	-
Aday Adayları	Rio de Janerio, İstanbul, Havana			

Kaynak: London 2012 Olympic Games Official Report, vol 1, The London Organising Committee of the Olympic Games and Paralympic Games Limited, Londra, 2012, s. 39

Üst üste dört kez ev sahipliği için başvuruda bulunan İstanbul, 2016 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için başvuruda bulunmadı. 2009 yılında Buenos Aires’te gerçekleştirilen Uluslararası Olimpiyat Komitesi kongresinde 2020 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapacak olan kentin oylaması gerçekleştirildi. Tokyo, İstanbul ve Madrid’in yarıştığı oylamayı kazanan Tokyo oldu ve 2020 Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmaya hak kazandı (Tablo 35).

Tablo 35. 2020 Olimpiyat Oyunları Aday Kentler Oylaması ve Aday Adayı Kentler

Aday Kentler	1. Tur	Ek Oylama	2. Tur
Tokyo	42	-	60
İstanbul	26	49	36
Madrid	26	45	-
Aday Adayları	Bakü, Doha, Roma		

Kaynak: 2020 Host City Election, (Çevrimiçi) <https://www.olympic.org/2020-host-city-election>
19 Ağustos 2017

4.3.1 2000 Olimpiyat Oyunları Adaylığı ve Projeler

1930’lu yıllardan süregelen Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma isteği için gerekli yasal ve yönetsel düzenlemeler 1992 yılındaki İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu ile sağlam zemine oturmuş oldu. adaylık sürecinde kurumlararası iş birliği, görev paylaşımı ve bütçeleme bu kanun ile birlikte belirginleşti (Tablo 36). Prost Planları, planlı dönem içindeki çalışmalar, yarım asırdan beri süregelen Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma istekliğinin somut olarak adaylığa dönüşmesi 2000 Olimpiyat Oyunları ile gerçekleşti.

Tablo 36. Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu

Gençlik ve Spor Bakanı
Gençlik ve Spor Bakanı'nın görevlendireceği bir üye
Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşarı
İstanbul Valisi
Dış İşleri Bakanlığı'na görevlendirecek bir büyükelçi
İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı
İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'nın görevlendireceği iki üye
Spor Genel Müdürü
Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı
Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı'nın görevlendireceği bir üye
Türkiye Milli Paralimpik Komitesi Başkanı
Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Genel Sekreteri

Kaynak: 3796 sayılı Kanun md 3

İstanbul'da Olimpiyat Oyunları düzenlenmesinin ilk fitilini dönemin Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen ateşlemiştir. Dönemin Başbakanı'na yazdığı mektupla, İstanbul'da Olimpiyat Oyunlarını gerçekleştirmenin faydalarından bahsetmiş ve Olimpiyat Oyunlarını düzenlemeye istekli olduklarını belirtmiştir²⁷⁶.

İstanbul'un Olimpiyat Oyunların ev sahipliği yapma girişimi olan 2000 Olimpiyat Oyunları, önceden de belirttiğimiz üzere Monte Carlo'da gerçekleştirilen Uluslararası Olimpiyat Komitesi Kongresi'nde yapılan oylamada ilk turda elenmesiyle sonuçlanmıştır.

2000 Olimpiyat Oyunları adaylık sloganı “Let's meet where the continents meet” (Kıtaların buluştuğu yerde buluşalım) olmuştur. Adalık kitabında, İstanbul'un coğrafi ve tarihi özelliklerine değinilerek, kent ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Olimpiyat Oyunları sembolündeki iki halka Asya ve Avrupa Kıtası'nı temsil etmektedir. İstanbul, Boğaziçi Köprüsü ile Asya ve Avrupa arasında medeniyetlere ve kültürlerle köprü görevi üstlenmektedir. Ayrıca 26 etnik gruba ev sahipliği yapan İstanbul'da 10 farklı dil konuşılmaktadır. Bu durum İstanbul'a ev sahipliği yapmada

²⁷⁶ Bettina Klein, “İstanbul's Bids For The Olympic Game- A Never- Ending Story”, **Journal of Olympic History**, Sayı 20, 2011, s.26

avantaj kazandırmaktadır²⁷⁷. Olimpiyat Oyunları adaylığı hakkında kamuoyunun ne düşündüğünü öğrenmek için yapılan araştırmada; katılımcıların % 94,8'i 2000 Olimpiyat Oyunları adaylığını desteklediğini belirtirken; % 80'i de Olimpiyat Oyunlarının dünyaya İstanbul'u tanıtmada çok önemli olduğunu vurgulamıştır²⁷⁸.

Tuana Dowan'ın "Thena Fight for The Future" isimli gerçek hayatından önemli kesitleri verdiği kitabında, İstanbul'un 2000 Olimpiyat Oyunları adaylığı ile ilgili kesit bulunmaktadır. Henüz İstanbul, Olimpiyat Oyunlarına adaylık başvurusunda bulunmamışken adaylık ile ilgili olarak, dönemin Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı, İstanbul'un Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmasının zor bir ihtimal olduğunu ve ev sahipliği seçim işlemlerinin tamamen politik bir temele dayandığını söylemiş ve henüz 2000 Olimpiyat Oyunları için adaylar belirli iken Sydney'in ev sahipliğini kazanacağını eklemiştir²⁷⁹. Bu ifade bize Olimpiyat Oyunlarının başka bir çıkmaz boyutunu göstermektedir. Kentlerin Olimpiyat Oyunlarına ne kadar hazır ve istekli olduğundan bağımsız olarak işleyen politik bir oyun.

İstanbul 2000 Olimpiyat Oyunları adaylığı için hazırlanan adaylık kitapçığında üç önemli projenin varlığını görmekteyiz. Bu projeler; Olimpiyat Parkı, Olimpiyat Köyü ve Olimpiyat Stadı'dır. Olimpiyat Köyü ve Olimpiyat Parkı Halkalı sınırları içinde yer almakta ve Küçükçekmece Gölü'nün kıyısından itibaren başlamaktadır. Halkalı'nın önemi bu Olimpiyat Oyunlarıyla birlikte uydu kent olarak tasarlanmasıdır. 40.000 konutun inşa edilmesi planlanmıştır²⁸⁰. Olimpiyat Köyü, 15.000 sporcu ve 7.600 basın mensubuna konaklama imkanı sunacaktır²⁸¹. Toplam 920 hektar alana sahip olan Halkalı Uydu Kenti'nin 134 hektarını Olimpiyat Köyü oluşturmaktadır. Aşağıdaki resimde (Resim 44) Olimpiyat Köyü'nün planını görmekteyiz. Planda konut alanları, parklar ve spor tesislerinin yerleşim planı gösterilmektedir.

²⁷⁷ Jean François Polo, "İstanbul's Olympic Challenge: A Passport for Europe?", **Olympic Games, Mega Events and Civil Societies**, Ed. Graeme Hayes, John Karamichas, New York, Palgrave Mc Millan, 2012, s.75

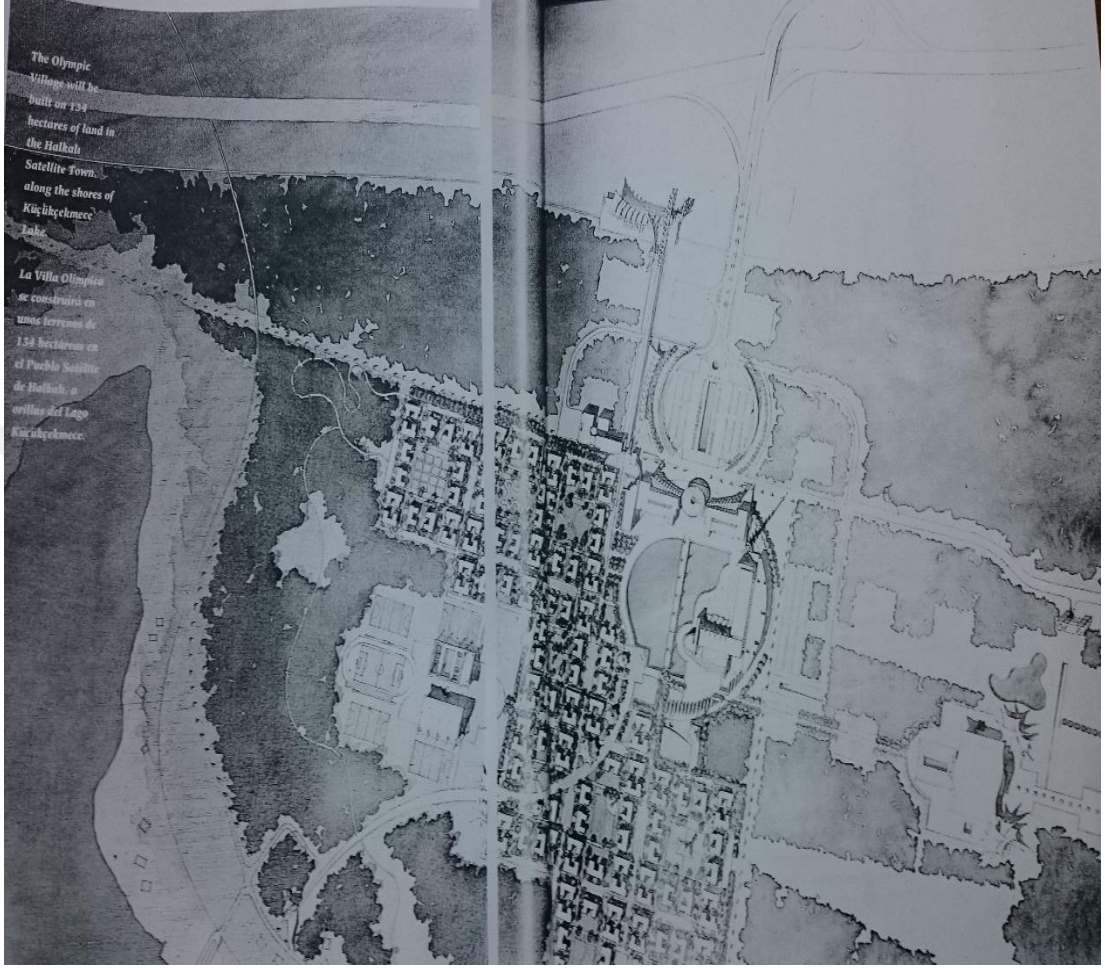
²⁷⁸ İstanbul 2000 Candidature File, Sayı 3, s.58

²⁷⁹ Tuana Dowan, **Thena Fight for The Future**, Bloomington, Balboa Press, 2012, s.49

²⁸⁰ İstanbul 2000 Candidature File, Sayı 1, s.62

²⁸¹ İstanbul 2000 Candidature File, Sayı 2, s.15

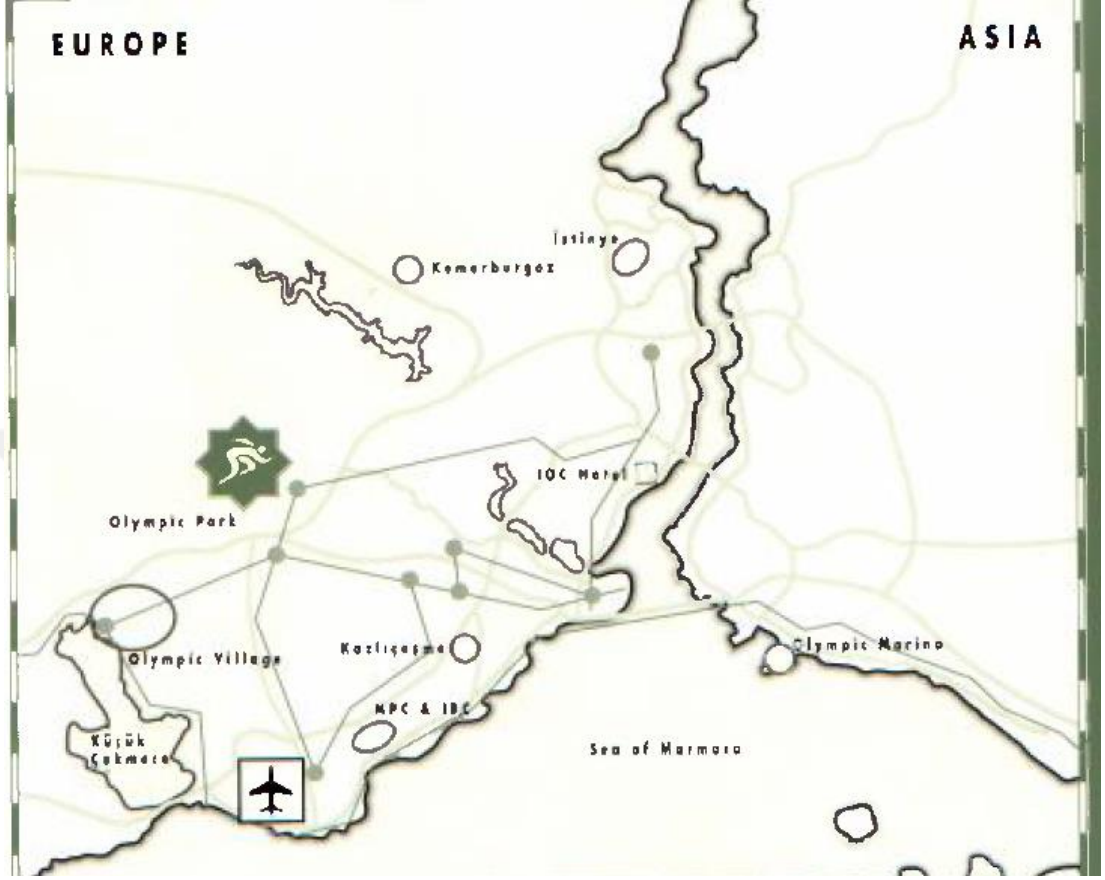
Resim 44. Olimpiyat Köyü

Kaynak: İstanbul 2000 Candidature File, Sayı 2, s.20-21

İstanbul 2000 Olimpiyat Oyunları için hem Anadolu hem de Avrupa Kıtası'nda tesisler bulunmaktadır. Anadolu Yakası'nda ; Fenerbahçe Stadyumu ve Kadıköy sahilinde Olimpik Marina bulunurken, tesislerin büyük çoğunluğu Avrupa Yakası'nda bulunmaktadır. Olimpiyat Parkı, Olimpiyat Köyü ve diğer tesisler bu yakada bulunmaktadır (Resim 45).

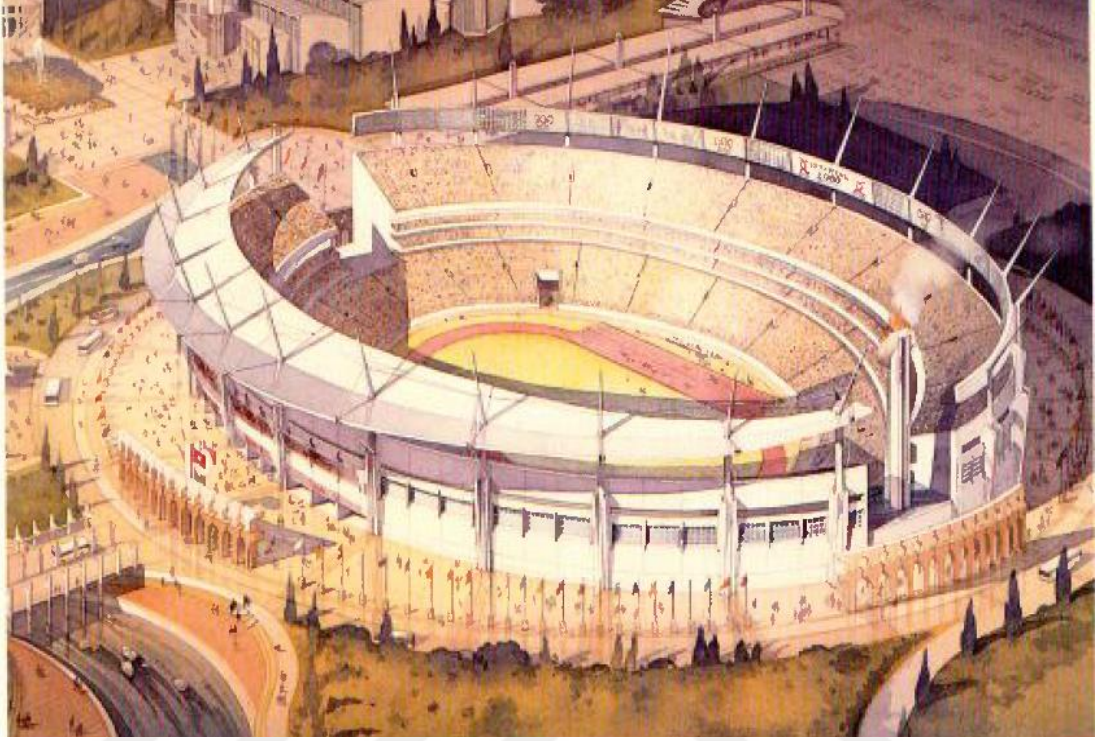
Resim 45. 2000 Olimpiyat Oyunları Tesisler

Kaynak: İstanbul 2000 Candidature File, Sayı 2, s.104

2000 Olimpiyat Oyunları adaylığı sırasında yapımı planlanan Olimpiyat Stadı, yerinden edilme bağlamında ilerleyen başlıklarda eleştirilerimizin hedefinde olacak asıl projedir. Olimpiyat Parkı projesinin içinde yer alan Olimpiyat Stadyumu, 80 bin kişi kapasiteli olarak planlanmıştır. Olimpiyat Oyunlarının açılış ve kapanış seromonisi de dahil olmak üzere birçok spor müsabakasına ev sahipliği yapmak üzere planlanmıştır (Resim 46).

Resim 46. Olimpiyat Stadı

Kaynak: İstanbul 2000 Candidature File, Sayı 2, s.105

4.3.2 2004 Olimpiyat Oyunları Aday Adaylığı ve Projeler

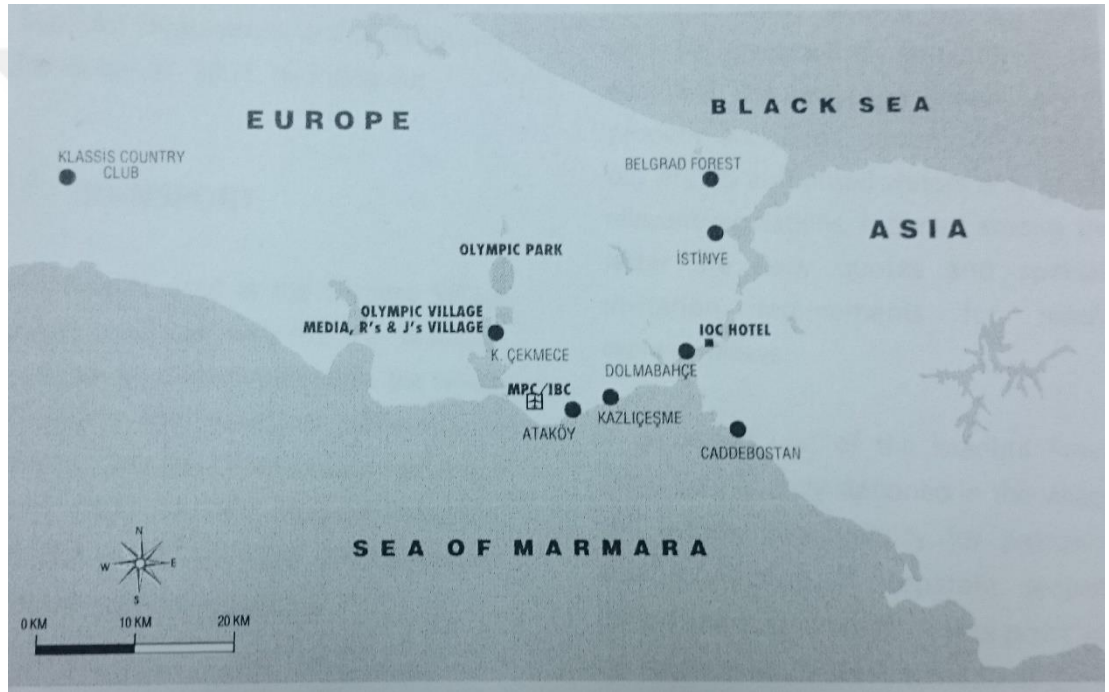
Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma girişiminin ilki başarısızlığa uğradıktan sonra 1997 yılında 2004 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak için yeniden adaylık başvurusunda bulunuldu. Lozan'da gerçekleşen Uluslararası Olimpiyat Komitesi Kongresi'nde İstanbul, aday adayı olarak kaldı ve oylamalara katılamadan elenmiş oldu.

2004 Olimpiyat Oyunları için hazırlanan kitapçık; 2000 Olimpiyat Oyunları için hazırlanan kitapçıkla aynı doğrultuda olacak şekilde İstanbul'un tarihsel önemi ve coğrafi konumuna değinmektedir. İki kıtada yer alan İstanbul, 3000 yıllık bir geçmişe sahiptir. Üç imparatorluğa başkentlik yapmıştır. 26 etnik grup, 3 din ve

konusulan 10 dille çok kültürlü bir yapısı vardır. Asya ve Avrupa arasında köprü işlevi görüp; iki kıtanın kültürünü birbirine bağlamaktadır²⁸².

Adaylık başvurusu kitabına baktığımızda; 2000 Olimpiyat Oyunları adaylığı için düşünülen tesislerin aynısını bu Olimpiyat Oyunlarında da görmekteyiz. Olimpiyat Parkı, Olimpiyat Köyü, Olimpiyat Stadı inşası planlanan yerler hartasai anlamda yine aynı kalmıştır (Resim 47).

Resim 47. 2004 Olimpiyat Oyunları Tesisler

Kaynak: İstanbul 2004 Candidature File, Sayı 3, s.22

4.3.3 2008 Olimpiyat Oyunları Adaylığı ve Projeler

2008 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapacak olan kent, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin 2001 yılında Moskova'da düzenlediği kongrede yapılan oylama ile belirlendi. İstanbul, üçüncü kez aday olduğu Olimpiyat Oyunlarından yine hüsrarla ayrıldı. Diğer adaylık başvurularında olduğu gibi bu adaylık başvurusunda

²⁸² Bettina Klein, a.e, s.27

da İstanbul'un hareket noktası, Asya ve Avrupa arasında kültürel bir köprü görevi üstlenmiş olmaktadır. "Kıtaların Buluşması" bu Olimpiyat Oyunlarının sloganı olmuştur (Resim 48).

Resim 48. 2008 Olimpiyat Oyunları Adaylık Sloganı

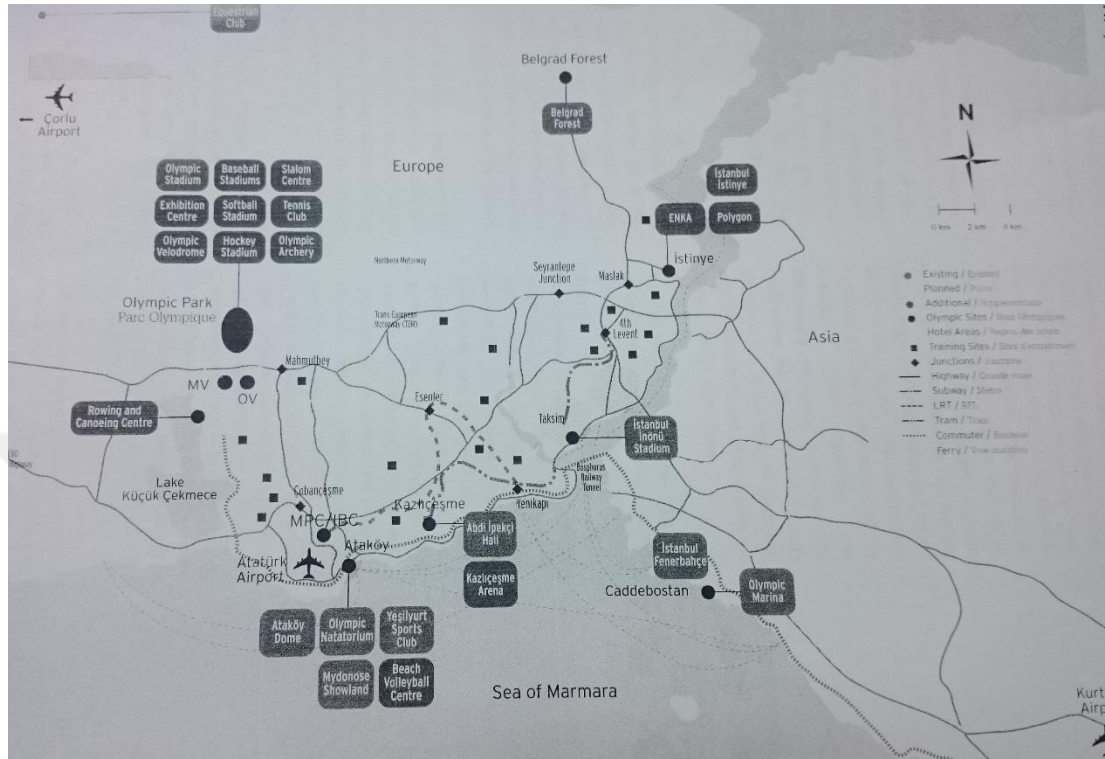
THE MEETING OF CONTINENTS

Kaynak: İstanbul 2008 Candidature File, Sayı 3, s.77

2000 ve 2004 Olimpiyat Oyunları adaylığında belirtilen yerler ve projeler bu Olimpiyat Oyunları için de aynı kaldı (Resim 49). Projelerin hayata geçmesindeki tek fark; 2008 Olimpiyat Oyunları'na aday olunurken Olimpiyat Stadı inşasına başlanmış olmasıdır.

Resim 49. 2008 Olimpiyat Oyunları Tesisler

Kaynak: İstanbul 2008 Candidature File, Sayı 3, s.73

İstanbul, 2008 Olimpiyat Oyunları için 12 yeni tesisin inşa edileceğini belirtmiştir. Bu 12 tesis Olimpiyat Parkı içerisinde yer almaktadır. Ayrıca 11 var olan tesisin yanında 8 tesisin de yenileyerek oyunlara hazır hale getirmeyi taahhüt etmiştir²⁸³.

4.3.4 2012 Olimpiyat Oyunları Aday Adaylığı ve Projeler

2012 Olimpiyat Oyunları için Uluslararası Olimpiyat Komitesi, 15 Temmuz 2003'e kadar kentlerin adaylık için başvurabileceğini duyurdu²⁸⁴. İstanbul'un da içinde bulunduğu 9 kent adaylık için başvuruda bulundu. 2004 yılı içerisinde Uluslararası Olimpiyat Komitesi, aday olan 9 kenti ulaşımdan konaklamaya kadar

²⁸³ **Report of The IOC Evaluation Commission for The Games of The XXIX Olympiad in 2008,**
IOC, Lozan, 2001, s.83

²⁸⁴ “2012 İçin Resmi Çağrı”, Milliyet, 09.05.2003, s.28

birçok alanda puanlamaya tabi tuttu ve 5 kentin aday olarak devam etmesine karar verildi. Bu kentler, adaylık kitaplarını hazırlayıp Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne teslim ettiler ve 2005 yılında Singapur'da gerçekleştirilen kongrede Londra, ev sahipliği yapacak kent olarak seçildi. İstanbul, aday adaylığında kalması nedeniyle adaylık kitabı hazırlamadı. Dolayısıyla İstanbul'un 2012 Olimpiyat Oyunları için inşa etmeyi düşündüğü tesisler hakkında ve oyunların gerçekleştirileceği alanlar hakkında bilgi sahibi değiliz.

4.3.5 2020 Olimpiyat Oyunları Adaylığı ve Projeler

İstanbul'un 2020 Olimpiyat Oyunları'na aday olduğu dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından 13 Ağustos 2011 tarihinde Olimpiyat Evi'nde düzenlenen toplantı ile açıklandı. Başvuru dökümanları 15 Şubat 2012'de Lozan'da Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne sunuldu²⁸⁵.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi, bir yıldan fazla süren değerlendirmeler ve gözlemler sonrasında aday kentleri altyapıdan güvenliğe birçok alanda puanlamaya tabi tuttu. 7 Eylül 2013 tarihinde Lozan'da Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin 125. Kongre'sinde 2020 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapacak kent için oylamalar yapıldı ve kazanan Tokyo oldu.

İstanbul'un 2020 Olimpiyat Oyunları adaylığında İstanbul, adaylık tarihinin en başarılı hazırlık çalışmalarını tamamladı ve ev sahipliği yapma şansının en yüksek olduğu oyunları kaybetti. Bu durum; “neden kaybedildi?” sorusunu sıkça gündeme getirdi. Bu soruya cevap arayan isimlerden biri olan Cüneyt Kazakoğlu, ev sahipliği şansının kaybedilmesini dört durumla açıklamaya çalışmıştır:

- Olimpiyat Oyunlarının kaybedilmesindeki en önemli unsur; Gezi Parkı Olayları'na hükümetin verdiği karşılıktır. Dünya basınının yoğun olarak ilgilendiği olaylar ve hükümetin olayları bastırmadaki tavrı; İstanbul'un

²⁸⁵ Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi 2012 Faaliyet Raporu, TMOK Yayınları, İstanbul, 2012, s.16

en başarılı hazırlık yaptığı Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma şansını ortadan kaldırmıştır.

- Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler sınıfı içinde yer alan Brezilya'nın düzenlediği 2014 Dünya Kupası sırasında yapılan harcamalara halkın tepki göstermesi ve protestoların Dünya Kupası'nın önüne geçmesidir. Bu durum, Türkiye'nin de böyle protestolarla karşı karşıya kalacağı şüphelerinin uynmasına neden olmuştur.
- Bir diğer neden spora verilen önemdir. Japonya, aday ülkeler içerisinde spora verdiği önemle ön plana çıkmıştır.
- Son neden, ülkelerin dopinge mücadelesidir. Aday ülkeler arasında dopinge ismi karışmamış olan tek ülke Japonya'dır ve ev sahipliğini kazanmada bu durum da elini güçlendirmiştir²⁸⁶.

Yabancı araştırmacılar da İstanbul'un neden kaybettiğine dair kafa yormuşlardır. Bunlardan biri Edward Soler i Lecha'dır ve İstanbul'un 2020 Olimpiyat Oyunları adaylığı için olumsuz görülen üç faktörden bahsetmektedir. Bunlar;

- Gelişmekte olan ülkeler sınıfında yer alıp, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak isteyen ülkelerle ilgili son zamanlarda şüpheler uyanmıştır. 2008 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapan Çin ile 2016 Olimpiyat Oyunları'na Brezilya üzerinden durumu açıklamaya çalışalım. Bu iki ülke, gelişmekte olan ülkeler arasında yer almaktadırlar. Buna rağmen Çin ekonomi modelinin sürdürülebilirliği üzerine tartışmalar yaşanmaktadır. Diğer örnek ülke olan Brezilya'nın ekonomisinin kırılgan olması ve krizlerden etkilenmeye açık olması nedeniyle; gelişmekte olan ülkelerin oyunlara ev sahipliği yapmasına şüpheyile yaklaşılmaktadır.
- Ev sahibi ülkenin belirlenmesinde diğer önemli faktör güvenlidir. Türkiye'nin başvuru sürecindeyken PKK ile ateşkes içinde olması önemli bir gelişme olarak görünse de Suriye'de yaşanan iç savaş ve Türkiye sınırını bu iç savaşın tehdit etmesi olumsuz bir durum olarak

²⁸⁶ Cüneyt Kazakoğlu, "2020 Olimpiyatları: İstanbul Neden Kaybetti?", (Çevrimiçi) http://www.bbc.com/turkce/spor/2013/09/130908_turkiye_olimpiyat 15 Temmuz 2017

görülmektedir. Ayrıca IŞİD terör örgütünün Türkiye’yi tehdit etmeye başlaması kaygılar uyandırmaktadır. Güvenlik açısından olumsuzluklar olmasına rağmen Türkiye, İstanbul’u son on yıldır finans, akademik ve sportif etkinliklerin buluşma noktası haline getirmek için çalışmalar yapmaktadır.

- Diğer olumsuz faktör; Türkiye’nin uluslararası ilişkilerinde yaşadığı olumsuzluklardır. Her geçen gün Türkiye’nin düşman ülke sayısı artmaktadır. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu; “ komşularla sıfır sorun” politikası izlendiğini söylese de durum pratikte böyle değildir²⁸⁷.

2020 Olimpiyat Oyunları adaylığına kamuoyu oldukça yüksek seviyede olmuştur. Bu durumu; hem 2020 adaylık kitabı için yapılan kamuoyu araştırmasında hem de akademik araştırmalarda görmekteyiz. İstanbul 2020 Olimpiyat Oyunları adaylık kitabında; İstanbul’la birlikte 17 kenti içeren kamuoyu araştırmasının 2012 yılında 2400 kişi ile yapıldığı belirtilmektedir. Araştırmada varılan sonuçlar aşağıdaki tabloda (Tablo 37) gösterilmektedir.

Tablo 37. 2020 Olimpiyat Oyunları Kamuoyu Araştırması

	İstanbul	Diğer 16 Kent
Türkiye’nin Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmasını destekliyorum.	% 93,7	% 88,4
Olimpiyat Oyunlarının Türkiye’nin imajına olumlu etki yapacağını düşünüyorum.	% 89,9	% 86,6

Kaynak: İstanbul 2020 Candidature File, sayı 1, s.49

Tablodaki veriler ışığında, Türkiye’de Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmanın halk nezdinde büyük bir destek gördüğünü söylemek mümkündür. Türkiye’de Olimpiyat Oyunları düzenlemenin olumsuz olacağını düşünenlerin sayısı oldukça düşüktür. Yine 2012 yılında yapılan bir başka kamuoyu araştırmasında²⁸⁸; Türkiye’de Olimpiyat Oyunları gerçekleştirilmesini istemeyenlerin oranı % 2,4 ve

²⁸⁷ Eduard Soler i Lecha, “ İstanbul: The Eternal Candidate”, **Olympics and Cities Opportunities Ambitions and Failures**, Ed. Eckart Woertz, Barselona, CIDOB, 2016, s.44

²⁸⁸ Belirtilen kamuoyu araştırması, İstanbul 2020 Olimpiyat Oyunları aday adaylığı kitabı için 2-26 Ocak 2012 tarihleri arasında İstanbul’un da dahil olduğu 17 kentte 2418 kişi ile yapılmıştır.

Olimpiyat Oyunlarının Türkiye'ye olumlu kentsel miras ve imaj kazandırmayacağını düşünenlerin oranı ise % 1,6'dır²⁸⁹.

SportsNet Group ile akademisyenlerin 2013 yılında ortaklaşa yaptıkları bir araştırmayla, İstanbul Halkına Olimpiyat Oyunları ile ilgili düşünceleri soruldu. Araştırma sonucuna göre; İstanbul halkının %80'i olimpiyatlar sayesinde ekonominin gelişeceğini, %66'sı Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapılmasıyla birlikte İstanbul'la gurur duyacağını belirtmiştir²⁹⁰.

İstanbul 2020 Olimpiyat Oyunları adaylık kitabında ayrıca Türkiye'deki siyasi partilerin Olimpiyat Oyunlarına destek olduğu vurgulanmaktadır. Aşağıdaki tabloda (Tablo 38) siyasi partilerin Olimpiyat Oyunlarına verdiği destek gösterilmektedir.

Tablo 38. Siyasi Partilerin 2020 Olimpiyat Oyunlarına Verdiği Destek

Siyasi Parti	Destek/Karşı Olma	Nedenler
Adalet ve Kalkınma Partisi	Destek	- Oyunların ülke ve kent vizyonu ile uyumlu hale getirilmesi - Ekonomik yapı ve altyapıda üretilecek faydalar - Ulusal Spor Planı'nı etkin uygulamayı hızlandırmak
Cumhuriyet Halk Partisi	Destek	- Oyunlara halk desteğinin fazla olması -Spora ve sağlıklı yaşama destek -Parti felsefesinin İstanbul 2020 ile uyumlaştırılması
Milliyetçi Hareket Partisi	Destek	2020 Olimpiyat Oyunları'na tümüyle destek
Diğer Partiler	Destek/Yarı Destek	2020 Olimpiyat Oyunları'na tümüyle destek

Kaynak: İstanbul 2020 Candidature File, sayı 1, s.49

İstanbul 2020 Olimpiyat Oyunları adaylık kitabında belirtilen tesisler diğer adaylıklarda olduğu gibi harita üzerinde aynı alanları göstermektedir. Olimpiyat

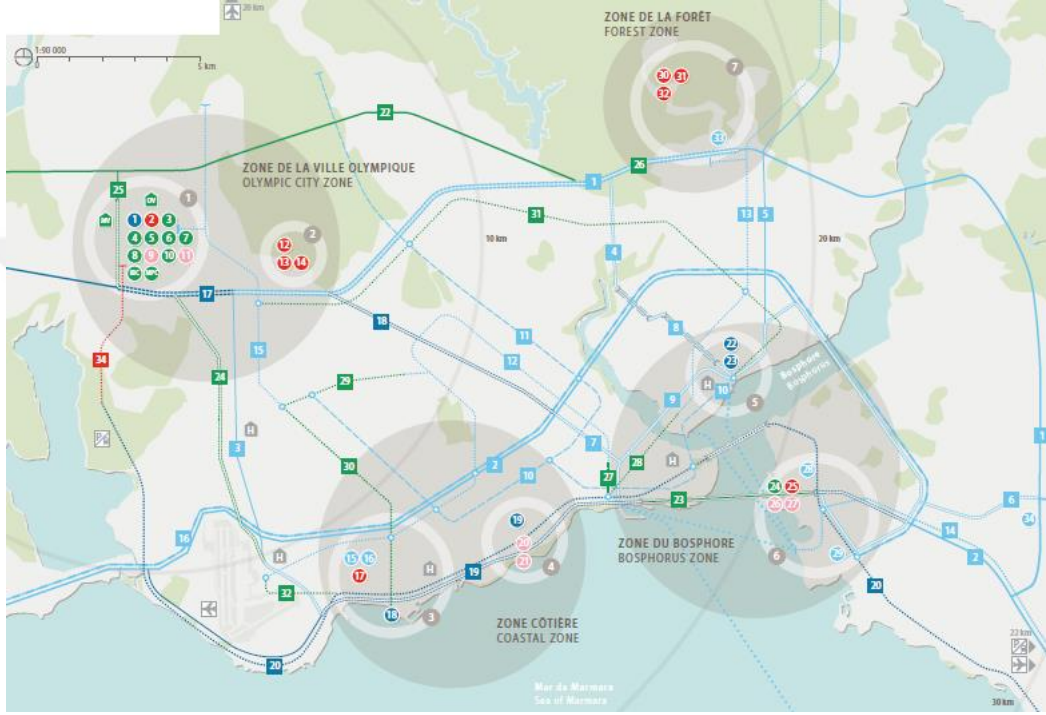
²⁸⁹ İstanbul 2020 Applicant City, s.90

²⁹⁰ Gökhan Akkurt, "İstanbul 2020 Olimpiyat Araştırması", (Çevrimiçi)

<http://egazete.anadolu.edu.tr/spor/31123/istanbul-2020-olimpiyat-arastirmasi> 19 Ağustos 2017

Oyunları için İstanbul'da dört zonun kullanıldığını görmekteyiz (Resim 50). Boğaz Zonu, Sahil Zonu, Olimpik Kent Zonu ve Orman Zonu olmak üzere belirtilen bu yerlerde var olan ve inşa edilmesi düşünülen tesisler bulunmaktadır.

Resim 50. İstanbul 2020 Zonlar

Kaynak: İstanbul 2020 Candidature File, sayı 2, s.30

2020 Olimpiyat Oyunları'nın toplamda 38 tesisde gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Bu tesislerden 11 tanesi hali hazırda var olan tesis, 6 tesis Olimpiyat Oyunlarından sonra sökülecek olan kalıcı olmayan tesis, 21 tesis de yeni inşa edilecek olan tesislerdir²⁹¹. Belirtilen 38 tesisin tamamı İstanbul sınırları içinde yer almamaktadır. Futbol müsabakalarının gerçekleştirileceği üç şehirde (Ankara, Antalya, Bursa) bulunan 3 stad bu sayıya dahildir.

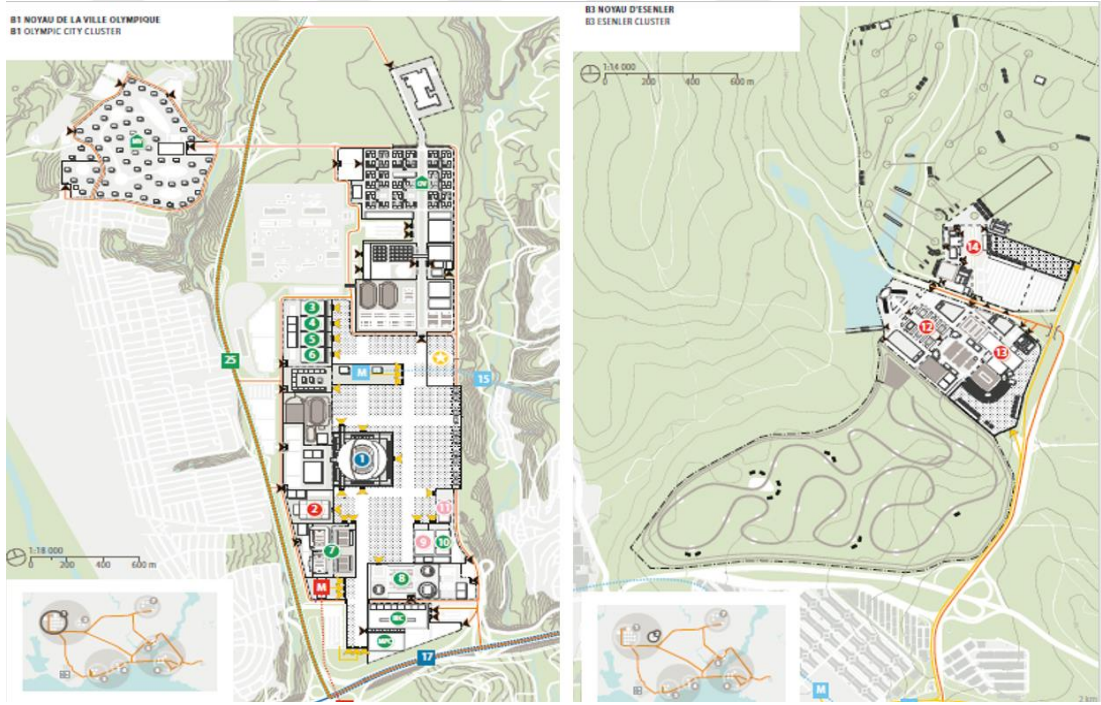
2020 Olimpiyat Oyunları için İstanbul'da seçilen dört zon yedi kümeden oluşmaktadır. Bu kümelerden altısı Avrupa Kıtası'nda diğeri Asya Kıtası'nda yer almaktadır. Seçilen bu dört zon içerisinde yapılması planlanan tesislere bakmamızda fayda bulunmaktadır.

²⁹¹ **Report of The IOC Evaluation Commission for The Games of The XXXII Olympiad in 2020**, IOC, Lozan, 2013, s.12

4.3.5.1 Olimpik Kent Zonu ve Projeler

Olimpik Kent Zonu; Esenler Kümesi ve Olimpik Kent Kümesi olarak iki kümeden oluşmaktadır. Esenler Kümesi; Ulusal Binicilik Spor Merkezi, Olimpik Baketbol Salonu ve Esenler Golf Kulübü'nü içermektedir. Olimpik Kent Kümesi ise; Atatürk Olimpiyat Stadı, Medya Köyü, Olimpiyat Köyü, 4 adet antrenman tesisi, Ulusal Arena, Hokey Salonu, tenis kortları, yüzme salonu, Dalış Sporları Merkezi, Su Topu Salonu, Uluslararası Yayın Merkezi, Basın Merkezi'nden oluşmaktadır (Resim 51).

Resim 51. Olimpik Kent Zonu

Kaynak: İstanbul 2020 Candidature File, sayı 2, s.32-33

Olimpik Kent Zonu'nda 18 tesisin varlığını görmekteyiz. Bu 18 tesisin; 2 tanesi geçici tesis olup Olimpiyat Oyunlarından sonra sökülmesi planlanmıştır. Bu zonda, 15 yeni tesis inşa edileceği karşımıza çıkmaktadır. Olimpiyat Köyü'nü ve

Medya Köyü'nü barındıran Olimpik Kent Zonu, olimpiyat oyunlarından sonra 600 bin kişinin yaşayacağı yeni kentsel gelişim alanı olarak planlanmıştır²⁹².

4.3.5.2 Ataköy Zonu ve Projeler

Ataköy Zonu da tıpkı Olimpik Kent Zonu gibi iki kümeden oluşmaktadır. Ataköy Kümesi'nde; Ataköy Konağı, Ataköy Arena, Olimpik Veledrom, Ataköy Marina bulunmaktadır. Eski Şehir Kümesi'nde; Golden Gate Arena, Golden Gate Park ve Golden Gate Marina tesisleri yer almaktadır (Resim 52). Bu zon içerisindeki tesislerden ikisi geçici tesis olarak planlanırken, kalıcı tesis olarak sadece Olimpik Veledrom'u görmekteyiz.

Resim 52. Ataköy Zonu

Kaynak: İstanbul 2020 Candidature File, sayı 2, s.33-34

²⁹² Report of The IOC Evaluation Commission for The Games of The XXXII Olympiad in 2020, s.9

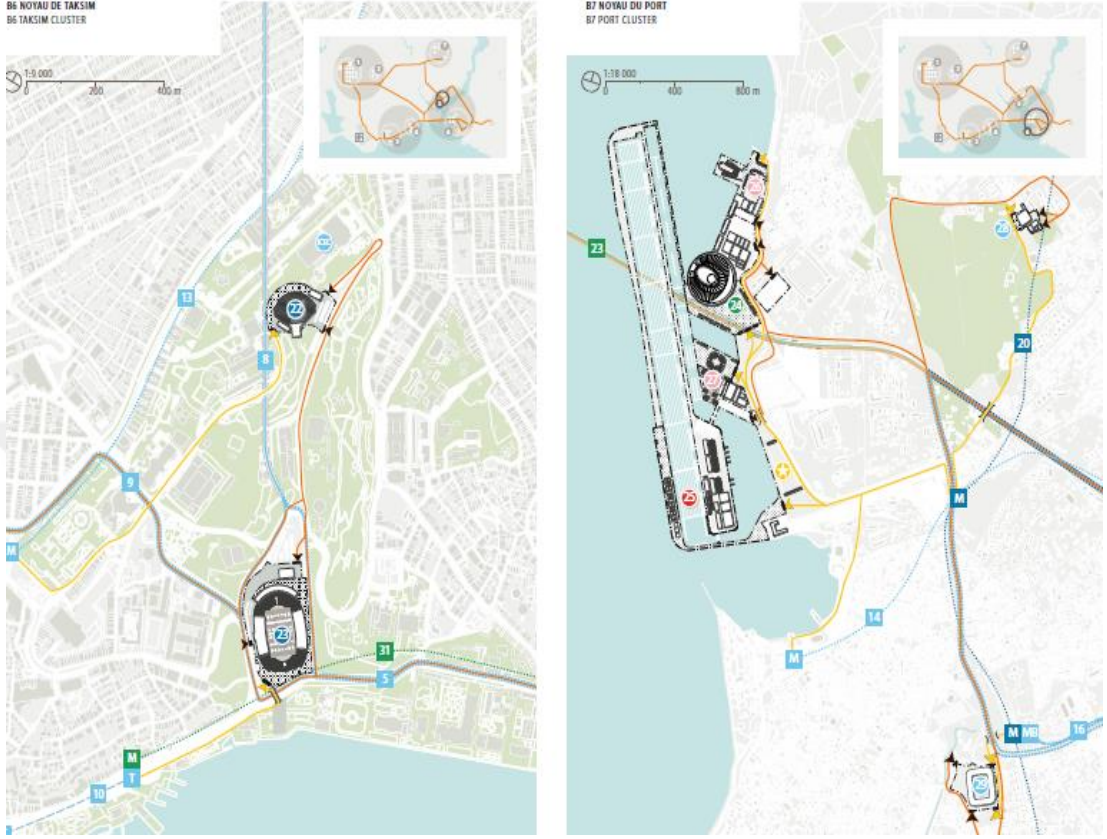
4.3.5.3 Boğaziçi Zonu ve Projeler

Bu zon içerisinde de iki küme bulunmaktadır. Bu küme alanlarından ilki; Taksim, diğeri de Sahil Kümesi'dir (Resim 53). Taksim Kümesi içerisinde Olimpiyat Oyunları için kullanılması planlanan iki tesis bulunmaktadır. Bu tesislerden ilki; eski adıyla İnönü Stadı (yeni adıyla Vodafone Arena) diğeri ise, Kongre Merkezi'dir. Taksim Kümesi içerisinde yeni inşa edilecek tesis bulunmamaktadır. Her iki tesisi de hali hazırda kullanılan tesislerdir. Anadolu Yakası'nda bulunan Sahil Kümesi, 6 spor tesisini bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar;

- Boğaziçi Stadı,
- Boğaziçi Kürek Sporları Merkezi,
- Boğaziçi Okçuluk Parkı,
- Ulusal Voleybol Salonu,
- Boğaz Plaj Voleybolu Merkezi,
- Kadıköy Stadı'dır (Ülker Stadyumu).

Bu küme içerisinde tartışmalara neden olan birçok tesisin varlığını görmekteyiz. Yeni inşa edilecek 4 tesisin sahil kesminde inşa edileceğini görmekteyiz. Olimpiyat Oyunlarının açılış ve kapanış seremonilerinin yapılmasının planlandığı Boğaziçi Stadı ve Boğaziçi Kürek Sporları Merkezi kalıcı tesis olarak planlanırken; okçuluk sporları ve plaj voleybolu için düşünülen tesisler geçici olarak planlanmıştır.

Resim 53. Boğaziçi Zonu

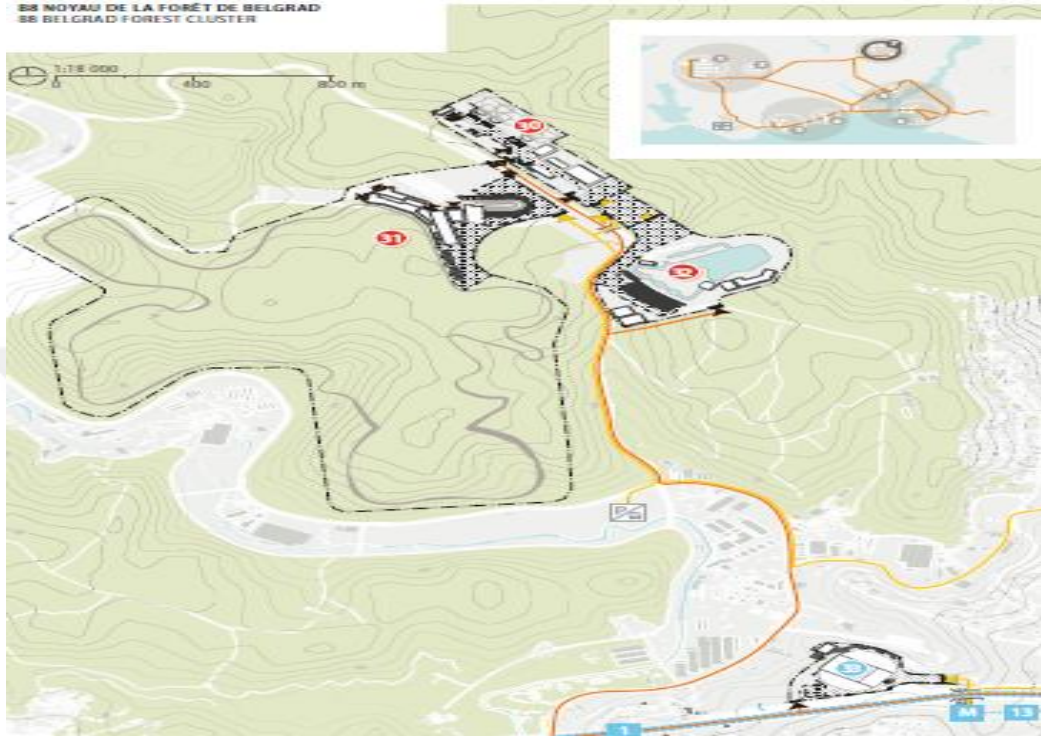

Kaynak: İstanbul 2020 Candidature File, sayı 2, s.35

4.3.5.4 Belgrad Ormanı Zonu ve Projeler

Belgrad Ormanı Zonu, dört spor tesisinden oluşmaktadır. Bu tesislerden biri Seyrantepe Stadi'dır (Türk Telekom Arena). Diğerleri de Belgrad Ormanı içerisinde inşa edilmesi planlanan; Ulusal Atıcılık Merkezi, Belgrad Ormanı Bisiklet Parkı, Olimpik Kano ve Rafting Stadi'dır (Resim 54). Belgrad Ormanı içerisinde inşa edilmesi düşünülen bu tesislerin hepsi kalıcı tesis olarak planlanmıştır.

Resim 54. Belgrad Ormanı Zonu

Kaynak: İstanbul 2020 Candidature File, sayı 2, s.35

4.4 Olimpiyat İsteği ve Yerinden Edilmeler

Bu başlık altında İstanbul'un beş kez ev sahipliği yapmak için başvuruda bulunduğu Olimpiyat Oyunları nedeniyle gerçekleşen yerinden edilmeler ile 2020 Olimpiyat Oyunları adaylık kitabında gösterilen projelerin neden olabileceği yerinden edilmeler araştırılacaktır.

İstanbul, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma istekliliğinin ne kadar çok olduğunu gerek yapılan yasal ve yönetsel düzenlemelerle gerek ev sahipliği için başvurduğu beş Olimpiyat Oyunu ile bizlere göstermektedir. Aday olunan Olimpiyat Oyunlarına baktığımızda tesis projelerinin hep aynı yerlerde ve aynı şekilde olduğunu görmekteyiz. Bunun yanında gerçekleştirilen projeler de bulunmaktadır.

Bu projelere bakacak olursak; ilki Ataköy Olimpiyat Evi ve Spor Tesisleri diğeri de Atatürk Olimpiyat Stadı'dır. Bu iki proje de tartışmaları beraberinde getirmiştir. Olimpiyat Evi; inşa öncesi, sırası ve sonrasında tartışmalara ve davalara konu olmuştur. Atatürk Olimpiyat Stadı; Ayazma, İkitelli kentsel dönüşüm projeleri ve beraberinde getirdiği yerinden edilmelerle gündemde kalmıştır.

4.4.1 Ataköy Olimpiyat Evi

Ataköy Olimpiyat Evi'nin inşa edildiği arsa normalde, 1964 yılında yani Ataköy'ün kurulduğu ilk dönemde Ataköylülerin spor yapabilmesi için (150 dönümlük alan) planlanmış olan bir yerdi. 1986 yılına kadar spor tesisi yapımı için hiçbir girişimde bulunulmadı. 1986 yılında arsa, Gençlik ve Spor Müdürlüğü'ne bedelsiz olarak devredildi. Devredilme sebebi; müdürlüğün arsa üzerinde spor tesisleri yapmasıydı. Ayrıca belirtilen arsanın bir bölümü veya tamamı başka hiçbir resmi kurum ve kuruluşa devredilmeyecek, kiraya verilemeyecekti. Aksi durumda arsa Emlak Bankası tarafından geri alınacaktı. Emlak Bankası ve Gençlik Spor Müdürlüğü tarafından imzalanan protokol bu şekildeyken; 90'lı yılların başında arsanın bir bölümü Olimpiyat Vakfı'na devredildi. Olimpiyat Evi'nin ve Sinan Erdem Kapalı Spor Salonu'nun temelleri atıldı. Protokol ihlalleri bunlarla sınırlı kalmadı ve arsanın bir kısmı da ir futbol kulübüne kiraya verildi. Yaşanan ihlallerin ardından Emlak Bankası, protokol şartlarını devreye sokarak arsayı geri almak için 1994 yılında yargıya başvurdu. Arsa üzerinde inşa edilen tesislerin tamamı kaçak yapılaşma şeklinde gerçekleşti. Bakırköy Belediyesi, 1995 yılında tesislerin ruhsatsız olarak inşa edilmeye başladığını belirtti ve inşaat alanı mühürlendi. Dava süreci devam ederken inşaaata devam edildi. Mahkemenin bilirkişi heyeti tesislerin yapımına olumlu görüş bildirdi ve kaçak yapılaşma bilirkişi raporuyla yasal hale getirildi. 2000'li yılların başında Olimpiya Evi'nin inşası tamamlandı (Resim 55). Sinan Erdem Kapalı Spor Salonu'nun inşası ise 2011 yılına kadar devam etti²⁹³.

²⁹³ “Ataköy Sinan Erdem Kapalı Spor Salonu'nun Resmi Açılışı Yapıldı Kısa Sürede Değil 17 Yılda Bitirildi”, (Çevrimiçi) <http://www.atakoygazete.com.tr/hb110209.html> 25 Ağustos 2017

Resim 55. Olimpiyat Evi

Kaynak: Olimpiyat Dünyası, Sayı 1, TMOK, İstanbul, 1995, s.22

4.4.2 Atatürk Olimpiyat Stadı ve Beraberinde Yaşananlar

Olimpiyat Parkı'nın en büyük projelerinden biri olan Atatürk Olimpiyat Stadı'nın yapımına 1999 yılında başlandı ve 2002 yılında inşası tamamlandı²⁹⁴. Stadın inşası beraberinde gecekondü yerleşim alanlarının dönüşümünü getirmiştir.

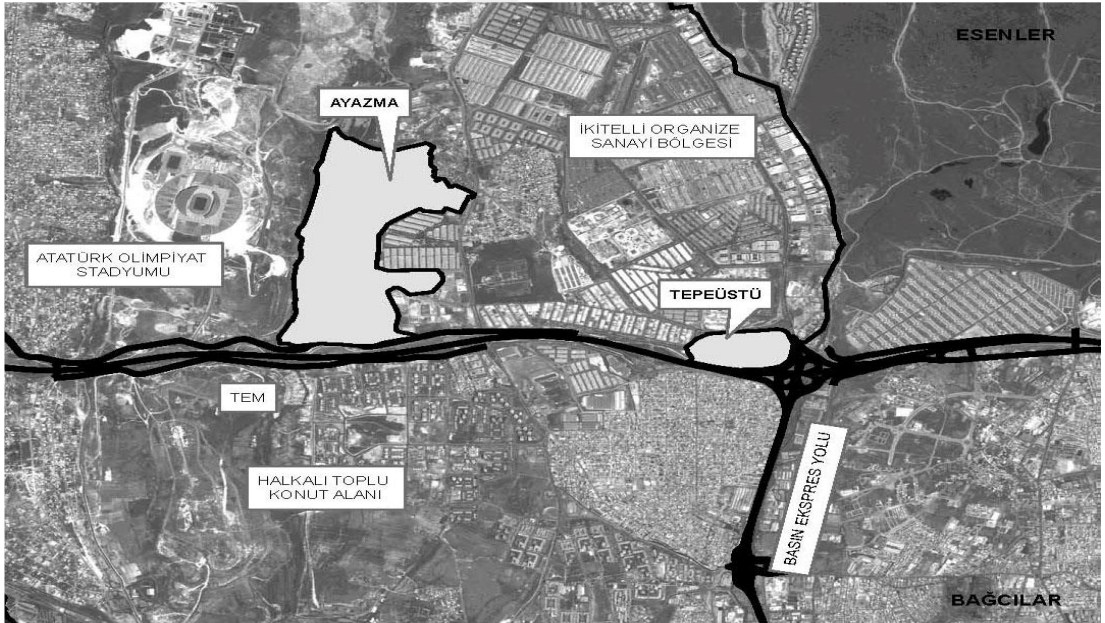
Olimpiyat Stadı'nın inşa edilmesi fikri ilk olarak Olimpiyat Oyunlarını düzenleme çalışmalarının başlamasıyla gündeme geldi. Düşünceye göre; stad yapılırsa Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmaya hak kazanmak kolaylaşacaktı.

²⁹⁴ Ufuk Fatih Küçükali, “Yer Seçimi Sürecinde Yeni Yerleşim Alanları Üretiminin Doğal Yapı ve Planlar ile İlişkisinin Yeniden Düşünülmesi - Küçükçekmece İlçesi – Atakent Mahallesi Örneği”, **Planlama Dergisi**, Sayı 25, 2015, s.219

Acele kararlarla yapımına başlandı. Paydaşlarla iletişim içinde olmadan, mimarların ve mühendislerin görüşü alınmadan inşa edildi²⁹⁵.

Atatürk Olimpiyat Stadı'na komşu olan Ayazma ve Olimpik Kent Zonu içersinde yer alan Tepeüstü Mahalleleri, olimpiyat fikrinden etkilenererek yerinden edilmelerin yaşandığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadır (Resim 56). Tepeüstü-Ayazma Kentsel Dönüşüm Projesi'nin protokol anlaşması; TOKİ, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Küçükçekmece Belediyesi arasında 2004 yılında imzalandı. Proje alanına baktığımızda; alan Atatürk Olimpiyat Stadı ve Olimpiyat Köyü sınırları içinde 1970'lerde göç hareketleriyle gecekondulaşan alan olarak yasa dışı olarak gelişmiş bir alandır. Son derece düşük yaşam standartlarına sahip, sosyal dışlanmanın görüldüğü bir alandır²⁹⁶.

Resim 56. Ayazma-Tepeüstü

Kaynak: Sırma R. Turgut, Eda Çaçtaş Ceylan, “Gecekondulaşan Alanlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Örnek: Küçükçekmece / Ayazma-Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 18, Sayı 3, 2009, s. 30

²⁹⁵ Hüseyin Özkök, “Bir Günah Keçisi: Atatürk Olimpiyat Stadı”, (Çevrimiçi) <http://www.ntvspor.net/yazar/huseyin-ozkok/bir-gunah-kecisi-ataturk-olimpiyat-stadi-57a483bcc873cc4958a34f54> 23 Eylül 2017

²⁹⁶ Sırma R. Turgut, Eda Çaçtaş Ceylan, “Gecekondulaşan Alanlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Örnek: Küçükçekmece / Ayazma-Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 18, Sayı 3, 2009, s. 24-28

Toplam proje alanı 144,6 hektardır (Tepeüstü 24,6 Ayazma 120 hektar). Bu iki mahallede yaşayan toplam nüfus 10.675 kişiydi. 1900 kişi Tepeüstü Mahallesi'nde yaşarken, 8755 kişi de Ayazma Mahallesi'nde yaşamaktaydı. Tepeüstü'nde 380 konut, Ayazma'da 1755 konut olmak üzere toplamda 2135 konut proje kapsamında dönüşüme alındı²⁹⁷.

TOKİ, belirtilen mahallelerde alt gelir grubuna yönelik olarak 1474 konutluk proje gerçekleştirdi ve önceleri %10 peşin ödeme istenirken; bölgede yaşayanların ekonomik durumları göz önüne alınarak peşinat kaldırılıp 180 ay vade ile her konut için 41.500 TL ödeme yapılması kararı alındı²⁹⁸.

Tepeüstü-Ayazma Kentsel Dönüşüm Projesi ile ilgili bilgiler böyleyken; proje birçok çalışmaya ilham kaynağı oldu²⁹⁹. “Ekümenopolis” isimli belgesel ile bu kentsel dönüşüm projesinde yaşanan sorunlar gözler önüne serildi. Ayazma'daki kentsel dönüşüm 2008 yılında başladı (Resim 57). Yaşam alanları ellerinden giden sakinler için Küçükçekmece Belediyesi bir yıllık kira yardımı buldu ve 2009 yılında Kayabaşı'nda ve Bezirganbahçe'de yapılan TOKİ konutlarına yerleştirildiler. Bu defa farklı bir sorun daha ortaya çıktı. İlk etapta Ayazma'da yerinden edilen bu kesim, ikinci bir yerinden edilme ile yüzleşmek zorunda kaldı. Yerleştikleri konutların aylık taksitelerini ödemeyerek, evlerini satmak zorunda kalan ev sahipleri bir yıl arayla iki kez yerlerinden edilmiş oldular³⁰⁰.

²⁹⁷ Hülya Demir, Ahmet Yılmaz, “Measurement of Urban Transformation Project Success Using the Analytic Hierarchy Process: Sulukule and Tepeustu-Ayazma Case Studies Istanbul”, **Journal of Urban Planning and Development**, Sayı 138, 2012, s. 177

²⁹⁸ Sırma R. Turgut, Eda Çağtaş Ceylan, a.e, s. 41

²⁹⁹ 2004 yılında kentsel dönüşümün nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğini dünya örnekleriyle, yerli ve yabancı akademisyenlerin tartıştığı bir sempozyum düzenlendi. Sempozyum, Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları için yol haritası görevini bugün dahi üstlenmektedir. Sempozyum bildirileri için, Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu, Ed. Dilek Özdemir, Pelin Pınar Özden, Sırma Turgut, Küçükçekmece Belediyesi, İstanbul, 2005

³⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bkzn. “Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir”, İmre Azem, Kibrit Film, 2011

Resim 57. Ayazma’da Yıkım ve Dönüşüm

Kaynak: “Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir”, İmre Azem, Kibrit Film, 2011, süre: 19:15

4.4.3 İstanbul’un Olimpiyat Oyunlarına Ev Sahipliği Yapmasıyla Gerçekleşebilecek Etkiler

Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için 5 kez adaylık başvurusunda bulunan İstanbul, gün gelir Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma hakkını kazanırsa İstanbul’u neler bekliyor olacak? Bu başlık altında bu sorunun cevabını arıyor olacağız. 2020 İstanbul Olimpiyat Oyunları adaylık kitabı içerisinde belirtilen projelerin, etrafında bulunan yerleşim yerlerini bekleyen tehlikeler incelenmeye çalışılacaktır. Ayrıca; Olimpiyat Oyunları ve İstanbul üzerine çalışmaları bulunan üç araştırmacı ile yapılan mülakatlarla, İstanbul’u bekleyen gelişmeler üzerinde duracağız.

2020 Olimpiyat Oyunları adaylığı için hazırlanan adaylık kitabında yeni yapılacak tesislerin büyük bir bölümü Olimpiyat Parkı ve Olimpiyat Köyü’nü içinde barındıran Olimpik Kent Zonu olarak karşımıza çıkmaktadır. E80 Karayolu’nun kuzey tarafında inşa edilmiş olan Atatürk Olimpiyat Stadı’nın doğusunda İkitelli

Kresteciler Sitesi ve Ayazma Mahallesi'nin kentsel dönüşümüyle beraber inşa edilen Ağaoğlu My World bulunmaktadır. Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapıldıktan sonra olimpiyat tesislerinin bulunduğu alanların değerlendirildiğini ve rantta açık hale geldiğini, geçmiş Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapan kentlerde yaşanan örnekleriyle belirtmiştik. Dolayısıyla İstanbul'un Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmasıyla beraber, Olimpiyat Stadı'nın doğusunda bulunan İkitelli Keresteciler Sitesi'nin arazisi de değerlendirilecektir ve sitenin bulunduğu alan dönüşüme tabi tutularak komşusu olan Ağaoğlu My World gibi rezidans alanına dönüşebilecektir.

Atatürk Olimpiyat Stadı'nın batısında kalan mahalleler, oyunlara ev sahipliği yapılırsa doğu kısmından ziyade daha fazla etkilenecek yerdir. Bu bölgede üç mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleler; Güvercintepe, Şahintepe ve Altınşehir'dir (Resim 58).

Resim 58. Altınşehir, Güvercintepe, Şahintepe Mahalleleri

Kaynak: Google Earth, 2017

Bu üç mahalle hakkında daha detaylı bilgi almak için mahalle muhtarlarıyla telefonla görüşme gerçekleştirildi ve mahalleler hakkında bilgi alınmaya çalışıldı. Genel itibariyle söyleyecek olursak; bu üç mahalle de eski yerleşim alanlarıdır. Muhtarların verdiği bilgilere göre; 1980'li yıllardan itibaren yapılaşmaya ve

gelişmeye başlanmıştır. Mahallelerin genel durumuna baktığımızda; iki-üç katlı müstakil binalardan oluşmaktadır. Mahallelerin nüfus artış hızları, İstanbul geneline yakın seyretmektedir. Yalnızca Şahintepe Mahallesi'nde arta-azalan nüfus değişikliği görülmektedir (Tablo 39).

Tablo 39. Altınşehir, Güvercintepe, Şahintepe Nüfus Bilgileri

Mahalle	2007	2010	2015	2016
Altınşehir	11079	11317	13433	14295
Güvercintepe	36438	44526	49992	52164
Şahintepe	32674	36617	36196	35347

Kaynak: TÜİK, ADNKS

Bu üç mahalleyi, arsa rayiç bedelleri üzerinden incelediğimizde; Olimpiyat Stadı'nın yapılmasından sonra rayiç bedeller artış göstermektedir (Tablo 40).

Tablo 40. Altınşehir, Güvercintepe, Şahintepe Arsa Rayiç Bedelleri

Mahalleler	1992 Yılı (Lira)	1996 Yılı (Lira)	1999 Yılı (Lira)	2002 Yılı (Lira)	2005 Yılı (Lira)	2010 Yılı (Lira)	2017 Yılı (Lira)
Altınşehir	0,03	0,30	5,33	18,1	28,3	273	336,5
Güvercintepe	0,02	0,20	5,1	16,2	25,3	158,9	318,02
Şahintepe	0,03	0,30	4,7	11,45	18,6	258,2	341

Kaynak: Başakşehir Belediyesi, (Çevrimiçi)

<https://ebelediye.basaksehir.bel.tr/DIGIKENTEBELEDIYE/faces/page/rayic.jsp?open=473>

19 Ağustos 2017 (Başakşehir Belediyesi internet sitesinden belirtilen mahallelerin içinde yer alan sokakların verileri ayrı ayrı olarak hesaplanmaya tabi tutulmuş, ortalama değerler alınmıştır.)

Bilgilerini verdiğimiz bu üç mahalle, Olimpiyat Oyunlarından sonra kentsel dönüşüme açık hale gelecektir. Çünkü bu mahallelerin neredeyse tamamı eski binalardan oluşmaktadır. Müstakil yapıların yoğunluğu dikkat çekmektedir. Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapılmasının ardından bu üç mahallede yaşayan yüz binden fazla insanın kentsel dönüşüm kisvesiyle yerlerinden edilmeleri yüksek bir ihtimaldir.

Olimpik Kent Zonu'nda etkilenmesi muhtemel diğer mahalleler Atatürk Olimpiyat Stadı'nın ve E80 Karayolu'nun güneyinde, Küçükçekmece Belediyesi sınırları içinde yer alan Atakent ve Yarımburgaz Mahalleleridir (Resim 59).

Resim 59. Atakent ve Yarımburgaz Mahalleleri

Kaynak: Google Earth, 2017

Atakent ve Yarımburgaz, 90'lı yıllarla birlikte gelişmeye başlayan mahallelerdir. Atakent Mahallesi, 2005 yılına kadar büyük çoğunlukla müstakil binalardan oluşmaktayken; 2005'li yıllarla başlayan kentsel dönüşüm projeleriyle beraber birçok site inşası gerçekleşmiştir. Büyük çaplı projelere bakacak olursak; Tema İstanbul, Sinpaş GYO Bosphorus City göze çarpan projeler olmakla beraber alan olarak neredeyse mahallenin yarısını kapsamaktadır. Yarımburgaz Mahallesi ise daha çok gecekondü bölgesini anımsatmaktadır (Resim 60). Mahalleye 2008 yılında imar kısıtlaması getirildi ve kentsel dönüşüm projelerinin o tarihten bu yana uygulanması zorlaştı³⁰¹.

³⁰¹ 2008 yılında getirilen imar kısıtlaması ile mahallenin %22'si imara açıldı ve 400-600 metrekare arsa şartı eklendi. Mahalleli, idare mahkemesine dava açtı. 5. İdare Mahkemesi'nde dava devam etmektedir. Ayrıntılı bilgi için "Küçükçekmece Yarımburgaz'da İmar Kısıtlaması İddiası", (Çevrimiçi) <https://emlakkulisi.com/kucukcekmece-yarimburgazda-imar-kisitlamasi-iddiasi/522428> 28 Eylül 2017

Resim 60. Yarımburgaz Mahallesi

Kaynak: “Küçükçekmece Yarımburgaz’da İmar Kısıtlaması İddiası”, (Çevrimiçi)

<https://emlakkulisi.com/kucukcekmece-yarimburgazda-imar-kisitlamasi-iddiasi/522428> 28 Eylül 2017

Atakent ve Yarımburgaz Mahallelerinin nüfuslarına baktığımızda (Tablo 41); Atakent Mahallesi’nin nüfusu 9 yıl içerisinde neredeyse 3 kat artmıştır. Bu durumun sebebi; mahalle içinde gerçekleşen kentsel dönüşüm projeleriyle çok sayıda sitenin inşasıdır. Yarımburgaz Mahallesi’nde ise nüfus artışı pek yaşanmamıştır. Bu durumun sebebi de yukarıda belirttiğimiz gibi mahallede bulunan imar kısıtlamasıdır.

Tablo 41. Atakent ve Yarımburgaz Nüfus

Mahalle	2007	2010	2015	2016
Atakent	31688	53952	82947	88956
Yarımburgaz	9267	10747	10840	10568

Kaynak: TÜİK, ADNKS

Bu iki mahallenin arsa rayiç değerlerindeki değişime baktığımızda; artışın çok fazla olduğu dikkat çekmektedir. Aşağıdaki tabloda (Tablo 42) bu durum gösterilmektedir.

Tablo 42. Atakent ve Yarımburgaz Arsa Rayiç Bedelleri

Mahalleler	1992 Yılı (Lira)	1996 Yılı (Lira)	1999 Yılı (Lira)	2002 Yılı (Lira)	2005 Yılı (Lira)	2010 Yılı (Lira)	2017 Yılı (Lira)
Atakent	0,04	0,40	82,22	79	135,4	543,9	1216,2
Yarımburgaz	0,03	0,30	6,75	18,8	29,5	326,9	625,7

Kaynak:Küçükçekmece Belediyesi, (Çevrimiçi) <https://webserver.kucukcekmece.bel.tr/web/guest/42>
19 Ağustos 2017 (Küçükçekmece Belediyesi internet sitesinden belirtilen mahallelerin içinde yer alan sokakların verileri ayrı ayrı olarak hesaplanmaya tabi tutulmuş, ortalama değerler alınmıştır.)

Atakent ve Yarımburgaz Mahalleleri, olası bir Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma ile bu durumdan etkilenecek olan mahallelerdir. Fakat etkilerin biraz önce değindiğimiz E80 Karayolu'nun kuzey kısmında kalan mahalleler (Altınşehir, Güvercintepe, Şahintepe) kadar yoğun olması beklenmemektedir. Çünkü hali hazırda Atakent Mahallesi'nde kentsel dönüşüm projeleri yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Atakent Mahallesi'nin yarısından büyük kısmı dönüşüm programı (gerçekleşen projelerle birlikte) içerisinde. Diğer taraftan, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmanın etkilerini tamamen hissedecek olan mahalle; Yarımburgaz Mahallesi'dir. Mahalle, hali hazırda varolan imar kısıtlama sorunlarını çözdüğünde büyük sitelerin, rezidansların yer alacağı bir yerleşim alanı haline dönüşebilecektir.

Ataköy Zonu'na baktığımızda; bölgede daha önceden yapılmış olan tesislerin otopark sorununun olduğu bilinen bir gerçekliktir. Tesisler planlanırken otopark alanı olarak çok küçük bir alanın bırakılması sorun oluşturmuştur. Yeni yapılacak tesislerle (Ataköy Konağı, Olimpik Veleprom) bu sorunun daha da artması beklenmektedir. Olası bir Olimpiyat Oyununa ev sahipliği yapılmasıyla birlikte; diğer Olimpiyat Oyunları örneklerinde olduğu gibi bu bölgede de kira ve konut fiyatlarında artış olması beklenmektedir.

Belgrad Ormanı Zonu, Olimpiyat Oyunları ve beraberinde getirdiği yerinden edilmeler konusunda etkilerin görülebileceği bir diğer alandır. Bu alan, eski taş ocağı

alanını içinde barındırmaktadır (Resim 61). Bölgeye yapılacak bisiklet sporu tesisleriyle birlikte; bölgenin cazibe merkezi haline geleceği düşünülmektedir. Bu durum bölgenin imara açılmasını beraberinde getirecek ve İstanbul, orman alanlarından bir kısmını da bu şekilde kaybedecektir.

Resim 61. Belgrad Ormanı Zonu

Kaynak: Google Earth, 2017

Belgrad Ormanı Zonu'nun doğusunda Ayazağa Mahallesi bulunmaktadır. Sarıyer Belediyesi sınırları içinde yer alan Ayazağa Mahallesi, 300 yıllık bir geçmişe sahiptir ve üç tarafı ormanlarla çevrilidir³⁰². Eski bir yerleşim alanı olan mahalle, yanbaşıda yapılacak Olimpiyat Oyunları tesisleriyle birlikte rantta açık hale gelecek ve kentsel dönüşüm projelerinin odağında olacaktır. Verilere baktığımızda mahallenin nüfusu 2007 yılından günümüze oldukça az artış göstermiştir (Tablo 43). Ancak; Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapılmasıyla beraber nüfusunda gözle görülür bir artış olması beklenmektedir.

³⁰² Ayrıntılı bilgi için bkz. (Çevrimiçi)

http://www.ayazagamuhtarligi.com/muhtarlik/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=27 12 Eylül 2017

Tablo 43. Ayazağa Mahallesi Nüfus

Mahalle	2007	2010	2015	2016
Ayazağa	34595	34208	35059	35282

Kaynak: TÜİK, ADNKS

Ayazağa Mahallesi'nin arsa rayiç değerlerindeki değişim aşağıdaki tabloda (Tablo 44) gösterilmiştir. Mahallenin günümüz rayiç bedeli, değindiğimiz diğer mahallelere oranla daha düşüktür.

Tablo 44. Ayazağa Mahallesi Arsa Rayiç Bedelleri

Mahalle	1992 Yılı (Lira)	1996 Yılı (Lira)	1999 Yılı (Lira)	2002 Yılı (Lira)	2005 Yılı (Lira)	2010 Yılı (Lira)	2017 Yılı (Lira)
Ayazağa	0,01	0,10	3,3	16,4	25,5	205,6	615,05

Kaynak: Sarıyer Belediyesi, (Çevrimiçi)

<https://ebelediye.sariyer.bel.tr/DIGIKENTEBELEDIYE/faces/page/rayic.jsp> 19 Ağustos 2017

(Sarıyer Belediyesi internet sitesinden belirtilen mahallelerin içinde yer alan sokakların verileri ayrı ayrı olarak hesaplanmaya tabi tutulmuş, ortalama değerler alınmıştır.)

İstanbul'un Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmasıyla birlikte, başta olimpiyat tesislerinin olduğu yerler olmak üzere İstanbul genelinde kira ve konut fiyatlarında artış olması beklenmektedir. Bu durum, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapan kentlerde yaşanmaktadır. Ancak bir önceki bölümde 2012 Londra Olimpiyat Oyunlarını incelerken belirttiğimiz üzere; Olimpiyat Oyunlarının kira ve konut fiyatlarındaki artışa etkisini yüzde olarak belirtmek zordur. Çünkü kira ve konut fiyatları artışı zaten yıllık belirli bir yüzde ile değişmektedir. Ayrıca kira ve konut fiyatlarının artışına neden olan etkenler oldukça fazladır. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum, kente olan göç ve konut talebi, emlak piyasasının hareketliliği veya durgunluğu bu etkenlere örnek olarak gösterilebilir. Kent genelinde düşük bir yüzdeyle konut piyasasına bir etki gerçekleşse bile, tesislerin yanında bulunan yerleşim alanlarında etki yüzdesi daha fazla olmaktadır. Yine 2012 Londra Olimpiyat Oyunları'ndan yola çıkarak bu durumu açıklamaya çalışırsak; Olimpiyat Oyunları tesislerinin odağında olan Doğu Londra'da kira ve konut fiyatları artış oranının diğer yerleşim alanlarına göre daha fazla olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma ile mega etkinliklerin kendi amaçlarından saptırılarak araç olarak kullanılmaya başlandıkları, örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Mega etkinliklere (özelde Olimpiyat Oyunlarına) ev sahipliği yapan kentlerde yerlerinden edilenler çalışmanın temasını oluşturmaktadır. Mega etkinlikler; prestij kazanma, gelişmişlik düzeyini dünya kamuoyuna sunma, ev sahipliği yapan kentin dönüşümüne ön ayak olma, kenti cazibe merkezi haline getirerek finans merkezi olma amacına ulaşma ve uluslararası sermayeyi kente çekme amaçlarına aracılık etmeye başlamışlardır. Bu durum mega etkinliklerin sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Daha doğrusu; mega etkinliklere ev sahipliği yapma istekliliğinin altında yatan düşüncelerin, mega etkinliklerin ifade ettiği değerlerle uyuşup uyuşmadığı hususunda sorgulanmaları elzem olmaktadır.

Mega etkinlikler literatürü genelde “etkiler” üzerinden tartışılmıştır. Ekonomik, sosyal, kültürel vb. etkiler ön planda tutularak, insan unsuru arka planda kalmıştır. Literatürün büyük bir kısmı, mega etkinliklerin turizme olan etkileri üzerinedir. Son yıllarda aslanan insan unsuru üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalara yön veren ve gerekli sayısal verileri araştırmacılara sunan COHRE’dir (Centre on Housing Rights and Evictions). Bir mega etkinlik türü olan Olimpiyat Oyunları özelinde yaptıkları araştırmayla beraber, kentlerde yaşayan insan unsurunun Olimpiyat Oyunlarıyla beraber nasıl etkilendiğini gözler önüne sermektedirler. 30 yıllık bir süreç içerisinde Olimpiyat Oyunlarıyla birlikte üç milyondan fazla insanın yerinden edilmesi ile sonuçlanan, dünyanın ayakta alkışladığı, başlaması için aylar öncesinden geri sayımların yapılmaya başlandığı, heyecanla beklenen ve başladığı an dünyada yüz milyonlarca insanı ekran başına hapseden Olimpiyat Oyunları... Ekran başında seyrederken arkasında nasıl trajedilerin yaşandığını bilmediğimiz veya göz ardı ettiğimiz oyunlar...

“Zaman ve insan faktörü düşünce yapısından başlayarak hayatın her alanında nasıl değişikliklere sebep olur?” sorusunun en iyi örneklerinden biri, Olimpiyat Oyunlarının zaman içerisindeki değişim serüvenidir. Modern Olimpiyat Oyunları

tarihinin başlangıcından günümüze yaşadığı evrimi incelediğimizde; amaç-arac çatışmasının nasıl gerçekleştiğini en yalın haliyle görmemiz mümkündür. Olimpiyat Oyunları, olimpizm felsefesiyle birlikte anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla olimpizmin temel ilkelerini daha geniş bir şekilde ifade edip, yaşanan yozlaşmayı görmek daha faydalı olacaktır. Olimpizmin temel ilkeleri;

- Olimpizm dengeli bir şekilde vücudun, iradenin ve beynin tüm niteliklerini çalıştıran ve birleştiren bir yaşam felsefesidir. Sporun kültür ve eğitim ile kaynaştıran olimpizm, çaba harcamanın verdiği mutluluğu, iyi bir örnek sunmanın eğitimsel değerini, sosyal sorumluluğu ve evrensel temel etik prensiplere yönelik saygıya dayalı yaşam tarzını oluşturmayı amaçlamaktadır.
- Olimpizmin hedefi sporu insanlığın uyumlu gelişimine sunmak, insanlığa saygının korunmasına yönelik barışçıl bir toplumun oluşmasını sağlamaktır.
- Olimpiyat Hareketi, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin üst yetkisi altında, Olimpiyat Hareketi olimpizmin değerlerinden esinlenen tüm birey ve varlıkların uyumlu, organize, evrensel ve kalıcı eylemlerinden oluşmaktadır. Beş kıtayı kapsar. Büyük bir spor festivali olan Olimpiyat Oyunlarında tüm dünyanın sporcularını bir araya getirerek zirvesine ulaşır. Simgesi de birbirinin içine geçmiş beş halkadır.
- Spor faaliyetlerine katılmak bir insan hakkıdır. Her birey herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmaksızın, olimpiyat ruhu içerisinde spor yapma olasılığına sahip olmalıdır. Bunu yapmak için dostluk, dayanışma ve fair-play anlayışının hâkim olması gerekmektedir.
- Sporun toplumun çerçevesi içinde yapıldığı göz önüne alınırsa, Olimpiyat Hareketi içindeki spor kuruluşlarının belli haklara, yükümlülöklere ve özerkliğe sahip olması gerekmektedir. Bunların arasında spor kurallarının özgürce kurulması ve kontrol edilmesi, kuruluşlarının yapısının belirlenmesi ve yönetişimi, dış etkilere maruz kalmaksızın özgürce seçim yapma hakkına sahip olunması ve iyi yönetim ilkelerinin uygulanmasını sağlama sorumluluğu yer almaktadır.

- Irk, din, siyaset, cinsiyet veya başka nedenle herhangi bir ülke ya da kişiye karşı ayrımcılık yapılması Olimpiyat Hareketine ait olmakla uyumsuzdur³⁰³.

Yukarıdaki ilkeleri okuduğumuzda; olimpizm düşüncesinin ne kadar insancıl bir yanının olduğunu görmekteyiz. Tüm dünya insanlarını ırk, din, cinsiyet, siyaset düşüncelerinden ayrı olarak bir ve eşit gören bir düşünce hakimdir. Ama bu düşünce zamanla, değerlerini kaybederek farklı değerlerle bütünleşmiş, olimpizmin temel ilkeleri, kitabi bilgiler içermekten öteye gidememiş, pratikte ülkelerin aday kentleriyle ilgili planlarına alet olmaya başlamıştır. İlk Modern Olimpiyat Oyunlarından 1920'lere kadar olan sürece, en masum süreç diyebiliriz. Çünkü ev sahipliği yapan kentin fiziki koşullarında ve kentlilerin yaşam şartlarında herhangi bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Ya var olan tesisler kullanılmış ya da sadece bir spor tesisinin inşası gerçekleşmiştir.

1924 Paris Olimpiyat Oyunları'yla birlikte küçük çaplı spor tesisi inşasının yanı sıra Olimpiyat Köylerinin inşasını görmekteyiz. Zamanın şartlarıyla birlikte düşündüğümüzde sporcuların konaklaması için oluşturulan bu köyler, oldukça faydalıydı ve bazı ülkeler Olimpiyat Oyunlarından sonra Olimpiyat Köylerini sosyal konut projesi çerçevesinde el alıp alt gelir gruplarına yaşam alanı olarak sundular. Buraya kadar anlatılanlar olimpizm ruhu ile örtüşmektedir. Olimpizm ruhunun aldığı ilk büyük darbe, 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'yla beraber gerçekleşti. Tüm dünya insanlarını birleştirme amacı olan Olimpiyat Oyunları, ilk kez bir propaganda aracına dönüştü. Hitler, Olimpiyat Oyunları sayesinde dünyaya Almanya'nın gücünü göstermek istedi. Ayrıca Olimpiyat Oyunları, nazizmi dünya kamuoyuna duyuracak propaganda aracı olarak görüldü. Bu durum; Olimpiyat Oyunları tarihinde amaç-arac sapmasındaki ilk ve önemli bir kırılma noktası olmuştur. 2. Dünya Savaşı'nın akabinde başlayan "Soğuk Savaş Dönemi" ile birlikte Olimpiyat Oyunları, ülkelerin birbirlerine üstünlük kurma amacına hizmet eden bir araç haline gelmiştir.

³⁰³ "Uluslararası Olimpiyat Komitesi Antlaşması", (Çevrimiçi)
http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Upload/Menu/624923_ioc_antlasmasi.pdf 12 Kasım 2017

1960 Roma Olimpiyat Oyunları ile Olimpiyat Oyunlarının kentin gelişimine destek sağlayacağını farkına varıldı. Bu Olimpiyat Oyunları ile birlikte, spor tesislerinin yanı sıra yeni ulaşım ağları ve altyapı çalışmaları kente kazandırılmaya başlandı. Bu Olimpiyat Oyunlarından neo-liberal ekonomi politikalarının kentleri kuşatmasına kadar olan süreçte kentler, Olimpiyat Oyunlarından fazlaca etkilenmedi ve hatta diyebiliriz ki genelde olumlu yönde etkiler yaşandı. Kentlere kazandırılan altyapı çalışmaları, havalimanları, yeni ulaşım ağları kentlerin ve kentlilerin hizmetine sunuldu. 1980'li yıllarda kentlerde dalga dalga etkisini göstermeye başlayan neo-liberal ekonomi politikaları, Olimpiyat Oyunlarının da etkilerinin ve amacının değişimine yol açtı. Bu yeni ekonomi politikası ile birlikte, ev sahibi kentler küresel sermayeyi kendi kentlerine çekmek adına Olimpiyat Oyunlarını reklam olarak görmeye başladılar. Kentler bu süreçte neo-liberal ekonomi politikalarına dönüşüm yoluyla ayak uydurmaya çalışırken; kentliler, hayatın her alanında yaşanan bu dönüşümden nasibini alarak, ranta açık kentsel alanlarda yerlerinden edilmeye başladılar.

Yerinden edilme dalgalarının ilk büyük örneğini 1988 Seul Olimpiyat Oyunları ile görmekteyiz. Yerleşim alanları, dozer operasyonlarıyla yerle bir edildi ve 720 bin insan yerlerinden edildi. Protestolar, eylemler yapılsa da despot yönetime sahip Güney Kore'de bunların hiçbir anlamı yoktu ve insanların, yıkılan yaşam alanlarını yaşlı gözlerle izlemekten başka çareleri de yoktu.

1992 Barselona Olimpiyat Oyunları, Olimpiyat Oyunları tarihine yeni bir sayfa açtı. Eski sanayi tesislerinin dönüşümüyle birlikte; dünya, Olimpiyat Oyunlarının farklı bir yüzünü gördü. Atıl kalmış, işlevsiz hale düşmüş sanayi tesislerinin yıkılmasıyla, Olimpiyat Oyunları için spor tesisleri ve Olimpiyat Köyü'nün inşası gerçekleşti. Bu Olimpiyat Oyunları, kentsel dönüşümdeki başarısı ve Olimpiyat Oyunları için inşa edilen tesislerin oyunlar sonrası kullanımı açısından takdir görse de; konu yerinden edilmelere geldiğinde durum farklı olmaktadır. Her ne kadar yerinden edilen insan sayısı az gibi görünse de; bir aile veya bir hane halkının bile yerinden edilmesi, Olimpiyat Oyunları vesilesiyle elde edilen kentsel dönüşüm başarısının ardında kalacak ve örtbas edilecek bir durum değildir.

2000’li yıllara gelindiğinde Olimpiyat Oyunlarının farklı bir çıkmazı daha gün yüzüne çıkmaktadır. Olimpiyat Oyunları için inşa edilen tesislerin oyunlardan sonra kullanımını ve işler halde tutulmasını açıklamak için kullanılan “Olimpik Miras”; 2000’li yıllarla birlikte en çok tartışılan konulardan birisi haline gelmiştir. Tartışmaların yoğunlaşmasının ardında 2004 Atina Olimpiyat Oyunları bulunmaktadır. Oyunlardan sonra tesislerin atıl duruma düşmesi ve bu durumun dünya kamuoyuyla paylaşılması; “Olimpik Miras” kavramının sorgulanmasını da beraberinde getirdi. Çünkü Atina’da inşa edilen tesislerin hemen hemen hepsi Olimpiyat Oyunlarından sonra atıl duruma düşmüştür. Oyunlar için inşa edilen tesislerden yalnızca bir tanesi kullanılmaktadır. Bilindiği üzere spor tesislerini işler halde tutmanın bir maliyeti bulunmaktadır. Eğer tesisler yapılırken oyunlardan sonraki kullanım planlaması yapılmazsa; tesislerin maliyeti karşılanamayacak ve tesisler kaderlerine terkedilmeye başlanacaktır. Hem Yunanistan’ın içinde bulunduğu ekonomik kriz hem de planlamanın eksik olması nedeniyle, Olimpiyat Oyunları için inşa edilen tesisler atıl durumda kalmıştır. Bu tesisler son dönemde Suriyeli mülteciler için yaşam alanı olarak kullanılmaktadır.

Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yaparak, gelişmişliklerini dünyaya göstermek isteyen ülkeler de bulunmaktadır. Örneğin; Seul ve Pekin kentleri bu amaç uğruna Olimpiyat Oyunlarını araç olarak kullanmışlardır. 2008 Pekin Olimpiyat Oyunları, tarihte görülmemiş yerinden edilme ile sonuçlanmıştır. Çin, gelişmişliğini göstermek adına oyunlara ev sahipliği yapmak istemiş ve oyunlar için planlanan tesislerin inşası için 1,5 milyon insan yerlerinden edilmiştir. Bu durum; Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için başvuruda bulunurken “olimpizm” düşüncesinin ne kadar da önemsiz olduğunu gösteren bir durumdur. Benzer bir durum 2016 Rio Olimpiyat Oyunları’nda da görülmüştür. “Favela”larda yaşayan yüz binlerce insan yerlerinden edilmiş ve yerlerinden edilenler için herhangi bir konut politikası da öne sürülmemiştir.

Bu çalışmanın örnekleri arasında diğerlerinden belirgin bir şekilde ayrıışan Olimpiyat Oyunları; 2012 Londra Olimpiyat Oyunları’dır. Çünkü Londra, Olimpiyat Oyunlarına aday olurken açık açık neden aday olduğunu tüm samimiyetiyle dışa vurmuştur: Amaç açık bir şekilde “Doğu Londra’nın Dönüşümü”dür. Dönemin

Londra Belediye Başkanı, Doğu Londra’da bulunan eski sanayi tesislerini kentsel dönüşüme tabi tutmak istemiştir. Yapılan planlamalar ve araştırmalar sonucunda, Londra Belediyesi’nin bu maliyetin altından kalkamayacağı anlaşılmıştır. Bunun üzerine Belediye Başkanı, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmaya hak kazandıklarında merkezi hükümetten gerekli maddi yardım alacağını farkına varır ve adaylık süreci bu şekilde başlar. Bu durum; Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmanın altında “olimpizm” düşüncesinin olmadığını gösteren bir diğer örnektir. Londra’da Olimpiyat Oyunları nedeniyle bin kişi yerinden edilir ve yerinden edilenlere konut sözü verilmesine rağmen, bugün birçoğu halen daha kendi başının çaresine bakmak zorunda kalmıştır. Londra, geçmiş Olimpiyat Oyunlarından dersler çıkararak oyunlar sonrası tesislerin kullanımı hususunda planlamalar yapmıştır. Bütün tesislerin Londralılar tarafından aktif olarak kullanılmasına rağmen, tartışmalı durumların varlığı da mevcuttur. Bunlardan ilki; Olimpiyat Köyü’nün oyunlardan sonra kullanımıdır. Olimpiyat Köyü inşa edilmeden önce bu alanda inşa edilecek konaklama alanlarının tamamının oyunlardan sonra düşük gelirli sosl sosyal konut olarak verileceği yetkililer tarafından söylendi. Ancak Olimpiyat Oyunlarının akabinde Olimpiyat Köyü’nün yarısı Katarlılara satıldı. Diğer tartışma; “Olimpik Miras” konusunda yaşanmaktadır. Vassil Girginov ile yaptığım görüşme sırasında bu konuyla ilgili de görüşülmüştür. Tesislerin hepsinin aktif olarak kullanıldığını ve “Olimpik Miras” açısından bu durumu olumlu bir gelişme olarak görmenin doğru bir düşünce olup olmadığını sorduğumda; “Tesisler kime miras? Zenginlere mi yoksa Londralılara mı? Tabi ki büyük ölçüde zenginlere (özel sektöre). Yarım milyon sterlinden daha fazla inşa ettiğiniz Queen Elizabeth Olimpiyat Stadyumu’nu özel sektörün sahibi olduğu Westham United Futbol Klubü’ne 100 yıllığına 15 milyon sterline kiraya verdiğinizde; bu durumu Londralılar için “Olimpik Miras” olarak görmek güç olacaktır.” cevabını aldım. Bu durum üzerine düşündüğümüzde; kentlilere “Olimpik Miras” olarak düşünülen tesisler aslında sermayedarlar için bir miras olmaktadır.

Genel bilgilere değindikten sonra, Türkiye’nin mega etkinlikler serüvenine bakmamız gerekecektir. Türkiye’nin mega etkinliklere ev sahipliği yapma

istekliliğini dönemsel olarak açıklamanın daha faydalı olacağını düşünmekteyim. Dönemleme yapacak olursak;

- Osmanlı Devleti'nin son dönemi,
- Cumhuriyet dönemi,
- Neo-liberal ekonomi politikalarının uygulandığı dönemden günümüze olmak üzere üç dönem içerisinde mega etkinlikleri açıklamamız gerekecektir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemi, 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın ilk çeyreğini kapsayan dönemdir. Bu dönem içerisinde Osmanlı Devleti, Dünya Fuarlarına katılım konusunda oldukça hassas davranmıştır. Dünya Fuarlarından ilkinin Londra'da düzenlenmesinin ardından, ikincisine ev sahipliği yapmak için başvuruda bulunmuştur, lakin başarılı olamamıştır. Osmanlı Devleti'nin bir mega etkinlik türü olan Dünya Fuarına ev sahipliği yapma istekliliğinin arkasında; diğer devletlere ekonomik ve siyasi açıdan halen daha güçlü olduğunu gösterme çabası bulunmaktadır.

Cumhuriyet dönemi, yeni kurulan ülkenin imar çalışmaları şeklinde ifade edilebilir. Bu süreçte yabancı plancılar ülkeye getirilmiş ve planlar yaptırılmıştır. Mega etkinlik planlarını, İstanbul için yapılan planlarda görmekteyiz. Henri Prost tarafından yapılan planlarda, İstanbul'da Olimpiyat Oyunlarına ayrılan alanlar gösterilmektedir. Bu dönem içerisinde yapılan planlama çalışmalarının temelinde; yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin batılı ve modern tarzda inşa ettiği İstanbul'u dünya kamuoyu önüne çıkarma çabaları yer almaktadır. Çabalar bu şekilde olmasına karşın, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma girişimi bir sonraki döneme bırakılmıştır.

Neo-liberal ekonomi politikaları dönemi, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma istekliliğinin en yoğun olarak yaşandığı dönemdir. Yasal ve yönetsel altyapı hazırlandıktan sonra Türkiye, beş kez Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için başvuruda bulundu. Burada Türkiye'nin bu istekliliğinin altında yatan nedenlere bakmamız gerekecektir. Öncelikle Türkiye, küresel kent ligine sokmak istediği İstanbul'u sürekli ön plana çıkarmak istemiştir. İstanbul'u finans merkezi yapma

abalarına, kentte gerçekleştirilecek Olimpiyat Oyunlarının etkisi olacağı ve küresel sermayeyi kente çekeceği düşünülmektedir. Olimpiyat Oyunları, prestij kazanma aracı olarak görülmekte ve İstanbul’un Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmasının Türkiye’ye prestij kazandıracasına inanılmaktadır. Ülkenin gelişmişliği ve ekonomik gücü, Olimpiyat Oyunları sayesinde dünya sahnesine sunulacağı düşüncesi hakimdir.

İstanbul, son yıllarda daha fazla ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır. Kültür, sanat, spor ve akademik faaliyetlerin başkenti yapılmaya çalışılması; İstanbul’u ve İstanbulluları etkilemektedir. İstanbul, 2000’li yılların başında Formula 1 yarışlarına ev sahipliği yapmak için aday olduğunu açıklamıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda; ev sahipliği yapmaya hak kazanan İstanbul, 2005-2012 yılları arasında Formula 1 yarışlarına ev sahipliği yapmıştır. İstanbul’un su havzalarından bir tanesinin zerine Formula 1 tesisi inşa edilmiştir. Yüksek maliyetle inşa edilen bu tesis 2012 yılından sonra atıl duruma düşmüştür. 2012 yılından günümüze tekrardan ev sahipliği görüşmelerinde bulunulsada İstanbul, Formula 1 takvimine alınmamıştır. 2017 ve 2018 yılları ev sahipliği yapılacağının kesin gözüyle bakıldığı yıllar olmasına rağmen, umutlar başka bahara kalmıştır. Peki şimdi Formula 1 tesisi ne durumda? “İstanbul Park” ismiyle inşa edilen tesis, Formula 1’in İstanbul’u yarış takvimine almayı bıraktığı 2012 yılından sonra atıl duruma düşmüştür. Daha sonra 11 yıllığına bir şirkete kiraya verilmiştir. şirket, işletim maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle kiraladığı günden günümüze zarar etmektedir. “Mega etkinlik mirası” konusunda şirket elinden geleni yapmaya alışsada, tesisin inşası sırasında sonradan kullanım için plan yapılmamasından kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır.

İstanbul, 2000’li yıllardan itibaren mega projelerin “ılgın projelerin”, mega etkinliklerin odağında olan bir kent olarak incelendiğinde durum içinden çıkılamaz hale gelmektedir. İstanbul, 90’lı yıllarla birlikte doğal sınırlarını aşmıştır. 5 milyon nüfus için planlanan İstanbul, şimdi yaklaşık 15 milyon nüfusa sahiptir. Biliyoruz ki kent içinde gerçekleştirilen her proje beraberinde nüfus artışını getirmektedir. İstanbul, bu durumun en güzel örneklerinden birisidir. Boğaziçi Köprüsü’nün (15 Temmuz şehitler Köprüsü) hizmete girmesinden sonra yapılan nüfus sayımında yaklaşık 2,5 milyon olan İstanbul nüfusu; Fatih Sultan Mehmet Köprüsü’nün hizmete

girmesinden sonra yapılan nüfus sayımında 6,6 milyon nüfusa sahip olmuştur. Bu iki örnek arasında 15 yıllık bir zaman süreci bulunmaktadır. 15 yılda yaklaşık 4 milyonluk bir nüfus artışı gerçekleşmiştir. Köprüler beraberinde yeni yerleşim alanlarını getirmiş ve nüfus artış hızı beklenenin üstünde olmuştur. Şimdi gözler “3. Köprü” olarak bilinen ve yakın geçmişte hizmete açılan Yavuz Sultan Selim Köprüsü’nün beraberinde getireceği yerleşim alanlarında. Zira son yirmi yılda ormanlık alanlarının 2/3’ünü kaybeden İstanbul, 3. Köprü ile birlikte kalan ormanlık alanlarının büyük çoğunluğunu da kaybedecek ve nefes alamaz hale gelecektir. İstanbul, doğal genişleme alanını bitireli yıllar oldu. Dolayısıyla İstanbul’a yapılacak ve nüfus çekimiyle sonuçlanacak her proje İstanbul’u başedilemeyecek sorunlarla karşı karşıya bırakacaktır.

İstanbul’un mevcut durumu böyleyken, Olimpiyat Oyunlarına adaylık konusunda her zaman ön plana çıkması düşündürücü bir durumdur. Katılıyoruz ki dünya çapında bilinirliğe ve öneme sahip olan kentler, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği seçimlerinde daha avantajlıdırlar. Bir örnekle bu durumu açıklayacak olursak; Manchester, iki kez Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için başvuruda bulundu. Fakat başarılı olunamadı. Daha sonra küre kent klasmanının zirvesinde yer alan kentlerden birisi olan Londra, ev sahipliği için aşvuruda bulunduğunda; blinirlik ve önem açısından daha üst seviyede olduğu için Olimpiyat Ot-yunlarına ev sahipliği yapmada şansı daha fazla oldu ve ev sahipliği hakkkını kazandı.

Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma konusunda ısrarlı olunacaksa; Türkiye’de doğal gelişim sınırlarına ulaşmamış diğer kentleri aday göstermek, Olimpiyat Oyunlarının kente ve kentlilere olan olumsuz etkilerini en aza indirmek hususunda yardımcı olacaktır. Bu konuda örnekler bulunmaktadır. Mersin’de gerçekleştirilen Akdeniz Olimpiyat Oyunları, Erzurum’da gerçekleştirilen, Üniversitelerarası Kış Olimpiyatları, Trabzon’da gerçekleştirilen Gençlik Olimpiyatları, Samsun’da gerçekleştirilen İşitme Engelliler Olimpiyat Oyunları... daha detaylı açıklamak gerekirse; Erzurum’da gerçekleştirilen Üniversitelerarası Kış Olimpiyatları, kentin bilinirliğine ve kış turizmine olumlu etki yapmıştır. Ayrıca inşa edilen tesislerle beraber Türkiye’de yeni yeni gündeme gelen bazı kış sporlarına, kış

kenti olan Erzurum’da ilgiyi artırmıştır. Sonuçta bu durum “olimpizm” ruhuna daha yakın olacaktır.

Son olarak İstanbul’da gerçekleştirilecek Olimpiyat Oyunlarıyla beraber inşa edilen/edilmesi düşünülen tesislerin yakınlarında bulunan yerleşim alanları ranta açık hale gelecektir. Kentsel dönüşüm, kamulaştırma gibi yollarla yerleşim alanlarında bulunan insanların yerlerinden edilmesi söz konusu olacaktır. Bir mega etkinliğe ev sahipliği yapmak için yapılan araştırmalarda salt ekonomik yararlar bakmak madalyonun diğer yüzünü görmeyi zorlaştırmaktadır. Niteki Olimpiyat Oyunları ile ekonomik kalkınma sağlamış bir kent bulunmamaktadır. Etkiler bağlamında; insan unsurunun Olimpiyat Oyunlarından nasıl etkileneceği daha önemlidir. Yerinden edilme açısından düşündüğümüzde; Pekin ve Rio’nun Olimpiyat Oyunlarıyla yerlerinden ettiği insanlar ve yaşanan protestolar, oyunların önüne geçmiştir ve oyunlar nedeniyle beklenen prestij; prestij kaybı ile sonuçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- AHCR, 1989 “Evictions in Seoul South Korea”, Asian Coalition for Housing Rights, **Environment and Urbanization**, Sayı 1, ss. 89-94
- AH-YOUNG C. “Gangnam exhibit offers more than urban history”, (Çevrimiçi) http://www.koreatimes.co.kr/www/news/art/2011/01/135_79951.html 23 Nisan 2017
- ALJAZEERA “Brezilya’da Dünya Kupası Protestosu”, (Çevrimiçi) <http://www.aljazeera.com.tr/makale/brezilyada-dunya-kupasi-protestosu> , 19 Nisan 2015
- AKKURT G. “İstanbul 2020 Olimpiyat Araştırması”, (Çevrimiçi) <http://egazete.anadolu.edu.tr/spor/31123/istanbul-2020-olimpiyat-arastirmasi> 19 Ağustos 2017
- AKYILMAZ, B., SEZGİNER M., KAYA C., 2014 **Türk İdare Hukuku**, İstanbul, Seçkin Yayınları, 5. Baskı
- ALLEN E., “Scandal of The Greedy Landlords Kicking Out Their Tenants To Charge Tourists A Fortune During The Olympics”, (Çevrimiçi) <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2095575/Scandal-greedy-landlords-kicking-tenants-charge-tourists-fortune-Olympics.html> 01 Temmuz 2017
- ALLEN J., COCHRANE A., 2014 “The Urban Unbound: London’s Politics and the 2012 Olympic Games”, **International Journal of Urban and Regional Research**, Sayı 3, ss. 1609-1624
- ALLIEN J. Scott, 2004 “Küreselleşme ve Kent-Bölgelerin Yükselişi”, Çev. Kübra Cihangir Çamur, **Planlama Dergisi**, 2004/3, ss. 26-32
- AMNESTY, 2016 **Yerinden Edilen ve Mülksüzleştirilenler**, Londra, Amnesty International
- ANGEL Shlomo, “The Urban Expansion of London, Marron Institute of Urban Management”, (Çevrimiçi) <http://marroninstitute.nyu.edu/content/blog/the-urban-expansion-of-london> , 13 Nisan 2017
- ARKİTERA “2012 Londra Olimpiyatları”, (Çevrimiçi) <http://www.arkitera.com/galeri/detay/9284> 14 Nisan

2017

- ARTEFACT 1 “The Carpenters Estate”,
<https://alextwamleyyr3.wordpress.com/2014/11/20/artefact-1-the-carpenters-estate-2/> , (Çevrimiçi) 30.06.2017
- ASIA NEWS “Beijing 13 Thousand People are Kicked Out of Their Homes Every Month”, (Çevrimiçi)
<http://www.asianews.it/news-en/Beijing,-13-thousand-people-are-kicked-out-of-their-homes-every-month-10979.html> 19 Nisan 2017
- AT,2016 **Global Cities**, AT Kearney
- ATAKÖY G. “Ataköy Sinan Erdem Kapalı Spor Salonu’nun Resmi Açılışı Yapıldı Kısa Sürede Değil 17 Yılda Bitirildi”, (Çevrimiçi)
<http://www.atakoygazete.com.tr/hb110209.html> 25 Ağustos 2017
- ATHOC, 2004 **Official Report of the XXVIII Olympiad**, vol 1, ATHOC, Atina
- AZEM İ., 2011 Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir, Kibrit Film
- BARNES Geoffrey C., 1995 “Defining and Optimizing Displacement”, **Crime Prevention Studies**, ss. 95-113
- Başakşehir Belediyesi (Çevrimiçi)
<https://ebelediye.basaksehir.bel.tr/DIGIKENTEBELEDIYE/faces/page/rayic.jsp?open=473> 19 Ağustos 2017
- BAYSAL UZUNÇARŞILI Cihan. “Türkiye’nin Kentsel Dönüşüm Politikaları Karşısında Barınma ve Konut Hakkı”, (Çevrimiçi)
<http://web.yesildusunce.org/wp-content/uploads/2016/01/1-Turkiyenin-Kentsel-Donusum-Politikolari-Karsisinde-Barinma-ve-Konut-Hakki.pdf> , 12 Şubat 2017
- BBC “Londra Olimpiyatları’na 100 gün kaldı”, (Çevrimiçi)
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/04/120418_olympics_100.shtml , 25 Mayıs 2017
- BECKEL L., VERLAG G., 2001 **The European Space Agency’s Contribution to a Better Understanding of a Global Challenge**,

Salzburg, IUCN Publication,

- BEIJING ORGANISING COMMITTEE, 2009 **Bid Documents and Analysis: Passion behind the Bid, Official Report of the Beijing 2008 Olympic Games**, vol 1, Beijing Organising Committee for the Games of the XXIX Olympiad, Pekin
- BĪJKERK A. T., 2000 “The Olympic Tug-of-War Antwerp 1920”, **Journal of Olympic History**, ss. 15-21
- BĪLSEL C., ZELEF H., 2011 “Mega Events in Istanbul from Henri Prost’s master plan of 1937 to the twenty-first-century Olympic bids”, **Planning Perspectives**, Vol 26 No 4, ss. 621-634
- BLOOR S. “Abandoned Athens Olympic 2004 venues, 10 years on – in pictures” (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/sport/gallery/2014/aug/13/abandoned-athens-olympic-2004-venues-10-years-on-in-pictures> 07 Kasım 2016
- BOELSUMS. R. “Living Next to a Flagship Development A Literature Review on the Spatial and Socio-Economic Benefits that Flagship Developments Can Generate for Adjacent Residential Neighbourhoods”, (Çevrimiçi)
<http://www.regionalstudies.org/uploads/funding/conferences/presentations/european-conference-2012/presentations/boelsums.pdf> 01 Haziran 2017
- BOULTON J., 1987 **Neighborhood and Society: A London Suburb in the Seventeenth Century**, New York, Cambridge University Press
- BRENNAN T. C., 2010 “The 1960 Rome Olympics: Spaces and Spectacle”, 10. International Symposium for Olympic Research, **International Centre for Olympic Studies**, London, ss.17-29
- BROWN P. “The Beijing Residents Who Lost Their Homes to The Olympics”, (Çevrimiçi)
<https://www.youtube.com/watch?v=Oro7EculG2Q> 13 Mart 2016
- BRUNET F., 2005 **Economic Impact of The Barcelona Olympic Games**, Barselona, Centre d’Estudis Olímpics UAB
- BRYANT D. C., MCGEE H. W., 1983 “Gentrification and The Law: Combatting Urban Displacement”, **Urban Law Annual ; Journal of**

Urban and Contemporary Law, Vol 25, ss.43-144

- BUİSSİNK J. D., 1985 **Aspects of Urban Renewal: Report of an Enquiry by Questionnaire Concerning, the Relation Between Urban Renewal and Economic Development**, International Federation for Housing and Planning
- BURTYNSKY E. “Manufactured Landscapes”, (Çevrimiçi) <http://www.mascontext.com/tag/three-gorges-dam/> 11 Mart 2017
- BUTLER T., 2007 “Re-urbanizing London Docklands: Gentrification, Suburbanization or New Urbanism?”, **International Journal of Urban and Regional Research**, Sayı 31, ss. 759-781
- CARROLL T., 2012 Carroll Terrance, “Illusions of Unity: The Paradox Between Mega-Sporting Events and Nation Building, **The Journal of Public Diplomacy**, Sayı 3, ss.12-21
- CAMBRIDGE U. P., 2014 Climate Change 2014 Mitigation of Climate Change, New York, Cambridge University Press
- CASHMAN R., 2002 **Impact of the Games on Olympic Host Cities**, Barselona, Centre D’Estudis Olímpics
- CASTELLS M., 1972 **La Question Urbaine**, Paris, François Maspero
- CASTLES S., 2006 “Global Perspectives on Forced Migration”, **Asian and Pacific Migration Journal**, Vol 15, No 1, 2006, ss. 7-28
- CHALKLEY B., “Urban Development Through Hosting International Events: A History of the Olympic Games, **Planning Perspectives**, no:14, ss. 369-394
- ESSEX S., 1999
- CITE “Henri Prost” (Çevrimiçi) <https://expositions-virtuelles.citedelarchitecture.fr/prost/07-CHAPITRE-07-DOCUMENTS-02-BIS-PRES.html> 18 Temmuz 2017
- COMITE OLYMPIQUE FRANÇAIS, 1925 **Les Jeux de VIII Olympiade Paris 1924 Rapport Officiel**, Paris
- COHRE, 2007 **Fair Play for Housing Rights**, COHRE, Cenova
- COLLINSON P., “The East End Tenants Facing Eviction During The Olympics”, (Çevrimiçi)

<https://www.theguardian.com/money/2012/may/18/east-end-tenants-eviction-olympics> 23 Temmuz 2017

- COOTE J. vd. 1980 **The ITV Book of The Olympics**, Londra, Independent Television Books
- COUCH C., SYKES O., BÖSTINGHAUS W., 2011 “Thirty Years of Urban Generation in Britain, Germany and France: The Importance of Context and Path Dependency”, **Progress in Planning**, sayı 75, ss. 1-52
- COUCH C., 1990 **Urban Renewal Theory and Practice**, London, Macmillan
- COX W. “The Evolving Urban Form: Seoul”, (Çevrimiçi) <http://www.newgeography.com/content/002060-the-evolving-urban-form-seoul> 14 Mart 2017
- CRİEKİNGEN V., DECROLY J. M., 2003 “Revisiting the Diversity of Gentrification: Neighborhood Renewal Processes in Brussels and Montreal”, **Urban Studies**, vol 40, no 12, ss. 2451-2468
- ÇSB “Şehircilik Alanında Genel Durum” (Çevrimiçi) <http://www.csb.gov.tr/projeler/sehirciliksurasi/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=ustmenu&Id=874> 14 Mart 2017
- DANTE J. “The Night View of Mokdong”, (Çevrimiçi) <https://www.flickr.com/photos/tokism/10021666456> 09 Şubat 2017
- DAVIS L. K., 2007 **Housing Evictions and The Seoul 1988 Summer Olympic Games**, COHRE, Cenova
- DAVIS L. K., 2011 “International Events and Mass Evictions: A Longer View”, **International Journal of Urban and Regional Research**, Sayı 35, ss. 582-599
- DEMİR H., YILMAZ A., 2012 “Measurement of Urban Transformation Project Success Using the Analytic Hierarchy Process: Sulukule and Tepeustu-Ayazma Case Studies Istanbul”, **Journal of Urban Planning and Development**, Sayı 138, ss.173-1
- DENG C. Q., LI M., “An Exploratory Study Of Event Image”, (Çevrimiçi) http://www.scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1104&context=gradconf_hospitality 02 Mayıs 2016

- DOWAN T., 2012 **Then a Fight for The Future**, Bloomington, Balboa Press
- DURKAL K. “350 Milyon Sterlinlik Stat Artık Otobüs Durağı”, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/350-milyon-sterlinlik-stat-artik-otobus-duragi-28421725>, 13 Mayıs 2015
- DPT, 1963 Kalkınma Planı, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- DPT, 1973 Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- DPT, 2000 Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- DPT, 2006 9. Kalkınma Planı
- DURAN P., 2005 “The impact of the Games on tourism” Centre d’Estudis Olímpics UAB. (Çevrimiçi) <http://olympicstudies.uab.es/pdf/wp083.pdf> 08 Mart 2016
- DW “Brezilya’da protestolar dinmiyor”, (Çevrimiçi) <http://www.dw.com/tr/brezilyada-protestolar-dinmiyor/a-16897551> 07 Nisan 2017
- EL-HİNNAWİ E., 1985 **Environmental Refugees**, Nairobi, UNEP
- EMLAK KULİSİ “Küçükçekmece Yarımburgaz’da İmar Kısıtlaması İddiası”, (Çevrimiçi) <https://emlakkulisi.com/kucukcekmece-yarimburgazda-imar-kisitlamasi-iddiasi/522428> 28 Eylül 2017
- ERGÜN C., GÜL H., 2010 “Barınma Hakkının İhmal Edilme Sürecinde Kentsel Dönüşüm Projeleri”, **Sosyal Haklar Sempozyumu**, ss. 359-378
- ERGÜNEY Y. D., PİLEHVARİAN KARA N., 2015 “Ondokuzuncu Yüzyıl Dünya Fuarlarında Osmanlı Temsiliyeti”, **Megaron**, sayı 10, ss.224-240
- EROĞLU O., YALÇIN A., 2014 Eroğlu Osman, Yalçın Azmi, “Yeni Bir Rekabet Formu Olan Kent Rekabetçiliğine Yönelik Literatür Taraması”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı 1, Cilt 4, ss.19-42

- ERTEN S., 2008 “Spatial Analysis of Mega-Event Hosting: Olympic Host and Olympic Bid Cities”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, ODTÜ
- ERYILMAZ S. S., 2012 , “Mega etkinliklerin kent mekânına yansımaları Formula 1 Türkiye Grand Prix'i İstanbul Park Örneği”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- FANG W., 2013 “Beijing as a Globally Fluent City”, **Brookings-Tsinghua Center for Public Policy and The Global Cities Initiative**
- FANG W., 2013 “Charracterictics and Prospect of China’s Urbanization Development”, **IUSSP International Population Conference**
- FEIR, 2015 **The Impact of the 2004 Olympic Games on the Greek Economy**, Atina, Foundation for Economic and Industrial Research
- FLYVBJERG B., **Olympic Proportions: Cost and Cost Overrun at the Olympics 1960-2012**, Saïd Business School Working Papers
- STEWART A., 2012
- FREDİANİ A. A., **Regeneration and Well-Being in East London: Stories From Carpenters Estate**, Londra, The Barlett Development Planing Unit & University College London,
- BUTCHER S., WATT P., 2013
- FREDLINE L., **Host Community Perceptions of the Impact of Events: a Comparison of Different Event Themes in Urban Regional Communities**, CRC for Sustainable Tourism Pty Ltde
- DEERY M., JAGO L., 2006
- FREEMAN L., 2005 “Displacemet or Succession? Residential Mobility in Gentrifying Neighborhoods”, **Urban Affairs Review**, vol 40, no 4, ss.463-491
- FRIEDMANN J., 1986 “The World City Hypothesis”, **Development and Change**, Volume 17, s. 70-77
- GETTY IMAGES “Historic Parts of Beijing Bulldozed to Make Way for Olympic Construction”, (Çevrimiçi)
<http://www.gettyimages.co.uk/event/historic-parts-of-beijing-bulldozed-to-make-way-for-olympic-construction-2417141#an-elderly-chinese-woman-with->

[bound-feet-walks-through-the-rubble-of-picture-id2417212](#) 15 Haziran 2016

- GİRGİNOV V., **The Olympic Games Explained**, Londra ve New York, Routledge Taylor&Francis Group
- PARRY J., 2005
- GLASS R., 1964 **London Aspects of Change**, Londra, Mac Gibbon ve Kee
- GLOBAL TIMES “South Korea's 1988 Olympic Venues Still Produce Economic Benefits”, (Çevrimiçi) <http://www.globaltimes.cn/content/724590.shtml> 25 Mart 2017
- GOLD J. R., GOLD M. M., 2011 **Olympic cities: City agendas, planning, and the World's Games**, London: Routledge
- GOLD J. R., GOLD M. M., 2011 “From A to B: The Summer Olympics 1896-2008”, **Olympic Cities City Agendas Planning and The World's Games 1896-2008**, Ed. John R. Gold, Margaret M. Gold, 2. Baskı, London New York, Routledge, ss.17-55
- GOOGLE ARTS “History of Korean Independent Film 1” (Çevrimiçi) <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/exhibit/wQycPJch> 14 Ağustos 2016
- CULTURE
- GRATTON C., “Maximizing Olympic Impacts by Building Up Legacies”, **The International Journal of the History of Sport**, 25:14, ss. 1922-1938
- PREUSS H., 2008
- GREATER LONDON AUTHORITY, 2006 **The London Plan Sub Regional Development Framework East London**, Greater London Authority, Londra
- GREENE S. J., 2003 “Staged Cities: Mega Events Slum Clearance and Global Capital”, **Yale Human Rights Development L.J.**, Sayı 6, ss.161-187
- GRIER G. W., GRIER E. S., 1978 **Urban Development: A Reconnaissance**, Bethesda, Grier Partnership
- GÜVEN Y., 1990 “Kamulaştırma İşlemlerinde Kamu Yararı”, **D. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 1, ss. 247-262
- HABER 7 “16 ilin emniyet müdüründen çağrı: Bizi yıkın!”, (Çevrimiçi) <http://emlak.haber7.com/emlak->

[gundemi/haber/950705-16-ilin-emniyet-mudurunden-cagri-bizi-yikingundemi.haber/950705-16-ilin-emniyet-mudurunden-cagri-bizi-yikin](http://gundemi.haber/950705-16-ilin-emniyet-mudurunden-cagri-bizi-yikingundemi.haber/950705-16-ilin-emniyet-mudurunden-cagri-bizi-yikin) 03 Eylül 2016

- HALL C. M., 1989 “Hallmark events and the planning process”, **The Planning and Evaluation of Hallmark Events** Ed: G.J. Syme, B.J.Shaw, D.M. Fenton & W.S. Mueller, Ashgate, Aldershot, ss. 20–39
- HALL C. M., 1989 “The Definition and Analysis of Hallmark Tourist Event, **Geo Journal**, 19:3, ss. 262-268
- HANNA M., 1999 **Reconciliation in Olympism Indigenous Culture in the Sydney Olympiad**, S. Wales, Walla Walla Press
- HARVEY D., 2010 **Postmodernliğin Durumu**, Çev. Sungur Savran, İstanbul, Metis Yayınları, 5. Baskı
- HARVEY D., 1988 **Social Justice and City**, Oxford, Blackwell Publishers
- HEBBERT M. J., EHRLICH B., CLOUT H. D. “London”, <https://www.britannica.com/place/London> , (Çevrimiçi) 20.04.2017
- HELSİNKİ ORGANİSİNG COMMITTEE, 1955 **The Official Report of The Organising Committee for The Games Of The XV Olympiad Helsinki 1952**, Porvoo, Werner Söderström Osakeyhtiö, 1955
- HİLL D. “London 2012 legacy: the battle begins on a Newham estate”, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/sport/2012/jun/13/london-2012-legacy-battle-newham> 30 Haziran 2017
- HİLLER H., 2000 “Toward an urban sociology of mega-events”, **Research in Urban Sociology**, Sayı 5, ss. 181–205
- HOBERMAN J., 1995 “Toward a Theory of Olympic Internationalism”, **Journal of Sport History**, vol 22, no 1, ss.1-37
- HONG S., 2013 “Seoul: A Korean Capital”, **Transforming Asian Cities Intellectual Impasse Asianizing Space and Emerging Translocalities**, Ed. Nihal Perera, Wing-Shing Tang, New York, Routledge, ss. 20-32
- HONG S. 2016 “The Heinous Olympification of Seoul”, (Çevrimiçi) <https://newrepublic.com/article/136167/heinous-olympification-seoul> 12 Mayıs 2017

- HORNE J., 2007 “The four “knowns” of sports mega-events”, **Leisure Studies**, Sayı 26, ss. 81–96
- HORNE J., 2013 “From 1908 to 2012: Continuity and Change in London Olympic Narratives”, *Handbook of The London 2012 Olympic and Paralympic Games*, Cilt 1, Ed. Vassil Girginov, Routledge, Londra ve New York, ss. 17-28
- HUNT A., WHEELER B., “Brexit: All You Need To Know About The Uk Leaving The Eu”, (Çevrimiçi) <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887> 03 Ağustos 2017
- HÜSNİ-BEY A., 2012 “Clays Lane Archive”, **Visual Studies**, Sayı 27, ss. 148-150
- IDMC, 2016 **Global Report on Internal Displacement**, The Internal Displacement Monitoring Centre
- IOC “2020 Host City Election”, (Çevrimiçi) <https://www.olympic.org/2020-host-city-election> 19 Ağustos 2017
- IOC “The Modern Olympic Games”, (Çevrimiçi) <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Document-Set-Teachers-The-Main-Olympic-Topics/The-Modern-Olympic-Games.pdf> 23 Temmuz 2016
- IOC “London 1908”, (Çevrimiçi) <https://www.olympic.org/london-1908> 18 Mayıs 2017
- IOC “London 1948”, (Çevrimiçi) <https://www.olympic.org/london-1948> 21 Mayıs 2017
- IOC “London 2012”, (Çevrimiçi) <https://www.olympic.org/london-2012> 23 Mayıs 2017
- IOC “Beijing 2008”, (Çevrimiçi) <http://www.olympic.org/beijing-2008> 17 Mart 2017
- IOC, 1909 **The Fourth Olimpiad London 1908**, IOC The British Olympic Association, Londra
- IOC, 1994 **Olympic Charter**, IOC

- IOC, 2001 **Report of The IOC Evaluation Commission for The Games of The XXIX Olympiad in 2008**, IOC, Lozan
- IOC, 2007 **The Olympic Symbols**, The Olympic Museum, 2. Baskı
- IOC, 2007 **The Modern Olympic Games**, The Olympic Museum, 2. Baskı
- IOC, 2010 **2012 Olympic Games Bid Procedure “Quick Reference”**, International Olympic Committee, Lozan, Olympic Studies Centre
- IOC, 2011 **Olympic Summer Games**, International Olympic Committee, Historical Archives Olympic Studies Centre
- IOC, 2013 **Report of The IOC Evaluation Commission for The Games of The XXXII Olympiad in 2020**, IOC, Lozan
- IOC, 2013 **The Olympic Games Antiquity**, IOC The Olympic Museum, Lausanne, 3. Baskı, 2013
- IOC, 2016 **Olympic Summer Games Villages from Paris 1924 to Rio 2016**, IOC, The Olympic Studies Centre
- IPSOS MORI “BBC London Olympic Survey”, (Çevrimiçi) <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/bbc-london-olympics-survey> 27 Mayıs 2017
- JACOBS J., 1961 **The Death and Life of Great American Cities**, New York, Random House
- JAGO K. L., SHAW R. N., 1998 “Special events: A conceptual and definitional framework” **Festival Management and Event Tourism**, Sayı 5, ss. 21–32
- JAGO K. L., 1997 “Special Events and Tourism Behaviour: A Conceptualisation and an Empirical Analysis from a Values Perspective”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Victoria University, Department of Hospitality, Tourism and Marketing Faculty of Business
- KALKINMA BAKANLIĞI, 2013 Onuncu Kalkınma Planı 2014- 2018, Kalkınma Bakanlığı, Ankara
- KASİMATİ E., 2003 “Economic Aspects and The Summer Olympics: a Review of Related Research”, **International Journal of Tourism Research**, no 5, ss. 433-444

- KAZAKOĞLU C., “2020 Olimpiyatları: İstanbul Neden Kaybetti?”, (Çevrimiçi)
http://www.bbc.com/turkce/spor/2013/09/130908_turkiye_olimpiyat 15 Temmuz 2017
- KİM J., 2012 “Embodying The Evictees of Asian Olympic Cities: Video Documentaries of Demolition and Relocation in Seoul and Beijing”, **Asian Cinema**, sayı 23, no 2, ss. 183-197
- KİM K. S., 1991 **The Korean Miracle (1962-1980) Revisited Myths and Realities in Strategy and Development**, Kellogg Institute, Working Paper 166
- KLEİN B., 2011 “İstanbul’s Bids For The Olympic Game- A Never-Ending Story”, **Journal of Olympic History**, Sayı 20 ss.24-30
- KLOET J. vd. 2008 Kloet Jeroen de, Chong Gladys Pak Lei, Liu Wei, “Die Olympischen Spiele 2008 in Beijing und die Kunst der Aufrechterhaltung des Nationalstaates”, **China Aktuell**, ss. 6-35
- KNIGHT T., RUSCOE S., 2012 **London 2012 Olympic and Paralympic Games The Official Commemorative Book**, Vol. 2, West Sussex, John Wiley& Sons
- KORNBLATT T., 2006 Kornblatt Tracy, **Setting The Bar: Preparing for London’s Olympic Legacy**, Centre For Cities, Discussion Paper no 8
- KOUBURİ C., “The First Modern Olympic Games at Athens 1896 in the European Context”, (Çevrimiçi)
http://www.desk.c.utokyo.ac.jp/download/es_5_Koulouri_2.pdf 15 Mayıs 2016
- KÜÇÜKALİ U. F., 2015 “Yer Seçimi Sürecinde Yeni Yerleşim Alanları Üretiminin Doğal Yapı ve Planlar ile İlişkisinin Yeniden Düşünülmesi - Küçükçekmece İlçesi – Atakent Mahallesi Örneği”, **Planlama Dergisi**, Sayı 25, ss.212-226
- KYUNG S., 2011 “State-facilitated Gentrification’ in Seoul, South Korea: for Whom, by Whom and with What Result?”, **The International RC21 Conference**
- LAMBROS SP. P., **The Olympic Games 776-1896**, Ed. Charles Beck,

- POLİTİS N. G., 1896 Londra, H. Grevel And CO. 1896
- LAW C. M., 2002 **Urban Tourism: The visitor Economy and The Growth of Large Cities**, London, Continuum
- LECHA E. S., 2016 Lecha Eduard Soler i, “İstanbul: The Eternal Candidate”, **Olympics and Cities Opportunities Ambitions and Failures**, Ed. Eckart Woertz, Barcelona, CIDOB, ss. 43-44
- LEES L., SLATTER T., WYLY E., 2007 **Gentrification**, New York ve Londra, Routledge
- LENSKYJ H. J., 2000 Lenskyj Helen Jefferson, **Inside The Olympic Industry: Power, Politics and Activism**, New York, State University of New York Press
- LEVY B., BERGER P. D., 2013 “On The Financial Advantage of Hosting the Olympics”, **International Journal of Humanities and Social Science**, vol 3, No 1, ss. 11-20
- LONDON ORGANİSİNG COMMITTEE, 1951 The Official Report of The Organising Committee for the XIV Olympiad, The Organising Committee for the 14. Olympiad, London
- LONDON ORGANİSİNG COMMITTEE, 2004 **London 2012 Candidature File**, Sayı 1, Londra, The London Organising Committee of the Olympic Games and Paralympic Games Limited
- LONDON ORGANİSİNG COMMITTEE, 2012 **London 2012 Olympic Games Official Report**, vol 1, Londra, The London Organising Committee of the Olympic Games and Paralympic Games Limited,
- LONDON B., PALEN J. J., 1984 “Issues and Perspectives in Neighborhood Renovation”, **Gentrification Displacement and Neighborhood Revitalization**, Ed. J. John Palen, Bruce London, New York, State University of New York Press, ss. 4-26
- LONDON B., PALEN J. J., 1984 “Some Theoretical and Practical Issues Regarding Inner City Revitalization”, **Gentrification Displacement and Neighborhood Revitalization**, Ed. J. John Palen, Bruce London, Albany, State University of New York Press
- LUND B., 2016 **Housing Politics in the United Kingdom: Power, Planning and Protest**, Great Britain, Policy Press
- LUO Q., LU X., 2014 “Study on the Net Economic Impact of Mega Sport

- Events: Perspective of Visitors' Expenditure (Case Study of the 2010 Guangzhou Asian Games)", **International Journal of Tourism Sciences**, Vol 14 No 2, ss 36-80
- MALFAS M., "Impacts of the Olympic Games as Mega-Events",
THEODORAKİ E., **Municipal Engineer**, sayı 157, ss.209-220
HOULİHAN B., 2004
- MALLON B., **The 1908 Olympic Games: Result for All Competititors in All Events with Commentary**, New
BUCHANAN I., 2009 Carolina ve Londra, Mc Farland Publishers
- MARCUSE P., 1985 "Gentrification Abandonment and Displacement: Connections Causes and Policy Responses in New York City", **Urban Law Annual, Journal of Urban and Contemporary Law**, Vol 28, ss. 195-240
- MARRİS T., 1987 "The Role and impact of mega-events and attractions on regional and national tourism development resolutions", **The Tourist Review**, Vol. 42 Iss: 4, ss.3 – 12
- MATHESON V. A., "Mega-Events: The Effect of the World's Biggest Sporting Events on Local Regional and National Economies", **College of the Holly Cross, Department of the Economics Faculty Research Series**, no 06-10
2006
- MATHUR H. M., 2015 "Climate Change and Displacement: Learning from Resettlement in the Development Context", **Social Change, Sage Publications**, vol 45, ss. 118-130
- MAYSTADT J. F., Conflict and Forced Migration, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Universite Catholique de Louvain, Faculte des Sciences Economiques
2010
- McCARTHY S., "Regeneration and The Role of The London 2012 Olympics and Paralympic Games", **Journal of Urban Regeneration and Reneval**, Sayı 5, ss. 303-310
SYNNOTT E., 2012
- McDOWELL C., **Displacement Beyond Conflict**, New York Oxford,
MORRELL G., 2010 Berghahn Book
- MİLLS B. M., "Hosting mega-events: A guide to the evaluation of development effects in integrated metropolitan regions",
ROSENTRUB M. S., **Tourism Management**, 34, 238–246
2013
- MOUFAKKİR O., **Ideological, Social and Cultural Aspects of Events**,

- PERNECKY T., 2015 Ed. O. Moufakkir, T. Pernecky, London, CABI
- MÜLLER M., 2015 “The Mega-Event Syndrome: Why So Much Goes Wrong in Mega-Event Planning and What to Do About It”, **Journal of the American Planning Association**, 81:1, 6-17
- MÜLLER M., 2015 “What makes an event a mega-event? Definitions and sizes”, **Leisure Studies**, 34:6, 627-642
- MYERS N., 2005 “Environmental Refugees: An Emergent Security Issue”, **13th Economic Forum**, Prag, (Çevrimiçi) <http://www.osce.org/eea/14851?download=true> 18 Haziran 2015
- NEİL B., REOGER K., 2006 **The Global Cities Reader**, London and Newyork, Routledge
- NEWHAM “Regenerating Canning Town and Custom House”, (Çevrimiçi) <https://www.newham.gov.uk/Pages/ServiceChild/Regenerating-Canning-Town-and-Custom-House.aspx> 23 Haziran 2017
- NEWHAM “Regeneration Projects”, (Çevrimiçi) <https://www.newham.gov.uk/Pages/Services/Regeneration-projects.aspx?l1=100002&l2=200079> , 23 Haziran 2017
- NEWMAN K., WYLY E. K. “Gentrification and Displacement Revisited: A Fresh Look at the New York City Experience” **University of Toronto, CUCS Bulletein**, no:31
- NILOLAOS N., “Philosphy of Olympism”, (Çevrimiçi) <http://library.la84.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1979/ore136/ore136n.pdf>, 08 Mayıs 2016
- OCASIA “Seoul 1986”, (Çevrimiçi) <http://www.ocasia.org/game/GameParticular.aspx?9QoyD9QEWPfemU/arvY96w==> 13 Nisan 2017
- ODA, 2012 **Venues Guide**, Olympic Delivery Authority London 2012 Venues Factfile, Londra
- OECD, 2015 **The Metropolitan Century: Understanding Urbanisation and its Consequences**, Paris, OECD Publishing

- ÖKTEM B., 2006 “Neoliberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP’nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul’un Kentsel Dönüşüm Projeleri”, **Planlama Dergisi**, 2006/2, ss.53-64
- ÖZDEMİR D. ÖZDEN P. P., TURGUT S., 2005 **Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu**, İstanbul, Küçükçekmece Belediyesi
- ÖZDEN P. P., 2016 **Kentsel Yenileme: Yasal-Yönetmelik Boyut Planlama ve Uygulama**, İstanbul, İmge Yayınları, 2. Baskı
- ÖZKÖK H. “Bir Günah Keçisi: Atatürk Olimpiyat Stadı”, (Çevrimiçi) http://www.ntvspor.net/yazar/huseyin-ozkok/bir-gunah-kecisi-ataturk-olimpiyat-stadi-57a483bcc873cc4958a34f54_23 Eylul 2017
- PACIONE M., 2012 “The Role of Events in Urban Regeneration”, **The Routledge Handbook of Events**, Ed. Stephen J. Page ve Joanne Connell, Londra New York, Routledge, ss. 385-400
- PHİLİPS E., 2015 Philips Ellen, **The Olympic Century VII Olympiad Antwerp 1920 Chamonix 1924**, New York, Warwick Press, 2015
- POLO J. F., 2012 “İstanbul’s Olympic Challenge: A Passport for Europe?”, **Olympic Games, Mega Events and Civil Societies**, Ed. Graeme Hayes, John Karamichas, New York, Palgrave Mc Millan, ss.68-86
- REİD S. “The Social Consequences Of Rural Events: The Inglewood Olive Festival”, (Çevrimiçi) http://www98.griffith.edu.au/dspace/bitstream/handle/10072/47967/55931_1.pdf, 19 Haziran 2016
- RESMÎ GAZETE, 1983 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu, Cilt 22, Sayı 18215
- RESMÎ GAZETE, 1990 3621 sayılı Kıyı Kanunu, Cilt 29, Sayı 20495
- RESMÎ GAZETE, 1992 3796 sayılı İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu, Cilt 31, Sayı 21219
- RESMÎ GAZETE, 2005 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması

- Hakkında Kanun, Cilt 44, Sayı 25866
- RESMÎ GAZETE, 2005 5393 Sayılı Belediye Kanunu, Cilt 44, Sayı 25874
- RESMÎ GAZETE, 2010 “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması”, Genelge, Sayı 27568
- RII H. U., AHN J. S., 2002 “Urbanization and Its Impact on Seoul Korea”, **Urbanization**, Ed. Ian Douglas, Shu-li Huang, Taipei, East Asian and Habitat II, Chung-hua Institution for Economic Research, ss.47-70
- RITCHIE J. R. B., 1984 Ritchie J. R. Brent “Assessing the impact of hallmark events: Conceptual and research issues”. **Journal of Travel Research**, 23, 2–11, 1984
- ROCHE M., 1994 “Mega-events and urban policy”, **Annals of Tourism Research**, 21, 1–19
- ROCHE M., 2000 **Mega-Events Modernity, Olympics and Expos in the Growth of Global Culture**, London and New York, Routledge
- SARIYER BELEDİYESİ (Çevrimiçi) <https://ebelediye.sariyer.bel.tr/DIGIKENTEBELEDIYE/faces/page/rayic.jsp> 19 Ağustos 2017
- SASSEN S., 2005 “The Global City, Introducing a Concept”, **Brown Journal of World Affairs**, Vol 11, ss. 27-43
- SASSEN S., 1991 **The Global City**, New Jersey, Princeton University Press
- SAVAGE M., WERDE A., 1993 **Urban Sociology Capitalism and Modernity** Hong-Kong, Macmillan Press
- SERC The Green Belt: A place for Londoners, London First, Quad, SERC, (Çevrimiçi) <http://londonfirst.co.uk/wp-content/uploads/2015/02/Green-Belt-Report-February-2015.pdf> , 19 Mayıs 2017
- SEOUL ORGANISING COMMITTEE, 1989 **Official Report Organization and Planning Games of 24. Olympiad Seoul 1988**, vol 1, Seoul
- SHIN H. B., BİNGQİN L., 2013 “Whose Games? The Costs of Being “Olympic Citizens” in Beijing”, **Environment and Urbanization**, Vol 25, No 2, ss. 559-576

- SHORT J. R. vd, 1996 “The Dirty Little Secret of World Cities Research: Data Problems in Comparative Analysis”, *International Journal of Urban and Regional Research*, Sayı 20, 1996, ss. 697-717
- SİLVESTRE G., 2009 “The Social Impacts of Mega-Events: Towards a Framework”, **Esporte e Sociedade**, sayı 10, 2008/2009, ss. 1-26
- SMITH N. “Guiliani Time”, **Social Text**, no:57 ss.1-20
- SMITH N., 1996 **The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City**, Londra ve New York, Routledge
- SOCOG, 2001 **Official Report of the XXVII Olympiad**, vol 1, Sydney, Sydney Organising Committee for the Olympic Games
- SOOC, 1989 **Official Report Organization and Planning Games of 24. Olympiad Seoul 1988**, Seul, Seoul Olympic Organising Committee
- SORENSEN E., 2016 “Remaking the East: From Canary Wharf to “Olympic Park””, **The London Olympics and Urban Development**, Ed. Gavin Poynter, Valerie Viehoff, Yang Li, Routledge, New York, ss.11-21
- STANLEY J., 2004 **Development-induced Displacement and Resettlement**, Forced Migration Online Research Guide (2004), Refugee Studies Centre, University of Oxford
- SUMRAY R., 2016 “East or West? The Story of the London 2012 Bid”, **The London Olympics and Urban Development**, Ed. Gavin Poynter, Valerie Viehoff, Yang Li, Routledge, New York, ss.22-32
- ŞENİŞİK P., 2016 “1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi: Erken Cumhuriyet Döneminde Modern Devlet Pratikleri ve Dönüşen Kimlikler”, **Studies of The Ottoman Domain**, Sayı 10, ss.83-119
- TDK (Çevrimiçi)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58cd90434265e4.67210139
13 Şubat 2017

- TDK (Çevrimiçi)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=DE%C4%9E%C4%B0%C5%9E%C4%B0M 13 Şubat 2017
- TEZCAN A. M., POYRAZ U., 2013 “Kamu Yararı Kavramının ve Türkiye’deki Yasal Dayanaklarının Kentsel Politikalar Açısından Değerlendirilmesi”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 22, Sayı 1
- THE ATLANTIC “Turner Field Is the Latest In a Long Line of Abandoned Olympic Stadiums”, (Çevrimiçi)
<https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/1/turner-field-latest-long-line-abandoned-olympic-stadiums/355107/> , 15 Mart 2017
- THE ECONOMIST “After the Olympics Urbanabolic Steroids”, (Çevrimiçi)
<https://www.economist.com/news/britain/21579838-year-legacy-olympic-games-faster-revival-east-london-urbanabolic> 24 Haziran 2017
- TMOK “Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Tarihçesi”, (Çevrimiçi)
http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Upload/Menu/121771_tarihce.pdf , 03 Temmuz 2017
- TMOK “Uluslararası Olimpiyat Komitesi Antlaşması”, (Çevrimiçi)
http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Upload/Menu/624923_ioc_antlasmasi.pdf 12 Ekim 2017
- TMOK, 1993 **İstanbul 2000 Candidature File**, TMOK Yayınları, Sayı 3
- TMOK, 2012 **İstanbul 2020 Applicant City**, TMOK Yayınları
- TMOK, 2012 **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi 2012 Faaliyet Raporu**, İstanbul, TMOK Yayınları
- TOWER HAMLETS “Housing Regeneration Strategy and Plans”, (Çevrimiçi)
http://www.towerhamlets.gov.uk/ignl/housing/housing_statements_and_strategy/housing_regeneration_strategy.aspx , 24 Haziran 2017
- TOWNSEND A. M., “Seoul: Birth of A Broadband Metropolis”, **Planning**

- 2007 **and Design**, sayı 34, ss. 396-413
- TRUST FOR LONDON “London’s Population Over Time”, (Çevrimiçi) <http://www.londonpovertyprofile.org.uk/indicators/topics/londons-geography-population/londons-population-over-time/> , 22 Nisan 2017
- TURGUT S. R., ÇAÇTAŞ C. E., 2009 “Gecekondu Alanlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Örnek: Küçükçekmece / Ayazma-Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 18, Sayı 3, ss.23-51
- TÜRKÜN A., Ulusoy Z., 2006 “Kentsel SİT Alanlarında Turizm Amaçlı Dönüşüm ve Sorunlar: Ankara Kalesi Örneği”, **Planlama Dergisi**, Sayı 36, ss.129-138
- UK, 2004 Planning and Compulsory Purchase Act, Part 8
- UK NEWS, 2008 “Displaced by London's Olympics”, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/uk/2008/jun/02/olympics2012> , 29 Haziran 2017
- UN Unprecedented 65 million people displaced by war and persecution in 2015 – UN, (Çevrimiçi) <http://refugeesmigrants.un.org/%E2%80%98unprecedented%E2%80%99-65-million-people-displaced-war-and-persecution-2015-%E2%80%93-un>, 15 Şubat 2017
- UNHCR, 1951 **Convention and Protocol Relating to the Statu of Refugees**, UNHCR
- UNHCR, 2015 **World at War**, The UN Refugee Agency Global Trends
- VANDERGRİFT J., 2006 “Gentrification and Displacement”, **Urban Altruism**, Calvin College, ss. 1-10
- WALES R., “I apologise to the Focus E15 families, but this is a London housing crisis”, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/oct/06/apologise-focus-e15-london-housing-crisis-newham> 30 Haziran 2017
- WARD R., 2016 “Barriers and Borders: London’s Legacy Development Ambitions and Outcomes”, **The London Olympics and Urban Development**, Ed. Gavin Poynter, Valerie

- WARNER K., 2012 Viehoff, Yang Li, Routledge, New York, ss.114-126
“Human Migration and Displacement in the Context of Adaptation to Climate Change: the Cancun Adaptation Framework and Potential for Future Action”, **Environment and Planning C. Government and Policy**, vol 30, ss. 1061-1077
- WELLS M., “Contamination and Controversy in The London Olympic Park”, (Çevrimiçi)
<https://www.indymedia.org.uk/en/2007/05/370260.html>
28 Haziran 2017
- WOMSLEY K. B., “Coubertin’s Olympic Games: The Greatest Show on Earth”, **Global Olympics Historical and Sociological Studies of The Modern Games**, Ed. Kevin Young, Kevin B. Womsley, Amsterdam, Elsevier Ltd
- YOUNG K., 2005
- YOUNG D., 2005 “From Olympia 776 BC to Athens 2004: The Origin and Authenticity of The Modern Olympic Games”, **Global Olympics Historical and Sociological Studies of The Modern Games**, Ed. Kevin Young, Kevin B. Womsley, Amsterdam, Elsevier Ltd
- ZEREN M., 1987 “Olimpiyat Oyunları ve Türkiye’nin Tanıtılmasındaki Rolü”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Erzurum’da doğdum. İlkokulu Erzurum’da okuduktan sonra ortaokul sürecinin iki yılını Sivas’ta okudum ve son yılı Erzurum’da devam ettim. Lise yıllarım da Erzurum’da geçti. Üniversite eğitimimi Cumhuriyet Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü’nde tamamladım ve aynı üniversitede yüksek lisansa başladım. Yüksek lisans yaparken 2010 yılında Gümüşhane Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladım. Doktora eğitimim için 2012 yılında İstanbul Üniversitesi’ne geldim ve devamında 35. Madde kapsamında görevlendirilerek İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya devam ettim. 2017’nin ilk aylarında Londra Üniversitesi’nden kabul aldım ve tez araştırmam için dört aylığına Londra’da araştırmalarımı sürdürdüm.

Mega etkinlikler, kentsel dönüşüm, kent hakkı, kentsel siyaset, toplumsal/kentsel hareketler ilgi alanlarım olup çalışmalarım bu alanlar üzerine yoğunlaşmaktadır.